

งานละคร
ของ

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม

หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล
ค้นคว้าและเรียบเรียง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิมพ์ชุดเกล้าชุดละครหม่อมถวายเป็นฉลองพระกรุณาธิคุณ
สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี
ในโอกาสฉลองพระชนมายุ ๘๔ พรรษา

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๒

คำปรารภ

ในโอกาสที่สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี พระราชธิดาพระองค์เดียวในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระผู้ทรงสถาปนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทรงเจริญพระชนมายุ ๘๔ พรรษา ในวันอังคารที่ ๒๔ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๒ เพื่อเป็นการบูชาพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และสนองพระกรุณาธิคุณของสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงได้จัดพิมพ์หนังสือ งานละครของพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม เพื่อทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายแด่สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอฯ เนื่องในวาระคล้ายวันประสูติ ดังที่ปฏิบัติสืบเนื่องมาเป็นประจำทุกปี

งานละครของพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม เป็นวรรณคดีที่มีคุณค่าทางวรรณศิลป์สูงยิ่งอันแสดงถึงพระอัจฉริยภาพในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สมกับพระสมัญญานาม “พระมหาธีรราชเจ้า” ที่ปวงชนชาวไทยน้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวาย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงพิจารณาจัดพิมพ์วรรณคดีที่มีสาระและเพียบพร้อมด้วยสุนทรียศิลป์เล่มนี้เผยแพร่สู่สาธารณชน เพื่อเป็นการอนุรักษ์วรรณคดีที่มีคุณค่าให้อยู่คู่บรรณพิภพ และเพื่อทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายในวาระอันสำคัญนี้ อันเป็นเครื่องหมายแห่งความจงรักภักดีของชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทั้งหมด

ขอพระกุศลจรรยาทั้งปวงที่ทรงบำเพ็ญไว้ดีแล้ว กอปรกับพลาณภาพแห่งกตเวทิตาธรรมที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยประกอบเป็นปฏิบัติบูชาแด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระผู้พระราชทานกำเนิดและพระผู้ทรงสถาปนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โปรดอำนวยการจัดพิมพ์ครั้งนี้แด่สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี ให้ทรงพระเกษมสำราญเสด็จสถิตเป็นมิ่งขวัญของชาวจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตราบนิตยกาล

(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ภิรมย์ กมลรัตนกุล)

อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๒

งานละคร

ของ

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม.

INTRODUCTION

TO THE DRAMATIC ACTIVITIES OF
HIS MAJESTY KING VAJIRAVUDH.

หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล
ค้นคว้าและเรียบเรียง

๒๕๑๗.

งานละคร
ของ
พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ
พระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม.

เลขหมู่หนังสือ ๘๕๕.๘๑๒๐๕
ป ๖๖ ง

สงวนลิขสิทธิ์

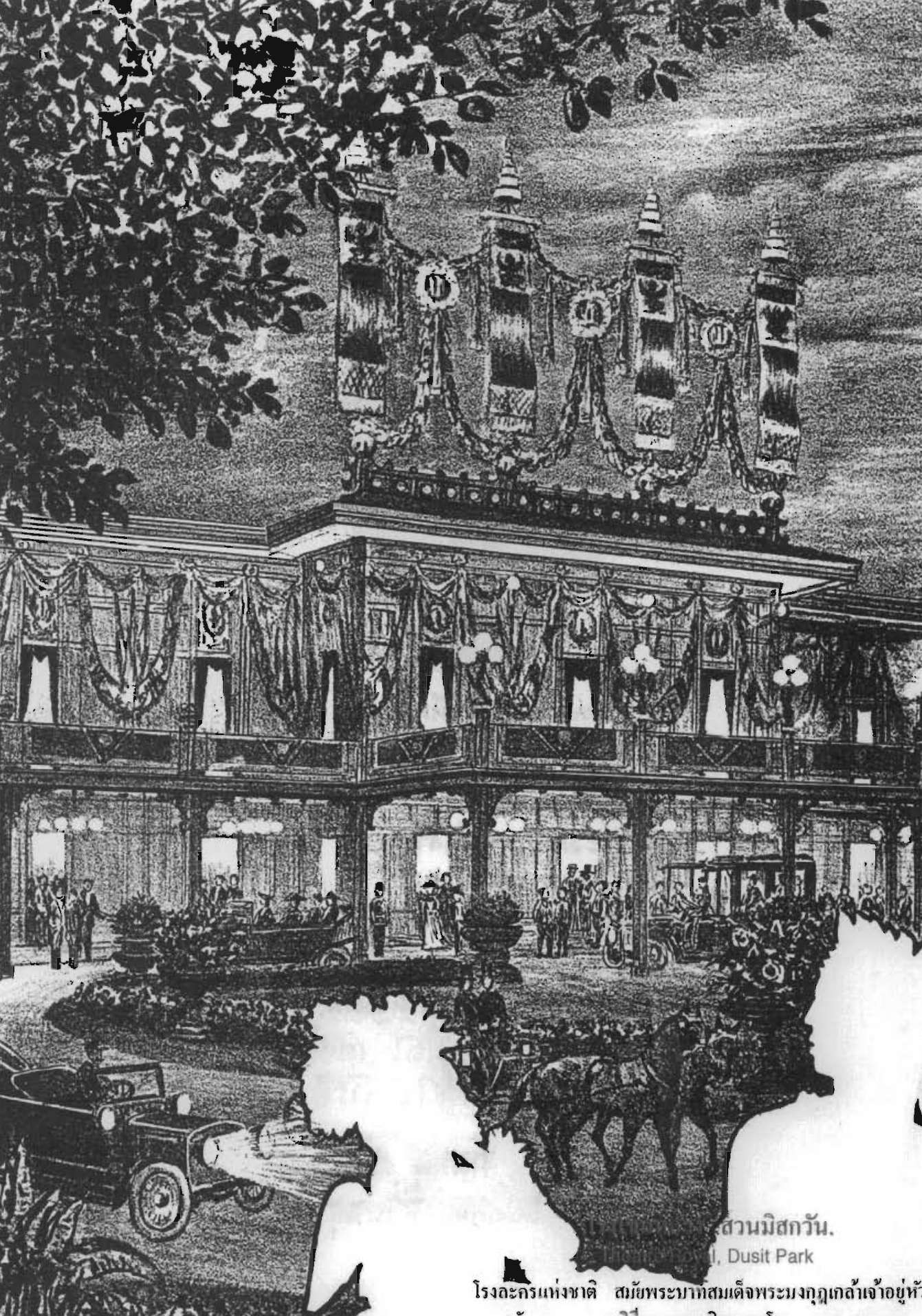

พระมหาธีรราชเจ้าพระสุลต.

ยอดกรประเนตบทของสุ
แต่พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
มีโพมั้นบรรดษทนายธำ
เสียบแต่ผ้าห่มช้ำหัดสีบปี.

บทละครพระมหาธีรราช
เสมีอนดอกปวีธาตสะตาดสี,
กักรอัยเรื่อวเมือวโตไม้เดบมี,
อักรอัยปีประตัพฟ้าไม้ราโรย ๖.

ทำพระพุทโธ
หน้ามหลอ ปีพมทก.

สวนมิสกวัน.
Dusit Park

โรงละครแห่งชาติ สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

คำนำ

เมื่อต้นปีพระพุทธศักราช ๒๕๑๖ ข้าพเจ้าได้รับเชิญให้ไปแสดงปาฐกถาพิเศษเรื่อง “งานละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว” ให้สมาชิกคุรุสภาฯ ฟัง ณ โรงเรียนสตรีวิทยา, ข้าพเจ้าจึงได้เริ่มค้นคว้าเพื่อหาหลักฐานต่าง ๆ ประกอบการแสดงปาฐกถานั้น. ครั้นได้แสดงปาฐกถาเสร็จสิ้นแล้ว การค้นคว้าของข้าพเจ้าหาได้หยุดตามไปด้วยไม่, เพราะยังคง ก็ยังมีความตื่นเต้น, ปิติยินดีเหลือสิ้น ในการที่ได้เห็นชัดแจ้งว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระปรีชาสามารถเพียงใด. ข้าพเจ้าจึงตกลงเรียบเรียงและจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้น เพื่อเฉลิมพระเกียรติ, โดยระลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณเหนือเกล้า ๆ เป็นอย่างยิ่ง.

ข้าพเจ้าขอทำความเข้าใจในเบื้องต้นว่า ข้าพเจ้ามิได้ตั้งใจจะให้หนังสือนี้เป็นตำราสำเร็จรูปแต่อย่างใดเลย, เพราะอันที่จริงเป็นเพียงผลของการค้นคว้าระยะหนึ่งของผู้ที่สนใจมากคนหนึ่ง, เรียบเรียงขึ้นเสนอต่อท่านที่มีความสนใจโดยทั่วไปเท่านั้น. ข้าพเจ้าไม่สามารถจะแจ้งให้ทราบโดยครบถ้วนว่า บทละครพระราชนิพนธ์เรื่องใด ทรงพระราชนิพนธ์เมื่อใด, พิมพ์ครั้งแรกที่ไหน เมื่อใด และจัดแสดงครั้งแรกที่ไหน และเมื่อใด, อันเป็นเรื่องที่น่าจะทราบ, ทั้งนี้ เพราะหลักฐานต่าง ๆ นั้น หาได้ยากเหลือเกิน, ผู้พิมพ์หนังสือในสมัยก่อนมิได้ชอบแสดงหลักฐานไว้ให้ปรากฏ. ข้าพเจ้าจึงต้องขออภัยต่อท่านผู้อ่านด้วย.

นอกจากนี้ ข้าพเจ้าขอแสดงความวิตกกังวลไว้ ณ ที่นี้ด้วยว่า ความบกพร่องของหนังสือเล่มนี้ย่อมจะต้องมีอย่างแน่นอน, เพราะข้าพเจ้ามิใช่ผู้เชี่ยวชาญทางนาฏศิลป์; โดยเฉพาะเรื่องโขนและละครรำ ข้าพเจ้ามีความรู้น้อยจริง ๆ, ข้าพเจ้าขอความบางตอนในหนังสือเล่มนี้ เป็นเพียงข้อสันนิษฐานของข้าพเจ้าเท่านั้น. ถ้าท่านผู้รู้ เห็นว่าบกพร่องหรือผิดพลาดอย่างใด ข้าพเจ้าก็ยินดีต้อนรับความเห็นของท่าน. อย่างไรก็ดี ข้าพเจ้าหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นมัลลกุเทศก์ นำท่านที่สนใจให้เข้าถึงพระราชนิพนธ์บทละครและงานละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวตามสมควร.

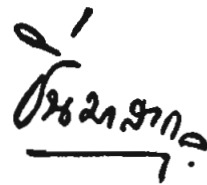
อนึ่ง ท่านผู้อ่านหลายท่านคงจะตั้งคำถามในใจของท่านว่า เหตุใดข้าพเจ้าจึงมิได้จัดเรียงพระราชนิพนธ์บทละครทั้งหลายนี้ เข้าเป็นหมวดหมู่, หรือแยกประเภท, เช่น ประเภทละครดึกดำบรรพ์, ละครพูดภาษาไทย, ละครพูดภาษาอังกฤษ ฯลฯ. ข้าพเจ้าต้องขออภัยและชี้แจงว่า การกระทำเช่นนั้นไม่สะดวกสำหรับข้าพเจ้า, เพราะจะต้องแยกสิ่งๆ ที่ควรกล่าวถึง

สืบเนื่องติดต่อกันไปไว้ห่างจากกัน, เช่น แยกสกุลตลาละครไว้ทางหนึ่ง สกุลตลาละคร
ร้องไว้อีกทางหนึ่ง—เหมือนแยกพี่น้องที่ทำงานต่างสำนักงานไว้คนละบ้าน, ไม่พิจารณาเป็น
ครอบครัว ๆ ไป.

ข้าพเจ้าขอชี้แจงต่อไปว่า วิธีการที่ข้าพเจ้านำมาใช้ นั่นคือ พยายามเล่าเรื่องเก่าก่อน
เรื่องใหม่, แต่ก็มีข้อยกเว้นอยู่เป็นอันมาก คือเมื่อมีความคิดติดต่อกันไปถึงอีกเรื่องหนึ่ง ก็นำ
เรื่องนั้นมาเสนอเสียเลยทีเดียว. หวังว่า “ดรรรชนี” ซึ่งข้าพเจ้าพิมพ์ไว้ต่อจาก “สารบาญ”
จะช่วยให้ท่านหาเรื่องที่ต้องการอ่านได้โดยง่าย.

อีกเรื่องหนึ่งคือ “นามบุคคลที่กล่าวถึง”. ท่านผู้อ่านคงจะต้องการทราบว่า ผู้ที่
ข้าพเจ้ากล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้ ใครเป็นใครกันบ้าง. ท่านอาจเปิดดูได้ที่ภาคผนวก (๒) ที่
ท้ายเล่ม, ต่อจากภาคผนวก (๑) “หลักฐานอ้างอิง”.

ผู้ที่ให้ความช่วยเหลือแก่ข้าพเจ้า มีมากมายหลายท่าน, โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรณารักษ์
หลายท่านที่หอสมุดแห่งชาติ, เจ้าหน้าที่ในกองวรรณคดีและประวัติศาสตร์, กองจดหมายเหตุ
แห่งชาติ, กองการสังคีต กรมศิลปากร และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ. สำนักงานบริติช
เคาน์ซิล, ทั้งที่กรุงเทพฯ และที่กรุงลอนดอน ตลอดจนบริติชมิวเซียมที่กรุงลอนดอน ได้
ให้ความร่วมมือแก่ข้าพเจ้าเป็นอย่างดี. นอกนั้นก็ยังมี บริษัทโรงพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช จำกัด,
เพื่อนฝูงและท่านที่เคารพที่ข้าพเจ้าไปรบกวนบ่อย ๆ ทุกท่านเมตตาปรานีอย่างยิ่ง ข้าพเจ้า
ขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ด้วย.

๑ สิงหาคม ๒๕๑๘

สารบัญ

	หน้า
พระมหาธีรราชเจ้ารัชสดุดี	๑
โรงเรียนหลวงสวนมิสกวัน	๒
คำนำ	๓
สารบัญ	๕
ครุชนี้ เรื่อง ภาษาไทย	๖
ครุชนี้ เรื่อง ภาษาต่างประเทศ	๑๐
เริ่มเรื่อง	๑๑
รำแม่บท	๑๗
ละครในกรุงลอนดอน ฯลฯ	๔๖
ละครในกรุงปารีส	๕๑
ละครในกรุงเทพฯ	๕๒
ทวิปัญญาสโมสร	๕๔, ๘๖
การประกวดภาพ	๑๖๐, ๒๘๘
จิตรลดาสภาการ	๑๘๐
เวรอันเต	๑๕๖
การเรียโรเงินสร้างเรือรบ “พระร่วง”	๒๐๐
“รำพึงถึงพระร่วง”	๒๐๒
เสด็จพระราชดำเนิน ประพาสบังกีใต้	๒๐๖
เสด็จพระราชดำเนิน ประพาสบังกีใต้ครั้งที่ ๓	๒๕๖
ดัมบี้แครมโบ	๒๖๗
เรื่องราวใน พ.ศ. ๒๔๖๐—๒๔๖๓	๒๗๒
“เพื่อเป็นการสนุกเสียบ้าง”	๒๘๗
นามแฝงพระราชทาน	๒๙๕
งานละครใน พ.ศ. ๒๔๖๘	๓๕๔
ละครโรงใหญ่	๓๕๕
“เทศกัมกราบกราน”	๓๕๘
“บรรยายหลายเรื่องสั้น”	๓๕๙
ภาคผนวก	๓๖๑
(๑) หลักฐานอ้างอิง	๓๖๓
(๒) นามบุคคลที่กล่าวถึง	๓๖๕

ดรรชนี เรื่อง ภาษาไทย.

(เรียงตามลำดับอักษร)

	หน้า		หน้า
กลแตก	๒๗๘	ฉวยอำนาจ	๓๒๔
กลสุขาจาร	๑๗๒	ช่างพลายศรีมงคล พลายมงคลทวีป	๑๓๘
กุศโลบาย	๓๐๖	ชิงนาง	๕๖
เกินต้องการ	๕๐	ชื่นใจไม่สมัค	๑๘๓, ๑๘๔
เกียรติยศผู้ป็น	๓๒๗	ตบตา	๒๖๒
แก้แค้น	๑๕๗	ต้อนรับลูก	๒๑๑
แก้แค้นแทนขว้ว้ารช	๒๘๖	ตักแตน	๑๓๑
ขนมสมกับน้ำยา	๒๕๔	ตั้งจิตคิดกล้ง (๑)	๑๘๒, ๑๘๔
ขอมดำเนิน	๑๔๒, ๑๔๓	ตั้งจิตคิดกล้ง (๒)	๑๘๖
ขอมดำเนิน (ตำนานเสือป่า)	๑๓๘	ตัวกอวิลดัน	๒๘๔
ขุนช้างขุนแผน	๓๓๐	ตามกวาง	๘๕
คดีสำคัญ	๒๖๖	ตามใจท่าน	๓๐๐
ความดีมีไชย	๔๐	ตำนานเสือป่า	๑๓๒
งดการสมรส	๒๕๒	ตำนานแห่งดอกกุหลาบ	๓๔๐
จองถนน (ดึกดำบรรพ์) ตอนที่ ๑	๑๑๔	ตำนานแห่งหญ้าคา	๓๕๒
จองถนน (ดึกดำบรรพ์) ตอนที่ ๒	๑๑๕	แต่งงานพระไวย	๓๓๐
จองถนน (บทร้องและบทพากย์)	๑๑๖	ทรมาณลูกกิดีเยน	๒๒๑
จัดการรับเสด็จ	๑๗๕	ทศกรรฐ์กับอรชุน	๓๑
จับเสือ	๒๑๕	ท่านรอง	๒๗๔
เจ้าข้า, สารวัด!	๒๕๐	ท้าวเทพกษัตรี ท้าวศรีสุนทร	๑๓๖
เจ้าคุณเจ้าชู	๒๑๔	ท้าวแสนปม (ละครร้อง)	๑๕๔
เจ้าคุณเทศา	๒๒๖	ท้าวแสนปม (ละครรำ)	๑๕๑
เจ้าพระยาโกศป่านสำแดงอำนาจ		ธรรมเนียมชัย	๓๖
อาญาสิทธิ์	๑๓๕	ธรรมเนียมสงคราม	๓๘

	หน้า		หน้า
นรสิงหาวตาร	๒๕	พญาราชवंสสัน (ปรับปรุงใหม่)	๑๐๕
น้อยอินทเสน	๕๑	พญาราชवंสสัน (สำนวนเดิม)	๑๐๓
นาคบาศ	๑๗๐	พรหมศาสตร์	๘๐
นางลอย	๓๘	พระเกียรติรถ (ละครร้อง)	๓๕๖
นางอุปโกศา	๓๑๕	พระเกียรติรถ (ละครรำ)	๒๕๕
นารายณ์ปราบหนทุก	๑๖	พระคณศรส์เสี้ยงา	๒๖
นารายณ์สิบปาง	๓๒	พระเจ้ากรุงธนบุรีตีเมืองฝาง	๑๓๖
นิทราชาคริต	๔๒	พระเจ้าอุทองสร้างกรุงเก่า	๑๓๔
นิทาสโมสร	๕๕	พระต่อสู้อัจฉริยะที่ภูเก็ต	๑๓๗
นิวเพชร	๒๓	พระแท่นมณังคศิลา	๑๓๔
เนตรพระอิศวร	๒๘๓	พระนรสิงหาวตาร	๒๕
บทเสภาพญาราชवंสสัน	๑๐๗	พระนลคำหลวง	๗๔, ๓๓๕
บทเสภาสามัคคีเสวก	๑๐๘	พระนาละ	๗๔
บัวงมาร	๒๒๕	พระภะรตเบิกโรง	๑๒
บ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์	๑๖๖	พระยาสี่หาราชเดโชไชยรบพม่า	๑๓๕
ประเดิมศึกลงกา	๑๑๘	พระร่วง (ละครพูดคำกลอน)	๑๔๕
ประโยชน์ของเสือบ้า		พระร่วง (ละครร้อง)	๑๔๘
ในสงครามปัจจุบัน	๑๔๐	พระรามตามกวาง	๘๕
ปราบดาตะกา	๑๖๘	พระหันอากาศ	๓๑๔
ปรีชทรศิกา	๓๒๘	พระอรชุนกับทศกรรฐ์	๓๓
ปล่อยแก่	๕๘, ๒๐๖	พระอุปโกศา	๓๑๕
ผิใจได้ปล้ม	๒๔๔	พฤติกรรมของนักสู้บิลสัน	๒๘๐
ผิฉวินัย	๓๒๒	พวกช่างทอน	๒๑๕
ผูกจิตรคิดกล้ง	๑๘๔	พิธิกุ่มภินิยา	๘๒
ผู้ร้ายแฝง	๒๑๖	พิเภกผู้ถูกขับ	๑๑๑
เผาองกา	๑๑๐	เพื่อนตาย	๑๒๘
พญามังกร	๑๘๕	โพงพาง	๒๕๖
พญาราชवंสสัน (บทเสภา)	๑๐๗	ฟอกไม้ขาว	๑๘๑

	หน้า		หน้า
ภรรยาของข้าราชการสำคัญ	๒๒๐	เวนิสวานิช	๒๔๖
ภรรยาข้าราชการสำคัญ	๒๒๓	ศกุนตลา	๑๕๒
มหาตมะ	๑๕๘	ศกุนตลา (ร้อยแก้ว)	๑๖๒
มหาพลี	๑๔	ศกุนตลา (สำนวนที่ ๑)	๑๕๔
มหาภารตะ	๓๓๕	ศกุนตลา (สำนวนที่ ๒)	๑๕๖
มัทนะพาธา	๓๔๐	ศกุนตลา (สำนวนที่ ๓)	๑๕๘
มิกาดิ	๕๘	ศกุนตลา (สำนวนที่ ๔)	๑๖๐
มิตรแท้ (ที่เจนีวา)	๑๒๒	ศุกะสารณปโลมพล	๑๑๕
มิตรแท้ (ที่เมืองไทย)	๑๒๖	ศุภลักษณ์ว่าครูป	๑๐๕
มิตรมีชัย	๓๗	สงครามที่เมืองตาก	๑๓๓
เขมส์ วิลสัน	๒๘๐	สมเด็จพระนเรศวรที่ทัพเชียงใหม่	๑๓๕
ร.ต.ล. นนทร	๒๔๕	สมเด็จพระนเรศวรประกาศอิสรภาพ	๑๓๘
ราชทูตฝรั่งเสสเจ้าเฝ้า		สมเด็จพระนเรศวรปั้นค่าย	๑๓๕
สมเด็จพระนารายณ์	๑๓๕	สร้อยคอไข่มุกด์	๒๘๒
รามเกียรติ์	๗๖	สามัคคีเสวก	๑๐๘
รามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์,		สาวตรี	๓๓๔
ลำดับเรื่อง	๑๖๗	สาวตรี (ฉบับร้อยแก้ว)	๓๓๘
รามสูรชิงแก้ว	๒๘	สี่ดาหาย	๘๓
โรมิโอ และ จูเลียต	๓๑๖	สุกรีพหักฉัตร	๑๒๐
ฤษีเสียดูก	๒๔	สุดาวตาร	๒๒
ล่ามดี	๒๒๕	สุรปะนขาม่าหึ่ง	๘๔
ลำดับเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์	๑๖๗	สุรปะนขาม่าหึ่ง	๘๔
วังดี	๑๐๐	เสียดุละ	๒๗๖
วิลสันปโลม	๒๘๕	เสื่อเถ้า	๓๑๐
วิไลยเลือกคู่	๒๖๑	หนังเสื่อ	๓๓๓
วิวาห์พระสมุทร	๒๓๔	หนามขอกเอาหนามบ่ง (๑)	๒๓๐
วีรกรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา	๑๔๐	หนามขอกเอาหนามบ่ง (๒)	๒๓๑
วีรกรรมท้าวสุรนารี	๑๓๕	หม้อจำเป็น	๒๑๓

	หน้า		หน้า
หมายน้ำบ่อหน้า	๒๓๓	เหล็๒อแก๑	๒๒๘
หมิ่นประมาทศาล	๒๑๒	องคทสี่๑สาร	๑๒๑
หลวงจำเริญ๑เดินทาง	๒๖๓	อรชุนก๑บ๑ทศกรรฐ๑	๓๐
หัวใจน๑กรบ	๑๗๖	อภิเช๑กสมรส	๑๖๘, ๑๖๙
หาเม๑ยให้๑ผัว	๓๑๑	อสุเร๑นทรจารี๑ต	๓๒
หาโล๑ห้ (ปรับ๑ปรุงใหม่)	๙๗	อ๑จ๑นราว๑ตาร	๒๒
หาโล๑ห้ (๓๑อง๑ก)	๙๖	อ๑ป๑ศราว๑ตาร	๒๒
หาโล๑ห้ (๔๑อง๑ก)	๙๔	อ๑นา๑จ๑ค๑อ๑ช๑รรม	๓๖
เห็นแก๑่ลูก	๘๘		

จินดารัตน์ วิริยะวงษ์ กับ ชงชัย โทชियารมย์

ดรรชนี เรื่อง ภาษาต่างประเทศ.
(เรียงตามลำดับอักษร)

	หน้า		หน้า
A Good Interpreter	224	Neptune's Bride	241
A Man in Khaki	215	Old Cronies	72
A Queer Burglary	217	One Summer's Day	49
A Real Ghost	190	Othello	104
A Statesman's Wife	220, 222	Paraśu Rāma and Mekhalā	29
Contrary to Discipline	322	Sacrifice	277
Coup d'Etat	326	The Diamond Finger	23
For His Child	88	The Earl of Claverhouse	91, 93
His Excellency the Governor	226	The Eliminists	219, 222
In Honour Bound	72, 73	The King's Command	72
Isabel	70	The Locusts	130
James Wilson	280	The Man in Khaki	215
Le Duc D'Erretchagay	91	The Marriage of Neptune	240
L' Homme en Khaki	215	The Net	298
Lines and Rudd	65	The Shield	95
Madanabādhā (in prose)	345	The Taming of Uncle Gideon	221, 222
Madanabādhā (in verses)	346	The Triumph of Friendship	37
Might is Right	36	The Triumph of Right	36
Mikado	98	Three Little Plays	218
Miss Honeybone	62	Three More Little Plays	218
My Friend Jarlet	123	Too Much of a Good Thing	90

หม่อมหม้าวเทพไท พระโอรสรัตน
พระมหากษัตริย์ผู้เขมรใหญ่
อีกครูบาศาจารย์ทุกท่งไป
ทำจอให้ขี้ดง และมรดก,
ประพันธ์พนธ์รศนา ธาระพี
เพระจำมีกตัญญูต่อท่ง/แรวกสิ
ฉลวงเข็วบทบทบวสุโธวธรรมา
พระมหากษัตริย์ราชโอรสไทย ฯ

เริ่มเรื่อง.

การเริ่มเรื่อง, ตามประเพณีสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ก็ต้องเบิกโรง, จึงขออัญเชิญพระราชนิพนธ์ “พระภะรตเบิกโรง” มาพิมพ์ไว้ ณ ที่นี้.

ผู้เรียบเรียงตั้งใจว่า เมื่อกล่าวถึงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องใด ก็ย่อเรื่องพระราชนิพนธ์นั้นไว้, เพื่อการศึกษาเบื้องต้น. แต่เรื่อง “พระภะรตเบิกโรง” นี้สั้น กะทัดรัด จึงขออน้อมเกล้า ๆ อัญเชิญมาพิมพ์ไว้โดยไม่ตัดทอนเลย ในหน้าต่อไป.

เรื่อง “พระภะรตเบิกโรง” นี้ ไม่ค่อยจะรู้จักกัน. อาจมีการแสดงแล้วสักครั้งหนึ่งในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

พระภะรตเบิกโรง.

ขานี้ ๑ เมื่อนั้น
เป็นครุละครพอนดี
จงจิตร์จัดเล่นดึกดำบรรพ์
ให้ทวยเทवासำราญ
อำนวยการพรศรีสวัสดิ์
นิรทุกข์เป็นสุขทุกเวลา
คิดแล้วจึงเรียกลูกศิษย์
มาบอกเล่าความตามนิม

องค์พระภะรตมุณีศรี
เชี่ยวชาญวิชันฎการ
เพื่อพะลัเทวัญมหาศาล
แล้วสมานมิตรจิตร์คิดเมตตา
ให้พระทรงรัชหรรษา
พระวงษาข้าบาทเรีงรมย์
ผู้สนิทชิตใจเป็นปฐม
เพื่อให้ชื่นชมตามกัน ๆ ๘ คำ.

เจรจา

พระภะรต — น้แน่ น้ฎโกศล.

ศิษย์ — ขอรับ (ออกมาไหว้).

พระภะรต — วันนี้เป็นวันดี เราจะมีกรรำถวายเป็นเทวพลี.

ศิษย์ — ดีแล้วขอรับ กระผมก็เต็มใจ.

พระภะรต — ทำรำเจ้าจำได้อยู่ละฤ ?

ศิษย์ — ก็จำได้บ้างบางท่า ตามที่พระครูบอกมาและขอรับ. แต่ถ้าจะให้ดี ขอเชิญพระบรมครูจงรำให้ลูกดูพอเป็นแบบอย่าง. แม้นางเอกจำ เชิญออกมาหน่อย, (นางเอกออกมา) ท่านอาจารย์ท่านจะรำให้เราดูเป็นตัวอย่าง.

พระภะรต — เออ เราจะรำให้ เจ้าจงจำไว้ให้มัน. ถ้ารำได้ รำตามกันก็ยิ่งดี, เพราะท่าเหล่านี้เป็นท่าแบบละครโบราณ.

(ลุกขึ้นรำตามแบบไหว้ครูมโนรา.)

ชมตภาค ๑ เทพประนมปฐุมพรหมสี่หน้า
 เพียงไหล่ผาลาซ่านางนอน
 กระต่ายชมจันทร์จันทร์ทรงกลด
 ชูชานาฏกรายเข้าสู่วัง
 กิณนรร้อนรำเลียบท่า
 มัจฉาลอยล่องฟ่องวาริน
 สิ่งห้โตเล่นหางกวายโยนตัว
 หงส์ท่องล่องลอยในกงคา
 กรีดกรายย้ายอย่างกวางเดินดง
 ช้างสารหวานหญ้าน้ำรัก
 กิณนรพ้อนฝูงยุงพ้อนหาง
 ลมพัดยุดตองตอตัววี
 รำกระบี่ส่ำท่าจีนสาวไส้
 เมฆลาล่อแก้วลำน้า

สอดสร้อยมาลาเรียงหมอน
 ภมรเกล้าแขกเต้าเข้ารัง
 พระภะรดทั้งสามมารกลับหลัง
 มังกรหาแก้วมูจลินท์
 องค์พระรามากังศิลปี
 หลงไหลได้สิ้นงามโสกา
 รำยั่วเอาแบ้งผัดหน้า
 เหราเล่นน้ำสำราญนุก
 พระนารายณ์ฤทธิรงค์์ทรงขว้างจักร์
 พระลักษมณ์แผลงศรจรัส
 ขัดจางนางนางรำสองสี
 สีซอสามสายย้ายเพลงรำ
 รำชะนีรำยไม้เลื้อยจำ
 แบบรำตามเขียงโบราณมา ฯ ๑๔ คำ.

เจรจา

- พระภะรด — บัดนี้ควรพวกเจ้านักรำทั้งหลายจะลงโรง
 เล่นละครต่อไปตามเรื่องที่กำหนดมา. เจ้าเตรียมเรื่องอะไรไว้?
 ศิษย์ — (ตอบตามที่จะเล่นเรื่องอะไร.)
 พระภะรด — ดีแล้ว, ลงโรงเถิด.
 (ปีพาทย์ตีว่า ละครลงโรง จับเรื่องต่อไป.)

มหาพลี.

ในพระราชนิพนธ์บทละครเบิกโรง เรื่องดึกดำบรรพ์เรื่องนี้ พระภะรดปรากฏตัวอีกครั้งหนึ่ง, ท่านผู้อ่านอาจเปรียบเทียบ “มหาพลี” กับ “พระภะรดเบิกโรง” ได้, โดยเฉพาะตอนท้ายของเรื่อง.

เรื่องย่อ:— พระอิสวร, พระอุม่า,
พระนารายณ์, พระพรหมธาดา, รวม
ทั้งเทวดานางฟ้าทั้งหลาย ออกมา
รับบูชาพระไคร้รัตน์ และอำนาจพร
“ช่วยอภิบาลบำรุง
ผดุงบรมบพิตร
สยามวิชิตรนาธิบดี ฯลฯ.”
แล้วพระพรหมก็สั่งให้พระภะรดมุนี
อำนาจการแสดงละคร.

บทละครเบิกโรงเรื่องนี้ ตอนท้ายมีคำเจรจาดังต่อไปนี้:—

- พระพรหม — ดูภะรดมุนี วันนี้ท่านได้เตรียมการเล่น เป็นเครื่องบันเทิงใจไว้บ้างแลฤ?
พระภะรด — ข้าพบาทได้เตรียมนาฎกัณฑ์ดึกดำบรรพ์ไว้เล่นถวาย หมายถึงเป็นเครื่อง
บันเทิงแก้ทวยเทพและมนุษย์ บรรดาที่มาสโมสร ประชุมอยู่ ณ ที่นี้.
พระพรหม — ดีแล้ว, ถ้าเช่นนั้นจงลงมือเล่นละครดึกดำบรรพ์ของท่านเถิด.

เป็นที่สังเกตว่า คำอำนาจพรของเทพเจ้าทั้งหลาย กล่าวถึงการปฏิบัติงานของ
ข้าราชการด้วย:—

จงช่วยสมานไมตรีจิต
อย่าแก่งแย่งริษยา
กิจดำรงศกฺวไนย

ข้าราชการทุกตำแหน่ง
จงอุส่าห์ปฏิบัติ
เพื่อชาวไทยสุขเกษม.

ฯลฯ.

ขอขยอนไปกล่าวถึง บทรำแม่บท ชมตลาด ในเรื่อง “พระภะรตเบ็กโรง” ของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ซึ่งทรงดัดแปลงมาจากบทเดิมที่เรียกว่า ฉบับหอ พระสมุดวชิรญาณ. ฉบับเดิมมีดังนี้:—

“เทพประนมปฐุมพรหมสี่หน้า
ผลาเพียงไหลพิสมัยเรียงหมอน
กระต่ายชมจันทร์จันทร์ทรงกลด
เข็องกรายฉลุฉายเข้าวัง
กนินรรำซ้ำข้างประธานา
ภมรเกล้ามีจฉายมาริน
ท่าโตเล่นหางนางกล่อมตัว
ลมพัดยอดตองบังพระสุรียา
นาคาม้วนหางกวางเดินดง
ข้างหวานหญ้าหนุมานผลาญักษ์
กนินรพื่อนฝูงยุงพื่อนหาง
ตระเวนเวหาข่ม้าตีกลี
รำกระบี่ส่ำทำจันสาวไ้
เมขลาล้อแก้วกลางอัมพร
ท่าเสื่อทำลายห้างข้างทำลายโรง
กลดสุเมรุเครือวัลย์พันไม้
กระหวัดเกล้าข่ม้าเลียบคาย
ซักซอสสามสายย้ายลำน้า

สอดสร้อยมาลาช้านางนอน
กั๊งหันร้อนแขกเต้าเข้าวัง
พระรลโยนสารมารกลับหลัง
มังกกรเรียกแก้วมูจลินท์
ท่าพระรามากังศีลบี
หลงไหลได้สิ้นหงษ์ลินลา
รำยั่วชักแบ่งผัดหน้า
เหราเล่นน้ำบัวชูฝัก
พระนารายณ์ถุทธิรงค์ข่วงจักร์
พระลักษ์ณ์แฝงอิทธิฤทธิ์
ขัดจางนางทำนายสารถ์
ตีโชนโยนทับงูข่วงก้อน
ท่าชะเน็รายไม้ทิ้งขอน
กนินรเลียบถ้ำหนั่งหน้าไฟ
โจงกระเบนตีเหล็กแทงวิไสย
ประไลยวาทกิดาประดิษฐ์ทำ
กระต่ายตองเร็วแคล้วถ้ำ
เป็นแบบรำแต่ก่อนที่มีมาฯ.”

ในเรื่องกระบวนกลอนนั้น “สอดสร้อยมาลาเรียงหมอน” คงจะดีกว่า “สอดสร้อย มาลาช้านางนอน” อย่างไม่มีที่สงสัย, เพราะได้เสียงสูงที่กำสุดท้ายของวรรค.

แต่บทรำแม่บท ที่เรารู้จักกันโดยทั่วไปนั้น มาจากพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์
 ในรัชกาลที่ ๑ ตอน “พระนารายณ์แปลงเป็นอัสพร” หรือที่เราเรียกกันติดปากว่า
 “นารายณ์ปราบนทก.”

พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ มีดังนี้:-

พระทอง ๑ เทพนมปฐุมพรหมสี่หน้า
 ทั้งกวางเดินดงหงษ์บิน
 อีกช้านางนอนภมรเกล้า
 เมขลาไซนแก้วแววไว
 ลมพัดยอดตองพรหมนิมิตร
 ย้ายท่ามัจฉาชมสาคร
 (ฝ่ายว่านนทกก็รำตาม
 ถึงท่านาคาม้วนหางลง

สอดสร้อยมาลาเจดจิน
 กิรินเลียบถ้ำอำไพ
 ทั้งแขกเต้าผาลาเพียงไหล่
 มยุเรศพื่อนในอัมพร
 ทั้งพิศมัยเรียงหมอน
 พระสีกรขว้างจักรฤทธิรงค์
 ด้วยความพิศมัยไหลหลง
 ชตรงถูกเพลาทันใด).

พระราชนิพนธ์เบิกโรงเรื่อง “นารายณ์ปราบนทก” ของรัชกาลที่ ๔ แตกต่างจาก
 รัชกาลที่ ๑ เล็กน้อย คือ:-

๑. มยุเรศพื่อนใน นภาพร.
๒. พระสีกรขว้างจักร ยักษ์ทรวดทรง.
๓. ถึงท่า นาคบ้นป้วน ม้วนหาง วง.
 ก็ ชตรง เข้า เปลา พลัน ทันใด.

จินดารัตน์ วิริยะวงศ์

เรื่องนารายณ์กำราบปราบนทก
 ในต้นไตรดาฎกโบราณว่า
 เป็นเรื่องดึกดำบรรพ์สืบกันมา
 ครั้งศรีอยุธยาเอามาใช้ ๑.

พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๔.

จำแม่บท.
 “ชมตลาด”

ข้าพขอประมาณ

คำ ๑ ร้อง เทพ -- ประนม - ป รุณ เออ - - - - - พรหม ส^๑

คำ ๒ ทั้ง - - - - - กวาง เติ - ดง เออ - - - - - หงษ์

ถึง $\frac{7}{4}(\frac{4}{4}+\frac{3}{4})$

หน้า - - - - - สอด - - - - - สร้อย มา ลา เออ - - - - - เฉ็ด

บิน - - - - - ก็ - - - - - น - วิน เลียบ ถ้า - - - - - เออ - - - - - อ้า

รับ

ฉิน - - - - - เออ

รับ

ไพ เออ - - - - -

เทพประณี

ปฐม

วราภัสร์

สกลศรีอมภา

จันทร์นอบ

กาลามะณี

พิสมัยเรขานอบ

กัมรินทร์

แขกต้นข้าว

จันทร์ทรงกลด

มารกลีลา

ภรณ์ลี

อากม สายาคม
ท่าพิสมัยเวียงหมอน

สุวรรณี ชลานุเคราะห์
ท่าพระรามก่งศิลป์

มัจฉา

ชวาเร็น

นาลาน้ำนอง

กวางดินตง

พระนารายณ์

ตระพนพญา

จุ่มมา

กวาง

แมนตา

กิ้น

ประดิมขัณฑ์

ชักชอนสามสงฆ์

ม้งานรับรองแขกเมืองที่วังวรดิศ:—

Soirée de Danses Classiques Siamoises

donnée par

Son Altesse Royale le Prince Damrong

Au Palais Varadis, le 26 Août 1926

En L' Honneur de Son Excellence Monsieur A. Varenne

Gouverneur Général De L'Indochine

Et de sa suite.

Programme

Phra Narai Chatie Nonthuk le Yaksa

Épisode Composé

d'après les textes Anciens du Ramayana Siamois

Par

Son Altesse Royale le Prince Damrong.

Personnages

Phra Narai

Mlle Thiem.

Nang Narai

„ Unru'en.

Nonthuk

Kuning Nataka.

Dialogue

Nonthuk: Ah!-mais c'est Phra Narai, n'est-ce pas?

Narai : C'est lui-même.

Nonthuk: Et pourquoi donc, Seigneur, avoir agi de la sorte envers moi?

Narai : A cause de ta méchanceté.

Nonthuk: Qu' ai-je donc fait de mal?

etc. etc.

ในโอกาสนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงนิพนธ์
บทของนันทุกใหม่ว่า :-

โถมเอชโถมเจลา
จะขอสู้อยู่ด้วยยุทธาพาล
ตัวพ่มีฤทธิ์สัทธศักดิ์
แม้ว่าน้องต้องประสงคส์งใด

พี่เห็นเจ้าแสนรักสมัครสมาน
เขวมาลย์จะเห็นเป็นอย่างไร
ถึงเทวอาร์ักษ์ไม่สู้ได้
จะหาให้ได้สนทั้งโลกา ฯ

สุดาวตาร.

เรื่อง “นารายณ์ปราบหนทก” นี้ ทำให้ผู้เรียบเรียงคิดถึงเรื่องเบ็กรังอกเรื่องหนึ่งที่มีชื่อว่า “สุดาวตาร” เพราะเป็นเรื่องเดียวกัน.

อันที่จริง เรื่องพระนารายณ์อวตารมาครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานนามไว้ ๓ อย่างดังนี้:—

๑. ในคำอธิบาย และอภิธานสำหรับประกอบเรื่องนารายณ์สิบปาง ทรงใช้ชื่อ “อัศวราตาร” และว่าเป็นเรื่องตามฉบับไทย ไม่มีในนารายณ์สิบปางของพระองค์.

๒. ในบันทึกถายพระราชหัตถ์ เรื่อง “อวตาร” ทรงใช้ชื่อ “อัจฉราตาร”.

๓. เมื่อมีโชนสมักรเล่น ในการบำเพ็ญพระราชกุศลสัตตวารอัฐิเจ้าคุณจอมมารดาเปี่ยม (สมเด็จพระปิยมมาวดี ศรีพัชรินทรมาตา), เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑๐ เมษายน ร.ศ. ๑๒๕ ทรงใช้ชื่อ “สุดาวตาร”

ย่อเรื่องนารายณ์ปราบหนทกของรัชกาลที่ ๔:—

“หนทกได้พรใหม่นิ้วเพชร ซึ่งชี้ไปยังสิ่งใด สิ่งนั้นก็พินาศไป. นนทกกำเริบรุกรานเทวดาท้งหลาย พระอศวรจึงตรัสให้พระนารายณ์ลงไปปราบ. พระนารายณ์แปลงเป็นนางงามไป, นนทกเห็นเข้าก็รักตรงเข้าเกี่ยวพาราสี. นางนารายณ์จึงชวนให้รำตาม “เทพประนมปฐุมพรหมสี่หน้า” พอถึงท่าแรกม้วนหางก็ช้ลงไปท้ขา นนทกจึงล้มลง. นางนารายณ์กลับร่างเป็นพระนารายณ์ นนทกต่อว่าว่ามีเพียงสองมือ จะสู้พระนารายณ์สักอย่างไรได้, พระนารายณ์จึงทำว้ให้ไปเกิดมีสิบสี่ขรยี่สิบกร พระองค์จะเป็นมนุษย์สองกรไปปราบให้ได้.”

ในสูจิบัตรที่จำลองมาพิมพ์ไว้ในหน้าต่อไป นี้ได้แจ้งว่าเป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, แต่ผู้เรียบเรียงเชื่อแน่ว่าเป็นพระราชนิพนธ์ของพระองค์ ซึ่งได้ทรงปรับปรุงจากของเดิม เช่นเดียวกับละครดึกดำบรรพ์ เรื่องอื่น ๆ.

เชิญท่านผู้อ่าน พิจารณาสูจิบัตรในหน้าต่อไป.

รายนาม

โขนสมักรเด่น

เรื่องศึกท้าวพรห

ชุก

ศุภวาท.

(เม็กโรง)

กับชุก

พรหมาศิ

ณสนามไชย นางสังวราญรมย์

โดยพระราชเสาวนีย์

ในการนำเพ็ญพระราชกุศลสัทิมวาร

อัฐิเจ้าคุณจอมมารดาเปี่ยม

ณวันอาทิตย์ที่ ๑๐ เมษายน ร.ศ. ๑๒๐๙

มีผู้จำได้ว่าเคยมีการซ้อม
ที่พระราชวังสราญรมย์.

← โขนสมักรเด่น เป็นของพระบาท
สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

← ถ้าเป็นบทประพันธ์ของผู้อื่นก็น่าจะ
เรียกว่า “นารายณ์ปราบหนทุก”.

← ผู้รับสนองพระราชเสาวนีย์ ก็คงจะเป็น
เจ้าของโขนสมักรเด่นนั่นเอง.

ศุภวาท

(เม็กโรง)

ทิวศกร

พระอิศวร

จิตุมท

จิตุมท

จิตุมท

จิตุมท

พระนารายณ์

พระตัชณ์

พระยาศุทร

นางนารายณ์

นนทก

หม่อมหลวงฟื้น

นายประเนติ

นายเกรณ

นายศิศร

นาย ประสิทธิ์

หม่อมหลวงเพ็ช

นายประเสริฐ

นายชิต

นายชวง

นายทตาม

ผู้แสดงเป็นมหาดเล็กข้าหลวงเดิมทั้งสิ้น.

เรื่องนารายณ์ปราบหนทุกนี้ กรมศิลปากรจัดทำเป็นภาพยนตร์สี่ธรรมชาติ ให้ชื่อว่า
“นิ้วเพชร” และแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า “The Diamond Finger”.

ฤษีเสียดูก.

เมื่อได้กล่าวถึง “พระภะรตเบิกโรง” และ “สุดาวตาร” แล้ว ท่านผู้อ่านคงจะเห็นประจักษ์ว่า ละครเบิกโรงพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีได้มีเฉพาะ ๔ เรื่อง ที่พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้พิมพ์แจกในงานฉลองสุพรรณบัฏของจางวางเอก และนายพลโท เจ้าพระยารามราฆพ เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๔.

สี่เรื่องนั้น คือ

๑. มหาพลี (ซึ่งได้กล่าวถึงแล้ว.)

๒. ฤษีเสียดูก.

๓. พระนรสิงหาวตาร.

และ ๔. พระคณศรเสียดูก.

พระตรีกาลัญญะดาบส จะไปอาบน้ำในแม่น้ำ, อัมสองกุมารไป, ส่วนสวาทิตา นั้นให้เดินตามมา. กรันถึงฝั่งแม่น้ำ สวาทิตาก็ถือว่าพระบิดาว่า รักแต่ลูกของคนอื่น ส่วนลูกของตนกลับไม่รัก ให้เดินมา. พระตรีกาลัญญะฤษีเกิดความสงสัย จึงอธิษฐานว่า จะโยนลูกทั้งสามลงในแม่น้ำ; ผู้ใดเป็นลูกตนขอให้ว่ายกลับมา, หากผู้ใดมิใช่ลูกตนขอให้กลายเป็นสัตว์เดี๋ยวลานเข้าป่าไป. ผลปรากฏคือ สวาทผู้เดียวเท่านั้นว่ายกลับมา, ส่วนสองกุมารนั้นได้กลายเป็นลิงป่า (พาลีและสุกริพ) และไม่กลับมา.

“ฤษีเสียดูก” เป็นพระราชนิพนธ์ ละครเบิกโรง เรื่องดีกดำบรรพ์. มีผู้จัดแสดงแล้วหลายครั้ง เช่น:-

ก. กรมโฆษณาหลวง แสดงในงานสมโภชพระไชยวัฒนประจักษ์กาล ที่หน้าพระที่นั่งอภิเชกคตสิต เมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม ร.ศ. ๑๓๑.

ข. กรมโฆษณาหลวง แสดงในเวรเลี้ยงพระยาประสิทธิ์ศุภการ ที่สวนจิตรลดาฯ เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๘.

ค. คณะกรรมการจัดงานพระบรมราชานุสรณ์ ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จัดให้กรมศิลปากรแสดงเป็นภาพยนตร์สี่ธรรมชาติ เนื่องในงานพระบรมราชานุสรณ์ ฉัตรมงคล พ.ศ. ๒๕๑๔.

พระนรสิงหาวตาร.

พระราชนิพนธ์ละครเบิกโรงเรื่องดีกดำบรรพ์เรื่องนี้ “พระขรรค์เพชร” แต่งขึ้นใหม่. บางทีก็เรียกว่า “นรสิงหาวตาร”.

เรื่องนี้ไขนหลวงรุ่นเด็กแสดงถวายทอดพระเนตรในวันปีใหม่เถลิงศก พ.ศ. ๒๔๕๕. ๕ ปีต่อมา แสดงฉลองพระรูปสมเด็จพระมหาสมณเจ้า ณ วัดบวรนิเวศน์วิหาร.

มีพระบรมราชาธิบายไว้ว่า ยักษ์ในเรื่องนี้ตามที่มีอยู่ในหนังสือ นารายณ์สิบปางนั้น เรียกว่าหิรันตะยักษ์บ้าง, หิรันตะอสูรบ้าง, ทำให้ปนกับตนที่ม้วนแผ่นดิน. ได้รูปเขียนในพระระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ก็เรียกว่า หิรันตปกาสูร. ครั้นได้ทรงคั่นดู ทรงเห็นว่าควรใช้ชื่อหิรันตยักษิ, ซึ่งใกล้เคียงของเดิมมากกว่าชื่ออื่น, แต่สำเนียงออกจะขัดกับหูไทย, จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แกไขเรียกว่า หิรันตยกสพ ซึ่งไม่ขัดหู และไม่ไกลของเดิมมากนัก, ทั้งเข้ากลอนได้ดีด้วย.

นรสิงห์ ปราบหิรันตยกสพ

หิรันตยกสพ ได้รับพรจากพระอิศวร ให้มีฤทธิ์

“เทพบุตรมีนุษเดียรธาน
สังหารณมิได้ตั้งประสงค์
ปวงสาตราอาวุธสุดจะปลง
พื้นลงก็จะแหลกทลายลาญ
ยามราตรีจะฆ่าไม่อาสัญ
ถึงกลางวันที่ไม่ม้วยสังขาร
ในเคหาอสุราไม่วายปราณ
ที่กลางแจ้งขุนमारไม่บรรลัษ.”

ด้วยเหตุนี้หิรันตยกสพจึงไม่กลัวใคร และรุกรานเทวดาทั้งหลาย, ร้อนถึงพระอินทร์ พระอิศวร และพระนารายณ์ตามลำดับ. พระนารายณ์อวตารลงไปเป็นนรสิงห์ ก็มีเศียรเป็นราชสีห์ แต่กายเป็นมนุษย์ มีเล็บเป็นอาวุธ, เมื่อพบกับหิรันตยกสพแล้ว จึงปราบได้โดยลุดตัวไปยังประตู และฆ่าด้วยเล็บในเวลาสายัณห์.

พระคณศร์เสैया.

พระราชนิพนธ์ละครเบิกโรงดึกดำบรรพ์เรื่องนี้ ทรง
“หยิบใจความได้จากพรหมไววรรตปฺราณคำถึ แต่ได้มาแต่งบทละครขึ้นใหม่
ตามที่เหมาะแก่การเล่นเป็นละคร.”

ตัวละครในเรื่องนี้ มีอุปนิสัยใจคอต่างกันมาก เป็นที่สังเกต.

๑. ปรศุราม มีนิสัยโมโหโทโส โกรธง่าย ก่อเรื่องขึ้นก่อน.

๒. พระคณศร์ ทำหน้าที่ และเมื่อรู้ว่าอาวุธของปรศุราม เป็นสิ่งที่พระอิศวร
ประทานมา, ก็ยอม ด้วยความกตัญญูรู้คุณ.

ปรศุรามเป็นพราหมณ์ เคยขึ้นเฝ้าพระอิศวรได้เสมอ, แต่วันหนึ่งพระคณศร์ห้ามไว้ เพราะ
“ยังบรรทมหลับอยู่”. ปรศุรามไม่ยอม จึงมีปากเสียงและสู้รบกัน พระคณศร์เองวงจับปรศุราม
แกว่งจนเวียนหัว. ปรศุรามชักขวานออกมาเป็นอาวุธ. พระคณศร์เห็นขวานแก้ว ทราบว่าเป็น
พระแสงที่พระอิศวรประทานไป, ตนเองไม่ควรต่อสู้, จึงก้มเสียรับ. ขวานพลาดไปถูกงาช้าง
หัก, เสียงดังสนั่น จนพระอิศวรกับพระอมิตันบรรทม เสด็จออกมาดู. พระอมิตันทรงพระพิโรธ
มาก จึงสาปให้ปรศุรามหมดฤทธิ์ นอนกลิ้งเป็นท่อนไม้. แต่พระอิศวรสงสาร จึงบอกให้ปรศุราม
คิดถึงพระนารายณ์. ปรศุรามได้ฟังดังนั้น ก็ตั้งจิตสำรวมเข้าฌาน นึกถึงพระนารายณ์, พระ-
นารายณ์จึงแปลงเป็นพราหมณ์น้อยมาช่วย.

ในที่สุดพระอมิตันก็เกิดความเมตตาแก่พราหมณ์น้อย รับสั่งว่าขออะไรจะให้ พราหมณ์น้อย
ก็ขอให้ปรศุรามได้กลับมาทำสังข์อย่างเดิม.

ฉุยฉายพราหมณ์

สุชาดา พิภูลหอม ผู้แสดง

บทฉุยฉายพราหมณ์ มาจากเรื่องนี้:—

ฉุยฉายเอย

ช่างงามช่างรำโยกย้าย

สะเวยแสนอ่อนอรชรช่วงกาย

วิจิตรยิ่งลายที่คนประคิษฐ์

สองเนตรคมชำแสงคำมันลับ

ชม้อยเนตรจับช่างสวยสุดพิศ ฯ

หมายเหตุ: รูปปั้นพระคณศร์ ที่เคยเห็นนั้น งาหัก คืองาช้าง

เรื่องนี้เป็นเรื่องเบิกโรงก็จริง แต่ออกจะยาวสักหน่อย ได้มีการแสดงแล้วหลาย
คราว เช่น:-

- ก. โขนมหาดเล็กแสดงในงานพิธีฉลองสะพานพระราชเสาวนีย์ เมื่อวันที่ ๑๐
มกราคม ร.ศ. ๑๓๐.
- ข. เสือป่า กรมพรานหลวง รักษาพระองค์ แสดงฉลองธงประจำกองที่สวนจิตร-
ลดาฯ เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๗.
- ค. แสดงในงาน “เชษิตวังบูรพา” เมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๓.
- ง. อีกครั้งหนึ่ง ดูเหมือนจะมีใช้ละครเบิกโรง แสดงต่อจากมหาอุปรากร
Il Pagliacci ที่สวนมิสกวัน เพื่อเก็บเงินบำรุงสภากาชาด เมื่อวันที่ ๑๗
และ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๔.

ข้อ ง. มีรายละเอียดดังนี้

“๑๗ ธ.ค. ๖๔ เวลา ๕.๐๐ ล.ท. ทรงเครื่องราตรีสโมสร
ทรงรถยนต์พระที่นั่งแต่วังพญาไทเสด็จประทับโรงโขนหลวง
มิสกวัน ทอดพระเนตรละครร้องฮิตาเลียน ชื่อ อีปายลิจจี
ของเลออนกะวัลโล เพื่อเก็บเงินบำรุงสภากาชาด การเล่น
ได้ออกละคร ๒ องค์กร แล้วมีระบำไทย “พระกณเศศรี” อีก
๑ องค์กร เวลา ๒.๓๐ ก.ท. เลิก ประทับเสวยเครื่องว่าง
ซึ่งสภากาชาดจัดเลี้ยงถวาย แล้วเสด็จกลับ.”

(พระราชกิจราชมาน)

เทวาลักษณเศศรี

ณ พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม

รามสูรชิงแก้ว.

เทพบุตรนางฟ้ามาจับระบอบอย่างสนุกสนาน, อรชุนก็มา, เมฆลา ก็มา และมีดวงแก้วมาด้วย. รามสูรมาเห็นแก้ว ก็ชอบใจอยากจะได้, จึงไล่ตามเมฆลา. อรชุนเหาะผ่านหน้ามา ไม่พอใจ จึงทำทายกับรามสูรและรบกัน. รามสูรจับพระอรชุนฟาดกับเขาพระสุเมรุตาย.

มีพระราชบันทึกในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า พระราชนิพนธ์เรื่อง :-

“คัดจากพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ (รัชกาลที่ ๑) เลือกใช้เฉพาะที่ต้องการ เพราะฉะนั้นบางแห่งกลอนทำยกับต้นในบทต่อ จึงเชื่อมไม่สนิทอยู่บ้าง, แต่เห็นว่าดีกว่าแก้ของเดิม.”

“โฉนสมัครเล่น” ของพระองค์ ได้ออกไปแสดงนอกวังสราญรมย์เป็นครั้งแรกเพื่อช่วยงานเปิดโรงเรียนนายร้อยชั้นมัธยม เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ร.ศ. ๑๒๘, แสดง “รามสูรชิงแก้ว” เป็นเรื่องเบิกโรง ต่อด้วย “พิธิ์กุ่มภนียา”.

เรื่อง “รามสูรชิงแก้ว” นี้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงคัดมาจากพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ จริง, แต่พระองค์ได้พระราชทานเพลงใหม่ ใส่หน้าพาทย์ และกำหนดการเข้าออกของตัวละคร, ซ้ำยังได้ทรงแก้บทกลอนบางตอนด้วย เช่น :-

ของเดิม — มาจะกล่าวบทไป ถึงรามสูรยักษ์.
ทรงแก้เป็น — เมื่อนั้น รามสูรสิทธิศักดิ์ยักษ์.

เพราะฉะนั้น อย่างน้อย ตอนนี้เป็นพระราชนิพนธ์ของพระองค์.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงอธิบายไว้ในหนังสือคำอธิบาย และอภิธานสำหรับประกอบ เรื่อง นารายณ์สิบปาง (ข้อ ๔๓) ว่า ปรศุราม หรือ रामสูร นั้นเป็นพราหมณ์ แต่เป็นผู้ที่มีโทโสร้าย จนได้ฉายาว่า “นัยกษะ”, ซึ่งหมายความว่า ต่ำ เป็นเหตุให้ไทยเราเข้าใจผิดไปว่าเป็นยักษ์.

ในมหามงคลการ งานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกสมโภช มหาเดเล็กษัตริย์หลวงกรม โขนหลวง แสดงเรื่องนสนองพระเดชพระคุณ ที่สวนมิสกวัน เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ร.ศ. ๑๓๐. มีสูจิบัตรภาษาอังกฤษดังนี้:—

Programme of the Gala Performance
in Honour of the Coronation fête
of His Most Gracious Majesty
Vajiravudh
King of Siam.

PARAŚU RĀMA and MEKHALĀ
An Allegorical Ballet.

อรชุนกับทศกรรฐ์.

ผู้เรียบเรียงได้กล่าวถึงละครเบิกโรงดึกดำบรรพ์ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสร็จสิ้นแล้ว.

ตัว “ปรศุราม” ในเรื่อง “พระกณเศียรเสี้ยงา” และทั้ง “พระอรชุน” และ “รามสูร” ในเรื่อง “รามสูรชิงแก้ว” ทำให้ผู้เรียบเรียงคิดถึงไปถึงเรื่องละครพระราชนิพนธ์ดึกดำบรรพ์ เรื่อง “อรชุนกับทศกรรฐ์” ซึ่งมีพระราชบันทึกว่า ได้มาจากอุตรกรรฐ์แห่งรามายณ, และทรงพระราชนิพนธ์เมื่อ ๑-๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๖.

ในอุตรกรรฐ์แห่งรามายณ อรชุนกับปรศุราม จะพบกันอีก แต่ใน “อรชุนกับทศกรรฐ์” นี้ เรื่องจบเสียก่อน, ปรศุรามยังมีได้ทันออกแสดง.

เช่นเดียวกับที่ได้ทรงพระราชวินิจฉัยว่า
ปรศุราม เป็นพราหมณ์ มิใช่ยักษ์,
อรชุน ก็ เป็นกษัตริย์ มิใช่เทวดา.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว คงจะโปรดปรศุรามมาก จึงได้มีอนุสาวรีย์ปรศุรามที่ดุสิตธานี ถึง ๒ แห่ง อาจเป็นเพราะว่าชื่อ ราม และเป็นพระนารายณ์อวตารปางที่ หก ก็ได้.

อนุสาวรีย์ปรศุราม ที่ดุสิตธานี

นักอักษรศาสตร์ที่อ่านรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ คงจะได้อ่านเรื่อง “ทศกัณฐ์หักไม้ในสวนพระอรชุน” แล้ว. มีเรื่องอยู่ว่าทศกัณฐ์ไปเรียนศิลปศาสตร์กับพระโคบุตรดาบส สำเร็จวิชาแล้วกำเริบใจ เข้าไปหักไม้ในสวนของพระอรชุน,

“กรขวากว่าหักกิ่งแก้ว
ช้ายืดนมแมวมหาหงส์.”

พระอรชุนโกรธ จึงออกมารบกัน, จับทศกัณฐ์มัด พาตระเวนไปในอากาศ พระโคบุตรดาบส ต้องตามไปขอชีวิตทศกัณฐ์ไว้.

แต่เรื่อง อรชุนกับทศกัณฐ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวหาเหมือนกันไม่. บางที่เรียกชื่อผิดไปเป็น

“ทศกัณฐ์กับอรชุน.”

เป็นพระราชนิพนธ์เรื่องดึกดำบรรพ์ ได้มาจากภาคผนวก (ที่เรียกว่า อุตตรกัณฑ์) ของรามายณะของอินเดียโบราณ, ซึ่งทรงพระราชวินิจฉัยว่า จะใกล้เคียงกับของเดิมมากกว่าสำนวนที่ไทยเรารับมา ประพันธ์เป็นเรื่องรามเกียรติ์.

อรชุนมีฤทธิเดชมาก มีพันเขน. ทศกัณฐ์ทราบเข้าก็อิจฉา, โกรธจะลองสู้สักครั้ง, จึงยกทัพใหญ่ ไปยังกรุงมิหิบดี, เมืองของพระอรชุน. แต่พระอรชุนไม่อยู่ ไปป่าแถบแม่น้ำนรรมทา, ทศกัณฐ์จึงตามไป, พักพลอยู่ตื้นเหนือของแม่น้ำ ตั้งพิธีบูชาพระอิศวร, ขอพรให้กำลังเอาชนะศัตรูได้. ขณะนั้นพระอรชุนลงเล่นน้ำในแม่น้ำนรรมทา เอามือทั้งพันกั้นน้ำจนน้ำไหลบ่าขึ้นไปท่วมบริเวณที่ทศกัณฐ์ทำพิธีอยู่; ทศกัณฐ์จึงโกรธแล้วกรีบกัน. อรชุนจับทศกัณฐ์ได้ มัดเอาไปผูกประจานไว้ที่กลางเมือง, จนเป่าลัสตย์บิดาของทศกัณฐ์มาขอชีวิตไว้ พระอรชุนจึงปล่อยตัวทศกัณฐ์ไป.

แต่อันที่จริง พระราชนิพนธ์ “อรชุนกับทศกรรฐ์” มีหลายสำนวน คือ :-

สำนวนที่ ๑ บทละครเรื่องดึกดำบรรพ์, ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว.

สำนวนที่ ๒ นารายณ์ลืบปาง ปางที่ ๖ ปรศุรามาวตาร.

สำนวนที่ ๓ อสุเรนทรจารีต คำพากย์ ชั้นที่ ๑๑ - พญาราพณ์กับพระอรชุน.

สำนวนที่ ๔ “พระอรชุนกับทศกรรฐ์” คำพากย์.

สำนวนที่ ๑ และสำนวนที่ ๔ เท่านั้น ที่นับได้ว่าเป็นบทละคร.

สำนวนที่ ๒ นารายณ์ลืบปาง ปางที่ ๖ นั้น
ทรงพระราชนิพนธ์เป็นลิลิต คือ ร่ายและโคลง.

“ขอขานไขความข้อน	ขึ้นไปก่อนกำเนิด
ประเสริฐแห่งเจ้าราม	ตามที่ตรวจค้นได้
ในรามายณะ	อุตตระกัณฑ์บ้าง
อีกได้ทางลิจิต	วิษณุปุราณ
มีตำนานแสดง	แถลงเรื่องประวัติ
แห่งกษัตริ์ทรงยศ	ปรากฏนามอรชุน.”

แต่เรื่องนารายณ์ลืบปาง ปางที่ ๖ ขาวกว่า
อรชุนกับทศกรรฐ์, ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์เรื่องดึก
ดำบรรพ์, คือมีเรื่องต่อไปจนอรชุนถูกปราบโดย
ปรศุราม.

ทศกรรฐ์ถูกมัด.

สำนวนที่ ๓ อสุเรนทรจารีต นั้น มีพระบรมราชาธิบายว่า มีพระราชประสงค์ที่จะ
รวบรวมเรื่องราวของทศกรรฐ์ ก่อนสมภพของพระรามาวตาร, ถ้าย่อความจากอุตตระกัณฑ์
แห่งคัมภีร์รามายณะ, ซึ่งเดิมเป็นเทศนาของพระอัสตชะพรหมฤๅษี, แต่ได้ทรงตั้งรูปเสีย
ใหม่, ทรงแต่งเป็นคำพากย์ ตามแบบรามเกียรติ์เก่า ทรงจัดเรียงลำดับเป็น ๑๔ ชั้น, ชั้นที่
๑๑ ได้แก่เรื่อง “พญาราพณ์กับพระอรชุน”. ทรงพระราชนิพนธ์เริ่มเมื่อ ๗ มิถุนายน ๒๔๕๗
แต่บังเอิญหาต้นฉบับพระราชนิพนธ์ได้เพียงกลางชั้นที่ ๓ เท่านั้น, อาจทรงพระราชนิพนธ์
ค้างไว้ก็เป็นได้.

พระอรชุนกับทศกรรฐ์.

เนื้อเรื่องเหมือนสำนวนที่ ๑ แต่ทรงพระราชนิพนธ์ค้างไว้ เพียงทศกรรฐ์ไปตั้งพิชิตที่ริมแม่น้ำนรรมทาเท่านั้น, ยังไม่ถึงตอนที่รบกัน. เป็นที่สังเกตว่า มีคำว่า “พระ” นำหน้าผิดจากสำนวนที่ ๑.

มีผู้สงสัยว่า พระราชนิพนธ์ “พระอรชุนกับทศกรรฐ์” ซึ่งเป็น สำนวนที่ ๔ นี้ ก็เป็นคำกาพย์ อาจเป็นส่วนหนึ่งของ อสุเรนทรจารีต ที่ขาดหายไปหรือไม่. เมื่อพิจารณาดูแล้ว เห็นว่าจะไม่เป็นเช่นนั้น, เพราะ อสุเรนทรจารีต ไม่มีหน้าพาทย์, ทรงพระราชนิพนธ์สำหรับอ่านเท่านั้น. แต่ “พระอรชุนกับทศกรรฐ์” คำกาพย์ มีหน้าพาทย์ และมีชื่อเพลงด้วย คงจะทรงพระราชนิพนธ์ให้แสดงได้, เช่นเดียวกับ “ธรรมาธรรมะสงคราม” ซึ่งเป็นกาพย์ และมีหน้าพาทย์.

ผู้เรียบเรียงสันนิษฐานว่า ทรงพระราชนิพนธ์ สำนวนที่ ๔ เป็นกาพย์ก่อน, แล้วทรงพระราชนิพนธ์ว่า จะสู้กลอนไม่ได้ จึงทรงเปลี่ยนเป็นกลอน และกลายเป็นเรื่องดึกดำบรรพ์ สำนวนที่ ๑. ในบทดึกดำบรรพ์ (สำนวนที่ ๑) ส่วนที่เป็นกาพย์ คือ:—

ก. งามราชรถทรงทรงธรรม์ (ของพระอรชุน.)

และ ข. งามบุษบกทรงอสุรา (ของทศกรรฐ์.)

นั้นคัดลอกมาจาก สำนวนที่ ๔ ของพระองค์เองทั้งสิ้น.

“พระอรชุนกับทศกรรฐ์” คำกาพย์นี้ยังไม่เคยพิมพ์และยังไม่มีการแสดง. ส่วนเรื่องดึกดำบรรพ์ “อรชุนกับทศกรรฐ์” นั้น เคยแสดงแล้วหลายครั้ง, เช่น ที่กระทรวงกลาโหมในงานฉลองยศพลเอกพิเศษของทหารอังกฤษที่พระราชอาชิต์แห่งบริเตนใหญ่ ทุลเกล้า ๆ ถวาย, แสดงเมื่อ ๘ พ.ย. ๒๔๕๘ เป็นต้น.

เนื่องจากได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ ทั้งเป็นกาพย์ (ในสำนวนที่ ๕) และเป็นกลอน (ในสำนวนที่ ๑) นักอักษรศาสตร์อาจศึกษาและรู้สึกสนุกในการเปรียบเทียบพระราชนิพนธ์ดังต่อไปนี้:-

อรุณชมค่าย

(เปลี่ยนกาพย์ยานีเป็น กลอน ๘.)

๑ เติงดูในค่ายหลวง
ทั้งปวงเสร็จจสมสร
พลับพลาสว่างอน
กละอาศน์พระเทวินทร์

๑ เสาแดงดูแสงส่อง
ฉลุทองฉลุฉลุศิลป์
หลังคาดูโสภิน
ด้วยช่อฟ้าปราลี

๑ ม่ลานสำราญริน
บุปผาชันเขลงศรี
มีท่าลงวาร
เพื่องลงสรรมณัธธาร

๑ หันหน้าทางผาใหญ่
วินัยล้าละหานหาญ
เขี้ยวชุ่มชะอุมมาลย์
กละหิมะบรรพต

๑ พร้อมเรือนก้านถันภู
ก็สะอาดสะอ้านหมด
ที่อยู่ผู้มัยศ
และที่ทศะโยธี ๑.

๑ เติงดูที่ในค่ายหลวง
ถ้วนทั้งปวงเอี่ยมโอัสโมสร
พลับพลาอร่ามงามอน
ราวสุนทรพิพิธอาสน์องค์อินทร์

๑ เสาหุ้มผ้าแดงแสงส่อง
ลายทองฉลุฉลุศิลป์
หลังคาน้ำบันโสภิน
งามสิ้นช่อฟ้าปราลี

๑ ม่ลานสำราญรมริน
ชันกลั่นบุปผชาติสอาดศรี
มีสะพานลงท่าวาร
สำหรับที่สรงเล่นชลธาร

๑ ดำหนักแพหันหน้าทางผาใหญ่
เขาวินัยเงื่อมง้าล้าละหาน
เขี้ยวชะอุมพุ่มพวงดวงมาลย์
ราวหิมพานต์บรรพต

๑ พร้อมดำหนักนั้กสนมก้านถัน
นำสำราญบานใจทั่วหมด
ตั้งที่พักเสนมียศ
และที่อยู่หมู่ทศโยธี ๑.

เมื่อได้ดู อรชุนชมกาย แล้ว ก็อาจดู ราชณ์รายชมป่า บ้าง, และเปรียบเทียบกับพระ
 ราชนิพนธ์สองสำนวนต่อไป; เป็นบทของทศกรรฐ์, กาศย์ฉบง (ในสำนวนที่ ๕) และกาศย์
 ยานี (ในสำนวนที่ ๑) ดังนี้: -

ราชณ์รายชมป่า (เปลี่ยนกาศย์ฉบงเป็นกาศย์ยานี.)

ชมดง	จាំเรณูเพลินตา	วารัละหानสราญรมย์
๑ กรันถึงฝั่งน้ำนรรมทา	๑ ราบเรียมราวเตรียมเสด็จชม	๑ หล้าลาดสอาดสม
๑ พฤกษาดาดายกลาดไป	๑ เชี่ยวชุ่มชะอุมโบ	๑ ทั้งแก้แผลอ่อนช้อนปน
๑ ลมโศยโอยกลิ่นรสสุคนธ์	๑ รันรันชันกมล	๑ เหมือนกลิ่นน้ำอบปรุงมาลย์
๑ ยามแลกระแสนชลธาร	๑ ไส้สมณีกานต์	๑ สี่รุ่งรุ่งรังสี
๑ แลดูวินชัษีศรี	๑ สูงง้าจรณ	๑ เป็นเทือกเป็นแถวแนวไป ฯ

พากย์	นทีนรรมทาภา
๑ กรันถึงซ่งวารั	๑ ละหानผาสราญรมย์
๑ พิลาศประหลาดตา	๑ เพื่อจะให้เสด็จชม
๑ พันราบราวปราบไว้	๑ ที่จะพักจะแรมไพร
๑ ดิณชาติสะอาดสม	๑ ดูพิลาสพิไลไส
๑ ไพรพฤกษะดาดาย	๑ ทั้งแก้อ่อนก็ช้อนปน
๑ เชี่ยวชุ่มชะอุมโบ	๑ กลิ่นบุปผาพิเศษกนธ์
๑ ลมเชยรำเพยพา	๑ ตละกลิ่นสุคนธ์ธาร
๑ รันรันชันกมล	๑ ฤกัถลกริมย์สราญ
๑ ยามแลกระแสนชล	๑ ตะรุ่งรุ่งสุรังสี
๑ ไส้สมณีกาน	๑ เห็นวินชัษีศรี
๑ แลข้ามนทีไป	๑ เป็นเทือกแถวเป็นแนวไป ฯ
๑ สูงง้าพระจรณ	

หมายเหตุ:— สะกดการันต์ สำนวนที่ ๔ ตามต้นฉบับลายพระราชหัตถ์.
 สำนวนที่ ๑ ตามหนังสือชุดภาษาไทยของคุรุสภา.

ธรรมะมีชัย.

เมื่อผู้เรียบเรียงได้กล่าวว่า “อรชุนกับทศกรรฐ์” คำภาพย์อาจแสดงเป็นละครได้ เช่นเดียวกับ “ธรรมาธรรมะสงคราม” ท่านผู้อ่านก็คงใคร่จะทราบว่ “ธรรมาธรรมะสงคราม” เป็นอย่างไรและแสดงกันที่ไหน. เรื่องนี้เกี่ยวกับสงครามจริง ๆ ก่อน และจะต้องอธิบายอย่างชัดเจนและอ้อมค้อมสักหน่อย.

ในสมัยมหาพุทธสงครามโลกครั้งที่ ๑ ท่าน “รามจิตติ” ได้เขียนประณามเยอรมัน เรื่อง “Might is Right” หรือ “อำนาจคือธรรม”, แล้วประเทศสยามได้ประกาศสงครามกับเยอรมันและออสเตรียฮังการี เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๐.

ในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาศกนั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวิริยญาณวโรรส ทรงแสดงพระธรรมเทศนามงคลพิเศษ ทูลเกล้าฯ ถวาย, ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดมาก จึงได้ทรงแปลเป็นภาษาอังกฤษ, มีชื่อเรื่องดังนี้:—

ย่อเรื่อง ธรรมะมีชัย: ท้าวเทวะศัตรุ จักรพรรดิแห่งพวกอสูร กำลังนั่งคู่อสูรเสนาซ้อมเพลงอาวุธอยู่. นรศัตรุเข้ามาบอกว่า เทวดาแผ่อาณาจักรกว้างขวางนัก ญให้มนุษย์กระต้างกระเดื่อง. เทวศัตรุจึงตกลงจะชวนพละการีกับทุกายไปรบ. นรศัตรุถามว่า การทำศึกนั้นจะยกเอาเรื่องใดเป็นเหตุ. เทวศัตรุตอบว่า มีฤทธิมีแรงแล้วก็ไม่ต้องมีเหตุผล.

เทวดานางฟ้ากำลังรื่นเริงกันอยู่ในสวนสวรรค์ หมู่ยักษ์เข้าไปรังควานปลุกปล้ำเหล่านั้นงฟ้า. พระสกนทะเลกุมารออกมาขัดขวางและรบกัน. ยักษ์แพ้.

The Triumph of Right

A Special Allocution

by

His Holiness Prince Vajiranana

และพระราชทานแจกไปจนถึง
ในต่างประเทศ.

แล้วจึงได้ทรงพระราชนิพนธ์
บทละครสั้น ๒ เรื่อง คือ:—

“ธรรมะมีชัย”

และ

“มิตรมีชัย”.

มิตรมีชัย.

Siamese Ballet.
"The Triumph of Friendship"
By Sri Ayudhya
Dances arranged by
Phya Natakū-Nurakoh
(The King's Master of the Dance)

“ธรรมะมีชัย” และ “มิตรมีชัย”
เป็นเรื่องคู่กัน คล้ายกับลูกแฝด.

ทั้งสองเรื่องนี้ ในภาษาไทยเคยเห็น
เรียกว่า ละครร้อง, แต่ในสูจิบัตร เรียกว่า
ระบำพิเศษ; หรือจะเป็นละครรำ ก็สุดแต่
จะพิจารณา. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเรียกในภาษาอังกฤษว่า
Siamese Ballet.

Sir Edward Brockman รองผู้สำเร็จราชการสหพันธรัฐมลายู มาเยี่ยมประเทศสยาม
และได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ที่พระราชวังสนามจันทร์ เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ.
๒๔๖๐. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเลี้ยงและมีละครเรื่องนี้ต้อนรับ. ผู้แสดงคือ
ข้าราชการกรมมหรสพ ดังนี้:—

มิตร — ขุนวิลาศวงาม.
หัวหน้าเทพธิดา — หมั่นเจนภรตกิจ.
พาลาสูร — ขุนทรงนัจวีร.

ขณะที่แสดงเรื่องนี้ ประเทศสยาม
ได้เข้าสู่มหายุทธสงครามโลกครั้งที่ ๑
แล้วครั้งปี เรียกชื่อเรื่องว่า:—

The Triumph of Friendship

เทวดานางฟ้ากำลังรื่นเริงอยู่ในสวนสวรรค์, มี
“มิตร” เจ้าแห่งมิตรภาพเป็นหัวหน้า. ทันใดนั้น
พาลาสูรเข้ามาขัดขวางการเริงระบำ, อ้างว่าตนเอง
ต้องการแสงของดวงอาทิตย์ ซึ่งเทวดานางฟ้าแย่ง
เอาไปเสียหมด. มิตรไม่ฟังเสียง พาลาสูรจึงเข้ารบ.
เทวดานางฟ้าไม่มีอาวุธ จึงสู้ไม่ได้, เทพบุตรต้อง
ออกกัณฑ์ทางให้นางฟ้าหนีไปก่อน, แล้วจึงกลับไปหา
อาวุธมาสู้.

เทวดาชนะ, จึงฉลองความมีชัยด้วยการจับ
ระบำ, ถิ่นชงประเทศต่าง ๆ ซึ่งอยู่ทางฝ่ายสัมพันธ
มิตรใหม่หาสงครามโลกครั้งนั้น.

ธรรมาธรรมะสงคราม.

ต่อมาอีกหนึ่งปี, มหาพุทธสงครามโลกครั้งที่ ๑ ยุติลงแล้ว เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๑. ถึงงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงแสดงพระธรรมเทศนามงคลวิเศษอีก, เป็นเหตุให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “ธรรมาธรรมะสงคราม” นวนิพนธ์ในเดือนมกราคมนี้เอง, มีพระราชบันทึกนำเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓ ว่า:-

“ทรงเลือกอุทาหรณ์เหมาะนักหนา เพื่อแสดงหลักแห่งธรรมะว่า ธรรมกับอธรรมให้ผลไม่เหมือนกัน ช่างคล้ายจริง ๆ กับกิจการที่ได้เป็นไปแล้วในงานมหาสงครามในยุโรป อันพึงจะยุติลงในสภานี้ด้วยความปราศรัยแห่งฝ่ายผู้ประพาศิตละเมิดธรรมะ.”

ธรรมะเทวบุตร เสด็จออกให้ประชาชน
เฝ้า, ทรงแนะนำให้ชนอยู่ในที่ชอบ. ขณะ
เดียวกัน อธรรมะเทวบุตรก็เสด็จออกมา, แต่
สอนคนในทางตรงกันข้าม. ต่อมาธรรมะเทวบุตร
ขับรถเวียนขวารอบชมพูทวีป พบกับอธรรมะ
เทวบุตรที่เวียนซ้ายรอบชมพูทวีปเช่นเดียวกัน.
ต่างฝ่ายต่างไม่หลีกทางให้แก่กัน จึงรบกัน และ
ฝ่ายอธรรมก็พ่ายแพ้.

“ธรรมาธรรมะสงคราม” นี้ ทรงพระราชนิพนธ์ตามเค้าเรื่องในธรรมะชาดกเอกาทสน์นิบาต.

อดีต พาราณสีย์ พุรหมุทตเต รชชํ เกเรนเต ฯลฯ.

ในกาลเป็นอดีตล่วงแล้ว เมื่อพระราชาทรงพระนามว่าพรหมทัต ทรงครองราชสมบัติ ณ เมืองพาราณสีในกาลนั้น พระโพธิสัตว์บังเกิดเป็นเทพบุตรมีนามชื่อว่าธรรม เสวยทิพยสมบัติอยู่ในกามาพจรเทวโลก ฝ่ายพระเทวทัตก็บังเกิดเป็นเทพบุตร มีนามชื่อว่าอธรรม อยู่ในกามาพจรเทวโลกเหมือนกัน.

“ธรรมธรรมะ ๘ สว่างงาม”

(ตามเค้าเรื่องในธรรมะชาดก,
เจกภาสินีบาท)

บทพากย์

พระราชนิพนธ์

ใน

พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว

มหาวชิราวุธ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทาน ในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา พ.ศ. ๒๔๖๓; เป็นเล่มใหญ่ขนาด ๓๒ x ๒๓ ซม. มีภาพสี่พระหัตถ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ อัญดงามประกอบตลอดเรื่อง, คำนำเป็นภาพถ่ายลายพระราชหัตถ์ เป็นพระมหากุณาธิคุณล้ำเกล้าฯ.

๑ อรรถนิพนธ์ ธรรมธรรมะสงครามนี้ คำประพันธ์เป็นภาพเขียน และภาพพิมพ์
๑ เสาทองตีเหล็กเป็ของ ไม่สามารถล่อง เหนือเขตรัฐฉิดธรรมด

อรรถนิพนธ์ ชัยชัย มิใช่ ชัยชัย ดังที่ได้
พิมพ์มาทุก ๆ ครั้ง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๓.

พระราชนิพนธ์ ธรรมธรรมะสงครามนี้ คำประพันธ์เป็นภาพเขียน และภาพพิมพ์ฉบับ
เท่านั้น สำหรับพากย์. มีการแสดงอย่างน้อยครั้งหนึ่ง ที่สวนศิวาลัย เนื่องในงานพระราชพิธี
เฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๔๖๕ ข้าราชการกรมสรรพเป็นผู้แสดง ต่อ
ด้วยระบำ “ศุภลักษณ์วาดรูป”.

ความดีมีไชย.

“ธรรมะมีชัย” กับ “ความดีมีไชย” มีชื่อคล้ายกัน แต่ต่างกันไกล. “ธรรมะมีชัย” นั้น เป็นละครร่ำ, ละครร้อง, ระบำพิเศษ หรือบัลเลต์ ก็ได้, แต่ “ความดีมีไชย” เป็นละครพูด, เป็นอย่างอื่นมิได้เลย.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เคยทรงศึกษาวิชาทหารในโรงเรียนนายร้อยที่ประเทศอังกฤษ, ทรงเป็นทหาร, โปรดโรงเรียนนายร้อยของเราที่กรุงเทพฯ จึงทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้พระราชทาน, ในนามของ “พระขรรค์เพชร”, เพื่อให้ให้นักเรียนนายร้อยชั้นมัธยมแสดงเมื่อวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๒๗, ในการฉลองธงชัยเฉลิมพล ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานใหม่ในงานพระราชพิธีรัชมังคลาภิเษก.

เรื่องเริ่มต้นด้วยการสนทนาระหว่างหมูนายทหารในโรงเรียนนายร้อย ว่าความลับทางทหารได้รั่วไหล และมีผู้สงสัยตัวนายสวัสดิ์ผู้เป็นนักเรียนนายร้อยห้องชั้น ๖. ต่อมานักเรียนนายร้อยไปซ้อมรบที่หัดดินบุรี นายทหารผู้หนึ่ง ถูกผู้ที่มาสอดแนมยิง. ผู้ยิงวิ่งหนีไปมีผู้สงสัยนายสวัสดิ์มากขึ้น เพราะตรวจแถวดู มีนายสวัสดิ์หายไปคนเดียว. อันที่จริงนายสวัสดิ์พาสุภาพสตรีชื่อสายหยุดไปพายเรือเล่น. นายสวัสดิ์ไม่ยอมบอกว่าไปกับใคร, เพราะกลัวว่าสายหยุดจะเสียชื่อ, และขอมถูกขัง. ในที่สุดสายหยุดมาเผยความจริงเอง และตำรวจจัดการกับผู้ร้ายตัวจริงได้.

ในเรื่องนี้ ดัดหมดทุกคน ยกเว้นตัวผู้ร้ายคนเดียว. เห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมุ่งที่จะพระราชทานการศึกษาแก่นักเรียนนายร้อยของเรา, ทรงสอดใส่เรื่องระเบียบวินัย การรักหมู่คณะ ความซื่อสัตย์สุจริต, การรักษาความลับของราชการ, การเชื่อฟัง เคารพผู้บังคับบัญชา และการเสียสละ. และยังเป็นเรื่องสนุกอีกด้วย.

ว่าที่ร้อยตรี กมล โชคเศียร
แสดงเป็น แม่สายหยุด.

พระมหามন্ত্রীศรีธรรมาธิบดี ได้บันทึกไว้ว่า:—

“สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช พระราชทาน
เรื่องบทพระราชนิพนธ์ทรงใหม่สด ๆ ทรง
เลือกตัวผู้แสดง ทรงฝึกซ้อม, ทรงควบคุม
การเขียนและแต่งฉาก และทรงควบคุม
กำกับการแสดงอยู่อย่างใกล้ชิดตลอดเวลา,
แสดงหน้าพระที่นั่ง ในพระบาทสมเด็จพระ
บรมชนกาธิเบศร ในตำแหน่ง ทรง
เป็นผู้บังคับการโรงเรียนนายร้อยทหารบก.”

การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปทรงกำกับ
การแสดงเอง มิใช่เป็นเรื่องแปลกประหลาด
อย่างใด. พระองค์ทรงเป็นผู้ชำนาญการ
ละครอย่างยอดเยี่ยม, ได้ทรงมีประสบการณ์
ทางด้าน “ละครพูด” มายิ่งกว่าผู้อื่นใดใน
ประเทศสยามขณะนั้น, และมีพระราช
ประสงค์ที่จะเผยแพร่กิจการละครพูดให้แพร่
หลาย.

ยิ่งกว่านั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงให้เห็นเป็นแบบ
อย่างว่า บุคคลและองค์การต่าง ๆ ควรที่จะ
ร่วมมือกัน แทนที่จะแก่งแย่งแข่งดีกัน
ในกิจการทั้งปวง.

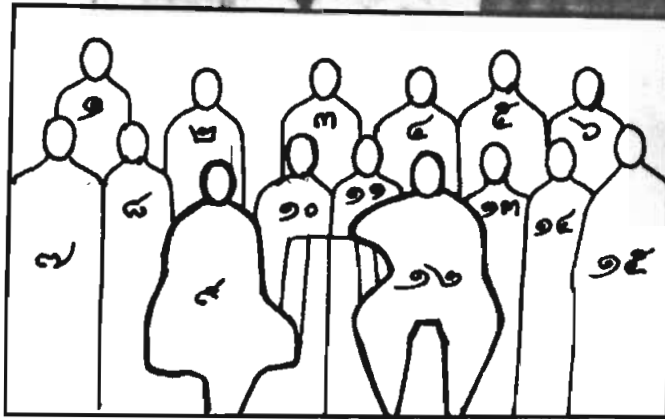
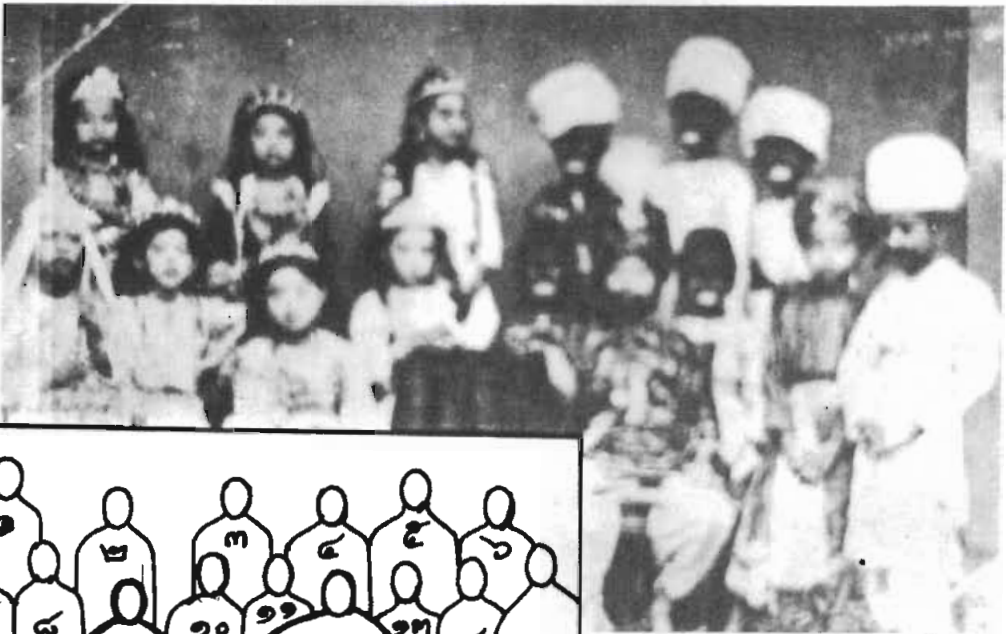
นิทราชาคริต.

ตามที่ได้กล่าวว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีประสบการณ์มากในเรื่อง “ละครพูด” นั้น จำเป็นต้องย้อนไปกล่าวถึงพระราชนิพนธ์กึ่งตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ด้วย.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่ยังดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามหาชิราวุธ ได้ทรงมีโอกาสที่จะแสดงพระองค์บนเวทีหลายครั้ง เช่น การแสดงตาโบล วิ่งด้ ในเรื่อง “นิทราชาคริต” พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ ดังภาพต่อไปนี้:-

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ
สยามมงกุฎราชกุมาร ทรงเป็นผู้จัดการแสดง.

รูปหมู่ตาโบลวิงต์ อีกรูปหนึ่ง.

พระนามผู้แสดง.

๑. หม่อมเจ้าจตุทิศ	ทรงเป็น	นางกำนัล
๒. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธ์	„	นางกำนัล
๓. พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าพิญพัฒน์พงศ์	„	นางกำนัล
๔. หม่อมเจ้าไตรทศประพันธ์	„	ขุนุก
๕. พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าอากาศเรขิตวิงศ์	„	ขุนุก
๖. หม่อมเจ้าสุธาสิโนทัย	„	ขุนุก
๗. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าสมมติวงศ์วโรทัย	„	พระนมของพระนางโซบิเด
๘. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร	„	นางนงชาตอลอวัตต์
๙. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ	„	พระนางโซบิเด
๑๐. หม่อมเจ้าถาวรมงคลวงศ์	„	นางกำนัล
๑๑. หม่อมเจ้านิพนธ์กาญจน์พงศ์	„	ขุนุก
๑๒. หม่อมเจ้าคณัฏวรินทร์	„	กาหลิบ
๑๓. พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์	„	ขุนุก
๑๔. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ	„	อามูหะซัน
๑๕. พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากร	„	แมสเรอ

พระนางไซบีเด กับ นางโน

พระนางไซบีเด กับ กาหลิบ

เมสเรอ, กาหลิบ กับ ชุมนุก

นิทราชากริตสมัย พ.ศ. ๒๔๒๒

จากซ้ายไปขวา

พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าสุขสวัสดิ์

เจ้าพระยาสุรวงศ์วิวัฒน์ศักดิ์

พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าวรรรณกร

พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าเกษมศรีสุโข

พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าโสมนันทิตย์

พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าดิศวรกุมาร

พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงการเล่นต่าง ๆ ตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ เช่น ทรงจับระบำ ในงานเฉลิมพระชนมายุสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมาร ดังภาพนี้ เป็นต้น.

พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร
รับสั่งว่า ได้เข้าเฝ้าชมการแสดงครั้งนั้นด้วย.

ผู้เรียบเรียงสันนิษฐานว่า คงจะเป็นภาพในปี พ.ศ. ๒๔๓๖
ก่อนกรณีพิพาทกับฝรั่งเศสใน ร.ศ. ๑๑๒ เพียง ๒ สัปดาห์.

ละครในกรุงลอนดอน ฯลฯ

Royal Military College,
Cambridge,
Surrey.

วันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๑๙๑๗

ถึงพระบาทสมเด็จพระ

ลือชาธิบดีสยาม

เพื่อขอขานรับเสด็จ
หม่อมราชวงศ์ถนัด
ทูลฉลอง (S.M.C.) ไปดู
ละครในอังกฤษ และที่
จะแสดงขึ้นที่โรงเรียน
มหาดเล็กที่โรงเรียน
ดรัมมิงตัน และ

ขอแสดงความยินดี
แก่คุณพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว และครอบครัว
ในโอกาสที่
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงเสด็จ
มาเยี่ยม

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปทรงศึกษา ณ ประเทศอังกฤษเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖ ตั้งแต่นั้นทรงพระเยาว์, พระชนมายุเพียง ๑๒ พรรษาเศษ.

ที่กรุงลอนดอนนั้น มีโรงละครอยู่ระหว่าง ๔๐ ถึง ๕๐ โรง, ส่วนใหญ่แสดงละครพูด, หาเมืองอื่นเสมอเหมือนมิได้. ประชาชนได้รับการศึกษาจากละครพูด และสนุกเพลิดเพลินด้วย.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงสนพระราชหฤทัยในเรื่องละครพูดตั้งแต่นั้นทรงพระเยาว์, เห็นได้จากสำเนาภาพถ่ายพระราชหัตถเลขา ซึ่งพระราชทานมายังพระยาวิสุทธสุริยศักดิ์, อรรถราชทูตไทย ณ กรุงลอนดอน, จากโรงเรียนนายร้อย เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ร.ศ. ๑๑๗ (พ.ศ. ๒๔๔๑) ข้างบนนี้.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินถึงกรุงลอนดอนเมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน ซึ่งใกล้จะถึงฤดูกาลตรุษฝรั่ง และขึ้นปีใหม่ของชาวยุโรป.

ในฤดูกาลเช่นนั้น ย่อมมีละครสำหรับเด็ก ที่เรียกว่า Pantomime. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวสนพระราชหฤทัยในกิจการละครของอังกฤษตั้งแต่นั้น. แม้ว่าจะมีพระชนมายุไม่เต็ม ๑๔ พรรษา ก็ทรงวิจารณ์ละครได้บ้างแล้ว; โปรด "Ella" ตัวนางชินที่โรงละคร Lyceum ว่าสวยงาม และเล่นดี.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำชื่อนางเอกในประเทศอังกฤษมา
พระราชทานเป็นชื่อน้ำแข็ง ในกรุงเทพฯ หลายตัว เช่น Ella T., Gladys C. เป็นต้น.

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างเรื่องละคร ที่ได้ทอดพระเนตร:—

๗ ธันวาคม ๒๔๓๘, ทอดพระเนตรละคร ๒ เรื่องที่ St. George's Hall นอกกรุงลอนดอน
เรื่องที่ ๑ ชื่อ "Petticoat Purfidy" ของ Sir Charles Young, องค์กรเดียว มีตัวละคร ๓
ตัว เป็นหญิงทั้งสิ้น. เรื่องที่ ๒ ชื่อ "A Commission" ของ Weedon Grossmith ๓ องค์กร.

๒ มกราคม ๒๔๓๘, ทอดพระเนตร Pantomime เรื่อง Cinderella อีกครั้งหนึ่งที่โรงละคร
Drury Lane. โปรดตัวเจ้าชาย และ Marguerite Cornille ผู้แสดงเป็นอัครราชทูต
ฝรั่งเศส. "Isa" ผู้แสดงเป็นนางซินก็เดินดี แต่ไม่สวยเท่า "Ella" เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๖.

๒ เมษายน ๒๔๓๘, ทอดพระเนตรเรื่อง "For the Crown" ของ François Coppée แปลจาก
เรื่อง "Pour la Couronne" โดย John Davidson. เป็นละครร้อยแก้วปนร้อยกรอง
แสดงที่โรงละคร Lyceum ระหว่าง "Forbes Robertson's Season." ทรงวิจารณ์ว่า
แสดงดีด้วยกันทั้งนั้น. มี ๔ องค์กร ตัวละครชาย ๘ หญิง ๓ เด็กชาย ๑.

๔ เมษายน ๒๔๓๘, ตอนบ่ายเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรการฉายภาพที่โรงละคร
Empire เรียกว่า Cinematograph. เหมือนการฉายภาพขึ้นจอ แต่ว่า เคลื่อนไหวได้
(สมัยเริ่มมีภาพยนตร์). ตอนกลางคืน เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรละคร
พูดที่โรงละคร Adelphi เรื่อง One of the best ของ Sir Seymour Hicks. โปรดว่า
สนุกและตื่นเต้น.

๒ พฤษภาคม ๒๔๓๘, เสวยพระกระยาหารกับพระเจ้าลูกลุยซาเรอ พระองค์เจ้าประวิตรวชิรมโนดม
กับหม่อมเจ้าจรรยาสุศักดิ์กฤดากร แล้วทอดพระเนตรมหาอุปรากร ของ Gilbert และ
Sullivan เรื่อง "Grand Duke" ที่โรง Savoy.

(หมายเหตุ:— มหาอุปรากรเรื่องนี้ไม่มีใครจัดแสดงมาหลายปีแล้ว แต่จะมีแสดงเป็นกรณีพิเศษใน พ.ศ. ๒๕๑๑
นี้ ในโอกาสฉลองอายุครบ ๑๐๐ ปีของคณะละคร "D'Oyly Carte". และกลับไปแสดงที่โรง Savoy อีก.)

- ๑ มกราคม ๒๔๔๐, วันเฉลิมพระชนมายุ ๑๗ พรรษา ตอนบ้ายเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตร Pantomime "Cinderella" กับสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนพิษณุโลกประชานาถ ที่โรงละคร Garrick. (คงจะโปรดเรื่องนี้มาก เพราะทอดพระเนตรเป็นครั้งที่ ๓ แล้ว.) ตอนค่ำเสวยพระกระยาหาร มีต้มถวายเป็นพระพรด้วย เสร็จแล้วเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรละครเรื่อง "One Summer's day" ของ H.V. Esmond ที่ Comedy Theatre. โปรด Eva Moore ผู้แสดงเป็น Maysie ว่าสวย และว่าเรื่องนั้ดีมาก น่าสงสาร ทรงใช้คำว่า "Pathetic".
- ๖ มกราคม ๒๔๔๐, เสด็จพระราชดำเนินโดยรถไฟ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนพิษณุโลกประชานาถ, สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร และมิสเตอร์โอลิเวียร์ ไปยัง Bracknell เพื่อทอดพระเนตรละครเรื่อง "Diplomacy" ซึ่งแปลมาจากเรื่อง "Dora" ของ Victorien Sardou. ๔ องก์ มีตัวละครชาย ๗ หญิง ๕. แสดงที่ Victoria Hall. เรื่องนี้ไม่โปรดเลย มีพระราชบันทึกว่า Rotten ยกเว้น นาย Robinson ซึ่งแสดงเป็นตัว Count Orfoft.
- ๑๒ มกราคม ๒๔๔๑, ระหว่างเสด็จพระราชดำเนินประพาส Lake District ได้ทอดพระเนตรการแสดงระหว่างชาวอังกฤษที่ตามเสด็จ ๒ เรื่องคือ เรื่อง "Joint Household" ของ Lady Florence Eveleen Eleanore Bell กับเรื่อง "Plot for Plot" ของ C.L. Young. แสดงที่ Castle Rigg.
- ๒๓ มกราคม ๒๔๔๑, เสด็จพระราชดำเนินไปยังโรงละคร Royalty Theatre ทอดพระเนตรละครเรื่อง A Little Ray of Sunshine ของ Mark Ambient เขียนร่วมกับ W. Herist. มีพระราชบันทึกว่า ขบขัน และสวยงาม ดีมาก.
- ๒๔ มกราคม ๒๔๔๑, ทอดพระเนตรละครพูด เรื่อง "The Three Musketeers" ของ Alexandre Dumas ดัดแปลงโดย Charles Rice, ที่โรงละคร Garrick ในกรุงลอนดอน.
- ๒๖ มกราคม ๒๔๔๑, เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรละครเรื่อง A Court Scandal ที่โรงละคร Court Theatre. ละครเรื่องนี้ Aubrey Boucicault แต่งร่วมกับ Osmond Shillingford. มีพระราชบันทึกว่า "Very pretty indeed". หลังจากการแสดง ได้มีผู้เชิญเสด็จเข้าไปพบกับนาย Hicks ผู้เป็นพระเอก ที่หลังเวที. (การเข้าไปที่หลังเวทีนั้นยอมถือว่าเป็นกรณีพิเศษเสมอไป.)

๑๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๔๑, ทอดพระเนตรเรื่อง "The Manouvers of Jane" ที่โรงละคร Hay-market. เป็นบทละครของ Henry Arthur Jones. โปรด.

๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๔๑, ทอดพระเนตร "The Only Way" คือ เรื่อง A Tale of Two Cities ของ Charles Dickens ซึ่ง Freeman Wills เขียนเป็นบทละคร แสดงที่ Lyceum.

๑ เมษายน ๒๔๔๒, เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรละคร "The Man in The Iron Mask" ของ A. Dumas ที่โรงละคร Adelphi. มีผู้ตามเสด็จ ๒ คน คือ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กับ ม.ร.ว. สิทธี. โปรดว่า แสดงดี.

๕ เมษายน ๒๔๔๒, ขณะประทับอยู่ที่ ณ Aldershot, เสด็จพระราชดำเนินไปยัง Bracknell เพื่อทอดพระเนตรละคร ๓ เรื่อง คือ:—

ก. "Case for Eviction" ของ S. Theyre Smith.

ข. "Found in a Four Wheeler" ของ Thomas Williams.

ค. "Blind Beggars" ของ C.V. Burgess.

ย่อเรื่อง "One Summer's Day" ซึ่งทอดพระเนตรเมื่อ ๑ม.ค. ๔๐ และโปรดมาก.

คือว่า เป็นหญิงชาวชิปซีที่มีรูปร่างหน้าตาสวยมาก. เธอแต่งงานกับนายทหารคนหนึ่ง มีลูกชายด้วยกัน ๑ คน แล้วก็แยกทางกันเดิน, ลูกชายไปอยู่กับพ่อ. ต่อมาตัวพ่อถึงแก่กรรม, พ.ต. รัตยาร์ด เพื่อนของพ่อ จึงรับลูกไปเลี้ยงไว้ และรักเหมือนลูกของตนเอง, ส่งเข้าโรงเรียนกินนอนในเมืองแห่งหนึ่ง, บัดนี้อายุ ๕ ขวบแล้ว. คือว่าเพิ่งจะได้ทราบความจริงข้อนี้ จึงพยายามติดต่อกับ พ.ต. รัตยาร์ด เพื่อขอเงินเป็นการตอบแทนที่ได้เอาลูกของเธอไป. พ.ต. รัตยาร์ดนั้นมีใจรักสาวงามชื่อแมช แต่เพื่อนของเขาชื่อมาร์สเดิน ก็รักเธอด้วยเหมือนกัน, ซ้ำยังได้ออกปากขอให้รัตยาร์ดช่วยให้สำเร็จด้วย. แมชนั้นใจเอียงไปทาง พ.ต. รัตยาร์ด. แต่วันหนึ่ง คือว่ามาเจรจากับ พ.ต. รัตยาร์ดเรื่องลูกของตัว. แมชสังสัยมาก เข้าใจผิดไปว่า รัตยาร์ดเป็นพ่อของเด็ก และปิดความไว้, เธอจึงโกรธและตัดสินใจรับรักของมาร์สเดินทันที. มาร์สเดินพอใจมาก. แต่ในที่สุดความจริงก็หนีความจริงไม่พ้น และมาร์สเดินเสียสละให้อย่างลูกผู้ชาย.

ระยะใกล้จะถึงเวลาเสด็จพระราชดำเนินออกจากประเทศอังกฤษ เพื่อกลับประเทศ
สยาม, อ้อมไปทางสหปาลีรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทอดพระเนตรละครและมหาอุปรากร อีกหลายเรื่อง เช่น:-

The Merry Wives of Windsor ของ Shakespeare.

The Country Girl ของ William Wycherley.

Waterloo ของ Sir Arthur Conan Doyle.

The Bells ของ Emile Erckmann กับ Alexandre A. Chatrian.

The Merchant of Venice ของ Shakespeare.

และ Cavalleria Rusticana มหาอุปรากร ของ Mascagni.

ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ท่านผู้อ่านย่อมทราบว่า
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สนพระราช
หฤทัยในเรื่องละครพูดเพียงใด, และทรงได้ประสบการณ์
ในเรื่องนี้มากขึ้นอย่างไร. ระหว่างที่ทรงศึกษาอยู่ใน
ประเทศอังกฤษนั้น ประทับอยู่ ณ พระตำหนัก, ณ โรง
เรียน และ ณ มหาวิทยาลัย ซึ่งอยู่ในชนบท หรือใน
เมืองย่อมๆ เป็นส่วนใหญ่. ละครในเมืองย่อมๆ ก็พอ
จะมีทอดพระเนตรบ้าง เช่นที่ Bracknell นั้น เป็นต้น
แต่ก็สู้ละครในกรุงลอนดอนมิได้.

เพราะฉะนั้น เมื่อมีโอกาสเสด็จพระราชดำเนินเข้ากรุงลอนดอนเมื่อใด ก็มักจะทรง
ถือโอกาสทอดพระเนตรละครเสี้ยกราวละหลายๆ เรื่อง.

ในบางกรณี เสด็จพระราชดำเนินเข้ากรุงลอนดอนเพื่อทอดพระเนตรละครเรื่องหนึ่ง
เรื่องใดโดยเฉพาะก็มี. ทอดพระเนตรเสร็จแล้ว ก็เสด็จกลับไป.

การเป็นดังนี้ จึงได้ทรงศึกษาศิลปะการละครพูด เพิ่มขึ้นเป็นระยะๆ, ทำให้ทรง
เห็นอย่างแน่ชัดว่า ละครพูดเป็นศิลปะที่มีประโยชน์และควรสนับสนุน.

ละครในกรุงปารีส.

ในเรื่องละครพูดนั้น

กรุงลอนดอนดูเหมือนจะเป็นเยี่ยม

ตั้งแต่สมัยที่

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงศึกษาอยู่ ณ ประเทศอังกฤษ

จนกระทั่งทุกวันนี้.

แต่ถ้าจะพูดถึงนาฏศิลป์โดยทั่วไป

บางทีจะสู้กรุงปารีสมิได้.

เมื่อเดือน มกราคม ต่อกับ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๑ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินข้ามช่องแคบอังกฤษไปยังประเทศฝรั่งเศส. ภายในระยะเวลาเพียง ๗ วัน ได้ทอดพระเนตรละครประเภทต่างๆ (From Faust to Folie) รวม ๘ เรื่อง คือ:—

๒๘ มกราคม,	Georgette Lemeunier ที่ Vaudeville.
๒๙ มกราคม,	Chéri ที่ Palais Royal.
๓๐ มกราคม,	Gounod's Faust ที่ Opéra. (โปรด, แต่ Marguerite ร้องผิดระดับเสียงไปบ้าง.)
๓๑ มกราคม,	La Tosca ที่ Opéra (Sarah Bernhardt เป็นผู้แสดง—โปรดมาก.)
๑ กุมภาพันธ์,	ทอดพระเนตร ๒ เรื่องที่ Théâtre Français คือ La Cigale chez les Fourmis กับ Le Berceau.
๒ กุมภาพันธ์,	ตอนบ่ายทอดพระเนตร Nouveau Cirque, ตอนค่ำ ทอดพระเนตร Folie Bergère.
๓ กุมภาพันธ์,	La Vie de Bohême ที่ Opéra Comique.

ละครในกรุงเทพฯ.

ในกรุงเทพมหานคร, เมื่อปลายรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, มีโรงโขนหลวงที่สวนมิสกวัน, อยู่ที่บริเวณตรงมุมถนนราชดำเนินตัดกับถนนพิษณุโลก หลังวัดเบญจมบพิตร ตรงกันข้ามกับวังปารุสกวัน, เคยเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า Theatre Royal, Dusit Park. มีไว้สำหรับเล่นโขนมากกว่าอย่างอื่น จึงเรียกว่าโรงโขนหลวง. เป็นอาคารไม้สองชั้น, ชั้นบนมีบ็อกซ์หลวงอยู่ตรงกลาง และบ็อกซ์อื่นๆ อยู่สองข้างตามแนวโค้งครึ่งวงกลม, ตกแต่งสวยงามมาก. ตรงหน้าตัวโรงละคร ทางด้านหน้า มีอาคารโปร่งๆ สำหรับประทับเสวยพระกระยาหารว่างด้วย.

โรงละครดึกดำบรรพ์ ของ เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์, อยู่ที่บ้านหม้อ, นับว่าเป็นบ้านสำหรับนาฏศิลป์สมัยนั้น, ไม่เหมือนโรงโขนหลวงสวนมิสกวัน ในข้อที่ว่ามีคณะผู้แสดงและครูโขนละครประจำอยู่ด้วย. เมื่อสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงนครานุรักษ์ฯ ทรงพระนิพนธ์บทละครแล้ว ก็โปรดให้จัดแสดง ณ ที่นั้น, เลยเรียกว่า ละครดึกดำบรรพ์ตามชื่อโรง. พระราชนิพนธ์บทละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องแรกที่มีการแสดงในกรุงเทพฯ, คือเรื่องพระนาละ, ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แสดง ณ โรงละครดึกดำบรรพ์แห่งนี้.

แต่นาฏศิลป์สมัยนั้น ก็คือ โขนและละครรำ. เมื่อมีงานใหญ่ๆ ก็มักจะแสดงกลางแจ้ง, เช่น ในงานวัดเบญจมบพิตร เป็นต้น. ส่วนละครร้องนั้นมีที่โรงละครปราโมทย์ และปรีดาสัย นอกนั้นก็มิได้มีตามวิกต่างๆ.

ละครพูดนั้นมิได้อยู่ในความนิยม.

ประชาชนคนไทยในสมัยนั้น นิยมนาฏศิลป์ประเภทใด จะเห็นได้จากกำหนดการแสดงในงานใหญ่, เช่น เมื่อมีงานวัดเบญจมบพิตร ร.ศ. ๑๒๓, มีกำหนดการแสดงของโขนหลวงรุ่นเล็ก ดังนี้:—

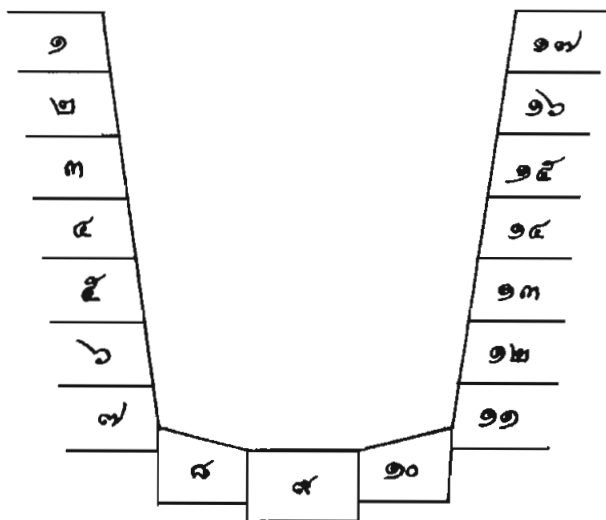
๖	ธันวาคม	๑๒๓)	นางลอย.
๗	”	”	จองถนน.
๘	”	”	อิเหนา.
๕	”	”	องคตสื่อสาร.
๑๐	”	”	พระอภัยมณี.
๑๑	”	”	พระลอ.
๑๒	”	”	รามสูรและเมขลา.

โรงละคร วิมานนฤมิตร ที่วัดสระเกศนั้น ไฟได้ไหม้เสียแล้ว, พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ จึงทรงสร้างโรงละครปรีดาอัชฌันในบริเวณวังที่ถนนแพร่งนรา, และได้ทรงขอให้ราชเลขาธิการ นำความกราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ร.ศ. ๑๒๗ ว่า “โรงละครกำมะลอ ในบ้าน ได้สร้างเสร็จแล้ว.”

แต่โรงละครกำมะลอแห่งนี้ ก็ใหญ่โตพอสมควร, ที่บริเวณคนดู ตรงหน้าเวทีมี บ็อกซ์ ๖ บ็อกซ์ นั่งได้บ็อกซ์ละ ๖ คน ค่าดูบ็อกซ์ละ ๒๔ บาท. หลังบ็อกซ์เป็นเก้าอี้เดี่ยว ชั้นพิเศษ ๓ บาท, ชั้นหนึ่ง ๒ บาท. ต่อไปข้างหลังเป็นเก้าอี้ยาว เกือบคนละ ๖ สติง, ถัดต่อไปข้างหลังสุดเป็นชั้นนั่ง เกือบคนละ ๑ บาท. ขึ้นไปชั้นกลางมีบ็อกซ์โดยรอบรวม ๑๗ บ็อกซ์ ราคาตั้งแต่บ็อกซ์ละ ๑๒ บาท ถึง ๖๐ บาท เพราะขนาดบ็อกซ์ใหญ่เล็กต่างกันอย่าง และที่ทางก็ต่างกัน. ขึ้นไปชั้น ๓ ยังมีที่ดูอีก เกือบคนละ ๓๒ อัฐ.

ปรีดาอัชฌัน
แผนผังที่นั่งคนดู

สรุปว่า ถัดจากไซน, ละครรำ คนในกรุงเทพฯ ก็นิยมละครร้อง, แล้วก็เลยไปถึง
ลิเกทีเดียว. ละครพูดนั้นมิได้อยู่ในความนิยม.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ตั้งแต่ยังดำรงพระอิสริยยศเป็น
สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร, เสด็จพระราชดำเนินกลับจากยุโรป
ผ่านทางสหภาพรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ถึงกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๕,
พระชนมายุ ๒๒ พรรษา.

ขณะที่ประทับอยู่ ณ พระราชวังสราญรมย์, ซึ่งเป็นที่ตั้งกระทรวงการต่างประเทศ
ในปัจจุบัน, ได้ทรงตั้ง “ทวิปัญญาสโมสร” แล้วทรงสร้างโรงละครเล็กๆ ขึ้น สำหรับการ
แสดงละครพูดโดยเฉพาะ เรียกว่า “โรงละครทวิปัญญา”, ตั้งอยู่ในสวนสราญรมย์, ริมถนน
ราชินี, ตรงมุมหลังวัดราชประดิษฐ์.

มืองานเปิดสโมสร เมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๔๗. มีละครพูดเรื่อง “สมพ้อ
สมลูก” ฉลองที่บนสโมสร, เพราะโรงละครนั้นยังสร้างไม่เสร็จ. ๕ สัปดาห์ต่อมาวารสาร
“ทวิปัญญา” ลงพระราชบันทึกของสภานายกดังนี้:-

“ข้าพเจ้าได้คิดกับกรรมการบางคน
ตกลงกันแล้วว่า จะคิดมีละครใน
โรงใหม่นั้น และเชิญสมาชิกกับพวก
พ้อง ญาติ มาดู. จะขอเก็บเงินค่าที่
นั่งเพียงที่ละไม่มาก. ลองกะเนดูที่นั่ง
เข้าใจว่าจะจัดให้ นั่งได้ประมาณ ๑๐๐.
ข้าพเจ้าได้สนทนากับท่าน
สมาชิกบางคนที่มาในงานเมื่อวันที่ ๑
เดือนนี้ สักเกตดูเหมือนจะยินดีมาดู
ละครนั้น..... เชื่อว่าจะเล่นให้สนุกกว่า
ขี้เกมมาก.”

นินทาสมุสร์.

ทรงพระราชนิพนธ์แปลจากเรื่อง **The School for Scandal.**

มีบทพระราชนิพนธ์ละครพูดอยู่เพียงสองเรื่อง ที่ทรงพระราชนิพนธ์ในนามของ นายท.ป.ส. (นายท.ว.ปัญญาสมุสร์) คือเรื่อง “ชิงนาง” และ “นินทาสมุสร์” ซึ่งทรงแปลมาจากบทละครภาษาอังกฤษของ Richard Brinsley Sheridan. Sheridan มีชื่อเสียงมาก ย่อมจะได้เคยทอดพระเนตรทั้งสองเรื่องนี้มาแล้วที่ประเทศอังกฤษ.

เรื่อง “นินทาสมุสร์” นี้ ทรงพระราชนิพนธ์ในนามของนายท.ป.ส. ก็จริง แต่ในการพิมพ์ครั้งหลัง ๆ ทรงใช้ชื่อ “ศรีอยุธยา.”

เป็นเรื่องที่ชวนให้ขบขัน แต่ก็มีที่ชวนให้คิดอยู่บ้าง เช่น :-

“ผมหากินด้วยความชั่วของผมขอรับ; เพราะฉะนั้นถ้าได้มีคนรู้จักกันเสียว่า ผมได้ประพฤติกดโกงกรรม แม้แต่ครั้งเดียว คงจะไม่มีใครคบอีกเป็นแน่.”

ท่านเส่งข่มและเพื่อนฝูงทั้งชายหญิง ชอบพบปะสนทนากัน, บางคราวก็ปล้อข่าวว่าที่ไม่จริง เพื่อประโยชน์ของฝ่ายตน. การนินทาเรื่องกันเช่นนี้ ทำให้คนดีกลับเสียชื่อเสียง, และคนเลวรอดตัวไปได้ก็มี. ด้วยเหตุเช่นนี้ พระยาวัชรินทร์เดชะ ผู้มีลูกสาวชื่อฉวี และเมียกริยาใหม่สาวชื่อละม้าย จึงรักขุนเจริณขวนะกิจผู้ที่ไม่ชอบนายบุญสมผู้น้อง, จนกระทั่งวันหนึ่งไปหาขุนเจริณ และพบกริยาสาวของตนซ่อนอยู่หลังฉาก. พี่น้องสองคนนั้น มีลูกอยู่ต่างจังหวัด ยังไม่เคยเห็นหน้ากันเลย ชื่อ พระยาอมร-ประสิทธิวิทย์. ท่านเจ้าคุณอมรฯ มีทรัพย์สมบัติจะให้เป็นมรดก แต่อยากจะลองใจดูก่อน จึงปลอมเป็นนายขนิไปหานายบุญสม และปลอมเป็นนายขนิไปหาขุนเจริณ จึงรู้ความจริง. แล้วพระยาวัชรินทร์จึงได้ตาสว่าง.

ท่านเจ้าคุณทั้งสองพูด :-

๑. พระยาอมร :- “ข้ารู้อยู่แล้วว่ามีคนอยู่คนหนึ่ง ที่ไม่ทำอะไรในโลกนั้นนอกจากตั้งกองใส่ความกับนินทาคน.”
๒. พระยาวัชรินทร์ :- “ควรจะมีพระราชบัญญัติ ห้ามไม่ให้ใครนินทาคน เว้นเสียแต่แม่หม้ายที่ยังหาหัวใหม่ไม่ได้.”

เคยมีการแสดงหลายครั้ง เช่น เมื่อ ๑๕ ธ.ค. ๒๔๕๖, ข้าราชการแสดงในงานเฉลิมสมเด็จพะพันปีหลวง.

ซิงนาง.

ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว มีบทพระราชนิพนธ์ละครพูดอยู่เพียงสองเรื่อง ที่ทรงพระราชนิพนธ์ในนามของนายก ท.ป.ส. (นายกทวิปัญญาสโมสร) คือเรื่อง “ซิงนาง” และ “นินทา สโมสร” ซึ่งทรงแปลมาจากบทละครภาษาอังกฤษของ Richard Brinsley Sheridan.

เฉพาะเรื่อง “ซิงนาง” ซึ่งทรงแปลมาจากเรื่อง The Rivals มีพระราชบันทึกเป็นหมายเหตุว่า :-

“เรื่องนี้ผู้แต่งได้ใช้เรื่องภาษาอังกฤษของ มิสเตอร์ ริชาร์ด บรินสเลย์ เซรีแดน เป็นโครง แต่คำพูด แต่งขึ้นใหม่โดยมาก และตอนจบนั้นแก้ไขใหม่ เพื่อให้เป็นเครื่องเหมาะกับการที่อาจจะเป็นไปได้ในเมืองไทย.”

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพยายามที่จะนำดนตรีมาใส่ในละครพูด ดังที่ได้ทรงกระทำแล้วในเรื่อง “ปล่อยักษ์,” และทดลองได้ผลดีมาแล้วที่จังหวัดนครศรีธรรมราช. ซิงนางจึงได้มีเพลงพระราชนิพนธ์ ถึง ๕ เพลง ซึ่งได้มาจากเรื่อง “ปล่อยักษ์” ทั้งสิ้น.

แม่เลี้ยง อยู่กับคุณบัวลำไย ผู้ที่มักจะพูด
จาใช้ศัพท์แสงประหลาด ๆ ไม่เหมือนคนอื่น.
คุณบัวอยากจะให้แม่เลี้ยงออกเรือนเสียเร็ว ๆ
จึงยกให้นายชะแล่มก่อน แล้วเปลี่ยนใจยกให้
ร้อยเอกจอน, ลูกพระยาศักรินทร์ฤๅไชย. ส่วน
แม่เลี้ยงนั้นรักใคร่อยู่กับร้อยตรีประดิษฐ์ และ
แอบพบปะกันอยู่บ่อย ๆ. ความปรากฏขึ้นภายหลังว่า
ร.ต. ประดิษฐ์นั่นก็คือ ร.อ. จอน ที่
ปลอมตัวมา. แม่เลี้ยงโกรธเพราะถูกหลอก จะ
ทำให้สมแก่ัน จึงให้คนใช้ไปตามนายชะแล่ม
มา เพื่อจะได้หนีไปด้วยกัน. เรื่องยุ่งมากขึ้น,
ด้วยความเข้าใจผิด, พระกำนันธนากรจะมารับ
แม่เลี้ยงด้วยเหมือนกัน แต่มาพบร้อยเอกจอน
และวิวาทกัน. แต่เรื่องจบลงได้เรียบร้อย.

แม่ลำไย สมัยวังสราญรมย์
นายพงษ์ เป็นผู้แสดง

แม่ลำไย :- เจ้านายประดิษฐ์คนนั้นะมันไม่เป็นคนที่
ที่นับว่าสมพงศ์ไถว้ล้มหรรษาเลยนี้.

หาใครเหมือนแม่ลำไยมิได้เลย.

ที่พระราชทานชื่อเรื่องว่า “ชิงนาง” ช่าง
เหมาะสมจริง. เป็นเรื่องขบขัน ชวนให้ยิ้ม
หรือหัวเราะ. การแสดงก็ไม่ยาก, ตัวละคร
ทุกตัว มีนิสัยเด่นชัด เห็นได้ง่าย จึงควร
แสดงเข้าที่ได้ง่าย.

บทละครพระราชนิพนธ์เรื่องชิงนางนี้ เป็นที่นิยม, มีการแสดงบ่อย ๆ เช่น :-

๑. นักเรียนมหาดเล็กหลวง แสดงถวายทอดพระเนตรที่โรงเรียน เมื่อ ๒๗ ธ.ค. ๒๔๕๖.
๒. ละครศรีอยุธยาแสดงที่ภูเก็ต เมื่อเสด็จพระราชดำเนินประพาสบังกะใต้ ๒๕
เม.ย. ๒๔๖๐. เปรียบเทียบตัวผู้แสดง ดังนี้ (นามผู้แสดงที่ภูเก็ต เป็นนามแฝงพระราชทาน.)

๒๗ ธ.ค. ๕๖	ตัวละคร	๒๕ เม.ย. ๖๐
นายเกื้อ สาลักษณ์.	พระยาศักรินทร์ฤไชย	นายเปี้ย พินารุ.
นายพร อินทุมณี.	นายร้อยเอก จอน	นายเกื้อ บุญยาศรัย.
นายหล่อ จุลกะ.	พระกำนูนธนากร	นายเรียก ทหารสิงห์.
นายก้อนดิน ราหุลทัต.	นายชะแล่ม	นายเจียน วิชางาม.
นายก่อง เจตนาวัต.	อ้ายเพ็ลย	นายช่วย หนั่งสี่ดี.
นายเกล้า กชนันท์.	อ้ายจุ	นายแนบ ท่องทะเล.
นายเจ็ด บุณนาค.	อ้ายแซ	นายโสณ รู้ลึก.
นายประเสริฐ บุณนาค.	แม่ลำไย	นายข้ง ชายหนุ่ม.
นายฉัตร โชติกเสถียร.	แม่เลียบ	นายลักษณ์ บุญยาศรัย.
นายปานี่ ไกรฤกษ์.	แม่ช้อย	นายหัดดี ดาวฤ.
นายมัย ไกรฤกษ์.	นางซัน	นายเชช ชาวภูเก็ต.

ปล่อยแก้.

เป็นบทละครของนายบัว วิเศษกุล แต่งให้ทวีปัญญาสโมสร.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์บทเพลงพระราชทานรวมทั้งสิ้นไม่น้อยกว่า ๑๔ เพลง.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงละครร่วมกับข้าราชการเป็นครั้งแรก ในงานฉลองพระชนมายุ พ.ศ. ๒๔๔๕, ทรงแสดงเป็นตัวหลวงเกียรติคุณ.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำเพลงในเรื่องนี้ ๕ เพลง ไปใช้สำหรับเรื่อง “ชิงนาง”.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำเพลงต้อยตึ้ง “เสียแรงเราเกิดมา จะมาพากันโศกโย” จาก ว่างค์ มาใช้ในเรื่องปล่อยแก้ใน ทนนครศรีธรรมราช ใน ร.ศ. ๑๒๘ (พ.ศ. ๒๔๕๒).

มีผู้ประพันธ์เรื่อง “ผิดตัว” แสดงที่วิทยาลัยอาชีวศึกษา ในการประชุมผู้ว่าราชการเมือง ๘ กรกฎาคม ร.ศ. ๑๒๘ (พ.ศ. ๒๔๕๒) มีตัวละครชื่อ พระเกียรติยศไพศาล มีการปลอมตัว และมีเพลง “ต้องนอนเดี่ยวเปลี่ยวอกนอนหนาว”.

เพลงพระราชนิพนธ์

พระพลากรบริรักษ์ กับหลวงเกียรติคุณ
กระซิบชอบพอกันมาก. หลวงเกียรติคุณนั้นมี
บุตรชื่อนอม, พระพลากรใครจะขอเอามาเป็น
ภรรยา แต่การขอลูกสาวเพื่อนให้แก่ตนเองนั้น
พูดยากมาก. แต่ครั้นหลวงเกียรติคุณทราบความ
ประสงค์แล้ว ก็ยินดียกให้, แบบสาวแก่เมียสาว.

นอมได้ทราบเข้า ก็เคืองครั้น เพราะตน
เองรักอยู่กับจวง บุตรคุณพระพลากรนั่นเอง, จึง
คิดปลอมตัวเป็นผู้ชายจะหนีไปกรุงเก่า, แต่นาย
จวงมาพบเข้าจึงพาไปบ้านของตน คนที่บ้านก็
นึกว่านอมเป็นผู้ชายด้วยกันทั้งนั้น.

หลวงเกียรติคุณตามไปและโกรธพระพลากร
หาว่าไม่เป็นผู้ใหญ่. แต่นายจวงมารับสารภาพ
หลวงเกียรติคุณรู้ว่าเด็กรักกัน จึงจะยกให้, แต่
ขอให้พระพลากรไปขอเป็นครั้งที่สอง.

๑. เจมรโล่เรือ เื่อผู้ชายไม่วายเป็นเจ้าของ.
๒. ทองย่อน อยู่เดี่ยวเปลี่ยวอกนอนหนาว.
๓. โยนดาบ ผมชอบใจชอบใจที่ไม่ตรี.
๔. ธรณีส่องให้ ไอ้ออกเอื้ออกถนอม.
๕. สืบท กรานนั้นขุนแผนแสนสะท้าน.
๖. บ่แก้วน้อย กรานนั้นพระไววิไลโฉม.
๗. สร้อยเพลง ช่างกระไรใจหายเสียดาชลูก.
๘. แป๊ะ เจ้าอยู่เดี่ยวเปลี่ยวอกฟอกนอน.
๙. ลมพัดชายเขา วันกลิ่นลำสวนชวนเชย
๑๐. ขันปลับปลา โลมงามทรมสุดสาวสัดที่
๑๑. ชาตรี แม้สามารถจำแลงแปลงกาย.
๑๒. ไอ้โลม พิศพิศน่าประโลมโฉมเฉลา.
๑๓. ลาวสมเด็จพระ แสนจะเปรมปรีดาบุพพาล.
๑๔. แยกบรเทศ พุทธานภาพนำผล.

เพลงพระราชนิพนธ์สำหรับเรื่อง ปล่อยแก่.

เพลงที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์สำหรับเรื่อง ปล่อยแก่ ของ นายบัว วิเศษกุล นั้น ดูเหมือนจะเปลี่ยนไปเป็นสามสมัย คือ:-

- (๑) สมัยเริ่มมีการแสดงใน ร.ศ. ๑๒๕ (พ.ศ. ๒๔๔๘).
- (๒) สมัยที่ทรงจัดการแสดงที่นครศรีธรรมราช ร.ศ. ๑๒๘ (พ.ศ. ๒๔๕๑).
- (๓) สมัยที่พิมพ์เป็นเล่มจำหน่ายอย่างแพร่หลาย ไม่ทราบปี.

มีการเปลี่ยนแปลงดังนี้ :-

องค์ที่ ๑

๑. เมื่อเริ่มเรื่อง อ้ายเพ็งออกมาบดกวาด เดิมอาจไม่มีการร้อง. ทรงนำเพลง **ต้อยตรึง** จากเรื่องวังต์ “เสียแรงได้เกิดมา จะมาพากันโศกไซ้” มาให้ร้องที่นครศรีธรรมราช. หลังจากนั้น เปลี่ยนเป็น **เขมรโล้เรือ** “เออผู้ชายไม่วายเป็นเจ้าของ”.
๒. พระพลากร อธิบายความเปลี่ยวใจให้หลวงเกียรติคุณฟังด้วยเพลง **ทองย่อน**. พระราชทานบทใหม่ที่นครศรีธรรมราช “อยู่เดียวเปลี่ยววอกอนาถหนาว” และใช้ต่อมาไม่มีการเปลี่ยนแปลง.
๓. ในระยะหลัง เพิ่มเพลง **โยนดาบ** ให้ พระพลากรกับหลวงเกียรติคุณ ตอนจบองค์ที่ ๑ “ผมขอขอบใจขอบใจที่ไม่ตรี”.

องค์ที่ ๒

๔. มีเพลงของแม่จัน ที่นายบัวได้แต่งไว้ แต่ได้ทรงเปลี่ยนคำเป็น **ตะนาว** ที่นครศรีธรรมราช ใช้บทเดิม. แต่ภายหลังได้ตัดเพลงนี้ออกเสีย.
๕. เพลงแรกของแม่ถนอม คือ **ธรรพ์ร้องไห้**, ร้องเมื่อจะหนีไปจากบ้าน. พระราชทานบทใหม่ที่นครศรีธรรมราช “โอ้วออกเอ๋ยถนอม” และคงใช้ต่อมาในระยะหลัง.
๖. เพลงแรกของนายจวงคือ เพลง **สืบท** สามชั้น พระราชทานเนื้อร้องใหม่ที่นครศรีธรรมราช “ครานันขุนแผนแสนสะท้าน”. ใช้ต่อมาในระยะหลัง, ซ้ำยังได้ทรงนำไปให้ ร.อ. จอน ร้องในเรื่องชิงนางด้วย.
๗. มีเพลง **สุดสงวน** สามชั้น “ครานันพระไววิไลโฉม” ของแม่ถนอม. ทรงพระราชนิพนธ์เนื้อใหม่ให้ที่นครศรีธรรมราช. บทนี้ใช้ต่อมาแต่เปลี่ยนคำ เป็น **บ่แก้วน้อย**.
๘. เมื่อนายจวง แต่งตัวปลอมเป็นผู้หญิง แล้ว, อ้ายเพ็งมาพบเข้า ก็เกี้ยวนายจวง ด้วยการร้องลำโลมตลกคือ **ลำนักสวด** “ว่าพลากรางกร ฯลฯ”. แต่ในระยะหลังตัดเพลงนี้ออก ไม่มีในฉบับที่พิมพ์.

องค์ที่ ๓

๕. เมื่อจัดแสดงที่นครศรีธรรมราช มีเพลง พรหมฉัตน้ำเต้า พระราชทานบทใหม่ “ช่างกระไรใจหายเสียดาชลูก” เป็นบทของหลวงเกียรติกุณ. บทนี้ใช้ต่อมาในระยะหลัง แต่เปลี่ยนคำเป็น สร้อยเพลง.

๑๐. ในโอกัน มีแทรกที่นครศรีธรรมราชอีกเพลงหนึ่ง คืออายเพ็งร้อง ลำนักสวด ล้อนาย, ใช้บทของเก่า “เสียดาชงามทราวมสวาทประหลาดตา ฯลฯ”. แต่หลังจากนั้น บทนี้ถูกตัดออก ไม่มีในฉบับที่พิมพ์.

องค์ที่ ๔

๑๑. เริ่มต้นโอกันด้วยเพลง เป๊าะ ของนายจวง. พระราชทานบทใหม่ “เจ้าอยู่เดียวเปลี่ยว ออกฟกอนาถ” และใช้เพลงนี้ตลอดมา และยังได้ทรงนำไปให้ ร.อ. จอน ร้อง ในเรื่อง ชิงนางด้วย.

๑๒. ต่อจากเพลงของนายจวง แม่ถนอม ร้องลำ เทพบรรทม ใช้บทเดิมของจำโคม “รินกลิ่นลำดวนชวนเซช” ที่นครศรีธรรมราช. ภายหลังเปลี่ยนคำ เป็น ลมพัดชายเขา แล้ว ยังได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แม่เลียบร้องในเรื่อง ชิงนางอีกด้วย.

๑๓. ในการแสดงหลังจากนครศรีธรรมราช มีเพลงคู่ (love duet) ของ จวงและถนอม, ลำ ขนพลับพล “โหมงามทราวมสวดสวาท”, แล้วได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ ร.อ. จอน กับแม่เลียบร้องในเรื่อง ชิงนางด้วย.

๑๔. เมื่อผินนึกว่าแม่สงวนเป็นผู้ชาย ก็ร้องเพลงเกี้ยว. ที่นครศรีธรรมราช ใช้เพลง สุรินทรราหู บทเดิม, แต่ภายหลังเปลี่ยนเป็น ลำ ชาตรี “แม่สามารถจำแดงแปลงกาย”.

๑๕. ที่นครศรีธรรมราช มีบทร้องของแม่อาบ บอกแม่ถนอมว่า ตนทำเจ้าชู้ก็เป็นเหมือนกัน คำ “นเรศวรชนข้าง” แต่บทนี้ไม่มีในฉบับที่พิมพ์ เพราะถูกตัดออกเสียก่อน.

๑๖. พระพลากรเพ็งจะสังเกตว่า “นายพวง” คือผู้หญิง จึงตรงเข้าไปหาและร้องเพลง:-

ไอ้โลม • พิศพิศน่าประโลมโลมเฉลา

อ้อเคยเห็นสาวฟ้าสุราลัย

พิศพิศตรลักขณาสุดาสวรรค์

ผิวผ่องพิลาศประหลาดตา

งามแก้มแฉล้มราวกุหลาบ

งามคิ้วเป็นวงก่งงอน

ขมึนคิดเถิดเจ้าเขาวทา

ขอโทษเถิดโหมละมุนอย่าขุ่นแค้น

ได้เคยเห็นหน้าเจ้า ณ หนไหน

แต่ที่ในนิมิตเมื่อนิทรา

เหมือนดวงจันทร์วันเพ็ญเด่นเวหา

เนตรดั่งดารานภาพร

ปลื้มปลาบเร้าเรียงเชิงสมร

ขึงศรอมรินทร์ปืนแมน

จะชื่นจิตติดตาเป็นสุดแสน

จะหวงแหนกายาไว้ว่าไร ๆ.

บทนี้ยังไม่ม้ต้นนครศรีธรรมราช. ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นภายหลัง, แล้วยังได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ นำไปใช้ในเรื่องชิงนาง, แต่ต้องทรงแก้ไขบทตอนท้าย เนื่องจากเป็นบทของพระยาศักรินทร์ พ้อกล่าวถึงหญิงสาวผู้ที่จะมาเป็นลูกสะใภ้ ไม่ใช่บทเกี้ยว ดังนี้:-

งามคิ้วเป็นวงก่งอน	ยิ่งศรอมรินทร์ปิ่นเทวัญ
ข้มนิดเถิดเจ้าเขาวพา	จะชักชวนชวนตาเกษมสันต์
งามพร้อมกายาวิลาวัดย์	ราวกับนางสวรรค์ชั้นฟ้าฯ.

๑๗. บทร้องสัคน มีขึ้นหลังนครศรีธรรมราช. นายจวง แม่ถนอม พระพลากร และหลวงเกียรติคุณ ร้องลำ ลาวสมเด็จ “แสนจะเปรมปรีดาขุพาพาล”. บทนี้ร้องเมื่อจบเรื่อง.

๑๘. “พุทธานุภาพนำผล” ร้องลำ แยกประเทศ เป็นบทส่งท้าย สมัยหลังนครศรีธรรมราช.

๑๙. ส่วนต้นนครศรีธรรมราชนั้น จบแล้วร้องเพลงขอพระเกียรติ ในรัชกาลที่ ๕, ใช้บทที่ร้องในกระบวนแห่เฉลิมพระเกียรติ งานรัชมังคลาภิเษก.

เรื่อง ปล่อยแก่ มีประวัติดังนี้ :-

เป็นเรื่องแรกที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงร่วมกับข้าราชบริพาร.

เป็นเรื่องแรกที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเผยแพร่ละครพูดออกไปยังหัวเมือง.

เป็นเรื่องแรกที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเรียกว่าละครพูดแกมลำ.

แยกประเทศ	๑ พุทธานุภาพนำผล	เกิดสรรพมงคลน้อยใหญ่
	เทวอารักษ์ทั่วไป	ขอให้มีความสุขสวัสดิ์
	๑ ธรรมานุภาพนำผล	เกิดสรรพมงคลเสริมศรี
	เทพช่วยรักษาปราณี	ให้สุขสวัสดิ์ทั่วกัน
	๑ สังฆานุภาพนำผล	เกิดสรรพมงคลแมนมน
	เทเวศร์คุ้มครองบ้องกัน	สุขสวัสดิ์สรรพทั่วไปฯ.

Miss Honeybone.

ตามที่ได้กล่าวไว้ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงละครพูดร่วมกับข้าราชบริพาร เป็นครั้งแรกในเรื่องปล่อยแก่นั้น มิได้หมายความว่ายังมีได้เคยทรงแสดงมาก่อนเลย. ตรงกันข้าม, มีหลักฐานว่า พระองค์ได้เคยทรงจัดการแสดงและทรงแสดงละครพูดมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๘, เมื่อทรงมีพระชนมายุได้ ๑๕ พรรษา.

ในเวลาที่ทรงศึกษาวิชาการ เพื่อเตรียมพระองค์เข้าโรงเรียนนายร้อยของประเทศอังกฤษ, ประทับอยู่ ณ พระตำหนักที่ตำบล Ascot ในจังหวัด Berkshire, ห่างจากลอนดอนไปในชนบททางตะวันตก เลี้ยวไปทางใต้เล็กน้อย, ตั้งแต่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๓๖.

เมื่อต้นเดือนมกราคม ๒๔๓๘ นั้น นายทอมสันได้หาช่างไม้มาสร้างเวทีละคร ตามพระราชประสงค์เสร็จเรียบร้อยแล้ว.

วันที่ ๘ มกราคม หม่อมเจ้าจัญญศกดิ์กฤดากร กับหม่อมเจ้าสิทธิพร มาเฝ้าตั้งแต่เช้า จึงทรงซ้อมละครบนเวทีทันที, ซ้อมแต่งตัวด้วย. เสร็จแล้ว ก็ได้ทรงจัดที่นั่งสำหรับคนดู ก่อนเสวยพระกระยาหารกลางวัน. ยังเสวยไม่เสร็จ แยกที่ได้รับเชิญก็มากันแล้ว. มีโหมโรงด้วยขลุ่ยและซอไทย สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าบริพัตร สุขุมพันธุ์ กับ พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากร ทรงบรรเลง. ละครวันนั้น คือเรื่อง "Miss Honeybone". ภายหลังที่แยกได้ดูและกลับไปแล้ว ทรงจัดการแสดงให้มหาดเล็กชาวอังกฤษดูอีกรอบหนึ่ง.

ตัวบทละครเรื่องนั้นนั้น ไม่มีโอกาสจะหามาอ่านได้. อย่างไรก็ตาม ก็จะต้องเป็นบทพระราชนิพนธ์; อาจเป็นบทละครพระราชนิพนธ์เรื่องแรกก็ได้. เรื่องนี้คงจะดีแน่ รุ่งขนิมมีการถ่ายรูปตัวละคร และต่อมาอีก ๒ เดือน มีการแสดงอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้พระสหายในครอบครัว The Lacy's ดู.

พระบรมฉายาลักษณ์พร้อมด้วยตัวละครและนักดนตรีของพระองค์.

แถวขึ้น จากซ้าย:—

๑. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์.
๒. หม่อมเจ้าจัญญศกคึกฤตากร (แสดงเป็นผู้หญิง).
๓. สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร.
๔. พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากร.

แถวนั่ง จากซ้าย:—

๑. ม.ร.ว. สัทธ.
๒. หม่อมเจ้าเศรษฐศิริ.
๓. (นั่งกับพื้น) หม่อมเจ้าสิทธิพร.
๔. หม่อมเจ้าบรรเดซ.

ขณะที่ประทับอยู่ที่ Ascot นั้น มีพระประยูรญาติบางพระองค์ มาประทับอยู่ด้วยเป็นครั้งคราว. ใน พ.ศ. ๒๔๓๘ นั้น ผู้ที่ประทับอยู่ด้วยคือ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กับ พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าบุรฉัตรไชยากร. นอกนั้นก็ยังมี ม.ร.ว. สัทธ อยู่ศึกษาเป็นพระสหายด้วยผู้หนึ่ง. ส่วนหม่อมเจ้าในราชสกุล กฤตากร ในภาพข้างบนนั้น เป็นผู้เดินทางมาเฝ้า.

ในสัปดาห์ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๔๓๕ ทรงย้ายที่ประทับไปยังพระตำหนัก Graitney ในตำบล Camberley, จังหวัด Surrey, ซึ่งอยู่ไม่ห่างจาก Ascot และใกล้โรงเรียนนายร้อย, เพื่อสะดวกในการที่จะได้ทรงเตรียมพระองค์สำหรับศึกษาวิชาทหาร.

งานละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะที่ทรงศึกษาอยู่ใน ประเทศอังกฤษนั้น อาจแบ่งได้เป็น ๓ สมัย คือ:-

๑. สมัยแรก ขณะที่ประทับอยู่ที่ Ascot และ Camberley ทรงสร้างเวทีละครขึ้นที่ Ascot ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว, ทรงจัดการแสดงและทรงแสดงในหมู่พระประยูรญาติ และ พระสหาย ให้ชาวต่างประเทศที่เป็นเพื่อนบ้าน และที่ทรงรู้จักคุ้นเคยดู. สมัยนี้จบลงเมื่อ เสด็จพระราชดำเนินไปรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิส; ได้ทรงแสดงละคร ณ ที่นั้น (ดังที่จะได้กล่าวต่อไป). นอกนั้นยังมีหลักฐานว่าได้เคยทรง แสดงชุดระบำญี่ปุ่น ที่กรุงปารีสในประเทศฝรั่งเศสด้วย.

๒. สมัยกลาง ขณะที่ทรงศึกษาวิชาทหารอยู่ ณ โรงเรียนนายร้อย Sandhurst แล้ว ได้เสด็จไปประจำกองทหาร Durham Light Infantry และ School of Musketry ที่เมือง Hythe. มีพระตำหนักใหม่ที่ Frimley, แต่เราไม่ทราบรายละเอียดมากนัก นอกจากว่า ครั้งหนึ่ง ใน พ.ศ. ๒๔๔๑ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังเมืองต่าง ๆ พร้อมด้วยพระสหายชาวอังกฤษ และได้มีการแสดงละครบางเรื่องที่ Castle Rigg ใน Lake District.

๓. สมัยหลัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ Westbury Court จังหวัด Gloucestershire. ทรงแสดงละครเรื่องต่างๆ ของผู้เขียนบทชาวอังกฤษ และทรงแสดงร่วมกับชาวอังกฤษ มากมายหลายเรื่องด้วยกัน.

ที่ประเทศอังกฤษ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงวิจารณ์การละครตั้งแต่พระชนมายุ	๑๓	พรรษา
ทรงพระราชนิพนธ์บทละคร	๑๔	พรรษา
ทรงจัดการแสดงละคร	๑๕	พรรษา
ทรงแสดงละคร	๑๕	พรรษา

Lines and Rudd.

ที่ Camberley นั้น ทรงมีพระสหายอีกคนหนึ่ง คือ หลวงสรสิทธิขานุกการ ความจริง ท่านผู้นี้เป็นราชองครักษ์ เดินทางมายังประเทศอังกฤษ พร้อมกับพระยาราชวัลลภานุสิษฐ์, เมื่อพระยาราชวัลลภานุสิษฐ์ เป็นข้าหลวงเชิญประกาศสถาปนาพระอิสริยยศสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ไปยังสถานทูตกรุงลอนดอน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗.

ระหว่างที่ประทับอยู่ ณ Camberley ได้เสด็จกลับไปยัง Ascot เนื่อง ๆ เพราะมีเวทีละครอยู่ ณ ที่นั้น. ถึงเวลาตรุษฝรั่ง พ.ศ. ๒๔๓๕ มีรายละเอียดดังนี้:—

- ๒๔ ธันวาคม ๒๔๓๕ เสด็จพระราชดำเนินไปยัง Ascot เพื่อซ้อมละคร แล้วเสด็จฯ กลับ Camberley.
- ๒๕ ธันวาคม ๒๔๓๕ เสด็จพระราชดำเนินไปยัง Ascot กับ หลวงสรสิทธิขานุกการ โดยจักรยาน และทรงแสดงละคร เรื่อง "Lines and Rudd" ให้มหาดเล็กดู.
- ๒๖ ธันวาคม ๒๔๓๕ เสด็จพระราชดำเนินไปยัง Ascot โดยรถม้า ทรงซ้อมละครเรื่องเดิมก่อนเสวยพระกระยาหารกลางวัน. ส่วนการแสดงจริงนั้น เริ่มเวลา ๓.๓๐ ล.ท.

ผู้เกี่ยวข้องที่เข้าชมคนหนึ่ง, ชื่อ นาย Hamilton Aidé, ได้กล่าวชมว่าทรงสามารถแสดงละครได้ดีมาก.

เรื่องนี้ย่อมจะต้องเป็นพระราชนิพนธ์เช่นเดียวกัน ซึ่งผู้เรียบเรียงไม่สามารถจะหาบทมาสรุปให้ท่านผู้อ่านได้.

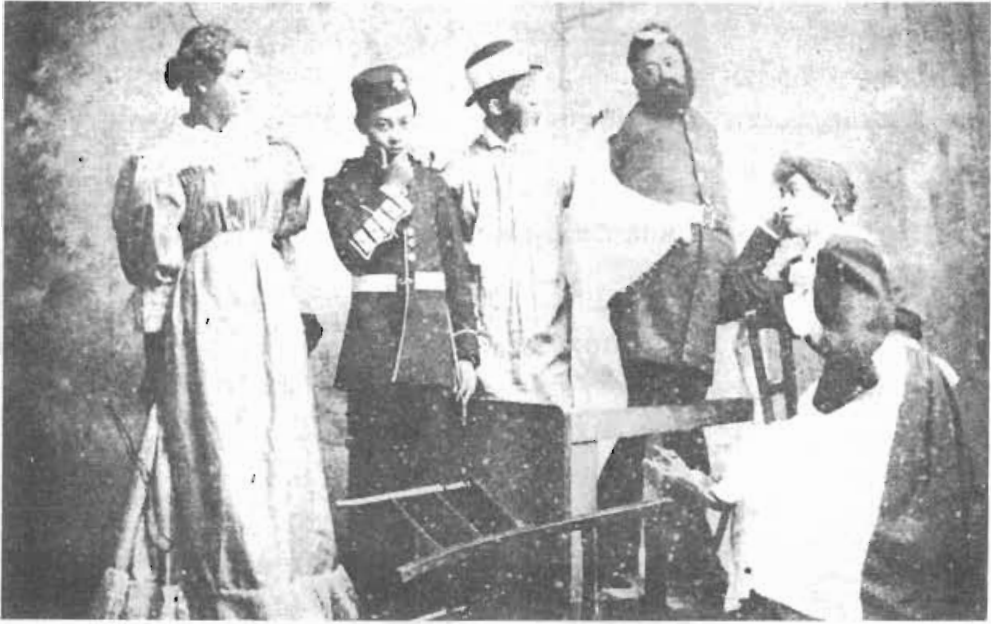
มีภาพถ่าย ชุด ๓ ภาพ (๒ ภาพ
ในหน้านี้ และอีกภาพหนึ่งในหน้าต่อ
ไป) ที่ทำให้เกิดความฉงนสนเท่ห์เป็น
อันมาก.

เป็นภาพพระบาทสมเด็จพระมง-
กุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงละคร มีผู้
นำไปลงพิมพ์เผยแพร่หลายแห่ง และ
อธิบายว่า เป็นเรื่อง มิตรแท้ ทรงแสดง
ที่เจนีวา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐.

ผู้เรียบเรียง เข้าใจว่าเป็นภาพ
การแสดงละคร สมัย Ascot, ใน พ.ศ.
๒๔๓๘-๒๔๓๙, ขณะที่พระบาท
สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มี
พระชนมายุ ประมาณ ๑๖ พรรษา.
อาจเป็นภาพเรื่อง Lines and Rudd ก็ได้.

เหตุผลที่ผู้เรียบเรียงเข้าใจว่า ไม่ใช่เรื่อง มิตรแท้ ที่เจนีวา:—

๑. ในเรื่องมิตรแท้ ไม่มีบทบาทเช่นในภาพเหล่านี้เลย.
๒. บุคคลร่างใหญ่ในภาพ แต่งกายคล้ายตำรวจอังกฤษ ไม่ใช่ทหารเยอรมัน.
๓. ถ้าภาพข้างบนนี้ เป็นภาพหมู่ตัวละครทั้งหมด สตรีก็เกินมา ๑ คน และบุรุษขาดหายไป ๒ คน.
๔. ภาพเหล่านี้ถ่ายโดยร้านถ่ายรูปในกรุงลอนดอน ไม่ใช่ร้านถ่ายรูปในเจนีวา.
๕. ผู้เรียบเรียงค้นภาพถ่ายเรื่อง มิตรแท้ ที่เจนีวาพบแล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงเป็นสุภาพสตรี ไม่ใช่ทหารฝรั่งเศส.

การที่ได้สันนิษฐานว่าเป็นภาพการแสดงละครสมัย Ascot ก็เพราะว่า ในภาพ เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังทรงพระเยาว์มากอยู่ ไม่เหมือนกับในภาพสมัยหลัง.

เรื่องมิตรแท้ที่เจนนั่น ผู้เรียบเรียงใครจะขอรอไว้ก่อน, โดยประสงค์ที่จะกล่าวเรื่อง การแสดงเรื่องเบ็ดเตล็ดของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้เสร็จสิ้นไป.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีประสบการณ์ในการแสดงละครในประเทศไทยอังกฤษเป็นอันมาก.

หลังจากสมัย Ascot และ Camberley ได้ทรงแสดงร่วมกับชาวอังกฤษ และแสดงเรื่องที่ชาวอังกฤษเป็นผู้ประพันธ์บท.

ได้ทรงแสดงบทของสุภาพสตรีด้วย.

ทรงแสดงเป็นสุภาพสตรี

ทรงแสดงเป็นสุภาพบุรุษ

การแสดงสมัย Ascot นั้น บางครั้ง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงจะ
ไม่ได้ทรงร่วมด้วย, เป็นแต่ทรงเป็นผู้จัดการแสดงเท่านั้น. แต่การจัดการแสดงย่อมมีความ
สำคัญไม่น้อยเลย.

Isabel.

การหาภาพการแสดงละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะประทับทรงศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษนั้น ก็หาได้แล้ว, แต่การที่จะหาด้านฉบับ หรือแม้แต่สำเนาบทละครที่ทรงพระราชนิพนธ์ขณะที่ทรงศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษนั้น เป็นการยากลำบากอย่างที่สุด. แต่มีเรื่องหนึ่งที่เข้าใจว่าเป็นบทละครที่ทรงพระราชนิพนธ์ค้างไว้, สันนิษฐานจากลายพระราชหัตถ์และเนื้อเรื่อง, คงจะทรงพระราชนิพนธ์ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๔๓ ถึง ๒๔๔๕ ขณะที่ทรงศึกษาอยู่ ณ มหาวิทยาลัย Oxford; เป็นบทละครเรื่องแรกที่พบลายพระราชหัตถ์. ถึงแม้ว่าทรงพระราชนิพนธ์ยังไม่เสร็จ ก็มีค่าเป็นอย่างยิ่ง.

เนื่องจากมิได้พระราชทานชื่อเรื่องว่าเรื่องอะไร, ข้าพเจ้าผู้รวบรวมและเรียบเรียงหนังสือนี้ ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต ตั้งชื่อทูลเกล้าฯ ถวายว่า ISABEL, เพราะนางเอกผู้นี้เป็นจุดรวมของความสนใจในเรื่อง.

ท่านเศรษฐีอเมริกันผู้เป็นนายธนาคาร จัดงานรับรอง, มีการเต้นรำ, Isabel ลูกสาวสวยของท่านอยู่ในความสนใจของบุคคลทั้งหลายที่มาในงาน, มีท่าน Earl of Bexford ที่จบจากมหาวิทยาลัย Oxton ด้วย. พูดยกกันว่าขุนนางหนุ่มอังกฤษผู้ขึ้นมาอเมริกาเพื่อ “ล่าลูกสาวเศรษฐี”. แต่ Isabel ก็ไม่สนใจเท่าใดนัก. เธอออกจะเป็นนักวิชาการ มีโครงการต่าง ๆ มากมาย และโครงการที่ใครจะนำออกปฏิบัติก่อน คือโครงการที่จะไปอบรมวัฒนธรรมให้แก่หญิงชาวฮิปปี้. แต่มีอุปสรรค, ท่าน Earl of Bexford จึงพูดเล่น ๆ ว่าให้ไปอังกฤษซิ, ทดลองโครงการที่ Oxton ก็ได้. Isabel ชอบใจ เลยตกลงทันที. สาวงามผู้นี้มีนิสัยที่ว่าทำอะไรก็ต้องทำให้ได้, ไม่มีใครจะรังเธอไว้ได้. ท่านนายธนาคารผู้เป็นบิดาก็ต้องยอม แต่เป็นห่วง จึงจะส่ง Arthur Carteret ผู้ที่ทำงานอยู่ในธนาคารไปเป็นเพื่อน, ทั้ง ๆ ที่รู้ว่า Arthur ก็หลงรัก Isabel อยู่.

เท่าที่พอจะเดาได้ พระราชนิพนธ์เรื่องนี้จะ เป็นเรื่องยาว ๓ หรือ ๔ องก์ แต่ทรงพระราชนิพนธ์ค้างไว้เพียงใกล้จะจบองก์ที่ ๑ เท่านั้น. ฉากในรัฐแคลิฟอร์เนีย ของสหรัฐอเมริกา, แต่ “วัฒนธรรม” ในเรื่องจะเป็นอังกฤษอยู่ เป็นเหตุให้สันนิษฐานว่า ทรงพระราชนิพนธ์ ก่อนเสด็จพระราชดำเนินไปยังสหรัฐอเมริกา.

Isabel กล่าวว่ “English girls are so timid and so dull!..... Mothers carefully train their girls to resemble marble statues as much as possible.”

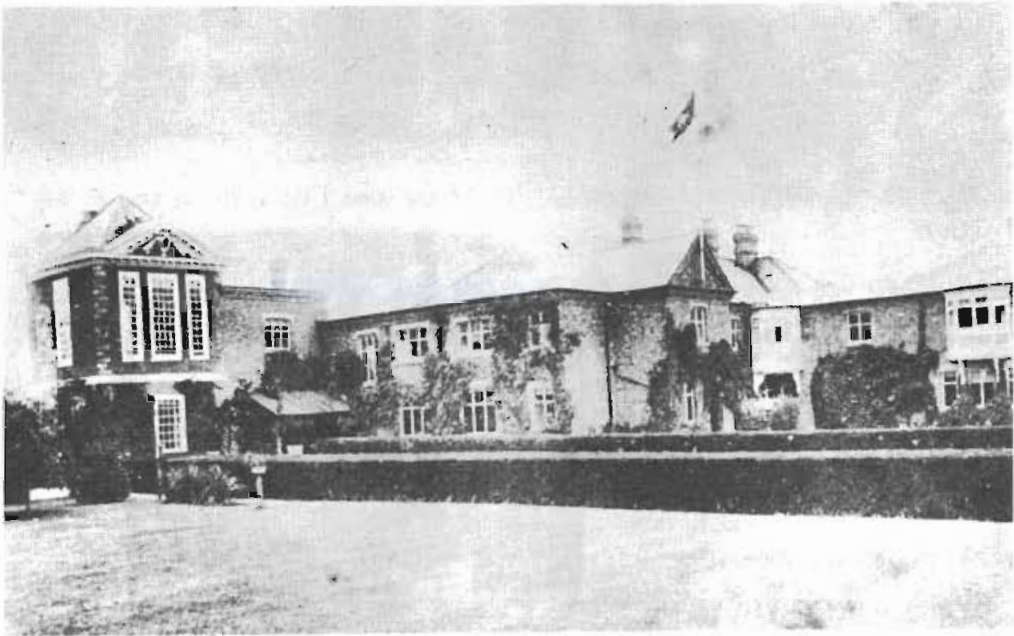
ทำให้คิดถึง George Bernard Shaw.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเข้าทรงศึกษาวิชาทหาร ณ โรงเรียนนายร้อย Sandhurst เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๔๔๐. ถึง พ.ศ. ๒๔๔๒ ได้เสด็จเข้าประจำการในกรมทหารราบเบา “เดอรัม” กองพันที่ ๒. ต่อจากนั้นยังได้เสด็จไปประจำกองทหารหน่วยภูเขาที่ ๖ ณ ค่ายฝึกทหารปืนใหญ่ที่ Dartmoor, แล้วทรงเข้าโรงเรียนปืนเล็กยาว (School of Musketry) ที่ Hythe. ถึง พ.ศ. ๒๔๔๓ เสด็จเข้าศึกษา ณ มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด, ประจำอยู่ในวิทยาลัย ไครสต์เชิร์ช, จนถึง พ.ศ. ๒๔๔๕ จึงเสด็จพระราชดำเนินกลับประเทศสยาม.

ในระยะสุดท้าย ที่ประทับอยู่ในประเทศอังกฤษ, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จไปประทับ ณ พระตำหนัก “Westbury Court” ในจังหวัด Gloucestershire, ทางทิศตะวันตกของประเทศอังกฤษ. พระตำหนักแห่งนี้มีบริเวณกว้างขวางมาก และรักษาไว้สวยงาม, ขนาดที่นักท่องเที่ยวยังต้องหยุดรถชม.

ณ ที่นี้ได้ทรงสร้างกิจกรรมนาฏศิลป์ขึ้นเป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อวันที่ ๒๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๕ ก่อนเสด็จกลับประเทศสยาม ๒ เดือน ได้มีงานละครอย่างมโหฬาร.

“Westbury Court”
ที่สังเกตธงชาติไทย (ธงช้าง) ที่เหนืออาคาร.

The King's Command.

ในวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๔๔๕ นั้น มีการแสดงละคร ๓ เรื่อง คือ:-

In Honour Bound ของ Sydney Lacy Grundy.

The King's Command ของ Carlton H.T. Erris.

และ Old Cronies ของ S. Theyre Smith.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดง ๒ เรื่องแรก.

"I am glad I have found you at last."

"Mon Seigneur, you are free."

ในเรื่อง The King's Command
ดั่ง ภาพทั้ง ๓ นี้ ทรงเป็นตัว
"François, Duc de Morbihan".

In Honour Bound.

"Therefore in pity let us hide their shame."

เรื่อง
In Honour Bound
เป็นเรื่องสำคัญ
ของวันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๔๔๕

"I shall never mention it."

Sydney Lacy Grundy
เป็นผู้ประพันธ์ ได้เรื่องมาจาก
ภาษาฝรั่งเศสชื่อ "Une Chaine"
โดยนักประพันธ์ Scribe.

"Exit Uncle George."

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงเป็นตัว "Philip Graham."

พระนาละ.

ไม่มีหลักฐานใด ๆ ที่จะนำมายืนยันได้ว่า มีการแสดงบทละครพระราชนิพนธ์ภาษาไทยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก่อนเสด็จพระราชดำเนินกลับจากยุโรปใน พ.ศ. ๒๔๔๕.

หลังจากนั้น ขณะที่ประทับอยู่ ณ พระราชวังสราญรมย์ คณะละครเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ ได้จัดแสดงละครพระราชนิพนธ์ เรื่อง “พระนาละ” ในงานเฉลิมพระชนมายุ ๒๕ พรรษา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๘ นับเป็นครั้งแรกที่มีการแสดงละครพระราชนิพนธ์ภาษาไทย; เป็นเหตุให้ได้ทรงรู้จัก พ่วง เจน และ ช่วง, และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ขอมมาให้เป็นมหาดเล็กข้าหลวงเดิม.

พระนาละ แห่งนิชัทชนบท คำนึงถึงนางทมยันตี บุตรีท้าวภีมะราช, จึงใช้หงส์ทองให้ไปสื่อสาร. นางทมยันตีก็รักตอบแล้วก็เป็นไขใจ. ท้าวภีมะราชหาทางแก้ไข โดยให้จัดตั้งพิธีสยุมพรให้นางเลือกคู่. พระอินทร์ชวนพระเพลิง พระพิรุณ และพระขม ไปยังพิธีนั้นด้วย; พบพระนาละกลางทาง ออกอุบายให้พระนาละสัญญาว่าจะทำตามที่เขาขอ, แล้วเทพเจ้าทั้งสี่จึงสั่งให้ไปแจ้งแก่นางทมยันตีว่า ให้เลือกเฉพาะในหมู่เทวราชทั้งสี่เท่านั้น.

พระนาละจำใจต้องทำตามทีล้นวาจาไว้. ส่วนนางทมยันตีก็เสียใจ จึงไม่เลือกผู้ใดเลย. ท้าวภีมะราชจึงให้ตั้งพิธีใหม่ และให้คนไปตามพระนาละมาด้วย. แต่คราวนี้ เทพเจ้าทั้งสี่นฤมิตรตนให้เหมือนพระนาละ. นางทมยันตีจึงกล่าวคำวิงวอนว่า ได้ล้นวาจาไว้แล้ว จะเป็นคู่ครองของพระนาละ ขออย่าให้เสียสัจย์ เทพเจ้าทั้งสี่เห็นใจ ยินยอมแล้วประสาทพร.

เรื่อง “พระนาละ” นี้ คือ “พระนล” นั่นเอง, เป็นส่วนหนึ่งของคำภีร์มหากาพย์ (ซึ่งยาวกว่า รามายณะ). สืบต่อมา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์ “พระนลคำหลวง” ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน ๑๖ สรรก.

เรื่องพระนาละนี้ เทียบได้กับเรื่องตั้งแต่สรรกที่ ๑ ถึงสรรกที่ ๕.

หลังจากการแสดงครั้งแรก มีแสดงอีกคือ :-

ละครหลวงรุ่นเล็ก แสดงในงานเฉลิมพระชนมายุ เมื่อ ๓๐-๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๑.

พระนลคำหลวง ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระราชนิพนธ์ทั้งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ทรงพระราชนิพนธ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗.

“จะเฉลิมเริ่มเรื่องท้าว นามนล ราชเสข
แปลโคลกสันสกฤตสนธิไว้
โคลงฉันท์กาพย์กลอนปนกันอยู่
ตามแบบโบราณให้ ช่อช่อคำหลวง.”

“พระนาละ” เป็นต้นเรื่องของ “โจนสมัครเล่น” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. นายชนิด อยู่โพธิ์ ได้เขียนไว้ว่า:-

“โปรดให้ยืมครูโจนผู้มีฝีมือ มาจากบ้าน ท่านเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ เท่าที่ทราบ ๓ คน คือ ๑. ขุนระบำภาษา (ทองใบ สุวรรณ ภารต) ซึ่งต่อมาในรัชกาลที่ ๖ ได้เลื่อนบรรดาศักดิ์โดยลำดับ จนเป็นพระยาพรหมภักดี เป็นครูยักษ์ ๒. ขุนนฤกานุรักษ์ (ทองดี สุวรรณ ภารต) ซึ่งภายหลังได้เป็นพระยาในราชทินนาม นั้น เป็นครูพระกับนาง, และ ๓. ขุนพำนักนจิ นิก (เพิ่ม สุกรวีระ) ซึ่งภายหลังได้เป็นพระ ในราชทินนามนั้น เป็นครูลิง, โจนที่โปรดให้ฝึก หัดขึ้นนี้มีชื่อ (คณะ) ว่า “โจนสมัครเล่น”.

เมื่อได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้โจนสมัครเล่นไปแสดงช่วยงานเปิดโรงเรียน นายร้อยชั้นมัธยม เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ร.ศ. ๑๒๘ มีคำอธิบายประกาศว่า ผู้ที่เป็นตัวโจน คือ:-

๑. หม่อมเจ้าชัชวลิต (พระ).	๑๒. นายประณีต (รามสูร ต้วรบ).
๒. หม่อมเจ้าแวจกร (พระ).	๑๓. นายประสิทธิ์ (เสนาักษ์).
๓. หม่อมราชวงศ์ไผ่ (พิเทก).	๑๔. นายประเสริฐ (นาง).
๔. หม่อมราชวงศ์มานพ (เขน).	๑๕. นายประดิษฐ์ (เขน).
๕. หม่อมหลวงเพ็ (พระอรชุน).	๑๖. นายอู๊ด (สิบแปลดมงกุฎ).
๖. หม่อมหลวงพิน (พระลักษณะ).	๑๗. นายสมบุญ (เขน).
๗. หม่อมหลวงอุรา (องคต).	๑๘. นายโต (อินทรัชิต).
๘. นายคล้าย (หนุมาน).	๑๙. นายใช้ (จำอาด).
๙. นายพราว (เขน).	๒๐. นายเล็ก (สิบแปลดมงกุฎ).
๑๐. นายเจ็ด (ลิงเล็ก).	๒๑. นายโชน (สิบแปลดมงกุฎ).
๑๑. นายสุนทร (เสนาักษ์).	๒๒. นายทองแดง (นาง).

ในวันนั้น มีการแสดงรามสูรชิงแก้ว กับพิธิกุ่มภนียา. แต่มิได้ประกาศรายชื่อตัว สำคัญ คือ:- ช่วง (เมขลา), หลาบ (รามสูรตัวชิงแก้ว), ขุนระบำภาษา (รามสูรตัวไล่เทวดา) และ ขุนนฤกานุรักษ์ (พระราม).

รามเกียรติ์.

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง รามเกียรติ์ ไว้
อย่างละเอียด ชัดขาว, ทรงรวบรวมเรื่องไว้สำหรับอ่านเป็นส่วนใหญ่.

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระราชนิพนธ์ใหม่เป็นบางตอนไว้
อย่างไพเราะ งดงาม, สำหรับการแสดงโขนโดยเฉพาะ.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพยายามที่จะรักษาของเดิมไว้ แต่ได้
ทรงปรับปรุงสำหรับการแสดงบนเวที, ทรงเรียกว่าละครดึกดำบรรพ์.

บทละครดึกดำบรรพ์เรื่องรามเกียรติ์ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
แบ่งเป็นชุดๆ บางชุดยังแบ่งเป็นตอนๆ อีก.

รามเกียรติ์ของไทยได้มาจาก รามายณะ ของอินเดียโบราณ.

รามายณะ ยาวประมาณ ๔๘,๐๐๐ คำกาพย์ (๒๔,๐๐๐ couplets).

รามเกียรติ์ ยาวประมาณ ๕๑,๐๐๐ คำกลอน.

ถ้าคำกาพย์อินเดียเท่ากับคำกลอนของไทย รามเกียรติ์ของไทยก็ยาวกว่ารามายณะ
เล็กน้อย.

รามายณะ ฉบับสันสกฤต ของพรหมณี ผู้มีนามว่า **วพัมภิก** รวบรวมเรียบเรียงขึ้น
ราวสมัยต้นพุทธกาล, ท่องจำกันต่อมาเป็นเวลานาน. เมื่อเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรขึ้น จึงมี
หลายสำนวน. สำนวนที่นับว่าสำคัญ คือ:-

๑. อุตตรนิกาย (ถือว่าถูกต้องกว่าสำนวนอื่น).

และ ๒. องคนิกาย (ฉบับเบ็งคอด).

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงพระราชนิพนธ์

โดยทรงพยายามจะให้ใกล้เคียง อุตตรนิกาย.

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้พิมพ์รามเกียรติ์บทร้องและบทพากย์, ซึ่งเป็นบทพระราชนิพนธ์ของพระองค์, ในงานฉลอง สุพรรณบัฏของ จางวางเอกและนายพลโท เจ้าพระยารามราฆพ, เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๖๔ ได้มีพระราชบันทึกคำนำว่า:-

“บทละครเรื่องรามเกียรติ์.....นี้ เป็นบทที่ข้าพเจ้า ได้แต่งขึ้น.....สำหรับเล่นโขน มิได้ตั้งใจที่จะ ให้เป็นหนังสือกวีนิพนธ์สำหรับอ่าน..... ข้าพเจ้า ได้แต่งขึ้นตามข้อความอันมีอยู่ในคัมภีร์รามายณะ..... ฉะนั้น..... จะสังเกตเห็นได้ว่า ข้อความดำเนินเรื่องซึ่งที่ ผิดกันกับพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ รัชกาลที่ ๑ และ ที่ ๒ อยู่หลายแห่ง.....อนึ่ง ตามทางที่ควรจะเป็นไป เมื่อจบชุด “พิเภกถูกขบ” แล้ว ก็ควรจะ ต้องมีชุด “นางลอย” ต่อ, แต่ข้าพเจ้าก็ทราบอยู่ แก่ใจว่า ถึงข้าพเจ้าจะแต่งขึ้นใหม่ ก็คงสู้บท พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ ไม่ได้เลยเป็นแน่นอน ชุด “พรหมาสตร์” อีกชุดหนึ่ง ควรจะมีต่อชุด “นาคบาสุ” แต่ข้าพเจ้าก็รู้สึกอากว่า คงจะแต่งสู้พระราชนิพนธ์ รัชกาลที่ ๑ ไม่ได้.”

แต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้ทรงพระราชนิพนธ์ทั้งชุด “นาง ลอย” และชุด “พรหมาสตร์” ตั้งแต่ยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสยามมงกุฎราชกุมาร. ทั้งนี้ ย่อมจะต้องมีความเข้าใจดังต่อไปนี้:-

๑. ถ้าทรงยกพระราชนิพนธ์ใน รัชกาลที่ ๑ หรือรัชกาลที่ ๒ มาเป็นหลัก แต่ทรง แก้ไขต่อเติมเล็กน้อย ไม่ทรงนับว่าทรงพระราชนิพนธ์.

๒. ถ้ามีเรื่องในรามายณะแตกต่างไปจากรามเกียรติ์ ใคร่จะทรงพระราชนิพนธ์ขึ้น ใหม่ตามแนวรามายณะ จึงทรงนับว่าทรงพระราชนิพนธ์.

นางลอย.

เรื่องดึกดำบรรพ์ ชุดนางลอย ของพระบรมคัมภีร์นิพนธ์ ทรงพระราชนิพนธ์ปรุงจากพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒, ตรงไหนทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่ ก็มีคำในวงเล็บว่า “(ใหม่)”. มีแตกต่างไปจากบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒ ดังนี้:—

๑. ทรงกำหนดการให้ผู้แสดงปฏิบัติ แทรกไว้ เพื่อสะดวกแก่การแสดง.
๒. ทรงเปลี่ยนบทร้องบางแห่ง เป็นบทพากย์ และเจรจา เพื่อประหยัดเวลา.
๓. ตามที่เดิมให้เบญจกายไปคูตัวสี่ดาบนั้น เปลี่ยนเป็นให้แอบดูที่ในสวน แทนขึ้นเผ้า, ซึ่งงดงามดี และลดจำนวนการขึ้นเผ้าหลายครั้งลงบ้าง.
๔. ตอนพระรามเสด็จลงสรงนั้น ให้มีเพลงช้าเพลงเร็ว เต่าเห่ กล้ายบทมโหรีของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.

ทศกัณฐ์หาทางจะตัดศึก จึงสั่งให้เบญจกายผู้เป็นหลานแปลงเป็นสี่ดา ทำดาบลอยไปให้พระรามเห็นจะได้เลิกทัพกลับไป. เบญจกายจำต้องปฏิบัติ จึงขึ้นวอไปหานางศรีสุดาผู้เป็นมารคาก่อน, แล้วไปแอบดูสี่ดาที่ในสวน เพื่อรู้ว่าหน้าตาเป็นอย่างไร แล้วก็แปลงตัวขึ้นเผ้าทศกัณฐ์. ทศกัณฐ์นึกว่าสี่ดาจริง ๆ จึงเข้าเกี่ยวพาราสี. เบญจกายต้องแปลงตัวกลับเป็นตัวเอง ทศกัณฐ์จึงทราบและแก้ตัวว่าดาหลายไป, แล้วเบญจกายก็ไปปฏิบัติตามคำสั่ง.

พระรามลงสรงที่แม่น้ำ เห็นรูปสี่ดาลอยมาติดอยู่ที่ชายฝั่ง ก็เศร้าสลดมาก. กริ้วหนุมนานว่าไปทำให้ทศกัณฐ์โกรธแค้น จึงฆ่าสี่ดาเสีย. แต่หนุมนานนั้นสงสัยว่า เหตุไรร่างสี่ดาจึงลอยทวนน้ำขึ้นมาได้ ขอพิสูจน์ โดยประชุมเพลิงเอาศพขึ้นเผ้า. นางเบญจกายทนไฟไม่ได้ ก็กลายร่างเหาะหนี. หนุมนานไล่ตามไป.

มีผู้กล่าวว่า ในการซ้อม “นางลอย” เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑ จะทรงใช้บทเต่าเห่ ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ “งามสรรพ งามกระบวนกัณฑ์แก้ววิถี”, แต่ทำถึง “งามสรรพ” เอมือลงทั้งสองข้าง ไม่งาม; จึงทรงพระราชนิพนธ์เสียใหม่ ให้เป็น “งามเลิด งามล้ำเลิศสุราลัย”, ลิงยกมือขึ้นสูงข้างหนึ่ง ซึ่งงามมากกว่า.

นางเบญจกายชนวน
จินดารัตน์ วิริยะวงศ์ ผู้แสดง.

ขณะที่กำลังแสดง “นางลอย” ครั้งนั้น มี
ลายพระราชหัตถ์ พระราชทานมายัง พระยา
วิสุทธิสุริยศักดิ์ ที่กำลังนั่งชมอยู่ว่า ขอให้
สังเกตดูหน้านางตรีชดา เพราะทรงผิดหน้า
พระราชทานเอง (ผิดอย่างคน ไม่ใช่อย่าง
ละคร).

ขอให้ดูหน้า “นางตรีชดา” อีกหน่อย เพาะ: คณิต
ทฤษฎีคณิตศาสตร์ ใช้วิธีสอนที่แตกต่างจากห้องเรียน ความ
ประสงค์ของนักเรียนที่เรียนคณิตศาสตร์ในห้องเรียน นักเรียน
ของโรงเรียนทศกัณฐ์ไม่เช่นคนอื่น เหมือนไม่ใช่เพื่อเรียน
จากอาจารย์สอนตามบ้านที่แพงมากๆ เช่นเรียน ๑๐,๐๐๐
บาท ชั่วโมงเรียนพิเศษที่เรียนอยู่ ที่นั่นพอไปเรียน
แล้ววิชาออกก็ดีกว่าคนอื่น ค่าที่เรียน innovation
ก็ยังไม่แพงเท่าที่อื่นเอง

ว.ก.

คณะกรรมการจัดงานพระบรมราชานุสรณ์ ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้า
อยู่หัว ด้วยความร่วมมือของกรมศิลปากร ได้จัดการแสดง “นางลอย” เมื่อ ๕-๑๐-๑๑
พฤศจิกายน ๒๕๑๖.

“นางลอย” อยู่ในความนิยมของประชาชนโดยทั่วไป มีอยู่หลายสำนวน เป็นคำ
พากย์, แห่บายศรี, บทละคร, บทมโหรี, โคลง, บทโขน, ลิลิตและคำฉันท์. ที่สำคัญมีดังนี้:—

๑. คำพากย์ รามเกียรติ์ ตอน “นางลอย” ในสมุดไทย สำนวนสมัยอยุธยา.
๒. บทละคร เรื่องรามเกียรติ์ ตอน “นางลอย” พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑.
๓. บทละคร เรื่องรามเกียรติ์ ตอน “นางลอย” พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒.
๔. บทมโหรี เรื่องรามเกียรติ์ ตอน “นางลอย” ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.
๕. บทละครรามเกียรติ์ เรื่องศึกดำบรรพ์ ชุด “นางลอย” ของพระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

พรหมศาสตร์.

เรื่องดึกดำบรรพ์ ชุด “พรหมศาสตร์” นี้, เดิมเรียกว่า “พรหมาศ”, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ ตามเค้า พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑. โขนสมัครเล่น แสดงต่อจาก “สุดาวตาร” เมื่อ ๑๐-๑๑ เมษายน ร.ศ. ๑๒๕.

แต่ที่ว่า ตามเค้า นั้น หมายความว่า โครงเรื่อง เหมือนกันเท่านั้น, ก็มีบทหักคอข้างเอราวัน ซึ่งในรามณะ ฉบับอุตรนิยายไม่มี. ส่วนรายละเอียดและกระบวนกลอนนั้นแตกต่างไปเป็นอันมาก, เช่นตัดตอนกองทัพพระราม “ขัดสนพฤกษาพลาหาร” พิเภกจำต้องไปป่า, และตอนอสูรกำปั่นเตรียมพล ออกทั้งหมด, ให้พระลักษมณ์ พบกองทัพยักษ์ที่ “สนามยุทธนา” เลยทีเดียว. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้บทพากย์ และเจรจา และทรงกำหนดการให้ผู้แสดงปฏิบัติแทรกไว้ เช่นเดียวกับในชุด “นางลอย”.

อินทรีใช้ศรนาศบาศไม่เป็นผล จึงคิดจะไปตั้งพิธีขบพรหมศาสตร์ ที่เชิงเขาสัตพรณบรรพต. ขณะเดียวกันทศกัณฐ์ส่งอสูรกำปั่นออกไปยังสมรภูมิ เพื่อขัดตาทัพ. พระรามให้พระลักษมณ์ออกไปดู. แล้วหนุมานเข้าสู้รบ ฆ่าอสูรกำปั่นตาย. กองลอยเหตกลับไปรายงาน, ทศกัณฐ์จึงสั่งให้เรียกอินทรีกลับ. ไวยกาสูร จึงไปทูลอินทรีชดขณะทำพิธีอยู่. อินทรีโกรธมาก เพราะข่าวตายทำให้เสียพิธี, จึงออกความคิดแปลงเป็นพระอินทร์ ขึ้นข้างเอราวันลอยไปในอากาศ พร้อมด้วยเทพบุตร นางฟ้า. พระลักษมณ์เห็นเข้าก็ตกตะลึง อินทรีจึงแจ้งแสดงพรหมศาสตร์ต่อพระลักษมณ์. หนุมานโกรธ จึงเหาะขึ้นไปหักคอข้างเอราวัน แล้วตัวเองก็ตกลงยังพื้นดินสลบไป. อินทรีจึงยกพลกลับเข้ากรุงลงกา.

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ก็ทรงพระราชนิพนธ์ตอนนั้นเหมือนกัน แต่รายละเอียดผิดจากพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ มาก. มีศึกมังกรกัณฐ์ และศึกแสงอาทิตย์เข้ามา “ขัดตาทัพ” ไม่ใช่อสูรกำปั่น.

เป็นโอกาสที่ผู้ศึกษาจะได้เปรียบเทียบการดำเนินเรื่อง และกระบวนกลอน ในพระราชนิพนธ์:—

รัชกาลที่ ๑

รัชกาลที่ ๒

และ รัชกาลที่ ๖

บทพากย์ของอินทรีชิตต่อไปนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงได้
มาจากของเก่า (บทพากย์เอราวรรณ รัชกาลที่ ๒).

- อินทรีชิตบิดเป็นนกอินทรี เหมือนนงค้อมรินทร์ ทรงกษเอราวรรณ
- ช้างนิมิตรฤทธิแรงแขนงขัน เพื่อก่องผิวพรรณ สีสังข์สอาดโอพาร์
- สามสิบสามเศียรโสกา เศียรหนึ่งเจ็ดงา ดังเพชรรัตนรูจี
- งาหนึ่งเจ็ดโบทขรณ์ สระหนึ่งข้อมมี เจ็ดกออุบลบันดาล
- กอหนึ่งเจ็ดดอกดวงมาน ดอกหนึ่งแบ่งบาน มีกลีบได้เจ็ดกลีบผกา
- กลีบหนึ่งมีเทพกัญญา เจ็ดองค์โสกา แฉ่งน้อยลำเกานงคราญ
- นางหนึ่งข้อมมีบริวาร อีกเจ็ดนงคราญ ล้วนรูปนิมิตรมาชา
- จับระบำรำร่ายช้ายขวา ชำเลื่องหางตา ทำที่เป็นเทพอัปสรฯ.

(สะกดการันต์ตามต้นฉบับ).

รวมมีนางฟ้าจำนวน ๓๑,๐๕๕,๓๓๖.

ส่วนบทยานี้ พระราชนิพนธ์ ในรัชกาลที่ ๑ ในหนังสือรามเกียรติ์ เล่มที่ ๔๔, สมุด
ไทย ของเดิม คัดต่อ ๆ กันมา มีดังนี้:-

• ให้การุณราชกุมภัณฑ์	เป็นเอราวรรณตัวกล้า
สามสิบสามเศียรอลงกา	เศียรหนึ่งเจ็ดงางามอน
งาหนึ่งเจ็ดสระโกสุมภ์	เศียรหนึ่งมีประทุมเกสร
เจ็ดกอชุก้านอรชร	กอหนึ่งบานสลอนเจ็ดผกา
ดวงหนึ่งเจ็ดกลีบสুবงกช	กลีบรศทราบช้านาสา
กลีบหนึ่งมีเทพธิดา	เจ็ดนางกัลยาอายุพาผล
แต่ละองค์ทรงโฉมอรชร	รำพื่อนจำเรียงเสี้ยวหวาน
นางหนึ่งล้วนมีบริวาร	เจ็ดองค์เขาวมาลัยวิไลวรรณฯ.

(สะกดการันต์ตามต้นฉบับ).

รวมมีนางฟ้าเพียง ๖๓๓,๘๖๔.

พิธีกรรมนิยา.

ตามที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น, “โขนสมัครงเล่น” ได้ออกไปแสดงนอกวังสราญรมย์เป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ร.ศ. ๑๒๘, เพื่อช่วยงานเปิดโรงเรียนนายร้อยชั้นมัธยม. แสดงเบิกโรงด้วย “รามสูรชิงแก้ว” ต่อด้วย “พิธีกรรมนิยา”.

เรื่อง “พิธีกรรมนิยา” นี้ มีคำชี้แจงของ “ม.ว.” (พระบรมนามาภิไธยย่อของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร)

“บทพากย์และเจรจา ในชุดพิธีกรรมนิยานี้ ได้แต่งขึ้นใหม่ทั้งสิ้น, แต่ได้ใช้พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๑ เป็นหลัก, จะพลิกแพลงไปบ้างก็แต่เพียงเล็กน้อย พอให้เหมาะแก่การที่จะเล่นได้สะดวก.”

อินทรีชิตไปทำพิธีกรรมนิยาที่เนินเขาจักรวาล เพื่อให้มีฤทธิ์, จนไม่ตาย. พระรามจึงให้พระลักษมณ์ไปปราบ พร้อมด้วยท้าววานร. ไปถึงแล้วหนุมานออกรบเขี่ยอินทรีชิต. อินทรีชิตจึงแปลงสรวิศณุพานันเป็นเพลิง, พระลักษมณ์แปลงสร อักนิวัตเป็นท่าฝน, แล้วพระลักษมณ์รบกับอินทรีชิต. อินทรีชิตแปลงสมรภพเป็นงู, พระลักษมณ์แปลงสรหลายวาด เรียกกรุท. ทั้งอินทรีชิตและพระลักษมณ์แปลงสรพหุมาศสู้กัน, ยักษ์แพ้. อินทรีชิตขวางจักรเป็นมฆกำบังตนหนีไป, เพื่อลาพ่อ แม่ และเมียก่อนที่จะกลับมารบใหม่.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแก้วิธีแสดงดังนี้:—

๑. ให้ยักษ์ตกใจมาก จนอินทรีชิตโกรธ ต้อนเข้ารบ จึงจำใจรบ.
๒. นาค และครุทไม่ใช่จำอวด, ใช้ตัวละครแต่งตัวดี ๆ ออก.
๓. พระลักษมณ์และอินทรีชิตแปลงสรพร้อมกัน, ใช้หุ่นยนต์แทนจำอวด.
๔. ให้อินทรีชิต หยิบจักรออกมาจากผ้าโพก.

โขนหรือละครดึกดำบรรพ์เรื่องรามเกียรติ์นั้น ซ้อมหรือแสดงที่โรงละครทวีปัญญาไม่ได้ เพราะคับแคบไป ต้องใช้ห้องโถงชาวบ้านพระราชวังสราญรมย์.

สีดาหาย.

เรื่องรามเกียรติ์ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ทรงพระราชนิพนธ์
ในนามของ พระขรรค์เพชร, เท่าที่ทราบยังเหลืออยู่อีกเรื่องหนึ่ง ก็คือชุด สีดาหาย ซึ่งมีสอง
ตอนคือ:-

ตอนที่ ๑ - สุรปะนขามหึง.

ตอนที่ ๒ - พระรามตามกวาง.

ในระยะหลังเรียกกันว่า “สุรปะนขามหึง” และ “ตามกวาง”.

มีพระราชบันทึก ในลายพระราชหัตถ์ต้นฉบับว่า:-

(บทแต่งใหม่ตามเค้าหนังสือ รามายณะ เล่ม ๖
เรียกว่า “สีดาหรรณ” (สีดาหาย) ซึ่งนิยมกันว่า
พระฤๅษี วัฑมีก็ ได้แต่งขึ้นให้พระกฤษ (พระ
มงกุฎ) และพระลพ. โรเมฆจันทรทตต์ แพล
และประพันธ์เป็นกลอนอังกฤษ).

มีหมายเหตุจากคำนำชุดสีดาหายว่า:-

บทละครเรื่องศึกดาบรห้ ของพระขรรค์เพชร
แต่งขึ้นใหม่สำหรับโขนสมัครเล่น ร.ศ. ๑๒๘,
“เพราะเห็นว่าสะดวกกว่าที่จะหยิบของเก่าเป็น
ท่อนเล็กท่อนน้อยมาปรับปรุง..... ไม่ใช่แก้ไขไป
ตามอำเภอใจผู้แต่งทีเดียว ได้เดินตาม
เค้าเรื่องที่มีอยู่ในฉบับเดิม, ซึ่งเรียกตามภาษา
สันสกฤตว่า “รามายณะ”.

นางสีดา
อัจฉรา อยู่ปิยะ ผู้แสดง.

สุรปะนขามาหิง.

“สุรปะนขามาหิง”, หรือ “สุรปะนขามาหิง” เป็นละครเรื่องดีกดำบรรพต์ตอนที่หนึ่งของชุดสี่ดาหาย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่ตามเค้าเรื่อง ใน “รามายณะ”.

นางสุรปะนขาผู้นี้เป็นผู้จุดชะนวนสงครามกรุงลงกา.

ตามพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ พระยาขร, พระยาทูลย์ และพระยาตรีเศียร ยกทัพมาแก้แค้นแทนนางสุรปะนขา เป็นระลอก ไม่พร้อมกัน. ในพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ พระยาขรชวนพระยาทูลย์มาพร้อมกัน, ไม่ได้กล่าวถึงพระยาตรีเศียร.

พระราม พระลักษมณ์ กับนางสีดา พลัดพรากจากเมืองมาบำเพ็ญพรตอยู่ที่อาศรมริมแม่น้ำโคทาวารี. นางสุรปะนขาน้องของทศกรรฐ์มาเห็นเข้า ก็หลงรักพระราม, จึงจำแลงแปลงกายเป็นสาวงามเข้าไปหา และเกี่ยวพาราสี อย่างไม่มียางอาบ. ครั้นเห็นพระรามไม่สนใจ ก็เข้าก้ารวัวจะหักคอนางสีดา. พระลักษมณ์จึงตัดงูกและหูลแล้วไล่ไป. นางสุรปะนขาไปฟ้องพระยาขรผู้เป็นพี่แท้ๆ, บิดบังความจริง, ไล่ความพระรามพระลักษมณ์. พระยาขรจึงโกรธ ยกทัพจะไปปราบพระรามพระลักษมณ์, ชวนพระยาทูลย์ผู้เป็นน้องไปด้วย. ไปถึงก็ให้รพลล้อมอาศรมพระรามไว้ พระรามพระลักษมณ์ จึงออกสู้, จนธนูพระรามหักสับนั้น ต้องขอธนูของปรัศูรามที่ฝากพระวรุณไว้มาได้ จึงสามารถปราบหมุ่ยักษ์และฆ่าขรและทูลย์ตาย.

สุรปะนขามาหิง.

พระรามตามกวาง.

“พระรามตามกวาง” หรือ “ตามกวาง” เป็นเรื่องละครดึกดำบรรพ์ ตอนที่สองของชุดสี่ดาหาย. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่ ตามเค้าเรื่องใน “รามายณะ”.

ตัวสำคัญในเรื่องคือ มารัจ ผู้มีธรรมะ พระรามจึงส่งขึ้นสวรรค์.

สุรปะนขาตั้งใจแก้แค้น จึงไปฟ้องทศกรรฐ์, ซ้ำบอกด้วยว่า ทศกรรฐ์น่าจะได้นางสีดาผู้เลอโฉมมาครอบครอง. ทศกรรฐ์เห็นด้วย คิดหาอุบายที่จะทำให้เป็นผลสำเร็จ จึงยกทัพไปหามารัจ ผู้เป็นอา, ขอร้องให้มารัจช่วยในกิจการนี้. แต่มารัจเป็นผู้มีธรรมะ จึงไม่ยินยอมและพยายามขัดขวาง. ทศกรรฐ์จึงโกรธมากว่าจะไปปลุกสีดาให้ได้ และอาฆาตพยาบาทไว้. มารัจจำใจต้องยอม แล้วแปลงกายเป็นกวางทองไปล่อนางสีดา. นางสีดาอยากได้ พระรามจึงออกตามจับกวาง แต่ไล่ไม่ทัน จึงยิงศรไปต้อนมารัจ. มารัจแกล้งทำเสียงเป็นพระรามร้องเรียกให้พระลักษมณ์ไปช่วย, แล้วรับผิด. พระรามจึงแผลงศรส่งขึ้นสวรรค์. ส่วนนางสีดาเมื่อได้ยินเสียงมารัจ ก็ส่งพระลักษมณ์ให้ออกไปช่วยพระราม, เปิดโอกาสให้ทศกรรฐ์เข้าไปถึงตัวและอุ้มนางสีดาไป.

อธิบดีกรมการวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย อินโดนีเซีย กล่าวเมื่อ เดือน มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๒ ว่า กวางทอง ของไทย งาม, อินโดนีเซียจึงได้ลอกแบบนำไปใช้แล้ว.

กรรณิการ์ วงษ์สวัสดิ์ ผู้แสดง.

มีบทพระราชนิพนธ์ที่ไม่เคยได้พิมพ์ดังนี้:-

● ครั้นถึงที่พิทลขันธ์
อุ้มนางวางบนราชรถ
อย่าวิโยคโสกศัลย์กัลยา
จะเสกให้เป็นใหญ่ในกรุงมาร
ว่าพลงทางมีบรรหาร
ล่องลอยระเห็จเตร็จท่า

กุมภินท์อยู่ถ้วนตัวหมด
เผยพจน์เปลอบองคั่นงคราญ
ที่จะพาเจ้าไปราชฐาน
ใครไม่เปรียบเทียบปานทั้งลงกา
ให้คลาพลมารแกล้วกล้า
ตรงสู่ลงกาธานี ฯ เชิด ๖ คำ.

ทวีปัญญาสโมสร.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินกลับจากยุโรป ถึง
กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๕, ขณะนั้นทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นพระบรม
โอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร.

ในสัปดาห์ต่อมา กระทรวงธรรมการได้จัดตั้ง สามัคยาจารย์สมาคม, มีการฉลองอาคาร
ที่ประชุม เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๖.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงตั้งทวีปัญญาสโมสร และสร้างโรง
ละครทวีปัญญา ใน พ.ศ. ๒๔๔๗, มี
งานเปิดสโมสร เมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม
๒๔๔๗.

โรงละครทวีปัญญานั้นสร้างเสร็จในระยะต่อมา ได้ทรงปรึกษานักหรือสมาชิกว่า จะ
จัดให้มีการแสดงละครพูด เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๘, ในโอกาสที่มีงานเลี้ยงส่ง
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าอภัยวงศ์เดชาวรุช บรรณารักษ์ของสมาคม. และอีก ๓ วันต่อ
มา หนังสือทวีปัญญาได้ลงข่าวนี้.

ต่อจากนั้นจึงได้มีการแสดงละครพูดที่โรงละครทวีปัญญา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้สมาชิกสามัคยาจารย์สมาคม ไปดูละครทวีปัญญา เมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๘,
เสียเงินค่าที่นั่งลดเป็นพิเศษ เก้าอี้ในบ็อกซ์ ๒ บาท เก้าอี้ลอย ๑ บาท.

วันที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๘ มีละครพูดที่สามัคยาจารย์สโมสร ในการรื่นเริง
ประจำปี, เก็บเงินค่าที่นั่ง ๓ บาท ๒ บาท และ ๑ บาท เฉพาะสมาชิก. เปิดให้ชมทั่วไป
เมื่อวันที่ ๒๘-๒๙ เดือนเดียวกัน ค่าที่นั่ง ๔ บาท ๓ บาท และ ๒ บาท.

กิจการละครพูดได้เริ่มอยู่ในความนิยมบ้างแล้วในกรุงเทพฯ.

เนื่องจากเวลาได้ผ่านพ้นไปกว่า ๖๐ ปีแล้ว, เป็นการยากยิ่งที่จะทราบแน่นอนได้ว่า มีการแสดงละครพูดพระราชนิพนธ์ เรื่องใด เมื่อใด ที่โรงละครทวีปัญญา. เท่าที่ผู้เรียบเรียงทราบขณะนี้ มีหลักฐานแน่นอนอยู่รายการเดียวคือ:—

ละครสราญรมย์
เล่นเรื่อง
“เห็นแก่ลูก”
กับ
“เกินต้องการ”

ที่โรงละครทวีปัญญาสโมสร วันอาทิตย์ที่ ๑๑ กันยายน ร.ศ. ๑๒๕.
พระราชอุทธานสราญรมย์

เจ้าหน้าที่สมาคมละครสราญรมย์ มีดังนี้:—

ผู้ช่วยอำนวยการทั่วไป	นายวรการบัญชา.
เลขานุการ	นายจันทรวงศ์กิจ.
ผู้จัดการแผนกฉาก	หลวงบุรีนราธิราช.
ผู้จัดการแผนกโยธา	หลวงพิทักษ์มานพ.
ครูปี่พาทย์	ขุนประสารดุริยศัพท์.

มีแจ้งความในการแสดงครั้งนั้นด้วยว่า “เครื่องแต่งเรือนที่ใช้บนที่เล่น และเก้าอี้ที่คนดูนั่งนั้น ได้ทำที่กองมหันตโทษ”.

เห็นแก่ลูก
เป็นเรื่องชุดเดี่ยว
ของ
พระขรรค์เพชร.

เกินต้องการ
เป็นเรื่อง ชวนหัวสามชุด
พระขรรค์เพชร
แปลจากเรื่องละครฝรั่งเศสชื่อ “บูโลล์เยร์”
ของ ม. ตริสตัง แบร์นาร์ด.

เห็นแก่ลูก.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ในนามของ “พระขรรค์เพชร”. อาจเป็นละครพูดภาษาไทยเรื่องแรก ที่ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้น โดยมีชื่อเป็นการแปล. ถ้ามีชื่อเรื่องนั้นก็อาจเป็นเรื่อง “น้อยอินทเสน”, หรือ “หาโล่ห์”.

“พระขรรค์เพชรเป็นผู้ผูกเรื่องและเรียบเรียง.”

“เห็นแก่ลูก” อยู่ในความนิยม ตั้งแต่ต้นมาจนบัดนี้ ทรงย่อเรื่องเป็นภาษาอังกฤษ พระราชทานชื่อว่า:—

“For His Child”

มีการแสดงและเตรียมการแสดงหลายครั้ง เช่น:—

พระยาภักดีนฤนาถ เลียง ลออ ลูกสาวของนายล่า ทิพเคชะ ไว้, เพราะนายล่าประพฤตชั่ว กำฝั้น และตองโทษ. ลออขึ้นเติบโตขึ้นมาเป็นสาวน่ารัก; เธอเข้าใจว่าบิดาของเธอสันชีวิตตั้งแต่เธอยังเป็นเด็ก. วันใดคืนใดนายล่าปรากฏตัวเข้ามาที่บ้านพระยาภักดี ต้องการพบลูกสาวของตน, และทราบว่าลออจะแต่งงานก็หวังจะมาอยู่ด้วย. ท่านเจ้าคุณ ภักดีปฏิบัติอย่างเด็ดขาด, เพราะเห็นว่าสังคมน่าจะไม่ยอมรับรองนายล่า ผู้ที่มีนิสัยชั่วและประวัติเสียหายน. นายล่าก็ไม่ยอมเหมือนกัน จนถึงกับทะเลาะวิวาทกัน. เพราะเหตุนี้แม่ลออกลับมามีบ้าน. นายล่าก็ตกตะลึง. พระยาภักดีบอกว่า นายล่าเป็นเกลอเก่า. ลออพูดถึงพ่อของตนที่ตายว่าเป็นคนดีเป็นคนซื่อ ใจคอกว้างขวาง. นายล่าก็เลยเปลี่ยนใจ ขอมตอย, ใจคิดจะให้กาพิดาอันงดงามอยู่ในความรู้สึกของลูกสาวตลอดไป.

ก. ละครสราญรมย์แสดงที่โรงละครทวีปัญญา เมื่อ ๑๑ กันยายน ๒๔๕๓.

ข. มีการแสดงใน “เวอรันเต” ของ ม.จ. ปีย์บุตรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖.

ค. ทรงเรียกบทไปทอดพระเนตร เพื่อจัดซ้อมอีก เมื่อ ๕ เมษายน ๒๔๖๓.

ง. ชุมนุมดนตรีและละครของคุรุสภา กัดเลือกเรื่อง “เห็นแก่ลูก” ว่าเป็นบทละครฝีมือครู จัดแสดงในการเปิดชุมนุม เมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๔๕๓.

จ. สโมสรละครสมัครเล่น จัดแสดงทางวิทยุโทรทัศน์ ช่อง ๔ เมื่อ ๑๓ เม.ย. ๒๕๑๕.

การแสดงของคณะละครสราญรมย์ชั้นหลวงเทพรัตนรินทร์ เป็น พระยาภักดีนฤนาถ
นายจ่านगरกิจ ” นายล่า ทิพเคชะ
หลวงสวัสดิ์เวียงไชย ” อ้ายคำ
นายช่วง ” แม่ลออ

หมายเหตุ:— ทิพเคชะไม่ใช่นามสกุล เป็นราชทินนามเดิมของนายล่า.

คนดูได้เขยน้ำตาไหล เพราะ
“เห็นแก่ลูก” มาแล้ว.
นายลำ ทิพเดชะ
ก็ได้เขยน้ำตาไหลบนเวทีมาแล้ว.

ขาว โกมลมิตร
ผู้ที่เคยแสดงเป็น “นายลำ ทิพเดชะ”
เมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๔๕๓.

เมื่อชุมนุมดนตรีและละครของครูสุภา จัดแสดงเมื่อ ๓๑ สิงหาคม ๒๔๕๓ ผู้เรียบ
เรียงหนังสือเล่มนี้ ได้แต่งบทร้อง ทูลเกล้าฯ ถวาย ให้นายลำ ทิพเดชะแสดงตามบท เมื่อ
ปิดฉาก, (เรื่องลำอาเฮีย เช่นเดียวกับในเรื่องบัวงามมาร) ดังนี้:-

“อันว่าห่วงใดใดในสงสาร
ห่วงว่าสุดถนอมจะตรอมใจ
อันความรักหนักทรวงเป็นห่วงคล้อง
จะกอดจรูปลูกทุกคืนวัน

จะเปรียบปานห่วงลูกหามีไม่
สู้เสียสละได้ทุกสิ่งอัน.
เฟื้องพานพ้องเมื่อพบประสพขวัญ
พ่อนั้นสุขแล้วละแก้วตา ฯ”

นายลำ ทิพเดชะ เป็นคนซุกก
ซึ่ตระวาง ไม่มีอะไรเหลือ ยกเว้นแต่
ความรักลูก และเสียสละเพื่อลูก.
แต่สิ่งนี้ทำให้เจ้าคุณภักดีใจอ่อนได้.

“เห็นแก่ลูก” เป็นบทละครสั้น ๆ
แต่ชื่นยาวอยู่ในความนิยมโดยทั่วไป
เช่นเดียวกับดอกไม้ดอกเล็ก ๆ ที่ส่ง
กลิ่นหอมไปไกล.

เกินต้องการ.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแปลมาจากบทละครภาษาฝรั่งเศสชื่อ "Poulailier" ของ Tristan Bernard. ในนามของพระขรรค์เพชร ทรงหมายเหตุไว้ด้วยว่า:-

“เรื่องนี้ได้พยายามให้ตรงตามของเดิมที่สุดที่จะทำได้ แต่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงนามตัวละคร และนามสถานที่ให้เป็นไทย, และแก้ไขข้อความบางแห่งเสียเล็กน้อย เพื่อให้ตรงกับความเป็นจริงได้ในเมืองเรา.”

ละครสาทรณมย์ จัดแสดงต่อจาก “เห็นแก่ลูก” ที่โรงละครทวีปัญญาสโมสร เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ร.ศ. ๑๒๕ ณ พระราชอุทยานสราญรมย์.

นายประดิษฐ์ แต่งงานกับแม่กลิ่นได้ไม่ทันไรแม่กลิ่นก็ “อาละวาด” หนีไปอยู่กับคุณป้าที่อ่างทอง. อยู่ทางกรุงเทพฯ นายประดิษฐ์มีเมียข้อยสองคนคือแม่สีกับแม่เหลียน. แต่ภายใน ๖ เดือน นายประดิษฐ์ก็อยากหนีเมียข้อยไปพักที่บ้านคุณป้าที่อ่างทอง, วานหมอบให้เขียนใบรับรองให้ว่าต้องพักผ่อน. นายประดิษฐ์มีเพื่อนชื่อนาค. วันหนึ่งนาคมาบอกว่าภริยาไปต่างจังหวัด ตัวได้ออกาส อยากเที่ยวสนุกสักพักหนึ่ง นายประดิษฐ์จึงชวนไปอ่างทองด้วย. ส่วนเมียข้อยสองคนของนายประดิษฐ์ ก็หาเรื่องตามไปถึงบ้านคุณป้าที่อ่างทองด้วยเหมือนกัน, จึงเกิดเรื่องยุ่งใหญ่คือ นายประดิษฐ์หลบเมียข้อยไม่ทัน และนาคนั้น เห็นผู้หญิงสวยไปหมด, มีมากเกินไป, ส่วนกลิ่นนั้นรู้สึกว่าคุณผิด อยากจะกลับคืนดีกับสามี. เมื่อเรื่องยุ่ง ๆ ผ่านไปแล้ว ก็ได้คืนสมประสงค์.

เมื่อมีการแสดงครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงย่อเรื่องเป็นภาษาอังกฤษ ทรงแปลชื่อเรื่องว่า

Too much of a Good Thing.

ตัวละคร

นายประดิษฐ์	ผู้แสดง	นายวรการบัญชา.
นายนาค	”	พระเทพทวารวดี.
หมอศิลา	”	พระขรรค์สวัสดิการานุสิทธิ์.
อ้ายมั่ง	”	นายประณีต.
อ้ายถม	”	นายจำลอง.
แม่กลิ่น	”	หม่อมหลวงเพื่อ.
แม่สี	”	หม่อมหลวงพัน.
แม่เหลียน	”	นายหลาบ.
คุณแม่เขียว	”	นายพงษ์.
นางเอี่ยม	”	นายอยู่.

น้อยอินทเสน.

ละครพูดชวนหัว ๓ องก์ โดยพระขรรค์เพชร, อาจเป็นละครพูดภาษาไทยเรื่องแรกที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเอง โดยมีได้แปลมาจากภาษาต่างประเทศ.

ภาพหลวงราชกัณฑ์ขึ้นไปบนเขาแล้วหาทางลงไม่ได้ขึ้น คล้ายกับภาพที่ His Excellency ขึ้นไปบนโต๊ะแล้วลงไม่ได้ในเรื่อง His Excellency the Governor.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแปลพระราชนิพนธ์ของพระองค์เอง เป็นภาษาอังกฤษพระราชทานชื่อว่า

“The Earl of Claverhouse”;

A Farcical Comedy in 3 acts by Sri Ayudhya”.

หลวงราชกัณฑ์ชอบมาลัย ลูกสาวหลวงวรเวส วิสิฐ, วานให้พระสมานไปทาบทามไม่สำเร็จ. พุดกันว่าครอบครัวนั้นเหี้ยมเหยี้ยมสักคั่นก. พระสมานคิดจะแก้แค้น จึงให้เสมียนซื้อน้อยอินทเสนปลอมตัวเป็นเจ้าราชบุตรเขียงรายไป. หลวงวรเวสกับภริยาข่มขืนตีกันตั้งแต่กับหญิงให้น้อยอินทเสนมาอยู่ที่บ้าน. ไม่ช้านักน้อยอินทเสนกับมาลัยก็ชอบพอรักใคร่กัน. ส่วนหลวงราชกัณฑ์นั้นก็หาโอกาสมาพบมาลัยเอง, แสดงความรักและว่าจะพาหนี. มาลัยไม่ยินยอม หลวงราชกัณฑ์ก็ว่าจะกระโดดเขาตาย และป็นขึ้นไปบนเขาที่ในสวน. ป็นขึ้นไปแล้วก็ไม่กระโดด และหาทางลงก็ไม่ได้, จนกระทั่ง บุญโรจน์น้องชายมาลัยเอากระบี่มาให้. หลวงราชกัณฑ์โกรธมาก จึงเปิดโปงออกมว่า น้อยอินทเสนเป็นเจ้าแก้ปลอมมา. หลวงวรเวสกับภริยา ได้รับความอับอาย จึงไล่น้อยอินทเสนให้ไป, พอดีกับพระยารามฤทธิไกร ข้าหลวงประจำจังหวัดเขียงรายมา อธิบายว่า ใครปลอมเป็นใครกันแน่.

M. René Pradère-Niguët, ที่ปฤกษา กฎหมายของกระทรวงยุติธรรม ได้แปลเป็น ภาษาฝรั่งเศส ทูลเกล้าฯ ถวาย เรียกว่า

“Le Duc D’ Erretchagay”.
adapté de l’ anglais
par René Pradère-Niguët.
Comédie en trois actes.

บทละครพระราชนิพนธ์เรื่องนี้มีถึง ๓ ภาษา.

หลวงราชกัณฑ์จารัญ หึงแมลงวัน ทำ ให้คิดถึง Romeo and Juliet องก์ ๒ ฉาก ๒ บรรทัดที่ ๒๓-๒๕ ของเช็กสเปียร์.

“น้อยอินทเสน” เป็นบทละครพระราชนิพนธ์ที่น่าสนใจมาก ดั้งเดิมจึงมีถึง ๓ ภาษา. ในฉบับที่พิมพ์ครั้งที่ ๒ ที่โรงพิมพ์อักษรนิติ มีพระราชบันทึกเป็นหมายเหตุว่า:—

“ละครเรื่องนี้ ผู้เรียบเรียงได้นักเรื่องขึ้นมา เพราะอ่านหนังสือพิมพ์อังกฤษเห็นเรื่องสับตัวกัน ดูน่าขัน จึงได้เก็บความคิดนั้นมาผูกขึ้นใหม่เป็นเรื่องละครนี้ แต่หาได้แปลตามเรื่องของเขาไม่.”

เรื่องสับตัวหรือปลอมตัวนั้นมียุหลายเรื่อง เช่น ชิงนาง, นิทาสโมสร, แต่ที่คล้าย “น้อยอินทเสน” มากที่สุด คือ เรื่อง “มองซิเออร์ โบแคร์” ของ บ็ูช ทาร์กิงตัน ซึ่งนายชาวโกลลมัสร์ ได้แปลจากภาษาอังกฤษมาเป็นภาษาไทยและลงพิมพ์ในหนังสือ “เริงรมย์” เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕. เรื่องปล่อยแก่, เรื่องผัดตัว, ซึ่งเป็นบทละครสมัยเดียวกัน, ก็มีปลอมตัวเหมือนกัน.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเรื่องตลก ขบขันอยู่แล้ว จึงทรงพระราชนิพนธ์เรื่องตลกขบขันบ้าง แต่ไม่เหมือน “เกินต้องการ” ซึ่งเป็นแบบฝรั่งเศสแท้. ตอนที่พ่อชวนลูกไปถ้ำที่ปลายจาก ๒ และตอนที่หลวงราชภัฏตั้งจารัญขึ้นเขา กลางจาก ๓ นั้น ตลกอย่างสุภาพ ซึ่งเขียนยากกว่าอย่างอื่น.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำสิ่งแวดล้อมในปลายรัชกาลที่ ๕ มากล่าวถึง, เช่น ห้างแซมสัน ห้างเกรเลิต และขึ้นรถโอมมาจากโรงเรียนราชวิทยาลัย นั่งที่สองไฟ เป็นต้น, และกล่าวถึงเวลาว่า ๒ โมงบ้าง ๔ โมงบ้าง.

หลังจากการพิมพ์ครั้งที่ ๒ ผู้พิมพ์เปลี่ยนสองไฟ เป็น ๖ สตางค์ เปลี่ยน ๒ โมง ๔ โมง เป็น ๒ นาฬิกา และ ๔ นาฬิกา ซึ่งทำให้ขัดกับความเป็นจริง, เพราะทางราชการเพิ่งประกาศให้ใช้ศัฟท์ ๒ นาฬิกา ๔ นาฬิกา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐. แต่โรงเรียนราชวิทยาลัยได้ย้ายจากโรงเรียนเด็กไปอยู่บางขวางตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๔; จะขึ้นรถโอมมาจากบางขวางอย่างไรได้?

The Earl of Claverhouse.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแปลเรื่อง “น้อยอินทเสน” ของพระองค์เองเป็นภาษาอังกฤษ พระราชทานชื่อว่า “The Earl of Claverhouse”, A Farcical Comedy in 3 Acts, by Sri Ayudhya.

จากฉบับภาษาอังกฤษนี้เอง M. René Pradère-Niguët ได้แปลเป็นภาษาฝรั่งเศสให้ชื่อว่า “Le Duc D’Erretchagay”, Comédie en trois actes.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแปลแบบใช้โครงเรื่องเดิม แต่รายละเอียดและคำพูดนั้น บางตอนก็เหมือนเดิม บางตอนก็ผิดกันมาก เพื่อให้เข้ากับวัฒนธรรมอังกฤษได้สนิท.

อาร์ชแบคเตอร์สปี หม่อมอังกฤษ วานซิมอน เวเรเกอร์ไปทาบทามขอ มอลลี บุตรีเซอร์ มาร์ก เมตเวย์, เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมชุปเนอวัวร์ แต่ไม่ได้ผล. ทั้งสองจึงคิดจะแก้แค้น ส่งจ๊อก แกรม เสมียนของเวเรเกอร์ปลอมเป็นท่านเอ็ดแห่งแคลเวอร์เฮาส์ จากสกอตแลนด์ไปเล่นตลก ต้มให้สุก. แล้วงานตลกชิ้นนี้ก็เริ่มขึ้น. เมตเวย์ สัวเมียยินดีต้อนรับ บอกว่าไม่เคยรู้จักตระกูลขุนนางอันสูงศักดิ์นี้ เว้นแต่ท่านแกรมแห่งเกลสนลิเวตคนเดี๋ยว. ท่านเอ็ดปลอมได้รับเชิญให้มาเป็นแขกอยู่ที่บ้านนั้น และเลขได้มีโอกาสนัดชิด มอลลีและรักใคร่กัน ซึ่งทั้งครอบครัวเมตเวย์ ยินดี, แม้แต่ “บิลลี” น้องชาย “มอลลี” ก็ยอมยกพี่สาวให้. ต่อมาอาร์ชเข้ามาพบ “มอลลี” พยายามเกี้ยวพาราสี แต่ไม่สำเร็จ ก็จะเป็นเขาแล้วกระโดดลงมาฆ่าตัวตาย. การปิ่นเขานั้นปิ่นได้ แต่ไม่ได้กระโดด กลับโกรธมาก จึงบอกว่าท่านเอ็ดเป็นเพียงเสมียนคนหนึ่ง. แต่บังเอิญท่านแกรมแห่งเกลสนลิเวตโผล่มา และเผยความจริงให้ทุกคนทราบ.

ท่านที่ได้อ่าน The Earl of Claverhouse แล้ว คงจะมีความรู้สึกว่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระตำราญมากขณะที่ทรงแปลเรื่องนี้. ทรงนำข้อขบขันเกี่ยวกับภาษาและเครื่องแต่งกายชาวสก็อตมาให้เราเห็นอย่างเด่นชัด. ตอนคุณพ่อคุณแม่ชำระลูกชายว่า เหตุใดจึงขึ้นรถประจำทางมาบ้าน ก็ดี ตอนทมอลลี “ออกมาชมสวน” และดูท่านเอ็ด เกี้ยวครั้งหนึ่ง และดูอาร์ชเกี้ยวอีก ครั้งหนึ่ง มีรายละเอียดแตกต่างจากภาษาไทยที่น่าสนใจมาก.

ผู้เรียบเรียงเห็นว่า เรื่องนี้เป็นตัวอย่างของการแปล แบบ “แปลเปลี่ยน” ได้อย่างดีที่สุด; มีรสชาติเป็น เรื่องอังกฤษจริงๆ.

หาโล่ห์ (๔ องก์).

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์บทละครพูดเรื่องยาว เต็มรูป (โดยมิได้เป็นการแปล) วาดภาพชีวิตคนไทยๆ เป็นเรื่องแรก คือ “หาโล่ห์” น. เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอารมณ์ มีคติเตือนใจอยู่ไม่น้อย, ชำมีข้อขบขันแซมอยู่ด้วย. ได้ทรงพระราชอุทิศสาหะเป็นอย่างยิ่ง และมีถึง ๔ จำนวน คือ:—

๑. หาโล่ห์ ๔ องก์ ละครพูดของ “พระขรรค์เพชร”.
๒. The Shield, in 4 acts. by “Phra Khan Bejra”.
๓. หาโล่ห์ ๓ องก์ ละครพูดของ “ศรีอยุธยา”.
๔. หาโล่ห์ ๔ องก์ สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้ากรุงสยาม ทรงพระราชนิพนธ์.

สำออง แม่หม้าย สนทนสนมกับขุนจ่านงจนคน
นินทา จึงตกลงให้ขุนจ่านงแต่งงานกับแม่เจลา
เพื่อให้เป็นโล่ห์กำกับตน. ขุนจ่านงยอมและให้
คำมั่นไว้ว่าจะไม่ละทิ้งแม่สำออง. ในวันแต่งงาน
แม่เจลาทราบจากนางแม่นั้นว่า ตนเป็นเพียงโล่ห์
จึงไม่ยอมให้ขุนจ่านงแต่งงาน, แม่แต่จะทำได้ทำ
พิธีแต่งงานและให้ของขวัญที่นอนแล้ว, ทั้งนั้น
กว่าขุนจ่านงจะให้สัญญาว่า จะเลิกกับแม่สำออง.
ขุนจ่านงอีกอีก แม่เจลาจึงหนีไปในคืนนั้นกับ
น้องสาวชื่อเจลิ้ม ไปอาศัยบ้านนายทิวที่ธนบุรี.
ขุนจ่านงตามหาภรรยาอยู่หลายวัน แล้วก็
ไปบ้านนายทิว พอดีกับแม่เจลา กำลังจะ
หนีไปซ่อนในวังหลวง. หนีไม่ทัน แม่เจลา กับ
เจลิ้มจึงเข้าซ่อนในกระท่อมชายฝั่ง. พวกห้อง
แม่เจลาทำการทารุณแก่ขุนจ่านงมาก, แม่เจลา
สงสารจึงออกมารับว่า ขุนจ่านงเป็นสามี แล้วก็
กลับด้วยกัน. ต่อมาขุนจ่านงไปมีปากเสียงกันที่บ้าน
แม่สำอองอีก จนขุนจ่านงยอมรับว่าจะเลิกกับ
แม่สำออง ทำให้แม่สำอองเสียสติเหมือนเป็นบ้า.

๕
แนวความคิดในเรื่องนี้ ปรากฏ
คล้ายๆ กันอีก ในเรื่องต่อไปนี้:—

ก. บทละคร พระราชนิพนธ์
เรื่อง “หาเมียให้ผัว”.

ข. บทละครเรื่องคิดผิด ของ
พระพิสัยห์พิทยาภรณ์.

ค. บทละครเรื่อง การเมือง
เรื่องรัก ที่ผู้เรียบเรียงแปลมาจากเรื่อง
Affairs of State ของ Louis Verneuil.

๖
มีพระราชบันทึกว่า:—

“ที่ว่าชาวต่างชาติในทันทีและในเรื่องนี้
ตลอดไป ต้องพึงเข้าใจว่า ชาวต่างชาติของ
คนดู ไม่ใช่ชาวต่างชาติของละคร.”

(ดูเรื่องบ่วงมารหน้า ๒๒๕ ด้วย.)

The Shield.
An Original Play in 4 Acts.
By "Phra Khan Bejra."

มีพระราชบัณฑิตที่ภาษาอังกฤษ ว่า:-

This is not a translation, but an English version of the Siamese play called "หาโล่ห์" prepared by the author himself. It should be remembered that the play was written in Siamese for Siamese audience, and therefore it is by no means easy to render it into English and yet preserve all the characteristic of the original version. Again, what it deemed humourous in Siamese may appear very flat in English, so anyone attempting to follow the play on the stage with this English version may perhaps occasionally feel somewhat at a loss to know what there is to make the Siamese in the audience laugh. There are also certain local allusions, such as a duologue concerning the calladium craze, which would hardly have any meaning to Europeans; such portions have been left out of the English version. But it is hoped, that enough of the play still remains to give the critics a chance.

ถึงแม้ว่ามีพระราชบัณฑิตว่ามีไช้การแปล แต่เป็นอีกสำนวนหนึ่ง, ผู้เรียบเรียงเห็นว่าสำนวนใหม่นี้ช่างเหมือนสำนวน "หาโล่ห์" เดิมเสียจริงๆ, แปลกแต่ว่าเป็นภาษาอังกฤษ ยกเว้นเรื่องการเล่นบอน (Calladium Craze) ซึ่งทรงตัดออก.

ทรงแปล "กินปูนร้อนท้อง" ว่า Only those who have eaten lime will feel hot in the belly (A Siamese saying);

ทรงแปล "ขนมขำขื่น" ว่า Horrid Cakes,

ส่วน กัญชานั้น ทรงทับศัพท์ว่า Ganja.

พอจะอนุมานได้จากพระราชบัณฑิตที่ว่า ทรงพระมหากรุณาต่อชาวต่างประเทศ, จึงมักจะทรงแปลเป็นภาษาอังกฤษ หรือย่อเรื่องเป็นภาษาอังกฤษพระราชทาน และทรงส่งเสริมการวิจารณ์.

เรื่องนี้ไม่จำเป็น
จะต้องย่อไว้
เพราะว่าเรื่อง
เหมือนหาโล่ห์ไม่มีผิด.

หาโล่ห์ (๓ องค์).

มีพระราชบันทึกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ ว่า:-

“ละครพูดเรื่องนี้ ตั้งแต่เมื่อแรกแต่งมาจนเวลานี้ สมัยและกิจการได้เปลี่ยนแปลงไปมาก, เพราะฉะนั้นเมื่อจะจัดการให้พิมพ์ขึ้นเป็นครั้งที่ ๒ นี้ ข้าพเจ้าจึงรู้สึกความจำเป็นที่จะแก้ไขเป็นอันมาก. และถ้าผู้ใดที่ได้เคยดูหรืออ่านเรื่องนี้มาแต่ก่อนแล้ว คงจะแลเห็นแปลกกับของเก่าหลายแห่ง. แต่หวังใจว่าตามที่แก้ไขใหม่ จะดีขึ้นกว่าเก่า.
ศรีอยุธยา”

ที่เปลี่ยนแปลงไปมากคือ ทรงลดจำนวนตัวละคร ไม่มีเจ้าคุณ, คุณหญิง และนายเจ้าคุณ. ทรงตัดฉากปูพื้นนอน ในองค์ ๓ และตัดองค์ ๔ ออกทั้งหมด. นำประหลาดที่ตัดออกทั้งองค์ เรื่องก็สมบูรณ์ จบลงด้วยองค์ ๓ อย่างงดงาม. องค์ ๓ มากทำเรื่องสั้น ไม่เหมือนที่ไหนเลย และเป็นฉากที่คนดูจะลืมมิได้.

ทรงเปลี่ยนโรงเรียนหม่อม เป็นโรงเรียนราชินี.

ทรงเปลี่ยนให้แม่นากเอาเรือมาคอยจนขำรุ่ง เป็นสองยาม.

ทรงเปลี่ยนการสนทนาเรื่องพระบาทพระแท่น เป็นเรื่องฟุตบอลด้วยทอง.

ทรงเปลี่ยน อ้ายพ่วง (อันธพาล) เป็นอ้ายแดงคือ.

สำออง คิดให้ขุนจ่านั่งแต่งงานกับแม่เลลา เพื่อให้เป็นโล่ห์บังความชั่วของตน. แม่เลลาทราบความจริงข้อนี้ในวันที่เธอทำพิธีสมรส จึงหนีไปกับแม่เลลีน้องสาว ในวันที่แต่งงานนั้นเอง. ขุนจ่านั่งตามอยู่หลายวัน ในที่สุดจะไปตามที่บ้านนายท้าวที่พี่น้องทั้งสองหลบซ่อนอยู่. ทั้งสองคนนั้นกำลังจะหนีไปหลบอยู่ในวังหลวงต่อไป แต่ไปไม่ทัน จึงหลบเข้าไปแอบอยู่ในกระท่อมชายฝั่ง. มีตำรวจ กับอ้ายแดงคือมาขัดขวางขุนจ่านั่งจนผลัดตกสะพานไป. แม่เลลาทนคุณทำการทารุณต่อสามคนไม่ได้ จึงออกมาจากที่ซ่อน แล้วกลับบ้านกับขุนจ่านั่ง.

ในหาโล่ห์ จำนวนที่ ๑ มีกล่าวถึงการกริ้วทานักเรียน และเล็เกเซอร์ที่สามัคยาจารย์ และกล่าวถึง เจ้าคุณอริบดี ซึ่งข้อมหมายถึงพระยาวิสุทธสุริยศักดิ์.

บัดนี้ ใน พ.ศ. ๒๔๕๘ พระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ ได้ดำรงตำแหน่งเสนาบดีแล้ว จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เปลี่ยน “เจ้าคุณอริบดี” ในจำนวนเดิมเป็น “เจ้าคุณเสนาบดี” ในจำนวนใหม่.

หาโล่ห์ (ปรับปรุงใหม่)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชปรารภเมื่อต้นเดือน เมษายน ๒๔๖๓ ว่า มีแต่เรื่องเศร้า เนื่องจากพระบรมวงศานุวงศ์ ได้สิ้นพระชนม์ไปหลายพระองค์ ในศกก่อน, รวมทั้งสมเด็จพระพันปีหลวงสวรรคตด้วย. เมื่อขึ้นปีใหม่แล้ว วางเมื่อใดก็จะจัดการแสดงละคร "เพื่อเป็นการสนุกเสียบ้าง" แล้วทรงเรียกบทละครพระราชนิพนธ์ไป ๑๐ เรื่อง; เฉพาะเรื่อง "หาโล่ห์" และ "มหาตมะ" นั้น จะต้องทรงแก้ไขบทเสียก่อน.

เฉพาะเรื่อง "หาโล่ห์" ทรงเรียกบทสำนวนที่ ๑ ไปเมื่อตอนดึก เริ่มวันใหม่ ที่ ๕ เมษายน ๒๔๖๓. ก่อนถึงเวลาเสวยพระกระยาหารค่ำในวันเดียวกัน ก็ปรากฏว่าทรงแก้ไของค์ที่ ๔ เสร็จเรียบร้อยแล้ว. ส่วนองค์ ๑-๒-๓ นั้น ทรงแก้เพียงเล็กน้อย.

เรื่องย่อต่อจากจบสำนวนที่ ๓ เริ่มองค์ที่ ๔

เมื่อขุนจ่านกกับแม่เจลา อยู่เป็นสามีเมียกัน ตามปกติแล้ว สำอองก็เคียดร้อนมาก กลายเป็นนักดื่มและไปอาละวาดที่บ้านแม่เจลา, ซ้ำยังสั่งให้ขุนจ่านกมาขอโทษที่บ้านตนด้วย. ขุนจ่านกมา แต่ก็มาบอกว่าขอเลิกสัญญา เพราะตนคิดว่า มีหน้าที่ต่อภรรยาที่ได้แต่งงานนั้นแล้ว. เจลาตามมา, เลยเป็นปากเสียงกันใหญ่. เจลาขอให้ขุนจ่านกเลือกระหว่างตัวเธอกับแม่สำออง. ขุนจ่านกก็เลือกเอาตัวเธอ. สำอองเคียดร้อนไถ้จะถึงที่สุด นางแม่คนใช้ก็ลาออก ท่านเจ้าคุณบิดาของสามี่เดิมที่เป็นเจ้าของบ้าน ก็ส่งจดหมายมา ประณามความชั่วของสำออง และให้ออกจากบ้าน. เหลือแต่หลวงไพรัช ที่บัดนี้กลับบอกว่า รักเธอมาช้านานแล้ว จะขอรับเป็นคู่ชีวิตของเธอต่อไป ถ้าเธอจะมอบชีวิตของเธอให้.

เหตุที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตัดองค์ ๔ เดิมทิ้ง และบัดนี้ทรงพระราชนิพนธ์ใหม่ คงจะเป็นเพราะว่า พระองค์ทรงยังคิดว่า ไม่ควรจะวาดภาพสตรีไทยให้ชั่วช้าถึงขนาดอย่างแม่สำออง. เดิมนี้ทรงพระราชนิพนธ์ ให้แม่สำอองดื่มวิสกี้จากขวด นึกเสื่อผ้าที่ตนสวมอยู่, ลงนอนแผ่กับพื้น คล้ายคนเสียจริต, ไล่คนทุกคนออกจากบ้าน. ส่วนในบทที่ทรงพระราชนิพนธ์ใหม่นี้ ลดเรื่องการดื่ม เปลี่ยนขุนไพรัชพิทยาคารย์ เป็นคุณหลวง, และให้เข้ามาให้ความรักแก่สำออง ทำให้เรื่องจบไปในทางดี.

คงจะมีท่านผู้อ่านหลายคน ตั้งข้อสังเกตว่า เมื่อคนจะเลว ก็วาดภาพคนเลวให้เห็นแจ่มแจ้งไม่ได้หรือ.

มิกาโด.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์แปลจากเรื่อง Mikado ซึ่งเป็นมหาอุปรากร ของ Gilbert และ Sullivan, ทรงเรียกว่า “ละครสังคีต”. ทรงพระราชนิพนธ์ตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ ๕.

มหาอุปรากร Mikado นั้น William S. Gilbert เขียนบทเป็นคำประพันธ์ภาษาอังกฤษ และ Arthur S. Sullivan เป็นผู้ประพันธ์ดนตรี. ท่านทั้งสองนั้น ร่วมกันสร้างมหาอุปรากร ๑๔ เรื่อง สำหรับโรงละคร Savoy ในกรุงลอนดอน, จึงเรียกมหาอุปรากรชุดนี้ว่า Savoy Operas. เรื่อง Mikado เป็นเรื่องที่ ๕ เป็นเรื่องตลกเกี่ยวกับประเทศญี่ปุ่น คล้าย ๆ กับที่เรื่อง The King and I เกี่ยวกับประเทศไทย.

ที่เมืองญี่ปุ่น ช่างเขียนเสื่อชื่อโกโร จะต้องถูกประหารเพราะเกี้ยวผู้หญิง. แต่มีกาโดซึ่งแต่งตั้งเป็นเจ้าคุณเพชรฆาตเสียก่อน; แต่ก็มีได้ประหารใครเลย. โกโรรักลูกเลี้ยงชื่อ ชัมชัม, จะแต่งงานด้วย. บังเอิญมีกาโดมีราชสารมาให้โกโรทำหน้าที่ประหารคนภายใน ๑ เดือน มิฉะนั้นจะลดตำแหน่ง. โกโรลำบากใจ เพราะตนเองทำผิดก่อน ก็จะต้องฆ่าตนเองก่อน. เรื่องมีอยู่ว่าองค์รัชทายาทนังกิบู จะถูกบังคับให้แต่งงานกับหญิงแก่ชื่อกะติละ. เธอจึงปลอมตัวหนีมาหาชัมชัม เพราะรักเธออยู่. นังกิบู เห็นโอกาส จึงจะยอมถูกโกโรประหาร แต่ขอ ชัมชัม มาแต่งก่อน, ให้โกโรแต่งที่หลัง เมื่อตนตายแล้ว. โกโรยอมแต่เปิดกฎหมายดู ปรากฏว่าผู้ใดถูกประหาร ภรรยาก็ต้องถูกฝัง. โกโรหาทางออก จึงทำหลักฐานปลอมถวายพระเจ้ามิกาโดว่า ได้ประหารนังกิบูแล้ว. มิกาโดโกรธมาก เพราะนังกิบูคือตัวรัชทายาท. นังกิบูหาทางออกให้ว่า ถ้าโกโรยอมแต่งกับกะติละ ตนเองจะยอมปรากฏตัวว่ายังไม่ตาย. โกโรยอม เรื่องจึงเรียบร้อย.

Mikado เริ่มด้วยบทร้องหมู่ดังนี้:-
"If you want to know who we are,
We are gentlemen of Japan;
On many vase and jar—
On many a screen and fan,
We figure in lively paint:
Our attitude's queer and quaint—
You are wrong if you think it ain't,
Oh!
ซึ่งทรงพระราชนิพนธ์แปลอย่าง
หลวม ๆ ว่า:-

อันว่าเราเหล่าขุนนางอย่างญี่ปุ่น
ทั้งหมื่นขุนหลวงพระระกะหน้า
คู่ท่าทางต่างสะอาดประหลาดตา
ขึ้นกั๊ก้าฝ้าลมจนผมปลิว.

ดูเอาเถอะคูคล้ายลายในขวด
หรือจะตรวจดูตามพัดคัมจิว
หัวมีหน้าซ่าเกลิกและเล็กตัว
ทำนองง่วงตุ้งเซ่เน่เทียวเฮย ฯ.

เมื่อประมาณ ๑๐๐ ปีมาแล้ว ชาวนครลอนดอนนิยม Savoy Operas กันมาก, เป็นอุปรากรเบาสมอง, มักจะเป็นเรื่องตลกๆ ล้อเลียนสังคม, แต่บางเรื่องก็มีเค้าโครงอยู่ด้วย. ขณะนั้นชาวอังกฤษเริ่มจะตื่นตัวกันเรื่องประเทศญี่ปุ่น และของที่ญี่ปุ่นส่งไปขาย, Gilbert และ Sullivan จึงประพันธ์เรื่องเกี่ยวกับญี่ปุ่นขึ้น ได้รับความนิยมมาก.

ถึง พ.ศ. ๒๔๓๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังสิงคโปร์ และได้ทอดพระเนตร Mikado. คนไทยจึงเริ่มรู้จัก Mikado. ในปีต่อมา เสด็จพระราชดำเนินไปประทับแรม ณ เกาะสีชัง และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระชนมายุเพียง ๑๐ พรรษา ได้ตามเสด็จไปด้วย, พร้อมด้วยพระอาจารย์ไทยและอังกฤษ. นายโรเบิร์ต มอแรนต์ พระอาจารย์ภาษาอังกฤษ ได้นำคำประพันธ์เรื่อง Mikado ของ Gilbert ให้ทรงแปล รู้สึกว่ายากอยู่สักหน่อย.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงศึกษา ณ ประเทศอังกฤษ. ย่อมจะได้ทอดพระเนตร Mikado อย่างแน่นอน เพราะ Savoy Operas นั้นมีการแสดงเป็นระยะๆ ตลอดมาจนถึงทุกวันนี้ ส่วนใหญ่โดยคณะอุปรากร "D' Oily Carte".

คณะ D' Oily Carte ได้ฉลองอายุครบร้อยปี เมื่อปลาย ศก ๒๔๓๓ นี้.

นายโรเบิร์ต มอแรนต์^{ผู้}เป็นหลานของ Florence Nightingale. ได้มาเป็นพระอาจารย์และช่วยจัดการศึกษาที่เมืองไทย, โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้มาเขียนแบบเรียน. ได้ประสบการณ์ทางการศึกษามิใช่น้อย แล้วกลับไปเป็นปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ของอังกฤษ.

เรื่องมิคาโดนี้ ไม่เคยมีการแสดง. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์ดัดแปลงใหม่เป็นเรื่อง "วังต์".

วังตี.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ บทละครสังคีต “วังตี”, ดัดแปลงจากเรื่อง “มิกาโด”. มีพระราชบันทึกว่า:—

“เรื่อง^{นี้}ตามเดิมเขาเป็นญี่ปุ่น, แต่การที่จะหาเครื่องแต่งตัวญี่ปุ่นนั้นลำบาก, และเห็นว่าถึงจะย้ายไปเมืองใดใดก็คงไม่เสียเรื่อง จึงได้คิดย้ายไปไว้ประเทศ “ตงฮัวใต้เซียงก๊ก”, ซึ่งจะทำเครื่องแต่งตัวได้สะดวกกว่า เพราะทำได้ตามใจ, ใครจะคิดว่าผิดก็แก้ตัวได้ว่า ประเทศตงไม่ได้มีอยู่ในแผนที่สามัญของโลกย์, เพราะฉะนั้นเครื่องแต่งตัวของชาติตงจะไม่มีใครได้ไปเคยเห็น. อนึ่งคำร้องในเรื่อง^{นี้} ที่แต่งขึ้นเลียนของเดิมเขาก็มีบ้าง แต่โดยมากต้องแต่งขึ้นใหม่ให้เหมาะกับที่ไทยเราจะร้องดูที่จะเข้ากับเพลงไทยเราได้.”

ตามที่ทรงดัดแปลงจากเรื่องมิกาโดนั้น ทรงเปลี่ยนชื่อประเทศ, เปลี่ยนชื่อตัวละคร (เว็นยัมยัม), ทรงแก้ไขบทบ้าง, เปลี่ยนทำนองเพลง, เพิ่มเพลง, ยุบรวมกัน และตัดบ้าง. ส่วนโครงรูปนั้นคงเดิม.

ชื่อตัวละครในเรื่องวังตี.

ปาซ่องโก้ว วังตี.

เกียมซิงตี.

แฮกิง.

ตะเลาเป่า.

ฮือแซ.

ยัมยัม.

จับกัม.

เต้าฮวย.

เล่าอะม้วย,

(ยังมีเถาถ้อยอีกคนหนึ่ง แต่มิได้ออกแสดง.)

ข้อเรื่องวังตี เหมือนเรื่อง “มิกาโด” แต่เปลี่ยนชื่อสถานที่และบุคคล, และเพิ่มบทเกียมซิงตี (นังกิบูเคิม) ซักกันหยันจะแทงตัวตาย, เมื่อตกลงว่า จะต้องเสียสละยัมยัม คู่รักให้แฮกิง (โกโรเคิม). แต่แฮกิงโคดเข้าไปจับมือไว้ได้.

เรื่อง “วังต๋” เป็นเรื่องตลก, แต่เป็นละครสังคีตที่มีเพลงเพราะ ๆ เป็นอันมาก
ไม่แพ้ “หนามขอกเอาหนามบ่ง” หรือ “วิวาห์พระสมุทร”, เช่น:-

๑. ขันพลับพลา — หวังภิรมย์ชมชนิดสนิทนึ่ง จะมาต้องร้างไปน่าใจหาย.
๒. ทองย่อน — ตัวนึ่งนี้แสนยากลำบากนัก รักก็รักแต่กลัวจนตัวสั่น.
๓. พระยาโสภ — โอ้ใจดวงใจยังไม่ดับ เจ็บจนยับจนเขินเกินจะแก้.

และเพลงเกี้ยวผู้หญิงวัยสูงคือ:-

๔. เขมรไทรโยค — ถึงแม้ว่านารทั้งามนึ่ง จะแก่สาวเท่ากันมิใช่หรือ?

เรื่องวังต๋นี้พิมพ์เป็นเล่มหลายครั้งแล้ว แต่ยังไม่มีการแสดง.
ซ้อมเมื่อ ร.ศ. ๑๒๕ แล้ว แต่พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงสวรรคต.
ซ้อมเมื่อ ๒๑ กุมภาพันธ์ ร.ศ. ๑๓๐ อีกครั้ง แต่เกิดกบฏ ร.ศ. ๑๓๐.
กล่าวกันว่าจัดรายการวิทยุกระจายเสียงในสมัยหลังก็มีอุปสรรค.

เพลงใน Mikado ที่ผู้เรียบเรียงชอบ (เพลงนี้แต่งให้ร้องเบา ๆ) มีบทดังนี้:-

On a tree by a river a little tom-tit
Sang “Willow, tit-willow, tit-willow!”
And I said to him, “Dicky-bird, why do you sit
Singing “Willow, tit-willow, tit willow?”

บทประพันธ์ของ W.S. Gilbert นั้นแปลยาก พระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์แปลบทนี้อย่างหลวม ๆ ว่า:-

เรื่อง
มิคาโด และ วังต๋ น
ทรงพระราชนิพนธ์
ไม่หลัง ร.ศ. ๑๒๗ (พ.ศ. ๒๔๕๑)
เพราะทรงนำเพลงต๋อยต๋ริง
“เสี้ยแรงได้เกิดมา จะมาพากันโสภโย”
ไปใช้ในเรื่อง “ปล่อยแก้ว”
ทั้นกรศรีธรรมราช
เมื่อ ๒๗ พ.ค. ร.ศ. ๑๒๘.

ยังมีนกตัวหนึ่งนั่งจับเจ้า
แสนโสภเสรวิเผ่าสะอึกสะอื้นให้
แลเห็นสฤณะชาติปลาใจ
พ้จึ่งร้องถามไปด้วยวาจา
ว่าดูก่อนเจ้าเอี้ยเจ้านกน้อย
จิงตอบถ้อยเรถามด้วยกังขา
เหตุไฉนเจ้าไซร้จิงโสภ
ทำไมมาต๋ปึกไม่เป็นการ.

บทละครพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ตามที่ได้เรียบเรียงเข้าลำดับ ตั้งแต่ต้นมาจนบัดนี้, ส่วนใหญ่ผูกพันอยู่กับ พระราชวังสราญรมย์, สวนสราญรมย์, ทวีปัญญาสโมสร และนามแฝงพระขรรค์เพชร, จึงอาจนับได้ว่าเป็นละครพระราชนิพนธ์ “ชุดเก่า”, มียกเว้นบางเรื่องที่ได้นำมาเรียบเรียงไว้ เพื่อให้เห็นว่าเกี่ยวข้อง และอาจเปรียบเทียบกันได้. ส่วนบทละครภาษาอังกฤษ บางเรื่องและผู้เรียบเรียงทราบหรือเข้าใจว่า ทรงพระราชนิพนธ์ก่อนเสด็จพระราชดำเนินกลับจากยุโรปนั้น ถ้าเป็นจริงดังที่เข้าใจ ก็ย่อมจะต้องยิ่งกว่า “ชุดเก่า” เสียอีก.

หลังจากที่ละครสราญรมย์ได้จัดแสดง เรื่องเห็นแก่ลูก และเกินต้องการ ที่โรงละครทวีปัญญาสโมสร เพียงเดือนเศษ, พระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมารก็เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เป็นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

ในระหว่างครึ่งปีหลังของ พ.ศ. ๒๔๕๓ นั้น กิจการละครในพระราชสำนัก คงจะได้ระงับไปพักหนึ่ง, ด้วยเหตุที่เป็นเวลามหาวีโยค และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวช่วยอมต้องทรงมีพระราชภารกิจมาก, ในฐานะที่ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดินสยาม.

เป็นที่สังเกตว่า ละครสังคีต เรื่อง “มิกาโด” และเรื่อง “วังต์” นั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้พระบรมนามาภิไธยจริง, มิใช่ “พระขรรค์เพชร”. เมื่อเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติแล้ว “พระขรรค์เพชร” ก็หายไป และเราได้เห็น “ศรีอยุธยา” ปรากฏเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๔๕๔.

พญาราชวงศ์ (ตำนานเดิม).

หลังจากงานพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ แล้ว, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงมีพระราชภารกิจมากมาย, เช่น ตั้งกองเสือป่า และ ลูกเสือ. จนกลางปี พ.ศ. ๒๔๕๔ จึงได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครอีกเรื่องหนึ่ง คือ “พญาราชวงศ์”, เป็นละครนอก, ทรงพระราชนิพนธ์ เมื่อ ๒๐ กันยายน ถึง ๑๗ ตุลาคม ๒๔๕๔.

“พญาราชวงศ์” นี้ ทรงพระราชนิพนธ์ดัดแปลงมาจากเรื่อง Othello ของ Shakespeare. ทรงพระราชนิพนธ์คำกลอนแจ้งที่มาของเรื่อง และว่า นายฉันทน์ หุ้มแพร (กุหลาบ) เป็นผู้กราบบังคมทูลให้ทรงพระราชนิพนธ์. พระราชนิพนธ์คำกลอนนั้น มีดังนี้:—

สมเด็จพระวิกรมแห่งศรีวิไชย จะส่งพญาราช
วงศ์ทหารเอกไปปราบโจรสลัด แล้วให้เสยเป็น
เจ้าเมืองมะละกา. พญาราชวงศ์รักกับบัวผัน
ลูกพระศรีอรรคราชอยู่, จึงให้ไปลักหามาอยู่
ด้วยก่อนยกทัพ. พระศรีนำความไปฟ้องสมเด็จพระ
วิกรม, แต่สมเด็จพระวิกรมก็ขอให้พระศรี
ยกบัวผันให้ เพราะได้เสียกันแล้ว. พญาราช
วงศ์ขอนายขวัญ ลูกเลี้ยง ไปเป็นรองแม่ทัพ.
สมเด็จพระวิกรมจึงตั้งนายขวัญ เป็นขุนไกรพล
ห่าย. การปราบโจรสลัดก็ไม่ยาก รบกันกลาง
ทะเลและฆ่าโจรสลัดตายหมด, แล้วจึงเข้าเมือง
มะละกา มีงานฉลอง.

ขุนไกรมีศัตรูอยู่คือ หมั้นศรีสิทธิการ, ยกกระ
บัตร์, กับนายโชติ. หมั้นศรีจะล้างแค้น จึงมอม
เหล้าขุนไกร จนเกิดทะเลาะวิวาท. พญาราชวง
ศ์ถอดขุนไกรจากตำแหน่ง. หมั้นศรีคบคิดให้
พญาราชวงศ์สงสัยว่าบัวผันเป็นชู้กับขุนไกรจน
สำเร็จ. มีสาส์นตรามาจากกรุงศรีวิไชย เรียกพญ
าราชวงศ์กลับ และตั้งขุนไกรเป็นพระวิไชย
สาครให้ครองมะละกาแทน. ก่อนกลับพญาราช
วงศ์นำบัวผัน แล้วก็รู้ความจริงจึงฆ่าตัวตาย;
ความชั่วของหมั้นศรีได้ปรากฏขึ้นแล้ว.

“อันเรื่องนเอนเรื่องข้าได้อ่าน
ของท่านเช็กสเปียร์กระวีใหญ่
เรื่องช้อโอเทิลโลกกำหนดไว้
ข้าชอบใจเรื่องของเขาคุเจ้าพี่.
แล้วนายฉันทน์กุหลาบมากราบวอน
ให้แต่งเป็นละครอย่างไทยนี้,
ได้ริเริ่มนิพนธ์สนธิไว้
กันยายนวันที่ยี่สิบนิยม
ที่สิบเจ็ดตุลาคมมาศ
ศักราชได้ร้อยสามสิบผสม
สำเร็จดั่งมุ่งไว้ในอารมณ์
แล้วจึงเกล้าเกลี้ยงกลมให้กลอนงาม.
วชิรนิพนธ์นุสนธิไว้
เพื่อบรรเทิงเริงใจแห่งชาวสยาม,
แม้กลอนใดไม่เพราะไม่เหมาะงาม
ปราชญ์สยามจงให้อภัยเทอญ.”

“ท่านเช็กสเปียร์กระวีใหญ่” ตามบทกลอนพระราชนิพนธ์นั้น เป็นชาวอังกฤษใน สมัยพระนางเจ้าเอลิซาเบท, ตรงกับสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช. ท่านผู้นี้เขียนบทละคร ไว้ ๓๗ เรื่อง แบ่งประเภทได้ดังนี้:—

บทละครเรีงรมย์	๑๔	เรื่อง.
บทละครประวัติศาสตร์	๑๐	เรื่อง.
บทละครสลดใจ	๑๓	เรื่อง.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ ตามลำดับคือ:—

๑. Othello, the Moor of Venice. บทละครสลดใจ ทรงพระราชนิพนธ์ ดัดแปลง เป็นเรื่องไทย ชื่อเรื่อง “พญาราชวงศ์”.
๒. The Merchant of Venice. บทละครเรีงรมย์ ทรงพระราชนิพนธ์ แปลตรง ชื่อเรื่อง “เวนิสวานิช”.
๓. As You like it. บทละครเรีงรมย์ ทรงพระราชนิพนธ์ แปลตรง ชื่อเรื่อง “ตามใจท่าน”.
๔. Romeo and Juliet. บทละครสลดใจ ทรงพระราชนิพนธ์ แปลตรง ชื่อเรื่อง “โรเมโอ และจูเลียต”.

ละครสลดใจนั้น ในทวีปยุโรป คนดูไม่รังเกียจ, กล่าวกันว่า แสดงความคิดและ อารมณ์มากกว่าละครเรีงรมย์ด้วยซ้ำไป. ดังนั้นในเรื่องพญาราชวงศ์ พระบาทสมเด็จพระ มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงตั้งพระราชหฤทัย จะให้คงเป็นเรื่องสลดใจ, ให้ตัวสำคัญต้องตาย. ยังได้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ตอนจบด้วยว่า:—

จบเรื่องเรียบเรียงเพียงเท่านี้
อันจะมีต่ออีกหามิได้,
ถ้าแม้ว่าในอนาคตนั้นไซ้
มีผู้ใดอ่านเรื่องเกืองรำคาญ,
ขอเสียที่เถิดเจ้าข้าอย่ามีอบอน
มา.....ต้อกลอนสุนทรสาร,
อย่าให้ร้อนถึงท้าวมัชฌวาน
ลงมาประพรมธารให้ใครฟั่น.
ถ้าแม้ว่าข้าขอแล้วเช่นนี้
ใครอดดักกล่าวต่อข้อฝ้าย
ขอให้เข้าติดคอไม้พอกลิ้น,
นอนกลางคันฝ้ายข้าเข้าไป ฯ

OTHELLO
ของเช็กสเปียร์

พญาราชवंสสิน (ปรับปรุงใหม่).

พระราชนิพนธ์ “พญาราชवंสสิน” นี้ มีถึง ๓ ส่วน คือ:—

- ก. “พญาราชवंสสิน” ส่วนเดิม. ฉบับลายพระราชหัตถ์ดินสอดำ.
- ข. “พญาราชवंสสิน” ที่ทรงปรับปรุงใหม่ สำหรับการแสดงโดยเฉพาะ, ฉบับลายพระราชหัตถ์ตัวหมึก.
- ค. บทเสภา “พญาราชवंสสิน”.

พระราชนิพนธ์ ละครนอก “พญาราชवंสสิน” ฉบับส่วนเดิมนั้นเป็นเรื่องยาว, กระบวนกลอนนำฟังมาก. ถ้าจะมีการแสดงก็ต้องตัดแสดงเป็นตอนๆ แบ่งได้เป็น ๔ ตอนคือ:—

สมเด็จพระวิกรมแห่งนครศรีวิชัย จะส่งพญาราชवंสสินทหารเอก ไปปราบโจรสลัดที่รังควานชาวมะละกา แล้วเลยให้อยู่เป็นเจ้าเมือง. พญาราชवंสสินขอหมายขวัญ, ถูกเลี้ยง, ไปเป็นรองแม่ทัพ. สมเด็จพระวิกรมจึงตั้งนายขวัญให้เป็นขุนไกรพลพ่าย. ก่อนยกทัพนายขวัญรับนางบัวผัน ลูกสาวพระศรีอรรคราช ให้นำไปอยู่กับพญาราชवंสสิน. พระศรีทูลฟ้อง. สมเด็จพระวิกรมเรียกพระยาราชवंสสินกับบัวผันมาตัดสินความ. ทั้งสองสารภาพ. สมเด็จพระวิกรมเห็นใจ จึงขอให้พระศรีรับลูกสาวให้เสีย.

พญาราชवंสสินยกทัพเรือไปปราบโจรสลัด. มะหมุด, นายโจรสลัด, ชกมาปะทะกันกลางทะเล แล้วก็ถูกกองทัพศรีวิชัยฆ่าตายหมด. พญาราชवंสสินเข้าเมืองมะละกา, มีงานฉลองเป็นการใหญ่. ทราบว่าหมื่นศรีสิทธิการ พาบัวผันลงเรือมารออยู่ที่มะละกาแล้ว. งานฉลองนั้นจบลงด้วยถวายพระพร “เพื่อไทยเกษมเปรมปรีดิ์”.

ตอนที่ ๑ ตั้งแต่พญาราชवंสสินลักพานางบัวผันไป จนกระทั่งสมเด็จพระวิกรมตัดสินความ.

ตอนที่ ๒ ตั้งแต่พญาราชवंสสินยกทัพเรือไปปราบโจรสลัด จนฉลองชัยชนะที่เกาะมะละกา.

ตอนที่ ๓ ตั้งแต่หมื่นศรีคิดแก้แค้นขุนไกรจนล่อลวงให้พญาราชवंสสินเชื่อสนิทว่านางบัวผันมีชู้.

ตอนที่ ๔ ตั้งแต่พันพุมถ้อตราสารมาเรียกตัวพญาราชवंสสิน จนพญาราชवंสสินฆ่าตัวตาย.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปรับปรุงสำหรับการแสดงเฉพาะตอนที่ ๑ และ ๒ เท่านั้น.

ส่วนตอนที่ ๓ และ ๔ เป็นตอน “สลัดใจ” ยังไม่เคยมีการแสดง.

การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงปรับปรุง “พญาราชวงศ์” สำหรับการแสดงนั้น, ทรงกระทำเพื่อการแสดงจริงๆ. แต่ละตอนก็ยังยาวเกินไป จึงทรงตัดย่อลงบ้าง, และใส่บทเจรจาแทนการร้อง เพื่อประหยัดเวลา; แต่ในทางตรงกันข้ามก็มีเหมือนกัน คือ เมื่อมีพระราชประสงค์จะขยายก็ขยาย. เช่นบทเดิมว่า สมเด็จพระวิกรม

“ประทับอยู่ในห้องพระโรงคัล แน่นนันต์อำมาตย์มนตรี.”

มิได้บอกว่ามีใครบ้าง บทพระราชนิพนธ์ใหม่มีดังนี้:—

แคมมอญ • ขุนนางชั้นช้อบรรพาศ ฝ่ายซ้ายเจ้าพระยาจักรี เจ้าพระยามหาเสนา จตุสดมภ์ล่าคืบไป	ต่างตนประณตบทศรี เสนาธิบดินทไทย ฝ่ายขวาเวลาโหมผู้ใหญ่ ขุนนางน้อยใหญ่อยู่พร้อมกัน.
---	--

บทปรับปรุงใหม่	ตอนที่ ๑	ทรงพระราชนิพนธ์เสร็จ	เมื่อ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๔๕๖.
บทปรับปรุงใหม่	ตอนที่ ๒	ทรงพระราชนิพนธ์เสร็จ	เมื่อ ๒ ธันวาคม ๒๔๕๖.

พระราชนิพนธ์ละครนอกเรื่อง “พญาราชวงศ์” นี้ เคยแสดงแล้วหลายครั้ง เช่น:—

๑. ละครหลวง แสดงที่พระราชวังสนามจันทร์ เมื่อเดือน กุมภาพันธ์ ๒๔๕๕.
๒. ละครหลวง แสดงในงานสมโภชพระพุทธรูป ๓ พระราชวังสนามจันทร์อีก เมื่อเดือน กุมภาพันธ์ ๒๔๕๖.
๓. มีการแสดง ในงานฉลองอายุ ๖๐ เจ้าจอมมารดาแพ เมื่อเดือน พฤศจิกายน ๒๔๕๗.
๔. มีการแสดง ในงานต้อนรับเรือพระร่วง เมื่อเดือน ตุลาคม ๒๔๖๓.
๕. มีการแสดง ในงานฉลองอายุ ๖๐ เจ้าพระยามรราช, ที่ศาลาแดง เมื่อเดือน กรกฎาคม ๒๔๖๕.
๖. มีการแสดง ในงานฉลองพระชนมายุ พระอรรคชายา ฯ เมื่อเดือน มีนาคม ๒๔๖๖.
๗. มีการแสดง ในงานขึ้นปีใหม่ ณ สวนศิลาตย์ เมื่อเดือน เมษายน ๒๔๖๗.

ในวรรณคดีไทย มีบทสอนอยู่หลายแห่ง เช่น “พาลีสอนน้อง”. ในพระราชนิพนธ์
บทละคร “พญาราชวงศ์” ก็มีเหมือนกัน, พญาราชวงศ์สอนลูก :—

๑ ลูกเอ๋ยเจ้าเคยได้เคียงชิด
ถ้าแม่เจ้ารักบิดา
ทำการให้มีชื่อไว้
จงระวังอย่าคบกับคนทราม
กบมิตรสนิทไมตรี
ระวังคนปากหวานพ้อลานใจ
หัวประจบคบขากปากการม
การงานใดใดจะบังคับ
คนเราผู้มีวาสนา
แม้ว่าทำพลาดนิดผิดทำนอง
อย่ามัวคิดหาสุขแต่ส่วนตน
เจ้าจงรักษาตนไว้
จงระวังความเมาทั้งสาม
ขามาและเหล้าและนารี
เอาพระคุณไตรรัตน์กระพัดจิดริ
อาสาสู้อัจฉกรจนตัวตาย
ถ้าแม่เจ้าตั้งใจไว้เช่นนี้
ขอปวงเทวัญจงบันดาล

รู้จักปฏิบัติใจข้า
จงอุส่าห์ประพฤติให้ดีงาม
ให้เกียรติเกริกแคว้นแดนสาม
มันจะลามลวนพาขล้าไป.
เลือกแต่ที่สุจริตไว้จิดริได้
มันจะพาลูกให้ระยำยับ,
พอเรารู้แล้วมันช่วยพันลับ.
ใช้สติกำกับตริตรอง
มักมีกนฤศยาคอยหาช่อง
มันสมปองตะคว่ำคะมำไป.
หมั่นคิดถึงประชาชนน้อยใหญ่
ให้เป็นตัวอย่างในทางดี.
ล้วนเป็นสิ่งให้ทรมเสียมศรี
ทั้งสามนี้เป็นบ่อแห่งอบาย.
พระคุณเจ้าชีวิตร์เป็นที่หมาย
ยอมถวายชีพเป็นบรรณาการ.
คงจะมีความสุขทุกสถาน,
ให้ลูกตำราญทุกเมื่อไป ๆ.

บทเสภาพญาราชวงศ์ นั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ “ให้พิมพ์พระราชทานพระนางเจ้า
สุวัทนา พระวรราชเทวี, พร้อมกับเรื่องสามัคคีเสวก, เมื่อเดือน
เมษายน ๒๔๖๘”.
บทเสกานเนอเรื่องสั้นกว่า, ใช้ขั้วเวลาทรงเครื่องใหญ่ หรือ
ระหว่างมีการเสก.

“จะกล่าวถึงจอมแคว้นแดนกรุงสาม ทรงพระนามพระวิกรมราชสีห์-
บรรกายศปรางภูทิวธาตรี สัตติราชธานีศรีวิชัย.”

สามัคคีเสวก.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์บทเสภาเรื่อง “สามัคคีเสวก” ต่อจากบทเสภาเรื่อง “พญาราชวงศ์”, พระราชทานพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี เมื่อเดือนเมษายน ๒๔๖๘.

การที่จะได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนั้นขึ้นเพราะ
เจ้าพระยาธรรมราชาธิบดี ได้กราบบังคมทูล
ขอให้ทรงคิดหาการเล่นใหม่สักอย่างหนึ่ง. จึงได้
ทรง

“กิดผุกระบำสามัคคีเสวกขึ้น.....ไม่มีบทร้อง
.....มีแต่คำพาทย์ ประกอบกับทำระบำเท่านั้น.....ใน
เวลาพักระหว่างตอนแห่งระบำนั้น กรันจะให้พิณพาทย์
บรรเลง พินพาทย์นั้นก็ตีเห็นจเห็น้อยตลอดเวลาที่เล่น
ระบำ.....จึงตกลงแต่งบทเสภาขึ้นสำหรับขับระหว่างตอน.”

“สามัคคีเสวก” มีใช้บทละคร เป็นบทเสภาพระราชนิพนธ์, แต่ก็ได้ออกโรง แสดง
มาแล้ว, เช่นในงานฉลองสุพรรณบัฏ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าลักขณธิดาวัณ ที่วัง
ปารุสกวัน เมื่อวันที่ ๗ กันยายน ๒๔๖๔.

“สามัคคีเสวก” มี ๔ ตอน คือ:—

๑. กิจการแห่งพระนนที. พระอิศวรกับพระอุมาทรงพระนนที (โคอุศรราช) ออกมา แล้ว
พระนนที, ซึ่งบัดนี้กลายรูปเป็นมนุษย์แต่หัวคงเป็นโค, ขำระ
ความที่เทพบุตรกับนางฟ้ากล่าวโทษยักษ์กาลเนมี.
๒. กรีนรมิต. พระคณิศร์ ออกมาดุษ้างประจำทิศจับระบำ. ยักษ์กาลเนมีออก
มารังควาน,พระคณิศร์ จึงออกมาได้ แล้วมอบข้างให้แก่โลกบาล
ทั้ง ๘ ไป.
๓. วิสวะกรรมา. พระวิสวะกรรมา สอนนางวิจิตรเลขาให้วาดรูป ให้พระรูปะการ
ปั้นรูปแล้วมีร้านพรตน์.

บทเสภา	“ศิลปกรรมนำใจให้สร้างโคก จำเรียดพาใจให้สบาย	ช่วยบันเทาทุกข์ในโลกให้เหือดหาย อู่กว้างกายก็จะพลอยสุขสราญ.”
--------	--	---

๔. สามัคคีเสวก. ราชเสวกเหล่าต่าง ๆ แต่งเต็มยศออกมาถวายความสวามิภักดิ์.

ศุภลักษณ์वादรูป.

ชื่อนางวิจิตรเลขา ใน “สามัคคีเสวก” ตอนพระวิศวะกรรมา ทำให้นึกถึง นางจิตรเลขาในเรื่อง “อนิรุทธ”.

กล่าวถึงเรื่อง “อนิรุทธ” ทำให้นึกถึง บทกลอน ในบทละครพระราชนิพนธ์ เรื่อง ท้าวแสนปม :-

“เสี้ยแรงชื่ออุษานารี
ปล่อยให้นั่งฟูมฟอกกรรม

ไซไม่มีเทวมาอุ้มสม
ร้อนระบมจิตใจคังไฟรน.”

ในเรื่อง “อุณรุทธ” นางศุภลักษณ์ รับอาสาไปवादรูปมนุษย์ และเทวดา มาให้นางอุษาดู, เพื่อนางจะได้รู้ว่าบุรุษที่เทวดา “อุ้มสม” และทำให้นางหลงใหลใฝ่ฝันถึงนั่นคือใคร.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ เรื่อง “ศุภลักษณ์वादรูป” เป็นโคลงสี่สุภาพ ๕๔ บท เริ่มต้นดังนี้ :-

“จักแถลงระเมียบเหลัน
ตามแบบหลวงท่านกำ
ศุภลักษณ์वादรูปจำ
เพื่ออุษาหน่อไต้

ระบำ
หนตไว้
จดเทพ
สับรู้คู่สมร.”

เรื่อง “ศุภลักษณ์वादรูป” นี้ ราชเสวกในกรมมหรสพ ได้เล่นบำเรอพระบุคลบาทเป็นครั้งแรกที่นาฏศาลาในสวนศิวัตย์ ต่อจากเรื่อง “ธรรมาธรรมะสงคราม”, เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๕, อันเป็นคืนที่พระราชทานเลี้ยง และมีงานสโมสรสันนิบาตแต่งกายแฟนซี เนื่องในงานพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา.

แต่ผลแห่งการवादรูป ในพระราชนิพนธ์นี้ ไม่เหมือนกับในเรื่อง “อนิรุทธ” หรือ “อุณรุทธ”.

ในเรื่อง “อุณรุทธ” ผู้ที่ไปवादรูป คือ นางศุภลักษณ์ แต่ในเรื่อง “อนิรุทธ” ผู้ที่ไปवादรูป คือ นางจิตรเลขา.

เพลงกา.

เรื่องรามเกียรติ์, ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปรับปรุงจากของเดิม หรือทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่นั้น, ยังมีอีกหลายชุด นอกเหนือจากที่ได้กล่าวไว้แล้ว ในตอนที่เกี่ยวกับพระราชวังสราญรมย์, แต่ยังมีได้ยกขึ้นมาบรรยาย, ทั้งนี้เพราะยังหาหลักฐานไม่ได้ ว่าทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเมื่อใด หรือมีการแสดงเมื่อใด. แต่หลังจากเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติแล้วได้หลักฐานมา คือ เมื่อมีงานฉลองสะพานพระราชเสาวนีย์ ใน พ.ศ. ๒๔๕๔ (ร.ศ. ๑๓๐) โขนมหาดเล็ก แสดงชุดเพลงกาในวันที่ ๕ มกราคม และ ชุด “พระคเณศร์เสีงา” และ “พิเภกถูกขบ” ในวันที่ ๑๐ มกราคม.

หนุมานเล่าให้องคตพั้ง เป็นการข้อย่างดี อยู่แล้ว ดังนี้ :-

“พี่เข้าไปถึงลงกาบุรีศรี ไปพบองค์พระ ลักษมีในอุทยาน พญามารให้ควมคุมไว้แน่นหนา แต่เกราะหืดด้วยเชษฐาโมกาศ ได้เฝ้าพระวรรณาดจนถึงองค์ และได้ถวายขำรงก์พระหริภักษ์ แล้วนงลักษณ์อัครศรีสาขสมร จึงทรงฝากศรารณณ์แก่เชษฐา ให้นำถวายพระจักราผู้สามี่ และเทวี่สังคามโนให้มาทูล แต่องค์พระนเรนทร์สุทรทรงศักดา ซึ่งมีควรจะเจรจาในที่นี้ ครั้นเสร็จเฝ้าเทวี่ฟักัดแก่น อ้ายกุมภณันท์ มันชั่วแสนจะอดกลั้น พึ่งจึ่งหักสวนขวัญมันป็นปี ครั้นพวกยักษ์มาราวี่จะจับฆ่า ฟักัดบรอนยักษาฆ่าสมจิต แล้วแกล้งปล่อยให้อินทรชิตจับมัดไป เพื่อจะได้ดูหน้าพญาภักษ์ แล้วแกล้งทำฮักฮักอหังการ จนทศพักตร์เดอดตาลป็นที่สุด สั่งเสนาเอาไฟจุดทางเชษฐา ฟักัดที่วังถลาขึ้นปราสาท ป็นปราการร่ำตลาดเผาทั้งเมือง พอให้ยักษมันขุนเคื่องสนน้ำหน้า พอสุราซุลมุน วุ่นลำบาก จึ่งเอาหางอมในปากดับอ็คคี แล้วเหาะข้ามวารีกลับคืนมา ฯ”

พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๖.

ต่อมาโขนกรมมหรสพ แสดงเรื่องเพลงกา เมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๔๕๘ ในงานฉลองพระบรมธาตุ ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช, และแสดงในวันขึ้นปีใหม่ ณ สวนศิวาลัย ในวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๖๕.

พระราชนิพนธ์ รามเกียรติ์
ชุดเพลงกา
เป็นคำพากย์และเจรจาโดยตลอด.

พระราชนิพนธ์ ชุดเพลงกา ๕
กว่าพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ และที่ ๒
จึงขาดรายละเอียดบางอย่าง เช่น บทหน้ไฟ
พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ ทว่า :-

“บ้างหัวหีบหอมมุ้งจุงแม่ขาย
เม็ยหายเท็ยวมองรังกังเรียกหา.”

พิเภกขัณฑ์ถูกขับ.

พระราชนิพนธ์ เรื่องดึกดำบรรพ์ ชุด “พิเภกขัณฑ์ถูกขับ” นี้ มีรสชาติแปลกกว่าเรื่องอื่นๆ อยู่ไม่น้อย. เมื่อแสดงในงานฉลองสะพานพระราชเสาวนีย์ ๑๐ มกราคม ร.ศ. ๑๓๐ ยังทรงเรียกว่า “พิเภกขัณฑ์ถูกขับ”. ในระยะหลังๆ จึงเปลี่ยนเป็น “พิเภกขัณฑ์ถูกขับ”. มีบทร้องและบทเจรจา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่ทั้งสิ้น ตามเค้าเรื่องของเก่า. ทรงทำให้พิเภกเหมือนคนจริงๆ มากขึ้น, และการปริภาษราชการงานเมืองก็เหมือนการปริกาหารือในรัฐสภาอยู่บ้าง; ทำให้คิดว่าประชาธิปไตยเริ่มมาในรัชกาลของพระองค์ ปรากฏอยู่ในเรื่องพิเภกขัณฑ์ถูกขับด้วย.

เปรียบพระราชนิพนธ์สามรัชกาล.

รัชกาลที่ ๑ พิเภกทำนายผัน ขอให้ส่งเสด็จคืนไป. ทศกรรฐ์โกรธมาก ชักพระขรรค์ไล่ และให้ขับจากลังกา. พิเภกก็ต้องออกจากเมืองไป.

รัชกาลที่ ๒ พิเภกทำนายผัน ขอให้ส่งเสด็จคืนไป. ทศกรรฐ์กริ้ว ตั้งให้ส่งพิเภกลงเรือไปขึ้นยังฝั่งคงคา, จะได้ไปเป็นพวกพระราม.

รัชกาลที่ ๓ พิเภกเสนอขึ้นมาเองว่าควรส่งเสด็จคืนไป. ทศกรรฐ์โกรธ, เตะพิเภกออกจากสภา. พิเภกเห็นว่าอยู่ลังกาไม่ได้ จึงหนีไปอยู่กับพระราม.

พิเภกเป็นทุกข์ จึงขึ้นเฝ้าทศกรรฐ์และทูลว่า ตั้งแต่เสด็จมาอยู่ในกรุงลังกา มีนางร้ายต่างๆ ควรส่งตัวคืนไป. ทศกรรฐ์จึงนำเรื่องเข้าหาหรือที่ประชุมสภาเสนามาร. มีความเห็นต่างๆ กุมภกรณตามว่า ก่อนจะเสด็จกลับมาเหตุไรจึงไม่หาหรือ แต่การฉกชิงตัวมาจนบัดนี้ก็ไม่ควรส่งคืน. พิเภกผู้เดียวยืนยันความเห็นของตน. ทศกรรฐ์โกรธมาก ลุกขึ้นเตะพิเภกแล้วไล่ออกจากที่ประชุม. พิเภกเสียใจ เห็นว่าอยู่ไม่ได้ จะต้องไปพึ่งพระราม จึงไปลาลูกเมีย, ถอดเครื่องยศและขญา, ขวนเสนาคนสนิท ๔ คน ออกจากลังกาไปยังค่ายพระราม.

สุครีพเห็นพิเภกเข้าก่อน จึงจัดการสอบสวน แล้วนำความไปกราบทูลพระรามว่า พิเภกมาขอพึ่ง. พระรามหาหรือที่ประชุม ความเห็นแตกแยกกัน. ในที่สุดพระรามตัดสินว่าต้องถือประเพณี ขัดคนที่มาพึ่งบารมีมิได้, แล้วทรงเรียกพิเภกเข้ามาอภิเษกให้เป็นทนายักษ์ เจ้าจอมลังกา.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชบันทึกไว้ว่า:-

“บทในชุดนี้แต่งใหม่ทั้งสิ้น ตามเค้าความ
ในเรื่องรามเกียรติ์ฉบับดึกดำบรรพ์. คำพูดซึ่งแต่
เดิมเช่นเข็ญก็ได้ตัดทอนลงเสียบ้าง และแก้ไข
เพื่อให้สวดกแก่การที่จะเล่นเป็นอย่างละครไทย,
แต่ก็ไม่ทิ้งรูปความ และวิธีดำเนินเรื่องอย่างของ
เขา. เพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่าไม่เหมือนอย่างใน
พระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ แต่ดูเหมือนจะกลับ
คล้ายกันจริงๆ มากขึ้นอีก. มีตอนที่เห็นแปลก ๆ
มากอยู่หลายตอน เช่น ในตอนต้นทศกรรฐ์ได้นำ
ข้อความไปปรึกษาในสภา. พวกยักษ์ออกความ
เห็นกันต่าง ๆ มีพิเภกยื่นยันอยู่คนเดียวว่าให้ส่ง
สาคัน, และครั้นเมื่อทศกรรฐ์โกรธ เตะพิเภกตก
เตียงลงไปแล้ว พิเภกมีความขัดใจชกตะบอง
เง้อจะตี ตรงนอยู่ข้างจะแปลกมาก เพราะ
ทำให้เห็นปรากฏว่า ความตั้งใจของผู้แต่งไม่ได้
มุ่งหมายให้พิเภกเป็นคนฉลาดอย่างเช่นที่ไทย
เรามาเกณฑ์ให้เป็น, ทั้งเมื่อทศกรรฐ์จับแล้ว
ก็มีได้รับราชบาทว์. พิเภกคืนเครื่องยศและชฎา
เองก่อนที่จะหนีไป และเมื่อไปก็มีได้ถูกจับไป
ปล่อย และมีได้ไปโดยลำพัง มีเสน่คนสนิทไป
ด้วย ๔ คน. ครั้นเมื่อไปถึงค่ายพระรามแล้ว
พระรามก็รับตัวไว้และอภิเษกสมมุติให้เป็นราชา
ที่เดียว. เพราะฉะนั้นในเวลาเล่นเมื่อพิเภกลา
ครอบครัวจึงได้ถอดมงกุฎนำเต้า ซึ่งเป็นของ
ทศกรรฐ์ให้หนีไปหัวโล้นๆ. ครั้นพระรามอภิ
เษกสมมุติให้แล้วจึงกลับสรวมชฎาอย่างมนุษย์
ให้ใหม่ตั้งขึ้น, แปลกกับที่เขาได้เคยเล่นกันมา.”

จองถนน (ดึกดำบรรพ์) ตอนที่ ๑.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ชุดจองถนนไว้เป็นสองสำนวน คือ:-

๑. จองถนน บทละครดึกดำบรรพ์.
 ๒. จองถนน บทร้องและบทพากย์.
- แต่ละสำนวน แบ่งเป็นตอนที่ ๑ และตอนที่ ๒.

พระราชนิพนธ์ “พิเภกณัฏฐกษัตริย์” แตกต่างจากของเดิมมากปานใด
“จองถนน” แตกต่างจากของเดิมมากเป็นทวีคูณ.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงยึดเรื่องราวในรามายณะเป็นหลัก. และมีพระราชบันทึกว่า เรื่องราวในรามเกียรติ์บางตอนที่เกี่ยวกับ กิจการของหนุมานซึ่งดูเป็นตอนสำคัญอยู่ มิได้พบเลยในรามายณะ, เช่นในชุด:-

๑. ถวายแหวน.
๒. นางลอย.
๓. จองถนน.
๔. โมกขศักดิ์.
๕. พรหมาสูตร.
๖. สามทัพ.
๗. หุ่นน้ำทิพย์.
๘. ถวายลิง.

เรื่องเหล่านี้ ทรงพระราชวินิจฉัยว่า อาจมาจากหนังสือ “หนุมานนาฏก”, ซึ่งเป็นเรื่องที่แต่งกันขึ้นทีหลังรามายณะ, แต่มีผู้อามาปะปนกัน.

พระรามปรารถนาว่ากรุงลงกาเป็นเกาะ ยากที่จะข้ามน้ำไปทำสงครามได้. พิกเอกทูลแนะนำให้ตั้งพิธีอ้อนวอนพระสมุทให้ช่วย แล้วพระรามก็เข้ากระทำพิธี, ให้พระลักษมณ์ พิกเอก และสุครีพคอยระวังเหตุการณ์. ฝ่ายสรรทูล ซึ่งมากคอยดูเหตุการณ์อยู่ เห็นตั้งโรงพิธีจึงกลับไปทูลทศกรรฐ์. ทศกรรฐ์หรือที่ประชุม. อวินธัยผู้เดียวเห็นควรงส่งสาส์นไป. ทศกรรฐ์ไม่เห็นด้วย จึงหาทางตัดศึก, ให้สุครเสนแปลงเป็นอสุรบัณเฑาะว์ บินไปทบทสุครีพ, กลับกล่อมสุครีพให้ถอนกองทัพวานรกลับไปเสีย. สุครีพไม่ยอม หนุมานกับองคตโกรธมาก จึงจับสุครเสน แล้วทุบตี. พระลักษมณ์เห็นว่าสุครเสนเป็นทนต์ ไม่ควรทำร้าย พระรามจึงสั่งให้กักตัวสุครเสนไว้ก่อน.

จองถนน (ศึกดาบรพ) ตอนที่ ๒.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดำเนินเรื่องรามเกียรติ์, รวมทั้งชุดจองถนน, ตามรามายณะ, ทรงผ่อนผันอนุโลมตามเรื่องรามเกียรติ์ เฉพาะชุดนางลอย และพรหมาสตร์ เท่านั้น.

นล หรือ นลราช มีบทบาทสำคัญในเรื่องนี้. “นล” กลายเป็นนิลพัทธ์ในเรื่องรามเกียรติ์.

เป็นที่สังเกตว่า พิเภก หรือ พิเภกณ์ มีบทบาทมากอยู่, ได้อาสาเป็นผู้นำทัพ “ไปแทบลงกาธานี”.

- งามทรงองค์ระฆุราชา
อาภรณ์รัตนา ประเสริฐเลิศล้ำอำไพ
- ทรงบำวายุบุตรวิสุทไกร
เอกอัครมาศราย ล่องลอยละล้าทิวลม.
- งามองค์พระลักษมณ์ศักดิ์อุดม
แสนสง่าน่าชม คู่สมกับพระหวิรังษ์
- ทรงบำอภคทศสยง
เชียวชาญชิตณรงค์ ละล้าดั่งวายุพาจร.
- พิเภกเรื่องอิทธิฤทธิ์อรุณ
นำทัพวานร พร้อมจิตรด้วยสี่เสนา.
- สุครีทวานรราชา
กำกับโยธา ทัพหลวงให้ข้บมารี.
- ครันได้ฤกษ์งามยามดี
ไหยกโยธี เดินข้ามเข้าแคว้นแดนมาร ฯ.

พระรามทำพิธีอยู่สามวัน ไม่เกิดผล, คิดว่าพระสมุทไม่เื้ออ, จึงแผลงศรลงไปในทะเล ทำให้สัตว์น้ำตาย. กระนั้นก็ไม่ได้เกิดผล จึงแกลงศรพรหมาสตร์ ทำให้เกิดพายุและคลื่น. พระสมุทเกรงเดชพระราม จึงขึ้นมาทูลว่าแหวกท้องน้ำให้ไม่ได้, แต่แนะนำให้ทรงใช้ “นล” ลูกพระวิศุกรรม อำนวยการจองถนนข้ามมหาสมุทรไป. พระรามจึงกระทำตาม วันแรกได้ ๑๔ โยชน์. กระทำการจองถนนอยู่ ๕ วัน จึงถึงเกาะลงกา. พระอินทร์ให้กำลังใจด้วย ขวนเทพบุตรนางฟ้ามาโปรยดอกไม้ และจับระบำขณะกองทัพพระรามขาดราผ่านไปลงกา. พิเภกอาสาเป็นกองหน้า นำทัพไป. พระรามขึ้นข้บนุมาน พระลักษมณ์องคท แทนราชรถ.

จ้องถนน (บทร้องและบทพากย์)
(แบ่งเป็นตอนที่ ๑ และตอนที่ ๒)

ในการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ รามเกียรติ์ ชุดจ้องถนน ส่วนที่ ๒, บทร้อง และบทพากย์, นี้ เราได้บทที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะไม่ถูกจำกัดให้สั้นตามแบบละครดึกดำบรรพ์.

ตั้งแต่กลางตอนที่ ๑ มีแก้ไขมาก,
มีเพลงแทนการเจรจาบ้าง, เพิ่ม
ขึ้นให้สมบูรณ์บ้าง, และพระราม
ได้ลงสรวงครั้งที่ ๒ ในวาระสำคัญ
เมื่อจะทรงยกพลวานรข้ามสมุทร.

เนื้อเรื่องของถนนส่วนที่ ๒ ไม่แตกต่างไปจากส่วนที่ ๑,
ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องย่อเรื่องซ้ำอีกครั้งหนึ่ง.

ทรงเปลี่ยน พิกภเป็น พิเภกณ์, สรรทูล เป็น ศารทูล และศุกรเสน เป็นสุกะ.

ได้เพลงเพราะๆ เพิ่มขึ้น เช่น:-

นอกจาก	● กวนขี้ค้ำนึ่งขึงแก่น ผู้ตั้งจิตงอนง้อขอมรรคา	เพราะใครข้ามสู่แดนยักษ์ พระสมุทเฉื่อยชาไม่ใช่ดี ฯลฯ.
และ พระทอง	● ผจงจับบุปผามาลาส ต่างองค์ชม้อยคอยที่	ต่างพรรณประหลาดสะอาดศรี นางเทพบุตรชำเลื่องตา ฯลฯ.

ได้กลอนเป็นคติ เช่น:-

“ทศกรรฐ์ทำผิดคิดมิชอบ
จะโต้ตอบด้วยผิดหาควรไม่
เขาผิดประเพณีไซ้
เหตุไฉนฝ่ายเราจะผิดตาม.”

หมายเหตุ:- สันนิษฐานที่ปกนหนักของคน ๗๐ ขยับย่น
 ในกรมศกคพลทงมคชนี้ มีเส้นแผนงนอกเขบอยู่ ๒ ชั้น
 คือ (๑) ไทสีกรมพิเศษออกมคคพล และพิเศษออกสกคช;
 (๒) ทงมคคทงของช้พูนทง ไทออกกนทงนี้ ช้ ไทคคปรงน
 ไทง ไทสีนทงคคชกวีคช. หรือใครก็ไมทงคชอตุตริ
 เหลือเกือ.

เราจึงได้บทพากย์ข้ามสมุทรใหม่ ซึ่งมีคณะมี อยู่ด้วยดังนี้:-

๐๐ งามองค์พระทรงครุฑ
ทรงรัตนวรา	เจ้าอุชชยาภา
ภรณิศร์พิสิฐสรร์ค
• ทรงบำวายุบุตร
ลอยล่องเหนือฟองอรร	ฤทธิรุดังไฟกลับ
ฉพะลัวเหมื่อนทิวลม
• งามองค์พระลักษมณ์
ศักดิ์เลิศประเสริฐสม	ผู้มหันต์มโหดม
วรเกียรติพระจักริน
• ทรงพาหะองคท
พาข้ามกระแสน	กบิยศโยริน
รุประหนึ่งพระพายผัน
• พิเศษณาสุร
พร้อมสี่เสนีขัน	บริบูรณ์ภักดีครัน
ก็อุเทศกระบวนจร
• สุครีวระราชา
แห่งองค์พระทรงศร	กุมทัพหน้าพวงวานร
เสด็จข้ามนทีศรี
• ท่านท้าวชมพูนาน
แห่งหลังสพรงดี	กุมทวยหาญคณะหมี่
ดุจะพลพระเทวินทร์
• เดินทัพขยับพล
บัดใจสมใจเงิน-	ณ ถนนข้ามวาริน
ตนามุ่งถึงกรุงมาร ฯ

ประเดิมศึกองกา.

ค่ายพระราม

ละครดึกดำบรรพ์
ชุดประเดิมศึกองกา
ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่ทั้งสิ้น.

พระราชนิพนธ์ รามเกียรติ์
ชุด “ประเดิมศึกองกา”
ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
แบ่งเป็น ๓ ตอน คือ:-

๑. ศุภะสารณ์ปลอมพล.
๒. สุกรัพท์กัณฑ์.
๓. องคทสูสาร.

เมืององกา

ศุกะสารีณปลอมพล.

ชุดประเดิมศึกกลางกา ตอนที่หนึ่ง ศุกะสารีณปลอมพลนี้ ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่, เนื้อเรื่องติดต่อกับ ชุด “จองถนน”. ส่วนของเดิม, ทั้งในพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๑ และที่ ๒, เรียกว่า “สุกรสารปลอมพล”, มาก่อน “นางลอย” และก่อน “จองถนน”.

ข้อแตกต่างมากอีกอย่างหนึ่ง คือ ในพระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ในรัชกาลที่ ๑ และที่ ๒ “สุกรสาร” เป็นยักษ์ตนเดียว; ในพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นสองตน.

คือ ศุกะ ตนหนึ่ง ที่ทศกรรฐ์ ใช้ให้ไปเกลี้ยกล่อมสุคริพ ให้ถอนตัวจากกองทัพพระราม.

และ สารีณ อีกตนหนึ่ง ที่ทศกรรฐ์ ใช้ให้ไปกับศุกะ เพื่อสอดแนม ดูกำลังข้าศึกในพระราชนิพนธ์ ตอนที่.

นิลนล นั้น ก็แยกเป็นสองตัว

คือ :-

นิล ลูกพระเพลิง.

นล ลูกพระวิศวกรรม.

ศุกะถูกคุมตัวไว้หลายวัน ระหว่างจองถนน แล้วก็กลับมาเฝ้าทศกรรฐ์ เล่าเหตุการณ์ตามจริง, ทศกรรฐ์โกรธ แต่มิได้ลงอาญา, ใช้ให้ไปสืบข่าวอีกครั้ง และให้สารีณไปด้วย.

ยักษ์ทั้งสองปลอมเป็นลิงขาวลิงดำ เข้าไปในค่ายพระราม. พิกษณัฐ์ทันจึงให้จับตัวไปถวายพระราม. พระรามเห็นว่าปล่อยตัวกลับไป รายงานทศกรรฐ์จะดีกว่า, เพื่อว่าทศกรรฐ์ได้ทราบความจริง จะรู้สึกผิดและอาจสั่งคืนสัตยาภิไธยได้.

ศุกะ สารีณกลับไปเฝ้าทศกรรฐ์ รายงานว่า กองทัพพระรามใหญ่โตมาก และเข้มแข็ง. ทศกรรฐ์ไม่พอใจ ท้าว่าไปนิคมเข้าข้างมนุษย์.

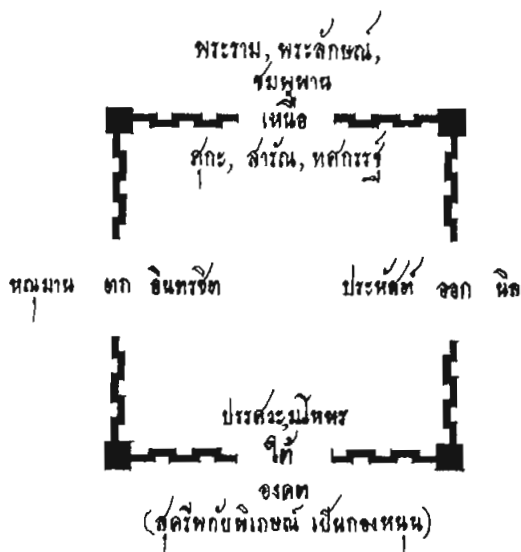
ท้าวม่าสวัน ผู้เป็นอัยกาของทศกรรฐ์อยู่ที่นั่น จึงกล่าวเตือนทศกรรฐ์ว่า วิธีที่ดีที่สุด คือ ประรองดองกัน, น่าจะสั่งสัตยาภิไธยให้พระราม. ทศกรรฐ์ไม่ยอม กลับสั่งให้นายทหารเตรียมรักษาพระนครลงกาเป็นต้น ๆ ไป.

สุครีพหักฉัตร.

ชุดประเดิมศึกกลางกาดตอนที่ ๒, “สุครีพหักฉัตร” นี้ ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่ เช่น เดียวกัน. ตามพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๑ และที่ ๒ “สุครีพหักฉัตร” อยู่หลัง “องคทศสูตาร”, แต่ตามพระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อยู่ก่อน “องคทศสูตาร”, และรายละเอียดของเรื่องก็ต่างกัน.

ศึกกลางกาดแตกต่างเดิม, คือแต่เดิมนั้น เมื่อจะรบกัน ฝ่ายหนึ่งก็มาท้สมรภูมิ, อีกฝ่ายหนึ่งก็ออกมาบ้าง. บัดนี้ฝ่ายกรุงลงกาคิดป้องกันเมืองไว้ทั้ง ๔ ด้าน และฝ่ายพระราม ก็เตรียมพลไว้จะเข้าตีทั้ง ๔ ด้าน.

ทศกัณฐ์รู้ว่ามาตีวันพุธถูก เพราะไปปล้ำสีตามาจึงมีศึก, แต่ก็ไม่อยากยอมสังคิน นอนไม่หลับจนสว่าง. ทอรุ่งเช้าสั่งให้ยกฉัตรขึ้นบนบ้อมทางทิศเหนือ แล้วชวนนางมณโฑ, นางกาลอัจกั และสมณก้านลินไปคูทัพนุชย์, โดยไปมองจากที่ได้ฉัตรนั้น.

ฝ่ายพระรามนั้น ทอเข้าซันก็ถามพิเภกถึงข่าวปราบกัษ. พิเภกทูลว่าได้ส่งเสนาเข้าไปในเมือง ทราบว่ากำลังเตรียมการรักษามืองทั้ง ๔ ทิศ. พระรามจึงสั่งเตรียมการบ้าง, จะเข้าตีกรุงลงกาท้ทั้ง ๔ ด้าน. แล้วก็เสด็จไปยังสุเวลบรพต เพื่อดูกรุงลงกจากยอดเขานั้น. พระรามเห็นฉัตรของทศกัณฐ์ แต่ไม่ทราบว่าจะไร ต้องถามพิเภก. สุครีพได้ทราบเรื่องราวจากพิเภกแล้วก็ผ่านไปหักฉัตร และเอาเท้าลิ้มมงกุฎของทศกัณฐ์มาถวายพระราม. พระรามชักสุครีพได้ความว่า ทศกัณฐ์เตรียมป้องกันเมืองไว้อย่างเข้มแข็ง. พระรามจึงว่าจะต้องคิดหา “กลศึก” ตุก่อน.

องคทสือสาร.

ชุดประเดิมศึกกลางกา ตอนที่ ๓, “องคทสือสาร”, นี้ ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่ เช่น เดียวกัน, รวบรวมเข้า, ตัดตอนทศกรรฐ์ให้นางมณฑาทิหาอาหารไปเลี้ยงองคท.

ในเรื่องดึกดำบรรพ์ ชุดประเดิมศึกกลางกา มีข้อสังเกตว่า:-

- ตอนที่ ๑ สุกะสารณปลอมพล มีแต่บทร้อง ไม่มีพากย์ และเจรจา.
- ตอนที่ ๒ สุกรพหักฉัตร มีทั้งบทร้อง บทพากย์ และเจรจา.
- ตอนที่ ๓ องคทสือสาร ไม่มีบทร้อง มีแต่บทพากย์และเจรจา.

ข้อตัวละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เปลี่ยนไปจากเดิมดังนี้:-

พระลักษมณ์	แทน	พระลักษณ.
สุรปะนขา	,,	สำมะนักรา.
ทูลณ	,,	ทูล.
มารัจ	,,	มารีศ.
องคท	,,	องคต.
พิเภก	,,	พิเภก.
กุมภกรรณ	,,	กุมภกรรฐ์.
มหาปรสวะ	}	เปาวนาสร.
หรือ		
มหาปรสวาสูร		

พระยานเรนทรราชา แจงว่า เรื่อง องคทสือสาร เป็นไขนเรื่องแรกทมการแสดง ทวังสราญรมย์.

พิเภก ทุลพระรามว่าควรหาทางเจรจาแต่ โดยดัก่อน. พระรามจึงให้องคท เป็นทูตไป สือสาร. องคทก็รับไป. ฝ่ายยักษ์ไม่ยอมเปิด ประศุมเมือง องคทก็ตีบพังทลายไป.

เข้าไปถึงห้องพระโรง องคทขอตั้งเป็นที่นั่ง. ทศกรรฐ์ไม่ให้. องคทจึงขุดหางของตนเป็นตั้ง ตั้งเสมอราชอาสน์ของทศกรรฐ์, แล้วจึงเริ่มอ่าน สารของพระราม,

ในสารนั้น พระรามขอให้ทศกรรฐ์ จัดบุษ- บกเชิญเสด็จ เหนือเกศไปส่งยังพลับพลา, แล้ว ให้ส่งราชบรรณาการ ต้นไม้เงินทองไปถวายเป็น ประเทศราช, มิฉะนั้น จะบุกเข้าตีกรุงลงกา.

ทศกรรฐ์โกรธสั่งให้เสนามารจับองคท. แต่ องคทกลับจับเสนาได้ และว่าเมื่อขี้ยังเล็กก็เคย โขกหัวทศกรรฐ์ บัดนี้ก็ยังกระทำได้ จึงกระโดด ขึ้นไปโขกหัวทศกรรฐ์ ๓ ที.

มิตรแท้ (ที่เจนีวา).

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราชเสด็จพระราชดำเนิน
ประพาสยุโรปครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร,
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอและพระเจ้าลูกยาเธอ ที่ทรงศึกษาอยู่ในยุโรป ได้ไปชุมนุมรับเสด็จ
ที่เมืองเจนีวา ประเทศสวิส.

เสด็จพระราชดำเนินถึงกรุงเจนีวา
เมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๔๔๐.
ครั้นถึง วันที่ ๓๐ พฤษภาคม
มีการแสดงถวายทอดพระเนตร.

พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าเพ็ญพัฒนพงศ์ ทรงบันทึกไว้ดังต่อไปนี้:—

“เวลาค่ำได้เล่นละครถวาย ข้าพเจ้าได้ร้องเพลงไทย
สองเพลง เพลงที่ ๑ “แขกสาหร่าย” และทูลหม่อม
น้อย, สมเด็จพระชาย, องค์วุฒิชัย กับองค์ดิถีสื่อ.
เพลงที่สองได้ร้อง “เหาะ” พร้อมกันทั้งหมด. ทูล
หม่อมโปรด และคนไทยก็ชอบอีกหลายคน. เมื่อ
หมดการร้องแล้ว ได้เล่น play ที่หลัง.”

ในโอกาสเดียวกันนี้, ที่เจนีวา, พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีลาย
พระราชหัตถ์ถึงสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ที่กรุงเทพฯ ดังนี้:—

“เขียนให้ไปในสมุดวันเกิดของลูกโตตามที่เขาขอให้ฉันเขียนว่า:—

ฝูงคนกำเนตคล้าย	คลั่งกัน
ใหญ่ย่อมเพศผิวพรรณ	ແกบข้าง
ความรู้อาจเรียนทัน	กันหมด
ยกแต่ชั่วศีลกระด้าง	อ่อนแก่ๆไปหว.”

ละครที่จัดแสดงถวายทอดพระเนตรนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงนำเรื่อง
My Friend Jarlet

ของ Arnold Golsworthy และ E.B. Norman มาเปลี่ยนเป็นเรื่อง “มิตรแท้”.

แถวยืน (จากซ้ายไปขวา) พลทหาร พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าไฉนพัฒน์มณเฑียร.
 นายทหาร สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนวิเศษโลกประชานาถ.
 พลทหาร พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าวุฒิไชยเฉลิมลาภ.

แถวนั่ง (จากซ้ายไปขวา) ปอล ลาตุร์ หม่อมเจ้าจรูญศักดิ์กฤดากร.
 มารี เลอรูซ์ พระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร.
 เอมีล ชาร์เลต์ นาย อาร์. อี. โอลิเวียร์.

เรื่อง My Friend Jarlet นั้น แสดงครั้งแรกที่ แคนทะเบอร์รี่ ในประเทศอังกฤษ เมื่อ
 ๒ สิงหาคม ๒๔๓๐ มีตัวละคร ๖ ตัว ดังภาพนี้.

เจ้าของเรื่องเดิมบันทึกไว้ว่า:—

It is most essential that the small part of
 the Prussian Officer should be played by
 a thoroughly capable and experienced gentleman.

ปอล ลาตุร์ กับ มารี เลอรูซ์.

ทหารข้าศึก

เรื่อง “มิตรแท้” ที่เจนีวา
มีตัวละครเหมือน My Friend
Jarlet มีชาวต่างประเทศแสดง
เป็นตัวสำคัญ คือ Jarlet ผู้
เรียบเรียงจึงคิดว่าคงจะแสดง
เป็นภาษาอังกฤษ แต่ให้ชื่อ
เป็นภาษาไทยว่า “มิตรแท้”.

ระบำญี่ปุ่น
แสดงในโอกาสเดียวกัน.

พระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร.
กับหม่อมเจ้าจรัสสุศักดิ์กฤดากร.

นาย อาร์. อี. โอลิเวียร์
ร้องเพลงจีนตลก.

มิตรแท้ (ที่เมืองไทย).

(ละครเจรจา).

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงจัดแสดงเรื่องครั้งหนึ่งแล้วที่เจนัว ใน พ.ศ. ๒๔๔๐. แต่คงจะได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ เป็นรูปดั่งที่มีพิมพ์จำหน่ายแล้ว เมื่อเสด็จพระราชดำเนินกลับมายังกรุงเทพฯ, ทรงตัดตัวละครออก ๒ ตัว คือ พลทหารทั้งสองนั้น, เหลือตัวละครหญิง ๑ ชาย ๓.

ช้อปอลและชาร์เลต ตัวละครในเรื่องนั้น ได้
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่สุนัข
ที่มีผู้นำขึ้นทูลเกล้าฯถวาย ที่จังหวัดนครปฐม.
สุนัขที่ช้อปอลตายเสียก่อน อีกตัวหนึ่ง คือ
“ย่าเหล”.

ระหว่างสงคราม ค.ศ. ๑๘๗๐ ทหารเยอรมัน
เข้าเมืองฝรั่งเศสได้. ปอลกับชาร์เลตชาวฝรั่งเศส ๒ คนหลบอยู่ที่โรงแรมเล็กๆ, ปอลยังหนุ่ม
แน่น รักมารีหลานสาวเจ้าของโรงแรม, ส่วนชาร์
เลตนั้นอายุกลางคน เป็นเพื่อนกับปอล. ปอล
นั้นคบคิดกับพวกห้อง จะแอบเข้าทำร้ายพวก
เยอรมัน, แต่ถูกเยอรมันจับได้เสียก่อน. ระหว่าง
ที่ปอลไม่อยู่ ชาร์เลตสนิทกับมารี ได้ทราบ
เรื่องราวประวัติของมารีโดยละเอียด จึงทราบว่า
มารีเป็นลูกสาวที่ตนทิ้งไปตั้งแต่มดเล็ก จึงตรง
เข้าไปกอด. ปอลกลับมาเห็นเข้าจึงโกรธใหญ่.
ชาร์เลตจึงเผยความจริงให้ทราบ แล้วปอลก็เข้าไป
ปลามารี. ขณะนั้นนายทหารเยอรมันเข้ามาตาม
ตัวปอล ว่าจะต้องทำโทษพวกที่คิดร้าย ๓ คน
ใครก็ได้ ชาร์เลต จึงอาสาไปตายแทน. มารีกับ
ปอลวิ่งออกมาแต่ก็ไม่มีประโยชน์เลย.

น่าประหลาดที่ว่า ชาร์เลตในเรื่อง
ละครถูกยิงตาย สุนัขย่าเหลก็ถูกยิงตาย
เหมือนกัน. เป็นต้นเรื่องของคำประพันธ์
พระราชนิพนธ์:—

“อนุสาวรีย์ขึ้นเตือนจิต
ให้กุดิรำพึงถึงสหาย.”

ฯลฯ.

มีการแสดงที่พระราชวังสนามจันทร์เมื่อ
วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๔๖๔, เก็บเงินช่วย
ในการบำรุงวัดสเนหา. มีผู้แสดงดังนี้:—

ปอล ลาตุร์	—	นายใจจอด บุษยาศรัย.
เอมิล ชาร์เลต	—	ศรีอุบลยา.
นายทหารเยอรมัน	—	นายพันธุม มหาคุณ.
มารี	—	น.ส. ดวง ผิวงาม.

ชาร์เลตต์ ในเรื่อง “มิตรแท้” นี้เอง เป็นต้นเหตุให้มีกลอนพระราชนิพนธ์จารึกไว้ที่
อนุสาวรีย์หน้าพระตำหนักชาลีมงคลอาสน์ ณ พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม :-

- ๑ อนุสาวรีย์ขึ้นเตือนจิต
ไอ้อาลัยใจอยู่ไม่วาย
- ๑ หากที่ใครเขาจะเห็นหัวอกกู
เขาดูแต่เปลือกนอกแห่งกายา
- ๑ เพื่อนเป็นมิตรชิดอยู่เป็นนิตย์
ทุกทีวราตรีไม่มีไกล
- ๑ ช่างจงรักภักดีไม่มีหย่อน
ถึงยามกินเคยกินกับกูปกลาง
- ๑ อันตัวเพื่อนเหมือนมนุษย์สุจริต
แต่เมื่อกูใครรู้ความในใจ
- ๑ ไอ้ออกกูดูเพื่อนอยู่หลังดหลังด
กูปเลอเพลอกก็ชะเง้อเพื่อเพื่อนมา
- ๑ อันความตายเป็นธรรมดาโลก
นี่เพื่อนตายเพราะผู้ร้ายมันมุ่งปอง
- ๑ เพื่อนมอดม้วยด้วยมือทรชน
เป็นคนจริงหรือจะปราศซึ่งปรานี
- ๑ มันยังเพื่อนเหมือนกูปลอยถูกด้วย
จะหาเพื่อนเหมือนเจ้าที่ไหนดมา
- ๑ เมื่อยามมีชีวิตสนิทใจ
ด้วยอำนาจจงรักภักดีนั้น
- ๑ ถึงจะมีหมาอันมาแทนที่
ที่ไหนดเล่าจะสนิทและชิดชม
- ๑ ถึงแม้จะไม่มรูปร่างไว้
แต่รูปนี้ไว้เป็นพยานรัก
- ๑ เพื่อนเป็นเยี่ยมอย่างมิตรสนิทขัง
แม้คนใดเป็นได้อย่างเพื่อนนี้

ให้กูดรำพึงถึงสหาย
กูเจ็บคล้ายศรศกดิ์บักกูรา
เพราะเขาดูเพื่อนเห็นแต่เป็นหมา
ไม่เห็นลึกตริกตรารึงดวงใจ
จะหามิตรเหมือนเจ้าที่ไหนดได้
กูไปไหนเจ้าเคยเป็นเพื่อนทาง
จะนั่งนอนยื่นเดินไม่เห็นห่าง
ถึงยามนอนนอนขังไม่ห่างไกล
จะผิดอยู่แต่เพียงพูดไม่ได้
ก็มองดูรู้ได้ในดวงตา
เพื่อนมาพลัดพรากไปไม่เห็นหน้า
เสียงกุกกักก็ผิวตังตามอง
กูปอยากตัดความโศกกลมหมอง
เอาปืนจ้องสังหารผลาญชีวิต
เอารูปคนสรวมใส่คลุมใจผี
นราก็สอปริย่ย์ปราศเมตตา
แทบจะม้วยซึ่งสิ้นสังขาร
ซ้ำอูราอาลัยไม่วายวัน
ยามบรรลัลลบัลลังดวงใจสิ้น
ขอให้เพื่อนชนสวรรค์ตำราญรมย์
กูก็รักเพื่อนนี้เป็นปฐม
ที่ไหนดเล่าจะนิยมเท่าเพื่อนรัก
รูปเพื่อนฝังดวงใจกูดระหนก
ให้ประจักษ์แก่คนผู้ไม่ตรี
ภักดีจริงต่อกูอยู่เต็มที
ก็ควรนับว่าดีที่สุดเคย ฯ

เพื่อนตาย.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่จากเรื่อง
My Friend Jarlet ของ Arnold Gosworthy และ E.B. Norman.

ใน พ.ศ. ๒๔๕๔ นั้น ได้ทรงตั้งกองเสือป่าขึ้น และได้มีการซ้อมรบในฤดูแล้งที่จังหวัดนครปฐม ฯลฯ ตั้งแต่สัปดาห์นั้นเป็นต้นมา. เมื่อเสร็จซ้อมรบมีการแสดงละครเป็นการรื่นเริง เป็นประเพณี. ในปีแรกได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องเพื่อนตายนี้ และมีการแสดงที่พระราชวังสนามจันทร์ เมื่อ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๔.

ด้วยเหตุนี้ ฉากและตัวบุคคลจึงเป็นไทย.
สหายทั้งสอง เป็นเสือป่า
และเน้นเรื่อง “เสียชีพอย่าเสียสัตย์”.

“เราเสียอีกควรจะตาย
ปล่อยให้หนุ่มเขาอยู่
กู่ชาติบ้านเมืองต่อไป
ดีกว่า.”

นักเลงละครโปรดเปรียบเทียบเรื่องนี้กับเรื่อง “เห็นแก่ลูก” ด้วย. ตัวละครหญิง ๑ ชาย ๓ เหมือนกัน, พ่อทั้งลูกสาวตั้งแต่เล็ก ๆ เหมือนกัน และเสียสละให้แก่ลูกเหมือนกัน. และมี “แม่เฒ่า” ทั้งสองเรื่อง.

กองทัพข้าศึกได้เข้ามายึดมณฑลทลหัดคืนไว้. เสือป่าสองคน คือนายบุญเกิดกับนายพ่วงหลบอยู่ที่สุวรรณคีรี, มากองทัพฯ ก็ไม่ได้. นายพ่วงอายุกลางคน นายบุญเกิดเป็นชายหนุ่ม รักอยู่กับนวล หลานสาวเจ้าของบ้านที่อาศัยอยู่. นายพ่วงเล่าว่า ตนเคยมีเมียและมีลูก แต่ได้ทิ้งมาหลายปีแล้ว. นายพ่วงพยายามขัดขวาง ไม่ให้บุญเกิดแต่งงานกับนวล, ว่าไม่เหมาะ. ส่วนบุญเกิดนั้นคบคิดกับเพื่อนเสือป่า จะรวมกำลังเข้าต่อสู้กับข้าศึก. บังเอิญข่าวเล็ดลอดไปถึงข้าศึก และถูกจับตัวได้ทั้งหมด ทหารข้าศึกจะทำโทษยิงเป้าเพียง ๓ คน, ให้สมัครถูกยิงกันเอง. บุญเกิดคิดว่าเป็นเสือป่า ต้องไม่กลัวตายจึงอาสาถูกยิง. ระหว่างที่บุญเกิดหายไป พ่วงสนทนากับแม่เฒ่า นวล รู้ว่าเป็นลูกสาวของตนเอง, จึงยอมเสียสละไปตายแทนบุญเกิด เพื่อให้เพื่อนกับลูกสาวของตนแต่งงานอยู่เป็นสุขด้วยกัน.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มักใช้ฉากเมืองหรือมณฑลหัตดินบุรี ในบทละครของพระองค์ เช่น ในเรื่อง “เพื่อนตาย” นี้, มิฉะนั้นก็เพียงแต่กล่าวถึง. ท่านที่เป็นนักเลงสถิติ น่าจะคิดกันว่า มีเรื่องอะไรบ้าง. ผู้เรียบเรียงใครจะฝากปัญหาไว้ให้ทุกท่าน.

กรมมหาดเล็กแสดงเรื่อง “เพื่อนตาย”
ช่วยงานขึ้นตำแหน่งใหม่ วังสวนกุหลาบ
เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๖๐.

ตัวละครสำคัญ ๆ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีหลายคน เช่น:-

หลวงอภิรักษ์ราชฤทธิ์ (พ็อง รจนานนท์)
เป็นเพื่อนตาย.

ขุนประสาธนนทวิท (เพิ่ม เมฆประสาธ)
เป็นผู้ประหารเพื่อนตาย.

The Locusts.

ในปลาย ค.ศ. ๑๘๑๑ กลาง พ.ศ. ๒๔๕๔ นั้น มีการแสดงละครภาษาฝรั่งเศสเรื่อง "Les Sauterelles" ของ Emile Fabre ที่ Théâtre du Vaudeville ในกรุงปารีส, ออกโรงเป็นครั้งแรกในวันที่ ๑๓ ธันวาคม. มีผู้ส่งบทมาทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ทรงพระราชนิพนธ์แปลเป็นภาษาอังกฤษในพระบรมนามาภิไธยย่อ V.R.

“เหมือนฝูงตั๊กแตนที่ลงมาทำลายต้นข้าวที่ในนา.”

อาณาจักรมังกรทองในอาเซียนั้น อยู่ในความคุ้มครองของฝรั่งเศสมาได้ ๓๕ ปี, ช่างคงให้ชาวแทมร์ (Tmeres) มีพระเจ้าแผ่นดินและคณะรัฐบาลของตนเอง. พวกฝรั่งเศสต้องการจะพัฒนา “ฝรั่งเศสใหม่” (New France) นี้ โดยการกู้เงิน ๒๒๕ ล้านฟรังก์, แต่ฝ่ายรัฐบาลเจ้าของประเทศไม่เห็นด้วย จนเกิดการแตกร้างกัน, มีแต่ นั้ตริว ผู้เป็นที่สองรองจากอรรคมหาเสนาบดีเท่านั้นที่เข้ากับพวกฝรั่งเศสได้. ท่านนั้ตริวมีภริยาสาววัย ๑๖ ช้อ ฮัวเส็ง (แม่สายบัว) ซึ่งเดอครัมบรัง เลขาณูการของผู้สำเร็จราชการชอบพูดเล่นด้วย.

ในที่สุดก็กู้เงินมา และวงใหม่อันมโหฬารของผู้สำเร็จราชการชาวฝรั่งเศสก็เกิดขึ้น. เงินหมดแล้ว ฝ่ายฝรั่งเศสก็จะบังคับให้รัฐบาลแทมร์ออกกฎหมายเก็บภาษี.

ในคืนวันฉลองวงใหม่นั้นเอง ประชาชนลุกฮือขึ้นก่อการจลาจล. ท่านนั้ตริวหาทางแก้ไขสถานการณ์ได้ก็บังเอิญไปจับได้ว่า ท่านเดอครัมบรังเป็นซู้กับภริยาของตน. นั้ตริวจึงหนีไปเข้าข้างฝ่ายประชาชน. ในที่สุด ทหารมาปราบการจลาจลได้. นั้ตริวบอกว่าคราวนี้แพ้ แต่ขอให้เป็นเครื่องเตือนสติชาวฝรั่งเศสไว้แล้วก็นำตัวตาย.

ฝ่ายค้าน:— “Funds will disappear without any benefit to the natives.”

ฝ่ายเสนอ:— “The essential thing is not to worry, and cultivate our old French gaiety.”

เป็นเรื่องการเมือง เกี่ยวกับปัญหาการปกครองเมืองขึ้นของฝรั่งเศส. แม้จะเป็นบทละคร เราก็อาจแลเห็นความจริงที่แฝงอยู่เป็นอันมาก, เป็นบทเรี้นสำหรับนักการเมือง และนักการปกครอง.

ตะกัแตน.

บทละครพระราชานิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ทรงแปลมาจากบทละครพูดภาษาฝรั่งเศส ชื่อ “Les Sauterelles” ของ Emile Fabre. ก้นหาต้นฉบับลายพระราชหัตถ์พบเพียง ๑๕ หน้า.

อาณาจักรมังกรทอง ที่เป็นฉากของบทละครเรื่องนี้ ฝรั่งเศสเรียกว่า แคว้น “นูเวล ฝรั่งเศส”, มีผู้สำเร็จราชการประจำอยู่. “นูเวล ฝรั่งเศส” แบ่งเป็นสามมณฑล คือ มณฑลช่องฮอย (ที่ตั้งรัฐบาล), มณฑลแม่น้ำเขี้ยว และมณฑลเขาสูง; แต่ละมณฑล มีเรลิตังต์ สุเปรีเออร์ ประจำอยู่.

ณ บ้านเรลิตังต์ สุเปรีเออร์ มณฑลช่องฮอย มาดาม เลอเบร, ภริยาท่านเรลิตังต์, กำลังเลี้ยงน้ำชาเพื่อนฝูงอยู่, สนทนากันว่า ทำ “เสีย कै” ตั้งแต่แรกไม่ควรจะปล่อยให้อาณาจักรมังกรทอง มีพระเจ้าแผ่นดิน และเสนาบดีที่มีอำนาจการปกครอง. การสร้าง “นูเวล ฝรั่งเศส” จะต้องกู้เงิน ๒๐๐ ล้านเศษ แต่ท่านผู้สำเร็จราชการไม่เห็นด้วย พูดกันต่อไปว่า ถ้าทำให้ทางสภาที่ปารีสไม่พอใจ ท่านผู้สำเร็จก็จะต้องถูกสั่งย้าย. นายศรีอง ข้าหลวงโยธาเข้ามา บอกว่าไม่เห็นด้วยกับนโยบายของผู้สำเร็จ; ดังนั้น หากความรื่นเริงเสียดีกว่า. มาดามเบรินซ์, ภริยาเรลิตังต์ สุเปรีเออร์ มณฑลแม่น้ำเขี้ยว, เข้ามาเล่าว่า ได้ไปช่วยคลอดลูก, ช่วยชาวเมืองเสียบ้าง นอกจากเก็บภาษีอากร. ในที่สุด ฮั่วเส็ง ภริยาของรองอัครมหาเสนาบดี ผู้มีชื่อว่าแม่สาขบว, ผิวเหลื่อง ตาคม สวมเล็ก สวชนารัก ก็เข้ามารับเลี้ยงน้ำชาด้วย.

ละครเรื่องนี้ มีตัวละครสำคัญ ๔๐ ตัว และที่ไม่สำคัญอีกหลายตัว.

ในละครเรื่องนี้ แม้แต่ท่านเรลิตังต์ สุเปรีเออร์ และท่านเลขาณุกรผู้สำเร็จราชการ ก็สูบฝิ่น.

ในฉบับภาษาอังกฤษ แม่สาขบวักล่าวว่า:—

“I hate the drug which can give you happiness that you do not get form me, joys that I do not form part of, and ecstacies other than those drawn from my lips.”

ช่องฮอยนั่นเอง ที่ส่งทหารมารุกรานมณฑลหัตดินบุรี ในเรื่อง “หัวใจนักรบ”.

ตำนานเสือป่า.

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๔, ปีที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานกำเนิดแก่เสือป่า และลูกเสือเอง, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์ที่จะอบรม ประชาชน, โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่เป็นเสือป่า, ให้รู้ว่า ไทยเรามีประวัติที่ดีเด่นมาแต่โบราณกาล, มีบรรพบุรุษที่กล้าหาญ, รักษาและเสียสละเพื่อชาติ, และบุคคลที่ทำงานเช่นเสือป่านั้น ก็มีมากแล้วในอดีต.

ด้วยเหตุนี้ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดให้มีการแสดงตำนานเสือป่าขึ้น ณ สนามเสือป่า ในงานวัดเบญจมบพิตร ใน พ.ศ. ๒๔๕๔ และ ๒๔๕๕ ปีละ ๓ วัน วันละ ๓ ชุด ดังต่อไปนี้:—

พ.ศ. ๒๔๕๔

๓ มกราคม,

๑. เรื่องสงครามที่เมืองตาก.
๒. เรื่องพระแท่นมนังคศิลา.
๓. เรื่องพระเจ้าอู่ทองสร้างกรุงเก่า.

๔ มกราคม,

๑. เรื่องสมเด็จพระนเรศวรปืนค่าย.
๒. เรื่องเจ้าพระยาโกษาปานสำแดงอำนาจอาญาสิทธิ์.
๓. เรื่องพระเจ้ากรุงธนบุรีตีเมืองฝาง.

๕ มกราคม,

๑. เรื่องท้าวเทพสตรีท้าวศรีสุนทร.
๒. เรื่องพระต่อสู้อันตัวเหี้ยที่กู่เกิด.
๓. ชุดส่ง—แห่งเสือป่า.

พ.ศ. ๒๔๕๕

๕ มกราคม,

๑. เรื่องขอมคำคืน
๒. เรื่องช้างพลายศรีมงคล, พลายมงคลทวีป.
๓. เรื่องสมเด็จพระนเรศวรประกาศอิสรภาพ.

๖ มกราคม,

๑. เรื่องสมเด็จพระนเรศวรตีทัพเชียงใหม่.
๒. เรื่องพระยาสี่หราชเดโชไชยรบพม่า.
๓. เรื่องราชทูตฝรั่งเศสเข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์.

๗ มกราคม,

๑. เรื่องวีรกรรมท้าวสุรนารี
๒. เรื่องวีรกรรมเจ้าพระยาบดินทรเดชา.
๓. ชุดส่ง—ประโยชน์ของเสือป่าในสงครามปัจจุบัน.

ตำนานเสือป่าเป็นการแสดงประเภทหนึ่งของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

ตำนานเสือป่า พ.ศ. ๒๔๕๔ มีกำหนดการสำหรับกรรมการ ดังนี้:-

กำหนดการ ชุดที่ ๑

สงครามที่เมืองตาก.

ฝ่ายสุโขไทยส่งเสือป่าขึ้นมาออกมาจากทางทิศตะวันออก, ลาดตะเวนจนถึงขอบสนามทางที่จะออกมาจากพระที่นั่งอนันตสมาคม. เสือป่าฝ่ายเมืองฉอดจึงไหลออกมาจากทางนั้น, เห็นฝ่ายสุโขไทยมากกว่า ฝ่ายเมืองฉอดล่าหนีไป. ฝ่ายสุโขไทยส่งม้าเร็วกลับมาทางขอบสนามทิศตะวันออก, เสือป่านอกนั้นคงยึดอยู่ที่ปากช่อง. สักครู่หนึ่ง ขุนศรีอินทราทิตย์นำกองม้าออกมาจากทางช่องตะวันออก, ข้ามสนามไปที่เสือป่ายึดอยู่. กองเดินเท้าค่อย ๆ กระห่องกระแหงออกมา พอมาได้ประมาณครึ่งสนาม พวกเมืองฉอดไหลออกมาจากทางพระที่นั่งอนันตสมาคม. เสือป่าสุโขไทยถอยหลังมาตั้งรับในสนาม, แต่ยังคงอยู่ทางปากตะวันตก. กองขุนศรีอินทราทิตย์ ยกโอบไปทางข้างซ้าย, ทำที่จะตีกองเมืองฉอดทางข้างขวามือแห่งกองนั้น. รบกันอยู่สักครู่ ๑ ขุนสามชนข้างออกมาจากทางพระที่นั่งอนันตสมาคม, แลเห็นขุนศรีอินทราทิตย์ จึงขับข้างโอบไปข้างซ้ายของตน เพื่อเข้าตีข้างขวาแห่งกองสุโขไทย. ม้าขุนศรีอินทราทิตย์ต้นข้างจึงหนี. กองทัพสุโขไทยระส่ำระสาย ถอยพลางสู้อพลางจนเกือบจะแตกอยู่แล้ว. เจ้าสามข้างออกมาทางด้านตะวันออก, เห็นขุนศรีอินทราทิตย์จะเสียที่, จึงรีบขับข้างเข้าต่อสู้กับข้างขุนสามชน. ข้างขุนสามชนแพ้ หนีจากสนาม, พวกไพร่พลเมืองฉอดก็พลอยตื่นตกใจหนีไปด้วย. เจ้าสามขับข้างไล่ทัพเมืองฉอด, มีพวกไพร่พลสุโขไทยให้ร้องไล่ตามทัพเมืองฉอดออกไป ทางพระที่นั่งอนันตสมาคม, แต่ยังคงเหลือพวกพลม้าอยู่กับขุนศรีอินทราทิตย์. สักครู่หนึ่งเจ้าสามกับพลที่ไล่เข้าตีก็ไปหวนกลับมา. เจ้าสามลงจากข้างมาถวายบังคมพระบิดาฯ รดน้ำสังข์, ขึ้นชื่อว่าพระรามคำแหง. แล้วขุนศรีอินทราทิตย์สั่งตำรวจให้ไปนำข้างทรง. ขุนศรีอินทราทิตย์ขึ้นทรงข้างผูกกูบ. พระรามคำแหงกลับขึ้นข้าง, ตั้งกระบวนแห่ เดินรอบสนาม แล้วกลับเข้าไปโดยช่องตะวันออก.

กำหนดการชุดที่ ๒.

พระแท่นมณังคีลา.

นายช่างให้ลูกม็อกกะดานหินมาแต่ง แล้วยกขึ้นตั้งที่ในระหว่างไม้ตาล. ราชครูพากันแตกต้นออกมาดูทางพระที่นั่งอนันตสมาคมสักครู่ ๑. เดินกระบวนแห่สังฆราชและปู่ครูออกมาทางด้านตะวันออก, ปะทักษิณสนาม. สังฆราชนั่งอยู่ริมศาลา, มีอาสนะ. กระบวนขุนรามคำแหงเสด็จแห่วงรอบสนามมาจนถึงที่น้ามณังคีลา; ขุนรามคำแหงลงจากข้างขึ้นประทับราชอาสนะเตียงเซ็ด, จุดธูปเทียนเครื่องนมัสการ แล้วอาราธนาสังฆราชขึ้นนั่งบนมณังคีลา. แสดงธรรมเทศนาจบแล้ว สังฆราชถวายอดิเรก แล้วแห่พระกลับ. พระมหाराชครูอัญเชิญเสด็จขุนรามคำแหงขึ้นประทับพระแท่นมณังคีลา ถวายอนุหลาบ. พวกลูกท้าวลูกขุนถวายบังคมขุนรามคำแหง แล้วเสด็จลงจากพระแท่นมณังคีลา ขึ้นข้างตั้งกระบวนแห่วงรอบสนามแล้วกลับ.

กำหนดการชุดที่ ๓.

พระเจ้าอุทองสร้างกรงแก้ว.

ขุนตำรวจนำพราหมณ์มาซึ่งที่ ออกมาจากทางด้านตะวันออก, พราหมณ์ตั้งพิธีกลบบาดสุ่มเพลิงที่กลางสนาม. พราหมณ์ขุดได้สังข์ทักษิณาวัตร์ แล้วตั้งพิธีฝังหลักเมืองต่อไป. ช่างทหารในออกมาปักผังปราสาทแลทำปราสาทต่อไป แล้วราชครูออกมาดู และมีเจ้าพนักงานซึ่งให้ลูกบ้านเรือนร้านโรง. ครั้นปราสาทสำเร็จแล้ว พระเจ้าอุทองเสด็จโดยกระบวนราบ, ทรงราชยาน มีตำรวจแห่ออกมาทางด้านตะวันออก, ยกยอดปราสาท แล้วเสด็จทอดพระเนตรโรงเรือนตามทางรอบสนาม แล้วเสด็จกลับ.

กำหนดการชุดที่ ๔.

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช.

ค่ายพม่าจะได้ตั้งอยู่เสร็จแล้วแต่ก่อนเล่น. แม่ทัพพม่าออกมาตรวจค่าย, ซึ่งให้ซ่อมแซมเป็นบางแห่ง, แม่ทัพพม่าเสนาชบางคนขี้เมา, นอกนั้นเดิน. เสือป่าทัพไทยออกมามองดูลาดเลาจากทางพระที่นั่งอนันตสมาคม, แล้วส่งคน ๑ กลับไป, อีก ๒ คน راهไปตามริมสนามจนถึงค่ายพม่า, แล้วจึงกลับมายังช่องที่จะออกจากพระที่นั่งอนันตสมาคม, พบกองทัพพม่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราช. เสือป่าทัพไทยบอกข่าว กองทัพพม่ายกตรงออกมาจนถึงเส้นกลางสนาม จึงหันหน้าขยายกองยกตรงเข้าไปทางค่าย. ฝ่ายพม่าส่งกองทหารออกมาจากค่ายต่อสู้กับกองหน้าของไทย. กองหน้าของไทยที่ ๒ ยกหนุนกองทัพหน้าเข้าไปต่อสู้กับพม่า. กองหลวงของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชไปข้างหลังเป็นกองหนุน. กองทัพพม่าต่อสู้กับไทยต้านทานไว้มิได้ถอยกลับเข้าค่าย. สมเด็จพระนเรศวรมหาราชจึงยกทัพพร้อมกันเข้าไปถึงค่าย ให้ทหารขุดขندقค่ายพม่า และพระองค์ก็ขึ้นปืนด้วย, พม่าแตกกลางหลายครั้ง พระนเรศวรมหาราชจึงถอยทัพกลับ.

กำหนดการชุดที่ ๕.

เจ้าพระยาโกษาปานสำเร็จอานาญาสิทธิ.

เจ้าหน้าที่ออกมาปลุกค่าย, บักไม้เอาปลายลงตามบัญชาเจ้าพระยาโกษา. มีขุนสิทธิพลไชย กรมล้อมวังออกมาอวดดีต่างๆ, แสดงความรู้ มาซึ่งว่าการที่ทำค่ายเช่นนี้ผิด, บักไม้เอาปลายลงข้างล่างก็โปร่ง, ใครๆ ก็พากันว่าท่านมีบัญชาเช่นนั้น ก็ต้องทำตามบัญชา. ขุนสิทธิพลไชยว่าท่านแม่ทัพยังไม่เคยออกสงคราม, ท่านจะยังไม่เคยเห็นวิธีทำค่ายที่ถูกต้อง, ขุนสิทธิจึงตรงเข้าถอนไม้ต้น ๑ กลับโคนบักลง แล้วก็อธิบายให้แก่นายด่านอื่นๆ ว่า อย่านั่งนี้จะถูก, ว่าตนได้เคยทำค่ายมาหลายครั้งแล้ว, ขอให้เชื่อเถิด, นายด่านอื่นๆ พากันว่ากล่าวตักเตือน ขุนสิทธิก็ยังเชื่อตัวเองอยู่. พอกระบวนท่านแม่ทัพเดินออกมาทางตัวนอก, เจ้าพระยาโกษาปานข้างหนึ่ง, มีเครื่องสูงกลองชนะพร้อม, แห่มาตรวจค่าย. แห่เลียบค่ายมาจนถึงที่ขุนสิทธิได้บักไม้กลับไว้ ให้หยุดกระบวน ถามว่าใครได้บักไม้นั้น. ขุนสิทธิออกมาบอว่าตนได้เป็นผู้บักเองแลชี้แจงว่าผู้ที่บักไม้เหล่านั้นไม่สันทิตแบบธรรมเนียม, และยังคงจะทำจะอธิบายต่อไป, เจ้าพระยาโกษาปานร้องตวาดลงมาว่า ขัดบัญชามีโทษหนัก. สั่งให้เอาตัวขุนสิทธิไปประหารชีวิตเสีย, เพื่อเป็นตัวอย่างแก่ทหารอื่นๆ, แล้วแหวนไปรอบสนาม กลับเข้าทางทิศตัวนอก.

กำหนดการชุดที่ ๖.

พระเจ้ากรุงธนบุรีตีเมืองฝาง.

เชิงเทียนและระเนียดเมืองฝางตั้งไว้เสร็จแล้ว. ทัพเมืองฝางออกมาตั้งคอยทำอยู่. ทัพพระยายมราชยกออกมาจากทางพระที่นั่งอนันตสมาคม. ต่อสู้กัน, ทัพเมืองฝางต้านทานมิได้ ล่าถอยเข้าไปในเมืองแล้วปิดประตูเมือง. ทัพพระยาพิไชยราชาเข้าตี แต่หักเข้ามิได้. มีม้าเร็วมาจากทางพระที่นั่งอนันตสมาคม สมมุติว่ารับใช้พระยายมราชให้มา เรียกคนระดมตีทางด้านพระยายมราช. พระยาพิไชยราชาจึงสั่งให้ล่าทัพกลับไปทางพระที่นั่งอนันตสมาคม. สักครู่ ๑ ประตูเมืองแง้ม มีพระถ้อยดาบคุมพลออกมามองต้นทาง เห็นไม่มีข้าศึก, กองของพระนั้นจึงตั้งรออยู่ข้างนอก. ใช้คนกลับเข้าไปในเมือง สักครู่ ๑ กระบวนเจ้าพระฝางจึงออกมา มีพระถ้อยดาบป่นมากับคฤหัสถ์, มีลูกข้างเผือกพั้งมีนางแม่ฝั้นก็ออกมาด้วย, เดินรอบสนามแล้วเข้าไปทางด้านตะวันออก.

กำหนดการชุดที่ ๗.

ท้าวเทพกษัตรี ท้าวศรีสุนทร.

ใช้ค่ายเดียวกับเมืองฝาง. ท่านผู้หญิงจัน, อำแดง मुख แลพวกพ้องออกมาจากค่ายนั่งที่ร้านใต้ต้นไม้ ปรับทุกข์กันถึงเรื่องพระยาถลางถึงแก่กรรม, และคอยคนไปสืบข่าวพม่าจนมีผู้บอกข่าวว่าพม่ายกมา. พวกชาวถลางพากันเข้าค่าย. พม่ายกออกมาจากทางพระที่นั่งอนันตสมาคม, ขกกันเข้าตี. ชาวเมืองถลางต่อสู้เป็นสามาร. พม่าปล้นเอาเมืองมิได้ ล่าถอยออกมาพักอยู่หน้าค่าย กองไฟขึ้นนึ่งยาม, สมมุติว่าล้อมเมือง. พม่าสนทนากันบ้าง เล่นหัวกันเฮฮา เสพสุรากันบ้าง แล้วยกนอน. พอพม่าหลับกันหมดแล้ว ชาวถลางค่อยๆ เปิดประตูออกมา ท่านผู้หญิงจันมายืนอยู่เพียงประตู ซ้ำให้ชาวเมืองถลางลอบเข้าทำร้ายพม่าที่นอนหลับ. พม่าไม่รู้สึกรู้สีกักระส่ำระสาย, แต่ครั้นเอะอะตื่นมากัน ชาวถลางเห็นว่ากำลังน้อยต่อสู้มิได้ ถอยกลับเข้าเมือง, แต่จับเชลยพม่าได้หลายคน และฆ่าตายก็มี.

กำหนดการชุดที่ ๘.

พระต่อสู้อันตัวเหี้ยที่ภูเก็ต.

แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง พวกจีนกำเร็บที่เมืองภูเก็ต, เผาตลาด
แล้วก็จะไปปล้นบ้านฉลอง, ชาวบ้านชายหญิงพากันเข้าซุ่มซ่อนในป่าโดยมาก. พวกสานุศิษย์
พระครูวิสุทธรวงษาจารย์วัดฉลอง ชวนพระครูหนี่. พระครูไม่ยอมหนี่, พวกศิษย์ ๔-๕ คนจึง
อยู่ด้วย. พระครูฯ ลงผ้าขาวประเจียดให้โพกหัว. ครั้นพวกกองนำเงินไปถึง พวกศิษย์ออก
ไปรายที่กำแพงวัด ยิ่งพวกจีนแตกหนีไป. พวกชาวบ้านรู้ พากันมาอยู่ด้วยพระครูมากขึ้น.
พระครูลงผ้าประเจียดให้โพกหัวทุกคน. พวกจีนยกออกไปครั้งที่ ๒ พวกวัดฉลองคอยยิง
พวกจีนแตกไปอีก. จีนประกาศออกสินบนตั้งราคาศีรษะพระครูวัดฉลอง ๑๐๐๐ เหรียญ.
คราวที่ ๓ พวกจีนยกออกไปเป็นกองใหญ่ทางบ้านฉลอง, ราษฎรก็พากันมาเข้าด้วยพระครู
เป็นอันมาก. กองจีนกำลังตั้งพักกินข้าวต้ม พวกวัดฉลองออกล้อมรบพวกจีน, ฆ่าฟันพวกจีน
ล้มตายเป็นอันมาก, ทิ้งเครื่องศาสตราและเสบียงอาหารให้พวกวัดฉลองได้ไป. ตั้งแต่นั้นพวก
จีนกลัวพระครูวัดฉลอง ไม่กล้าไปรบกวานอีกต่อไป.

หมายเหตุ พวกจีนออกทางพระที่นั่งอนันตสมาคม

กำหนดการชุดที่ ๙.

แห่งเสือป่า.

ย่อเรื่อง.

ตำนานเสือป่า ร.ศ. ๑๓๑.

๕-๖-๓ มกราคม.

๑. ขอมดำดิน

นักกุ่มกุ่มแถวียนบรรทุกกลอมน้ำ เดินทางกลับจากลวี่ไปพระนครหลวง. ท้าวพันธุสุริวงษ์เสด็จออก, นักกุ่มนำกลอมน้ำเข้าไปถวาย, ทุกคนเกิดความพิสวง. ท้าวพันธุเห็นว่าจะต้องปราบคนไทยที่มีปัญญา จึงรับสั่งให้ออกญาเดโชไปจับตัวพระร่วง. ออกญาเดโชคุมทัพไปพบนายมันปั่นขาว ได้ความว่า พระร่วงหนีไปสุโขทัย. ออกญาเดโชจึงตกลงจะปลอมตัวติดตามไปแต่ผู้เดียว. ที่สุโขทัยพระร่วงเป็นพระภิกษุออกมกวาดลานวัด แล้วชาวสุโขทัยก็พร้อมใจกันอัญเชิญขึ้นครองราชย์.

๒. ช้างพลายศรีมงคล พลายมงคลทวีป.

สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ จำต้องให้ช้างพลายทั้งสองแก่พม่า เพื่อแลกเอาพระรามศวากับพระมหินทร์กลับคืน. พระเจ้ากรุงหงสาวดีให้กรมช้างรับไว้ แต่พลายทั้ง ๒ อาละวาดไม่มีผู้ใดเอาไว้อยู่ จำต้องมีรับสั่งให้สังคิน.

๓. สมเด็จพระนเรศวรประกาศอิสรภาพ.

สมเด็จพระนเรศวรเสด็จขึ้นม้าไปตรวจค่าย. พระยาเกียรติ พระยาราม จากกรุงหงสาวดี เข้ามหาแล้วก็กลับไปหาพระมหาเถระคันฉ่อง. พระมหาเถระคันฉ่อง ได้ทราบข่าวว่า กรุงหงสาวดีมีอุบายที่จะทำร้ายสมเด็จพระนเรศวร จึงมาทูลสมเด็จพระนเรศวร. สมเด็จพระนเรศวรกำลังประทับรับผลไม้และสิ่งของที่ชาวบ้านนำมาถวาย จึงทรงพระพิโรธ. ทรงเรียกสุวรรณภิงคารหลังน้ำโขงตก ประกาศแก่เทพดาทั้งดินให้เป็นพยานว่า กรุงหงสาวดีลิดมิชอบก่อน ทางพระราชมโตร์จึงขาดกัน. แล้วรับสั่งให้อพยพทัพ, ทรงช้างเสด็จไปในหมู่ทหาร. ขณะนั้นเสือป่าสี่ขอมอญออกมาสอดแนม เสร็จแล้วกองทัพอญก็ออกมาทั้งกองทัพ. มีสุกรกรมาขึ้นช้างเป็นแม่ทัพหน้า พระมหาอุปราชำขึ้นช้างคุมทัพหลัง. กองทัพไทยจึงหันหน้าเข้าปะทะกัน. การสู้รบยังไม่มผล จนสมเด็จพระนเรศวรทรงพระแสงบันดั้นยิงข้ามปากแม่น้ำไปถูกสุกรกรมาตกข้างต่าย. กองทัพอญจึงถอยหนีอย่างไม่เป็นกระบวน.

๔. สมเด็จพระนเรศวรตีทัพเชียงใหม่.

กองทัพหงสาวดีเข้ามากรุงธน จนนกใกล้จะถึงกรุงศรีอยุธยา, โดยมีกองทัพเชียงใหม่เป็นทัพหน้า. สมเด็จพระนเรศวรและพระเอกาทศรถออกต่อสู้. ทรงจัดทัพข่มอยู่ แล้วมีรับสั่งให้พระราชมนูไปล้อม กองทัพเชียงใหม่ให้หลงกลติดตามมา. กองทัพเชียงใหม่จึงถูกตีแตกยับเยิน. กองทัพไทยไล่ติดตามไป.

๕. พระยาสี่ทราษเดโชไชย (ทป) รบพม่า.

ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช เจ้าพระยาโกษา (เหล็ก) ยกไปตีเมืองอังวะ, มีพระยาสี่ทราษเดโชไชยเป็นทัพหน้า, ตั้งล้อมเมืองอังวะไว้. พระเจ้าอังวะให้มองจาเลราชบุตรออกมาทำกลจะจับพระยาสี่ทราษเดโช, ล่อไทยให้เข้าไป ทำเหมือนว่า พม่าได้ทิ้งค่ายไปแล้ว. พระยาสี่ทราษเดโชหลงกล แต่ก็ต่อสู้จนหมดกำลัง ตกจากหลังม้าถูกจับไป. พระยาสุรินทรภักดียกกองทัพมาช่วย ทหารไทยที่ถูกขังอยู่ในค่าย ก็แหกที่คุมขังออกมาตีกระหนาบ. ทหารพม่าไม่รู้ตัว จึงถอยหนีไม่ทันกระบวน.

๖. ราชทูตฝรั่งเศสเข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์.

มีกระบวนแห่พระราชสาส์น ซึ่งจัดอย่างใกล้ชิดมากที่สุด ตามที่มีบรรยายอยู่ในหนังสือของบาดหลวงตระซาร์ด. พระชนบุรี พระเพชรบุรี และออกญากรมราชันย์, ออกญาวิชยนตรังช้าง. เซเวเลียร์ เดอโชมองต์ กับบาดหลวง เดอ ซัวส์, สเตลียง. ออกญาพระเสด็จและออกญาเทพเดชะ ชั้แคว่ อยู่ในกระบวนตามลำดับ.

๗. วีรกรรมท้าวสุรนารี (โม).

เวียงจันทน์ เป็นขบด ยกกองทัพมายึดเมืองนครราชสีมาได้. ขณะนั้นเจ้าพระยามนทรราชสีมาและพระยาปลัดไม่อยู่. โม ภรรยาพระยาปลัดจึงถูกจับไปเป็นเชลยพร้อมกับคนอื่น ๆ. ในบรรดาพวกเชลย ไม่มีใครเป็นหัวหน้า, โมจึงตั้งตัวเป็นหัวหน้า. ให้พวกห้องล้อมพวกเวียงจันทน์ให้ลุ่มหลง รอนพระยาปลัดกลับมา. พระยาปลัดก็แสร้งทำว่าเข้ากับพวกเวียงจันทน์. พวกเวียงจันทน์ตายใจ จึงเสปสุรารันเร็งกันจนหลับไป. พวกไทยได้ตั้งแข่งอาวุธ และเริ่มทำการต่อสู้ แล้วก็ตั้งมั่นอยู่ในค่าย. ในไม่ช้ากองทัพกรุงเทพฯ ก็ขึ้นไปช่วย.

๘. วิจารณ์เจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิง).

หลังจากที่เจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ ได้เป็นขบถและหนีไปเมืองญวน, พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ส่งเจ้าพระยาบดินทรเดชา ขณะที่ยังเป็นพระยาราชสุภาวดี ให้ไปรักษาเวียงจันทน์ไว้. แต่เจ้าอนุวงศ์กลับมา และส่งราชวงศ์เวียงจันทน์ออกมาสกัดกองทัพพระยาราชสุภาวดี.สู้รบกัน, ราชวงศ์เวียงจันทน์แทงถูกพระยาราชสุภาวดี แต่ตนเองถูกปืนที่เข้า, พวกพ้องต้องหนีไป. ส่วนพระยาราชสุภาวดีนั้น กล่าวที่ท้องเห็นว่าแผลไม่ลึกกรรจ์, จึงเอาผ้าพันท้อง ขกทหารติดตามราชวงศ์เวียงจันทน์ไป และในที่สุดก็ตีเมืองเวียงจันทน์ และจับตัวเจ้าอนุวงศ์ได้ด้วย.

๙. ชุดสัง,

ประโยชน์ของเสือป่าในสงครามปัจจุบัน.

คำสมมุติ:— ผู้ร้ายเงี้ยวได้ก่อการจลาจลปล้นสดมภ์ จึงมีกองทหารไปปราบปราม, เสือป่าทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยทหารในทางลาดตระเวนสืบข่าว และรักษาด่าน

เสือป่า ๑ หมวด มีหน้าที่ระวางด่าน ขกออกมาตั้ง แล้วส่งลาดตระเวนออกไป. อีกกลุ่มหนึ่ง ลาดตระเวนกลับมารายงานว่า เงี้ยวขกมา, เสือป่าจึงเตรียมตัวขยแฉวงนอนยิงต่อสู้, และส่งข่าวไปยังกองทหาร. อีกสักครู่หนึ่งกองทหารมาถึง ผู้บังคับการทหารจึงรับเป็นผู้บังคับบัญชาทั้งทหารและเสือป่า ทำการรบต่อไป, จนถึงเข้าประจัญบาน.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงม้า นำกองเสือป่า.

ผู้แสดงเป็นตัวสำคัญ.

พระร่วง,	ทำการนายหมู่ตรี นายขวัญวังสรวง.
พระเจ้าหงสาวดี,	นายหมู่ใหญ่ พระขาราชวัลลภานุสิทธิ์.
พระนเรศวร,	พระราชวังเมือง.
พระราชมนู,	นายกองเอก พระขาราชมนู.
พระยาสี่ราชเดโช,	นายกองโท พระปราบพลแสน.
ไม้,	เทศ.
เจ้าพระยาสุภาวดี,	นายกองตรี พระขามูรีนวรราชฐ์.

กรรมการในการแสดงตำนานเสือป่า.

สภานายก	นายกองใหญ่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.
และผู้อำนวยการแสดงตำนาน,	นายกองตรี พระขามูรีนวรราชฐ์.
เลขานุการ,	นายกองเอก พระขามูรีนวรราชฐ์.
เหรียญฉีก,	นายกองเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ.
ผู้ช่วยสภานายกแผนกพงสาวดาร,	นายกองเอก พระยาประสิทธิ์สุภการ.
ผู้ช่วยอำนวยการแสดงตำนาน,	นายกองเอก พระยาอัสวบดีศรีสุริยพาหน.
ผู้ดูแลแผนกพิณพาทย์,	นายกองตรี พระยาอนุรักษ์ราชมณเฑียร.
ผู้ดูแลแผนกเครื่องแต่งตัว,	นายกองเอก สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงนครสวรรค์วรพินิต.
ผู้ดูแลแผนกเครื่องศาสตราวุธ,	นายกองตรี พระยาอนุรักษ์ราชมณเฑียร.
ผู้ดูแลแผนกโคมไฟ,	นายกองโท พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพศาสตร์สุภกิจ.
	นายกองโท เจ้าพระยาขมมราช.

ขอมดำดิน.

สืบเนื่องจากตำนานเสือป่า, เรื่อง “ขอมดำดิน” บทละครพระราชนิพนธ์ก็มีกำเนิดขึ้น. เมื่อเดือน มกราคม—มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๐ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ตั้งแต่ยังทรงดำรงพระอิสริยยศ เป็นสยามมงกุฎราชกุมาร, ได้เสด็จพระราชดำเนินไป “เที่ยวเมืองพระร่วง” และได้ทรงพระราชนิพนธ์เล่าเรื่องไว้อย่างละเอียด. พระราชนิพนธ์ตอนหนึ่งมีว่า:—

“วัดมหาธาตุนี้ ราษฎรนับถือกันว่าเป็นที่สำคัญนัก เพราะกล่าวว่าเป็นที่พระร่วง (นายส่วยน้ำ) ได้มาทรงผนวชอยู่. ยังมีสิ่งที่เป็นพยานกันอยู่คือ ขอมดำดิน, ซึ่งตามนิทานว่า ดำดินมาแต่นครธม มาโผล่ขึ้นในลานวัดกลางเมืองสุโขทัยเพียงแค่ออก. เห็นพระร่วงซึ่งผนวชเป็นภิกษุกวาดลานวัดอยู่ ขอมไม่รู้จัก จึงถามหาพระร่วง. พระร่วงก็บอกว่าให้ขอมคอยอยู่ก่อน จะไปตามพระร่วงมาให้ ภายหลังขอมก็เลยกลายเป็นศิลาติดอยู่ที่ลานวัดนั่นเอง.”

นี่คือต้นเหตุที่ได้
ทรงพระราชนิพนธ์
เรื่อง “ขอมดำดิน”.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทอดพระเนตร “ขอมดำดิน” ที่เมืองพระร่วง.

เรื่อง
ขอมดำเนิน
แถลงเรื่องตามตำนาน และสันนิษฐานโบราณคดี
และ
เป็นบทกลอนละคร
พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงพระราชนิพนธ์.

บทละครเรื่อง “ขอมดำเนิน” นี้ทรงพระราชนิพนธ์ที่จังหวัดปราจีนบุรี ตั้งแต่วันที่ ๑ ธันวาคม ร.ศ. ๑๓๑ (พ.ศ. ๒๔๕๕) ถึงวันที่ ๘ เดือนเดียวกัน. ทรงพระราชนิพนธ์ค่านำไว้ตอนหนึ่งมีความว่า:-

“บทกลอนเรื่องขอมดำเนินนี้ เดิมทีที่จะเกิดขึ้นก็ถือได้จับแต่งเรื่องตำนานสำหรับงานแสดงตำนานเมื่อปี ร.ศ. ๑๓๑. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ ผู้มีหน้าที่เป็นผู้ช่วยข้าพเจ้าในแผนกกันพงษาวดารและตำนานต่าง ๆ ได้เป็นผู้ทรงปรารภขึ้นว่า เรื่องในพงษาวดารเหนือมีดี ๆ อยู่, แต่มีที่เสียสำคัญอยู่ตรงที่ว่า จะเชื่อถือเอาเป็นจริงแท้ไม่ได้เสียโดยมาก, เพราะผู้แต่งพงษาวดารเหนือมักชอบเก็บแต่เรื่องแสดงอิทธิปาฏิหาริย์เสียเป็นพื้น. ข้าพเจ้าได้เป็นผู้กล่าวขึ้นว่า เรื่องทั้งปวงในพงษาวดารเหนือเชื่อว่ามีความจริงเป็นแก่นมูลอยู่ทุกเรื่อง, เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้วก็ดูน่าจะสันนิษฐานเรื่องต่อไปตามที่น่าจะเป็นจริงได้, กรมพระดำรงทรงเลือกเรื่องขอมดำเนินมาให้ข้าพเจ้า, ข้าพเจ้าจึงได้แต่งเป็นคำสันนิษฐานขึ้นตามแบบนักเลงพิจารณาโบราณคดี, ก่อที่ตรงใดมีหลักฐานก็ว่าไปตามหลักฐาน ที่ได้ไม่มีหลักฐานก็ว่าไปตามความเห็นของตนเอง, อันคิดไปได้โดยอาศัยหลักทางโน้นบ้างทางนี้บ้าง. คำสันนิษฐานอันนี้กรรมการในการแสดงตำนานเห็นชอบด้วยว่าใช้ได้, จึงตกลงให้แสดงตำนานตามรูปเรื่องที่ข้าพเจ้าได้ลองผูกขึ้นใหม่นั้น.”

พระราชนิพนธ์เรื่องขอมคำดินนี้ มีบทนำเป็น
ตอน ๆ ดังนี้:-

๑. คำนำ.
๒. แกลงเรื่องขอมคำดิน ตามตำนาน
และโดยสันนิษฐานโบราณคดี.
๓. ชี้แจงความบางข้อ.
๔. ว่าด้วยลักษณะแห่งตัวละคร
เครื่องแต่งตัว ฯลฯ.
๕. เครื่องโรง ฯลฯ.

กลอนขอมคำดิน

● ออกเอื้ออกกุดูกระไร
เกิดเป็นไทยต้องเป็นทาสอนาคันกั.

● ชาวไทยจะดีเพราะมีนาย
เป็นยอดชายฉลาดสามารถจริง.

● เหลียวหลังแลดูซึ่งเคหาสน์
เป็นกรรมจำคลาดจากเคหา.

● เสี้ยมนายไวไวใครอยู่นอก
จงไปบอกหลวงเมืองเกษมทัฬหาร.

● พวกไทยใจหาญไม่กร้านศึก
อัคระทักให้ลั่นสนั่นก้อง.

● ขอเชิญพระองค์ขันทรงราชย์
เถลิงอาสน์สุโขทัยรังสรรค์.

ข้อเรื่องพระราชนิพนธ์ละครว่า "ขอมคำดิน":-

พระร่วง พ่อเมืองละโว้ วิตถวาฬการสงส่วย
น้ำไปขังเมืองขอม, จึงเจรจากับนักคุ่มผู้มาทวง
ส่วยขอให้ช่วยขนน้ำไปด่วย. นักคุ่มว่าม่เกว่ข่น
เพียง ๑๐ เล่มเท่านั้น ถ้าบรรทุกได้พอ ก็ยอม.
พระร่วงจึงให้จัดท่าชะลอมเอาข่นยาแทนต่ม จึง
บรรทุกได้. นักคุ่มเสียที่ตองขนน้ำไป. ท้าวพัน-
ธุมสุริยวงศ์เจ้าเมืองขอมเห็นว่า พระร่วงฉลาด
เกินไป จะทงไว้ไม่ได้, จึงสั่งให้พระยาเดโชยก
ทัพไปจับ. นายมน่เป็นยาว พรานป่าทราบเข้า
จึงเข้าไปทูลพระร่วง. พระร่วงเห็นว่าชาวละโว้
คงจะออกต่อสู้ทัพขอม และสู้ทัพขอมไม่ได้,
พระองค์จึงหนีไปสุโขทัย ใช้ให้นายมน่เป็นยาว
แจ้งข่าวนี้แก่กองทัพขอมด่วย. นายมน่ก็จัด
สำเร็จ โดยแกล้งขอมถูกขอมจับ. พระยาเดโช
จึงปลอมเป็นไทยไปสุโขทัยแต่ผู้เดียว. กองทัพ
อยู่ทางนี้ถูกชาวละโว้ออกมาตีแตก, โดยนาง
จันทรมารดาพระร่วงเป็นผู้นำ. ทางสุโขทัยพระ
ยาเดโชไปถึงวัดที่พระร่วงอยู่ ถามหาพระร่วง
พระร่วงจึงให้ศิษย์วัดมาจับตัวได้. แล้วชาว
สุโขทัยก็อัญเชิญพระร่วงขึ้นครองราชย์.

พระร่วง (ละครพูดกำกลอน).

ต่อมาถึง พ.ศ. ๒๔๖๐ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระร่วง ละครพูดกำกลอนแสดงตำนานไทย” ขึ้น, โดยมีพระราชนิพนธ์นำหน้าว่า:—

“บทละครพูดกำกลอนเรื่อง “พระร่วง” นี้ ข้าพเจ้าได้แต่งขึ้นเพราะเหตุที่ได้มีสมาชิกเสือป่ารักษาดินแดนได้แสดงความปรารถนาจักใคร่เล่น เรื่อง “พระร่วง” ซึ่งเห็นว่าเป็นเรื่องปลุกใจคนไทยเราอย่างดีเรื่องหนึ่ง. แต่บทกลอนที่ข้าพเจ้าได้แต่งไว้ก่อนนี้ เป็นบทสำหรับเล่นละครอย่างแบบเก่า จึงยากที่สมาชิกเสือป่าจะเล่นได้, เพราะเกี่ยวแก่การต้องใช้บทอย่างทำละคร ซึ่งเป็นของยากแก่ผู้ที่ไม่ได้เคยฝึกหัด, ด้วยเหตุฉะฉานนี้ ข้าพเจ้าจึงได้คิดแต่งขึ้นใหม่ เป็นแบบละครพูดกำกลอน, เพื่อให้สะดวกแก่ผู้ที่ไม่เคยฝึกหัดรำละครแบบเก่าเล่นได้.”

นักกุ่มมาทวงส่วน้ำ. พระร่วงให้จัดเลี้ยงดูอย่างดี และต่อเรื่องของการส่งส่วน้ำ, ตกลกกันว่า ถ้าพระร่วงบรรทุกน้ำเต็มจำนวนบนแก้วขึ้น ๑๐ เล่มได้ นักกุ่มก็จะรับน้ำไป. พระร่วงจึงให้ทำชะลอมและไปบวงสรวงที่ทะเลชุบศร แล้วก็สำเร็จ นักกุ่มเสียที่ต้องนำน้ำไปเอง. พระร่วงรู้ว่าขอมจะโกรธเกรงจะยกมาตี จึงให้เตรียมบ้องกันเมืองและมีสารไปขอกำลังกรุงสุโขทัย แต่พ่อเมืองสุโขทัยกำลังประชวร จึงมาช่วยมิได้. ทางเมืองขอม ท้าวพันธุสุริยวงศ์โกรธจริง ๆ และสั่งพระยาเดโชให้ยกทัพมาจับพระร่วง. นายมันนี่พานำความมาทูลพระร่วง พระร่วงจึงหนีไปสุโขทัยกับทนาย ๒ คน เพื่อมิให้ละไว้ถูกโจมตี. นายมันนี่รับคำสั่งให้ส่งข่าวให้กองทัพขอมรู้ นายมันนี่ก็ทำตาม, ขอมถูกทหารขอมจับ, แจ้งให้ขอมทราบที่พระร่วงหนีไปสุโขทัยแล้ว. ตอนกลางคืนตัวเองก็โรยยาในกองไฟให้ทหารขอมหลับ หนีออกมาได้. ฝ่ายละโว้พอทราบเรื่องก็ยกพลไปโจมตีกองทัพขอมโดยมิให้รู้ตัวจนขอมแพ้กระจายไป. พระยาเดโชตามพระร่วงไปสุโขทัย พบพระร่วงกำลังกวาดวัด. พระร่วงเห็นพิรุชจึงให้คนจับไว้ได้. หลวงเมืองก็ตามไปที่นั่น ทางสุโขทัยขาดพ่อเมืองจึงเชิญพระร่วงขึ้นครองราชย์. ที่แรกหลวงเมืองไม่ยอม แต่เพื่อรวมไทยเข้าด้วยกันจึงยอม.

• ตูขำมุงจิตคิดให้
ทวยไทยเป็นสุขสมโสร
เป็นไทยได้สมนามะกร
พันร่อน, พันปวงอันตราย.

• เพราะถูกรักปวงประชากว่าชีวิต,
จึงได้คิดหลักไปเสียดีกว่า,
เพื่อตัดเหตุเภทภัยพาลา
ยอมม้วยมรณาลำพังตน.

พระร่วง ละครพุดคำกลอน ไม่
เหมือน ขอมดำดิน ดังต่อไปนี้:-

๑. ให้ชาวละโว้ซ่อมกำแพงเมือง
และตกแต่งคูค่ายไว้.
๒. มีสารไปผูกไมตรีขอความช่วยเหลือ
จากกรุงสุโขทัย.
๓. พระร่วงหนีไปกรุงสุโขทัย มี
นายบุญกับนายมีติดตามไปด้วย.
๔. พระร่วงลาผนวชแล้ว จึงถูกเชิญ
ให้ขึ้นครองราชย์.
๕. กล่าวถึงการรวมละโว้กับสุโขทัย
เป็นอาณาจักรไทยรวมกัน.

พระร่วง (ละครเรื่อง).

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗, โดยทรงปรับปรุงจากบทพระราชนิพนธ์ละครพูดคำกลอน.

ทรงตัดตอนทำชลอมใต้น้ำ และฉากกรุงนครมอออกทั้งหมด.

ทรงตัดตัวละครที่มั่ว, มีบท, จาก ๒๐ เหลือ ๑๒.

ทรงตัด ๕ องก์ เหลือ ๔ องก์; ๑๑ ตอน เหลือ ๖ ตอน; ๖ ฉาก เหลือ ๕ ฉาก.

เมื่อทรงพระราชนิพนธ์ใน พ.ศ. ๒๔๖๗ ทรงตัดเพลงออกประมาณ ๒๐ เพลง ในจำนวนประมาณ ๑๐๐ เพลง คงเหลือประมาณ ๘๐ เพลง. (การที่ต้องประมาณ เพราะว่าทรงแก้ไขอีก และไม่ตรงกับฉบับที่พิมพ์จำหน่าย).

พระร่วงวิตถกเรื่องกิจการบ้านเมือง เพราะขอมคงจะขกทัทมา และพ่อเมืองสุโขทัยทึงกตจะช่วยละไว้ไม่ได้, แล้วนายมันปั่นยาวก็เข้ามาทูลว่า พระยาเดโชขกทัทมาจริง ๆ. พระร่วงจึงตกลงจะหนีไปสุโขทัย เพื่อให้ละไว้ปลอดภัย, ให้นายมันปั่นยาว รีบออกอุบายให้กองทัพขอมได้ทราบ. นายมันปั่นยาวจึงแกล้งให้ขอมจับ, และแจ้งข่าวว่าพระร่วงได้หนีไปแล้ว. พอดกกลางคืนนายมันก็เล่านิทานขับเสภาให้ทหารขอมสบายใจ, แล้วโรยยาให้ทหารขอมหลับ เพื่อหนีกลับมกราชงานที่เมืองละโว้. นางจันทร์มารดาพระร่วงกำลังชมสวนอยู่ นายมันปั่นยาวก็เข้ามารายงาน. นางจันทร์เดือดร้อนมาก ลงทักก็จัดทัพออกโจมตีกองทัพขอม และตีแตกไปเพราะขอมไม่รู้ตัว. ฝ่ายพระยาเดโชแม่ทัพขอมนั้นปลอมตัวเป็นคนไทย ไปพบพระร่วงในสมณเพศกำลังกวาดวัด ไม่รู้จัก. พระร่วงให้รอกอยู่ แล้วบอกศิษย์ผู้คุมกจับตัวได้. พระร่วงยกโทษ และจัดส่งตัวไปนครธมแก่ในมรรณาการ. ท้าวเมืองสุโขทัยอัญเชิญพระร่วงขึ้นครองราชย์ในที่สุด.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงกำหนดให้พวกขอมร้องเพลงขอม และเพลงเขมร เป็นส่วนใหญ่ เช่น:-

เขมรโล้เรือ,
เขมรไทรโยค,
เขมรพระประทุม,
เขมรปากท่อ,
เขมรเป่าใบไม้,
เขมรเอวบาง,
ขอมกล่อมลูก.

เพลงประกอบ ตาโบล วิวังค์ ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ เรื่องขอมดำดิน ก็ใช้เพลงเขมร เช่นเดียวกัน คือ:-

เขมรพวง,
เขมรเขาเขี้ยว,
เขมรเป่าใบไม้,
เขมรเอวบาง.

บทร้องพระราชนิพนธ์บางบทที่ไม่ปรากฏในฉบับที่พิมพ์.

บทร้อง—เคโซ (เจมรโพธิสัตว์).

๑ ขอเดชะพระเมตตา, ข้าพระเจ้า
อันพระร่วงข้าสามาญ
ข้าจะขอรับอาสา
ถ้าแม้มันกล้าชิงชัย,
แม้ว่าพระร่วงยังคงอยู่
จะตามปองจงผลาญสังหารมัน,
น้อมเกล้ารับราชบรรหาร;
ไม่เกรงเดชผู้ผ่านแผ่นดินไศท.
จับพ่อเมืองมาให้จงได้;
ข้าจะไม่ไว้ชีวิต.
ข้าไม่ขอคืนสู่เขตชัย;
ให้ทรงธรรมสิ้นเสียนพาลา.

บทร้อง—นายมัน (ตनावแปลง).

๑ นึกสงสารพระร่วงผู้หน่มน้อย
แม้ผู้ใด ได้รู้จักท่านแล้วไซ้
ตั้งแต่บิดาสั้นชีวิต
โดยความนิยมนินดี
แต่พระร่วงนั้นไซ้ไร้สนุก
สงสารประชาราษฎร
เหตุว่าเป็นข้าเจ้ากรุงขอม
ยังนึกขังแสนจะแก่นใจ
เข้มข้อยกิริยาอัชฌาศัย;
ที่จะเว้นรักได้นั้นไม่มี.
เป็นทนายาทครอบครองบุรีศรี,
ในที่ควงจินนรากร
เป็นทุกข์เฝ้าทอดฤทัยดอน,
แสนเดือดร้อนเหลือสิ้นทุกตนไป;
ต้องยินยอมสารพัดคดีได้.
เกิดเป็นไทยต้องเป็นทาสอนาณัก.

บทร้อง—มหาราชครู และชาวสุโขทัย (พราหมณ์สี่คนน้ำเต้า).

๑ สุโขทัยนี้ไซ้ไร้ศักดิ์
รู้ยู่ท่าทรงสุธรรมา
สามารถอาจคิดเอาเปรียบขอม
เหมือนบอกกล่าวแก่ท้าวขอมพาล
สุโขทัยก็นิยมชมด้วย
แต่มีเหตุขัดขวางอยู่อย่างไร
กิตติศัพท์พระร่วงนาถา
อีกทั้งมีปัญญาวิชาชาญ
คักน้ำด้วยชลอมของท่าน
ว่าท่านไม่ยอมอ่อนค่อไป
อยากจะใคร่ไปช่วยด้วยทัพใหญ่
ท่านไซ้ขอมรู้ยู่แล้วดี.

หมายเหตุ:— ชาวสุโขทัยร้องซ้ำบาทที่ ๒ (ขวามือ).

เปรียบเทียบเพลงเขมรเป่าใบไม้ สามสำนวน.

ขอมดำดิน

● บัดนั้น
จึงนั่งนึ่งนึ่งกรีกไทร
เป็นเมืองภายนอกอาณาจักร
สุขุขทัยกำลังสพรังดี
จำจะกิดซึ่งอุบาย
กูจะลอดคอดไปมิให้พัก

เดโชฟังแล้วไม่สงสัย

อันว่าสุขุขทัยธานี
จะฮักฮักตะบึงไปถึงที่
จะต่อตีคงขากลับากนั้
ลอบลั้งทำลายปรบักษ์
ลอบลักฆ่าฟันให้บรรลัย ๗ ๖ คำ ๗

พระร่วง

เมื่อหัวหน้าเลี้ยงลั่นแล้วไซริ
(ละครร้อง) นำจะสันเหิมหาญทง,
สำคัญอยู่ที่ตัวอ้ายพ่อเมือง
แต่อ้ายร่วงหลบลั่นไป
ซึ่งอยู่ภายนอกอาณาจักร,
สุขุขทัยกำลังสพรังดี,
จำจะกิดซึ่งอุบาย
กูจะลอดคอดไปมิให้พัก,

ชรอยไทยจะวายคลายความหลง,
แล้วและคงระขอบย้อนต่อไป.
มันจะก่อกระเดื่องขึ้นอีกได้;
สู่แดนสุขุขทัยธานี,
จะฮักฮักตะบึงไปถึงที่.
จะต่อตีคงขากลับากนั้.
ลอบลั้งทำลายปรบักษ์;
ลอบลักสังหารผลาญชีวา.

เพลงประกอบรูปภาพ (ดาโบล วิวงศ์) เรื่อง ขอมดำดิน

ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ :-

พระยาเดโชวิชาชาญชัย
ว่าข้าขอรับจับตัวนายกอง
ท้าวเรอตรัสห้ามด้วยความการุณ
ขุนขอมแค้นถึงบึงพิงไพราย

ฟังตรัสขัดใจก็ทูลสนอง
ด้วยน้ำสนองพระเดชพระคุณ
ว่าอย่าหันหุนจะอันตราย
ขกทรงวายกตัญญูสี่.

เปรียบเทียบเพลงเขมรเอบาง สามสำนวน.

ขอมคำดิน

๑ แล้วยิ่งจัดแจงแต่งกาย
เลือกสรรอาวุธศาสตรา
มุ่นเกล้าเกล้าวิธีใหม่
จึงรีบเสด็จลตสกรอวย

ให้ละม้ายแมนไทยเช่นว่า
ซ่อนในกายาเรียบร้อย
เหมือนอย่างแบบไทยใช้สรอย
ได้ต้อยติดตามพระร่วงไป ฯ เชิด ๔ คำ ฯ

พระร่วง นักคุ้ม
(ละครร้อง)

อันเจ้าประคุณจะคิดไป
ถ้าแม่เพลิงพล้ำลงกงมรณา

โดยลำพังไซรี, ข้าเกรงว่า
พวกข้าจะพลอยเดือดร้อน.

เดโช อย่าขัดเลยเจ้าเอช, กรานไซรี
กูได้ทูลแต่องค์พระภูธร
แม้ว่าพระร่วงยังคงอยู่
อันถ้อยคำทำนูลพระทรงธรรม
ฉนั้นก็ขอแรง, นะนักคุ้ม,
ตัวกูจะปลอมแปลงไป
จะแต่งกายให้เหมือนคนไทย
ลลับเหมือนกับภูคำดิน;

กูตั้งใจแมนมั่นไม่ผันผอน
ว่าจะจับศัสกรโดยฉับพลัน;
กูไม่ขอคืนสู่เขตขัณฑ์;
ต้องถ้อมนั้นจนกว่าจะบรรลย์.
ให้เจ้าอยู่ควบคุมทัพใหญ่,
กระทั่งสุโขทัยธานี.
เด็ดลอคคอดไปสมถวิล,
กงจะสิ้นเสียนหนามศัสกร.

เพลงประกอบรูปภาพ (ตาโบล วิวงศ์) เรื่อง ขอมคำดิน

ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ :-

แทรกคินไปสุโขทัยบุรี
พบตัวพระร่วงบถิศงกา
พระร่วงฟังถามตรัสความประวิง
ว่าแล้วหลีกไปบให้สงกา

ผุดขึ้นคุดที่เสมออุรา
พลงถามสืบหาพระร่วงธสิง
ว่านั่งอยู่เทอดูจะเชิญ ข ม
ขุนขอมกายาก็คาพระลาน.

ศกุนตลา.

ในเวลาใกล้เคียงกับเวลาที่ทรงพระราชนิพนธ์ละครรำ เรื่อง “ขอมดำดิน” พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์ละครรำอีกเรื่องหนึ่ง ที่เป็นเรื่องสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่าเรื่อง “ขอมดำดิน” คือ เรื่อง “ศกุนตลา”.

เรื่องศกุนตลา เดิม นั้น เป็นเรื่องเกร็ดเรื่องหนึ่งในคัมภีร์มหาภารต มีชื่อว่า “ศกุนตโลปาขาน” . กาลิทธาสรัตนะกวี นำไปประพันธ์เป็นบทละครภาษาสันสกฤต ปนภาษาปรากฤต ๗ องค์ ถวายพระเจ้าศรีวิกรมราชาธิบดีแห่งแคว้นอุษเชนี, ในลุ่มแม่น้ำคงคา, เมื่อประมาณ ๑๕๐๐ ปีมาแล้ว.

ศกุนตลา ของ กาลิทธา รัตนะกวี เป็นนาฏกะที่ชาวยุโรปตื่นตื่นกันมาก แปลออกเป็นหลายภาษา หลายสำนวน ผู้เรียบเรียงเคยเห็นแสดงในสวนแห่งวิทยาลัยมอดลิน ที่มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด ก็ครั้งหนึ่ง.

ในการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง ศกุนตลา นี้ ทรงอาศัยฉบับภาษาอังกฤษซึ่ง Sir William Jones เป็นผู้แปล, และทรงเทียบเคียงกับฉบับของ Sir Monier-Williams บ้าง. และมีพระบรมราชาธิบายไว้ว่า:—

“การแต่งบทละครเรื่อง ศกุนตลา เป็นภาษาไทยนี้ ข้าพเจ้าตั้งรูปตามใจข้าพเจ้าเอง คือ ให้เหมาะแก่การที่จะเล่นเป็นละครอย่างไทยได้ ไม่ได้เดินตามแบบนาฏกะฉบับเดิม, แต่หาได้คิดเพิ่มเติมข้อความอันใดลงไปโดยอำเภอใจนอกเรื่องไม่ ทั้งเนื้อเรื่องและเนื้อความ.”

ศกุนตลา

รวมจดหมายที่พิมพ์ได้

เรื่อง “ศกุนตลา” นี้ ผู้เรียบเรียงได้เคยบรรยาย (ในการพูดหลังอาหารในที่ชุมนุม
นักเรียนเก่าโรงเรียนมหาดเล็กหลวง) ถวายสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา
สิริโรภาสพัฒนวัตติ์, เมื่อวันที่เสาร์ที่ ๖ มกราคม ๒๕๑๖, ได้กล่าวว่า ศกุนตลา

“งามงดหาที่ติมิได้,”

และมีอยู่ ๔ ตำนวน คือ :-

ตำนานที่ ๑ ฉบับลายพระราชหัตถ์ ในกระดวยฟลุสแก๊ป.

ตำนานที่ ๒ ฉบับละครรำที่พิมพ์เป็นเล่ม.

ตำนานที่ ๓ ฉบับพิมพ์ดีด.

ตำนานที่ ๔ ฉบับละครร้องสำหรับแสดงบนเวทีที่พิมพ์เป็นเล่ม.

ปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่ง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวคงจะได้ทรงพระ
ราชวินิจฉัย คือ จะให้พระทุรวาส ออกมาแสดงตนหรือไม่. ประเพณีที่ดีของไทยเรานั้น
ย่อมไม่แสดงความชั่วร้ายหยาบโลน หรือที่น่าหวาดเสียวในที่ประชุม. จะให้พระทุรวาสออก
มาสาปแข่งศกุนตลาอย่างนั้นหรือ? ในฉบับเดิมที่แปลหรือคัดต่อ ๆ กันมากก็มีหลายตำนาน.

ศกุนตลา ฉบับเบงกาลี เริ่มตอนที่ ๒ ด้วย อนุสุยาและปียวาทออกมาเก็บดอกไม้,
สนทนากันด้วยความวิตกกังวล, แล้วได้ขึ้นเสียงด่าแข่งของพระทุรวาสที่อยู่ในโรง, อนุสุยา
ตกใจ รีบออกไป แล้วสักครู่ก็กลับมาได้ว่าได้อ้อนวอนจนพระทุรวาสผ่อนหนักให้เป็นเบา
แล้ว ฯลฯ.

ฉบับที่ Alfred Mortier แปลเป็นภาษาฝรั่งเศส พระทุรวาสออกแสดงและได้พบทั้ง
ศกุนตลาและทุษยันต์. ตอนหนึ่งมีบทดังนี้ :-

Douchmanta :- Vieillard, qui le permet d injurier cette jeune fille ?

Dourvasas :- Et qui es-tu, toi, pour prendre sa défense ?

Douchmanta :- Je suis le roi Douchmanta.

Dourvasas :- Et moi le sage Dourvasas. Si tu es riche en pouvoir terrestre, je suis
riche en austérités impérissables. Cette jeune fille a refusé l'arghya a un
vieillard fatigué. Mes paroles s'accompliront par la vertu des méditations.

Douchmanta :- Va-t'en.

ศกุนตลา (สำนวนที่ ๑).

ศกุนตลาสำนวนที่ ๑ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้พระทรวาส ออกแสดง, ทรงกำหนดให้หนึ่ง “ผ้าถุงสี่เหลี่ยมคร่ำ ๆ ห้อยชายโจงชาย ไม่มีเสื่อ ห่มหนัง กวาง ขฎาจีบหนังกวาง ไม่ผัดหน้า ก้าวขมวดอย่างคนดู ติดหวอดเกราะหงอก มีดำแซมเล็กน้อย ถือไม้เท้าง่ามถ้อ สพายข่าม”. มีบทดังนี้:—

ร้าย ○ ดุษฎีโรชโรชเกรี้ยว
เล่าบ่เมนตราพื้มทำ

ขบเขี้ยวหน้าตาแดงกำ
แล้วซ้ำประกาศแข่งไป ฯ ๒ คำ ฯ

○ ผู้มีหน้าที่จะรับแขก
ไม่ทำหน้าที่ให้ศิโร
ถ้าแม่มีวฬ่วงหลงไหล
ขามเมื่อไปพบประสบตา
ขอให้ฝ้ายโน้นลุ่มสนิท
เหมือนคนเมายามต่างสติดี

ซึ่งมาแปลกจากที่น้อยใหญ่
ผิดใหญ่ไม่ควรกรุณา
ฝันใฝ่ถึงคู่สน่หนา
ขออย่าให้ชู้ไยดี
เกล็ดจิตรลุ่มหมดถ้วนดี
ลุ่มคำพาที่เมื่อเมามาย ฯ ๖ คำ ฯ

(ในขณะที่แข่งนี้ นางอนุสุยาออกมายืนฟังอยู่ ทำท่าตกใจ.)

ร้าย ○ บัดนั้น
ได้ฟังคำคำแข่งแรงร้าย
ก้มเกล้าบังคมพระคาบส
นางศกุนตลาอรไทย
ตัวนางเหมือนเป็นไขหนัก
จึงใช้ข้านาต้อนรับแทน

นางอนุสุยาโหมฉาย
ใจหายตระหนกตกใจ
ทูลพระทรงพรตเป็นใหญ่
มิใช่หลบหลู่คู่เกลน
โรครกันร้ายเหลือแสน
พระเป็นเจ้าอย่าแค้นเคืองน้อง ฯ ๖ คำ ฯ

(เจรจาตามใจพอสมควร ฤจะไม่เจรจาก็ไม่ขัดข้อง.)

○ เมื่อนั้น
แม้ความผิดมิใช่โดยใจปอง
ตัวก็กิดเวทนา
เอาเดิดจะผ่อนลงไป
ถ้าแม่ได้ส่งใจไว้ต่างหน้า
จงมีคุณเหมือนยาแก้ตามัว
แต่บัดนี้ครั้นว่าตัวกู
ว่าแล้วก็ลาโหมนาง

พระมุนีค้อยกลายขุ่นข้อง
บกพร่องเพราะมีโรคใจ
แต่จะถอนวาทหาได้ไม่
พอให้ช่องปลอดรอดตัว
กัญญาชกขุให้หัว
อย่ากลัวคงสมอารมณ์นาง
จะพักอยู่ต่อไปก็ขัดขวาง
เดินทางต่อไปในพนา ฯ เชิด ๘ คำ ฯ

(พระทรวาสและนางต่างคนต่างหายเข้าโรง.)

ต่อจากตอนนี้ มีบท (ในสำนวนที่ ๑) ที่ไม่เหมือนสำนวนอื่น ดังนี้:-

(พระกัณเฑาะวสออกนั้งเตียง มีศิษย์ออกมานั่งปฏิบัติพอสมควร.)

ร้าย • เมื่อนั้น ชื่นชมด้วยสมจินดา เห็นถึงเวลาควรส่ง ไปยังองค์พระสวามี จึงให้หานางเฝ้าโคตมี ให้แต่งตัวธิดาขำรอรัง	พระกัณเฑาะวจารย์เฝ้าฉลาด เห็นว่าฤกษ์งามยามดี โหมยงสุตามารศรี แทบทั้นกระสนิเวศน์วัง พระมุนีกำชับสรรพสัง พาไปส่งที่ยังวังใน ๑ ๖ คำ ๑.
--	--

เจรจา • (กัณเฑาะ) นั้งแนโคตมี (โคตมีขานจากในโรง) เจ้าขา (ออกมาจากในโรง พระฤกษ์หลุดออกไป) นั้งแนโคตมี วันนีจะไปนั้งคูศิษย์บำเรอคุณท์ เอาท่อนพื้นเพิ่มพูนจนเป็นควนกลุ้มไป แต่ถึงกระนั้นก็ หยอดเปรียงลงได้เหมาะตรงกลาง กุกิดดูเห็นท่าทางเป็นนางดี ไม่ควรให้สกุนตลานารีเจ้าละห้อย คอยอีกต่อไป เจ้าจงพาเจ้าหล่อนเข้าสู่วงในให้ได้บำเรอพระกัศดา สมดังประเพณีการอวาทืออย่าง มหามงคล เจ้าจงไปแต่งตัวนฤมลให้งามงด ให้สมเป็นนารีมียศผู้บริจาพระจอมไมท กูจะให้มิศร พราหมณ์คุมไปกระทั้งถึงมหานคร ไปเจ็ดไปอย่าให้ทันร้อนจะได้เดินทางไปสบาย ๆ.

ร้าย • บัดนั้น กรบาทาพระสิทธาคลาไคล	โคตมีเการพนบไหว้ เข้าไปหามังนารี ๑ เสมอ ๒ คำ ๑.
--	--

(พระกัณเฑาะและศิษย์เข้าโรง.)

(นางสกุนตลา กับนางพี่เลี้ยงและนางอื่น ๆ ออกนั้ง ต่างไหว้นางโคตมี.)

เจรจา • (โคตมี) สกุนตลา พระมุนีท่านมีบัญชาให้ป้ามาจัดแจงแต่งตัวหลาน จะให้พาตัวไปถวายพระ ภูบาลผู้ผ่านพิภพในวันนี้ (อนุสุยา) นั่นเป็นไรโชคหล่อนดี ฉันทบอกหล่อนแต่กันจริงหรือมิใช่ (โคตมี) แม่สาว ๆ ก็อย่ามัวรำไร มาช่วยกันจัดแจงแต่งเจ้าสาวเถอะ ๑

หมายเหตุ:- พิมพ์เพิ่มเติม มิได้ตัดทอน เพราะว่ายังไม่เคยพิมพ์มาก่อน.

ศกุนตลา (สำนวนที่ ๒).

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชวินิจฉัยในที่สุดว่า พระทรวาสไม่ควรออกแสดง, จึงได้ขังพระราชนิพนธ์ละครไว้ ดังที่พิมพ์จำหน่ายแพร่หลายแล้วนั้น.

ในพระราชนิพนธ์ศกุนตลา (สำนวนที่ ๒) นี้ อนุสุยา
เล่าให้นางโคตมีฟังว่า ตนกับป้าวาท

“ถือกระจาดไปเก็บดอกไม้ เดินไปไม่ได้ถึงไหน
ก็ได้ยินเสียงสำเนียงก เสียงผู้ขายมาร้องเรียกที่
หน้าบรรณศาลา เวลานั้นแม่ศกุนตลาหลอนเป็น
น้ำที่รับรอง แต่หลอนนอนอยู่ในห้อง เพราะ
หลอนไม่สบายใจ คิดฉันทรีบไปหมายจะต้อนรับ
แทนสักที่ ยังมีทันจะไปถึงที่พระฤกษ์ก็เปล่งสิงห
นาท.”

สรุปว่า พระทรวาสไม่ได้ออกแสดง ให้อนุสุยาเป็นผู้เล่าเรื่องแทน.

นอกจาก เนื้อเรื่อง ยังได้ทรงพระราชนิพนธ์ ส่วนประกอบ คือ

๑. คำนำ.
๒. เครื่องแต่งตัวละคร แยกเป็นฝ่ายมนุษย์, ฤๅษี และพราหมณ์ ฝ่ายเทวดา และเบ็ดเตล็ด.
๓. หมายเหตุ เรื่องการแบ่งละครเรื่องนี้เป็นสองตอน.
๔. พระราชนิพนธ์ เรื่อง นาฏกะ คือ ละครที่เล่นในมณฑลประเทศอันเป็นแผนแห่งละครไทย.
๕. อภิธานสังเขป อธิบายศัพท์ต่าง ๆ ที่มีใช้ในเรื่องนี้ รวม ๑๓๗ คำ (๕๗ หน้ากระดาษ).

แสดงครั้งแรกในการทำบุญขึ้นเรือนใหม่ของจางวางโท พระยาเทพทวาราวดี อธิบดีกรมมหาดเล็ก โดยมหาดเล็กกรมโขนหลวง, ตอนต้น เมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๔๕๖, ตอนปลายเมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๔๕๖.

หมื่นทรงนัจริ เป็น หัวทูนขันต์.
นายแถมเล็ก เป็น นางศกุนตลา.

ชมโฉม • นี้ญาบุตรพระดาบส
 งามหมดหาใครจะเปรียบได้
 อนิจจาบิดาท่านแสรังไซ้
 มารดต้นไม้พวนดิน
 คูฝิวสีนวลละอองอ่อน
 มลิซ้อนดูดำไปหมดสิ้น
 สองเนตรงามกว่ามฤคิน
 นางนี้เป็นปิ่นโลกา
 งามโอษฐ์ดั่งใบไม้อ่อน
 งามกรดั่งลายเลขา
 งามรูปเลอสรระขวัญฟ้า
 งามยิ่งบุผาแบ่งบาน
 ควรฤมานุ่งลากรอง
 ควรแต่เครื่องทองไพศาล
 ควรแต่เป็นยอดนงคราญ
 ควรคู่ผู้ผ่านแผ่นดินไผท ฯ

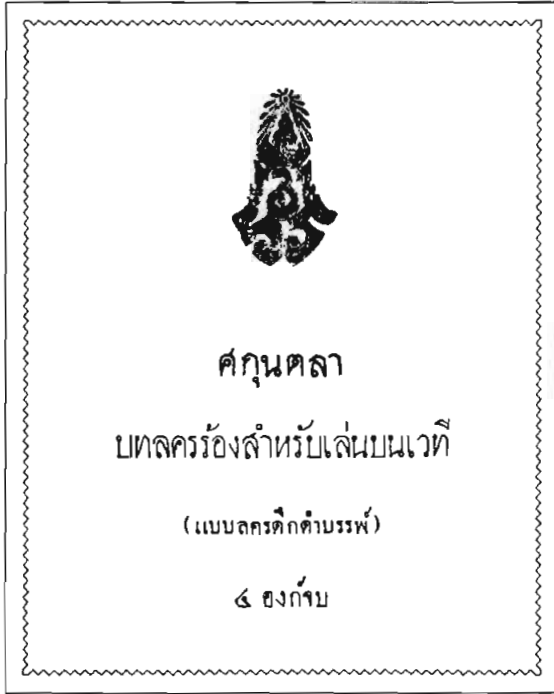

ทุษย์นต์เสด็จลำนเอนในป่า เห็นกวางดำตัว
 หนึ่งก็พอพระทัย. กวางหนึ่งไปยังอาศรมพระดาบส
 ก็พอพระกัณวะมุนี แต่ท่านไม่อยู่ อยู่แต่ลูกเลี้ยง
 ของท่านคือสกุนตลา. ทุษย์นต์ทอดพระเนตรเห็น
 สกุนตลา ก็พอพระทัย และได้นางเป็นพระชายา
 แล้วก็จากไป, ให้แหวนวงหนึ่งไว้เป็นที่ระลึก.
 ต่อมาอีกหลายเดือน พระกัณวะมุนีตกลงจะ
 ส่งสกุนตลาเข้าไปถวายพระกัศดา บังเอิญฤษีทุร
 วาสมายังอาศรมพระดาบส เป็นหน้าที่ของสกุน
 ตลาจะต้องรับรอง แต่เธอไม่สบาย. ฤษีจึงแสร้ง
 ให้ทุษย์นต์ลืมนาง แต่ถ้าได้เห็นของที่ระลึกนั้น
 จึงให้อำได้. สกุนตลาเข้าเมืองไปเฝ้าทุษย์นต์,
 ทุษย์นต์จำไม่ได้ และแหวนของนางก็หายไปเสีย
 แล้ว. สกุนตลาไม่มีความผิด เทพอัปสรจึงรับนาง
 ขึ้นไปสู่สวรรค์. ต่อมาชาวปรเมงตกปลาได้แหวน
 ของสกุนตลาในท้องปลา นำมาขาย. เสนาเห็นเข้า
 ก็นำไปถวายทุษย์นต์. ทุษย์นต์เห็นแหวนก็ระลึก
 ได้และคลุ้มคลั่ง คิดถึงนาง. ในที่สุดพระอินทร์
 เสด็จให้ทุษย์นต์ไปปราบกาละเนมี ปราบแล้ว
 แวะไปนมัสการพระเทพบิดร จึงได้พบสกุนตลา
 ณ ที่นั้น.

การชมนางว่า “ตางามเหมือนตานเอน” และ “ปากงามเหมือนใบไม้” นั้น กวีอินเดีย
 โบราณเขาชมกันอย่างนั้น, พระองค์ก็ทรงพระราชนิพนธ์รักษาของเดิมไว้. แต่ “คูฝิวสีนวล
 ละอองอ่อน มลิซ้อนดูดำไปหมดสิ้น” นั้น เป็นของพระองค์เองโดยแท้.

- พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ พระรามชมนางสีดาว่า “งามเนตรดั่งเนตรมฤคา”.
- “ ” ทศกรรฐ์ชมนางสีดาว่า “พิศเนตรดั่งเนตรมฤคิน”.
- พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒ อีเหนาชมบุษบาวว่า “งามเนตรดั่งเนตรมฤคมาศ”.
- พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๖ ทุษย์นต์ชมสกุนตลาว่า “สองเนตรงามกว่ามฤคิน”.

ศกุนตลา (สำนวนที่ ๓).

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์ละครไว้แล้ว ทรงปรับปรุงเป็นละครเรื่อง สำหรับแสดงบนเวที ๔ เรื่อง คือ:-

๑. ขอมดำดิน (พระร่วง).
๒. ท้าวแสนปม.
๓. พระเกียรติรีด
- และ ๔. ศกุนตลา (สำนวนที่ ๓ และ ๔).

ผู้เรียบเรียงเข้าใจว่า ทรงพระราชนิพนธ์ศกุนตลา สำนวนที่ ๓ ในกลาง พ.ศ. ๒๔๖๒ เป็นอย่างช้า.

เปิดฉาก องก์ที่ ๓. สำนวนที่ ๓ ดังนี้:-

องก์ที่ ๓

ฉากที่ ๑

ห้องในกุฏิที่อยู่ของศกุนตลา

(เป็นฉากหลัง)

(เมื่อเปิดม่าน ธรรมบาลีซึ่งวางหน้าเตียงออกไม่อยู่. แฉก
ไดตมย์พบหนังสือดังออกมา.)

ไฉยมิ
โอรส
โอรส

เออแม่สาว ๆ, แม่ศกุนตลาอยู่ไหน?
หล่อนไปไหนพวกควัดที่ในกู. แม่จะพา
ไปไหน, หล่อนมีคอกมดที่พาไปไหนพวกควัด. อนึ่งไฉยมิ
จากหน้ากุฏิ, จากหน้าให้ส่งแม่ศกุนตลาเข้าไปเฝ้าโอรส.

ในการที่ได้ทรงพระราชนิพนธ์ ปรับปรุงสกุนตลา ละครรำ (สำนวนที่ ๒) เป็นละคร
ร้อง (สำนวนที่ ๓) นั้น:-

๑. เนื้อเรื่อง ไม่เปลี่ยนแปลง (จึงไม่ต้องมีการย่อเรื่อง).
๒. ทรงตัดรายละเอียดบ้าง เพิ่มบ้าง แต่เพลงที่เพราะ ๆ ยังอยู่ตามเดิมทั้งหมด.
๓. บทเจรจา ใช้ทำนองรำตามเดิม.
๔. ทรงตัดบท พระกัณโถมุนี ที่ต้นฉาก ๓. ให้อนุสุชาและปียวาท นั่งจัดดอกไม้
และโคตม้อออกมาสนทนาด้วยเลขที่เดียว, ซึ่งกลับไปเหมือนต้นฉบับของกาลิทาส.
๕. พระราชทานนามบุคคลในเรื่อง คือ:-

ก. มิตรวาระสุ,	นครบาลแห่งนครหัสติน.
ข. ศรณकरพ	} พราหมณ์ผู้เป็นทูตของพระกัณโถมุนี.
ค. ศาร์ทวัต	

๖. ทรงเปลี่ยนพระมาตุลีเป็นพระ
มาตุลี ซึ่งกลับไปเหมือนชื่อเดิมในต้นฉบับ
สันสกฤต.

๗. ท้ายองค์ ๓ ฉาก ๒ มีบทของ
สกุนตลา และคำสอนของพระกัณโถมุนี
เพิ่มขึ้น.

๘. ทรงใช้กาพย์ยานี บ้างในองค์ ๓
ฉาก ๑ และ ๒. และมีเพลงปรบไก่ ต้นองค์
๓ ฉาก ๑.

กุมภิล.

ศกุนตลา (สำนวนที่ ๔).

ครั้นถึงกลางปี พ.ศ. ๒๔๖๓ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัด

การประกวดภาพ (ครั้งที่ ๓)

ที่พระราชวังพญาไท. สนิพระราชนิพนธ์ในเรื่องการเขียนภาพ จึงได้เกิดมีภาพฝีพระหัตถ์ ชุด “ศกุนตลา” เป็นภาพสี่หลายภาพ และมีพระบรมราชธิบายอย่างละเอียดถี่ถ้วนไว้ด้วย มีภาพดังนี้:—

๑. แลดูอรุณไขแสง	แสงแดงเรื่อเรืองเวหา.
๒. เหลือบเห็นกวางขำดำขลับ	งามสรรพสะพรุ้งดังเลขา.
๓. น้ญบุตรพระดาบส	งามหมดหาที่เปรียบมิได้.
๔. กลิ้งเกล้าเกล้าโลมโฉมขง	อิงองค์กรกอดขอดสงสาร.
๕. อนึ่งฟังจำคำสอน	บังอรผู้ยอดเสนาหา.
๖. ตัวเราเป็นเผ่าพงศ์กษัตริย์	จะรับนางเซซัดไม่ควรที่.
๗. ชิ่งแลดูแหวนที่แทนรัก	ทรงศักดิ์ขึงกนึ่งถึงโฉมฉาย.
- และ ๘. ภาพท้าวทุษย์ขันต์พบกับศกุนตลาและโอรสที่สำนักพระเทพบิดร.

ศกุนตลา (สำนวนที่ ๓) นั้นมี ๔ องค์ ไม่ได้แบ่งเป็นตอนที่ ๑ และตอนที่ ๒. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ซ่อมองค์ที่ ๓ และองค์ที่ ๔ สำหรับการแสดงในงานรื่นเริงของทวยนาครดุสิตธานี ในเดือนธันวาคม ๒๔๖๓.

เมื่อจะซ่อมได้ทรงพระราชนิพนธ์ปรับปรุงใหม่ เป็นศกุนตลา (สำนวนที่ ๔) ทรงพระราชนิพนธ์องค์ที่ ๓ และที่ ๔ ก่อน และให้เรียกว่า ตอนที่ ๒.

ภายหลังจึงได้ทรงพระราชนิพนธ์ ปรับปรุงองค์ที่ ๑ และ ๒ และให้เรียกว่าตอนที่ ๑.

การแสดงละครดึกดำบรรพ์เรื่อง ศกุนตลา ข้าราชการกรมมหรสพ เล่นบำเรอพระบุคคลบาทในงานการรื่นเริงของทวยนาครดุสิตธานี ณ สวนศิลาลัย เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๔๖๓
นั้น:—

นางสาวกบแก้ว อภัยวงศ์ เป็น ท้าวทุษย์ขันต์.
นางสาวเครือแก้ว อภัยวงศ์ เป็น นางศกุนตลา.

ในการที่ได้ทรงปรับปรุงสกนฺตลา (สำนวนที่ ๓) ให้เป็นสกนฺตลา (สำนวนที่ ๔) นี้:-

๑. เนื้อเรื่องไม่เปลี่ยนแปลง (จึงไม่ต้องมีการย่อเรื่อง).

๒. ทรงตัด องค์กรที่ ๓ ฉากที่ ๓ ออก จึงไม่มีบท ลากวาง:-

“ให้อาลัยกวางน้อยกลอยสวาท
ไม่เกลียดขามกัณเภาให้บ่อน.”

๓. ทรงตัด องค์กรที่ ๔ ฉากที่ ๔ “เลื่อนลอยมาโดยนภากาศ” ออก ยกไปรวมกับฉากที่ ๓, ตัดบทเจรจาทิ้ง.

๔. ทรงรวมองค์กรที่ ๑ กับองค์กรที่ ๒ เข้าเป็นตอนที่ ๑, และองค์กรที่ ๓ กับองค์กรที่ ๔ เข้าเป็นตอนที่ ๒.

๕. ทรงพระราชนิพนธ์ให้เริ่ม ตอนที่ ๒ ด้วยบทอินทรวีเชียรฉันทน์ เป็นบทเปิดฉาก, ร้องทำนองสรภัญญะ, เป็นการสร้างบรรยากาศให้เกิดความสงสารประทับใจ ดังนี้:-

• อัครมระบันดาล	ฤประหารประหัตตคู
บ้าน้อยละห้อยอยู่	ณ พะนั้พะนาลี
• ห่างองค์พระขอดรัก	วรอัครคะสามี่
โสภศัลยะพันทวิ	กลชีพะจะวาวาง.

๑๓๑

๖. ทรงเปลี่ยนบทเจรจาทำนองร่าย ทั้งหมดให้เป็นทำนองกลอน,

เช่น “เดินไปไม่ทันถึงไหนก็ได้ยินเสียงสำเนียง
เสียงผู้ชายมาร้องเรียกที่หน้าบรรณศาลา.”

เปลี่ยนเป็น “เดินไปหน่อยก็ได้ยินเสียงสำเนียง
ชายร้องเรียกอยู่ที่หน้าศาลาใหญ่.”

๗. ในองค์กรที่ ๓ ฉากที่ ๔ บทเจรจาของ สรรณकरพ เปลี่ยนเป็นของโคตมี.

การที่ทรงตัดทอนลงนั้น ก็เพราะว่าทรงเป็น
ผู้จัดการแสดงด้วย. ข้อมจะทรงทราบเป็น
แน่แท้ว่า “ชาวไป” ต้องตัดทอนลงบ้าง.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์คำอธิบายภาพชุด “สกุณฑล” ซึ่งมีภาพเป็นเรื่อง “สกุณฑล” ไว้ด้วย. จึงขออัญเชิญพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ ดังนี้:

ท้าวมุขยันต์, กษัตริย์จักรพรรดิผู้รุกรอบนครหัสติน, โอรสของประเทศ (ดินแดน) โภราณ, เสด็จออกไปล่าเนื้อในป่าตามประเพณีของกษัตริย์สมัยนั้น. ประทับรถม้ามอยู่ในป่าทิวเขาตรี. เวลาอรุณ ๗ วันที่จะมีเหตุการณ์ ก็จะทำให้เรื่องดำเนินต่อไป. ต้าวกษัตริย์ตื่นก่อนเสนาขาราชการ. เมื่อได้ปลุกเสนาขาราชการตื่นทั้งหมดแล้ว ท้าวมุขยันต์จึงเสด็จออกล่าเนื้อตามเคย ... เห็นทางดำตัว ๑, ซึ่งรูปร่างงดงามยิ่งกว่าตัวอื่น ๆ ... ท้าวมุขยันต์ทรงรถตามกวางนั้นไปโดยรวดเร็ว, เสนาริผลตามไปไม่ทัน, ไปจนถึงชายป่า, เห็นกวางล้มแล้ว. มองจะยังมีกษัตริย์ ๑ มารั้งห้ามขอชีวิตกวางไว้, โดยชี้แจงว่าพระกษัตริย์เจ้านั้นไม่อยู่, แต่ทรงสกุณฑลผู้ห่มระกฐิ์เฉียงไว้เป็นบุตรบุญธรรม, อยู่ท่าอสรณริมฝั่งน้ำเวลานั้น: ท้าวมุขยันต์ได้ทราบเช่นนั้นจึงไปยิงอสรณ, และเมื่อจะมีให้เขารู้ว่าเป็นกษัตริย์ จึงเปลื้องเครื่องทรงอย่างกษัตริย์เสียก่อนแล้วจึงไป.

หมายเหตุ:- กษัตริย์เสนาได้ถือ ทรงกษัตริย์พระหัตถ์.

แสดูอรุณไขแสง.

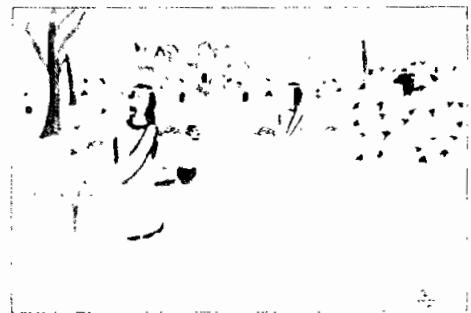
กล่อบเห็นทางดำตัวลับ.

ท้าวทุษยันต์เข้าไปถึงสวนดอกไม้ใกล้อาศรมแล้ว, แฝงพุ่มไม้ดูนางสกุนตลา กับนางพี่เลี้ยงและนางอื่นๆ ทำสวน. แฝงดูนางอยู่จนนางรู้สึกว่ามีคนแปลกมา, ท้าวทุษยันต์จึงออกจากที่กำบัง, ทักทายปราโมทย์กับนาง. ต่อนั้นจึงได้ความว่า นางสกุนตลานั้น เป็นบุตรพระมหาฤๅษีวิสามิตรกับนางฟ้าชื่อเมณฑกา, และพระกัณโฑนี้ ได้เลี้ยงไว้แต่เยาว์. พระวิสามิตรนั้น, ตามตำนานปรากฏว่าเป็นกษัตริย์โดยชาติกำเนิด, นางสกุนตลาจึงนับว่าเป็นผู้มีชาติสกุลสมควรจักอภิเษกสมรสกับกษัตริย์ได้. ท้าวทุษยันต์ได้ทราบความเช่นนี้ก็ยินดี, แต่เห็นว่าจะอยู่เนิ่นช้ำต่อไปอีกก็ไม่เหมาะ จึงลากลับไปพักในป่าตามเดิม.

ในระหว่างนี้พะเอินพวกบริวารของพระกัณโฑ... ได้รับความรำคาญมากเพราะปีศาจชล่ากล้ำหาญ, เห็นว่าพระกณอาจารย์ไม่อยู่, จึงเข้าไปทำลายกิจพิธีของพวกพราหมณ์บ่อย ๆ. พวกพราหมณ์จึงพร้อมใจกันไปอัญเชิญท้าวทุษยันต์เข้าไปครองอาศรม, เพื่อเอาพระบารมีช่วยกำราบพวกปีศาจ. ท้าวทุษยันต์ก็รับเชิญด้วยยินดี. ดังนั้นท้าวทุษยันต์กับนางสกุนตลาจึงได้มีโอกาสพบปะกันเนื่อง ๆ, จนเกิดรักกันขึ้น. ท้าวทุษยันต์โลมสกุนตลา และนางก็ไม่ข้องขัด, จึงเป็นอันได้เป็นคู่กัน.

ต่อมาไปไม่ช้าท้าวทุษยันต์ก็ต้องกลับไปนคร, หน้าที่, และรับรองว่าจะส่งชุดมารับนางเข้าไปกรุง.

จึงลาสกุนตลาและให้แหวนไว้ดูต่าง

นี้ฤๅษีบุตรพระดาบส.

แต่พะเอินได้ยังเกิดเหตุร้ายขึ้น, ก็ในวัน ๑ เวลาเช้ามีพระฤๅษีตนหนึ่งชื่อทิวาส ได้มาขังอาศรม. เวลานั้นพระกัณโฑไม่อยู่, และได้มอบหน้าที่ต้อนรับแขกไว้ให้สกุนตลาทำแทน, แต่พะเอินสกุนตลายังไม่ตื่น. ฉะนั้นฤๅษีทิวาส, ซึ่งเป็นคนใจร้อนและบ้ายศ, ไม่เห็นผู้ใดออกไปต้อนรับจึงโกรธ, และร้องแข่งผู้ม่านำที่รับแขกกันว่า:

กลิ้งเกล้าเกล้าโลมโลมขมยง.

“แม่เวลานี้มีผีฝันถึงผู้ใด, ผู้ที่มึงพะวงหลงรักอยู่ ณ บัดนี้, จนไม่เอาใจใส่ใยดีต่อกันก็ผู้ทรงพรต, จนล้มภตซึ่งนำที่ต้อนรับแขกผู้แปลกมา, ขอผู้หนึ่งจงล้มหน้า ถึงแม่เห็นถืออย่าจำได้, เหมือนคนมหาสุราซึ่งพูดอะไรไว้เมื่อยามเมา รุ่งขึ้นเช้าต่างแล้วก็ล้มภตฉะนั้นเถิด.”

นางพี่เลี้ยงของสกุนตลาได้ยินคำแข่งนั้น จึงออกไปบอกแก่ท้าวทราสว่า นางสกุนตลา จากกับผิว... จึงไม่สบาย, และมีได้ทราบเลขว่าฤกษ์มา, หาไม่คงจะออกไปต้อนรับด้วยความ เคารพ. พระท้าวทราสก็คอยคล้ายโกรธลงจึงตอบว่าจะถอนคำแข่งนั้นไม่ได้, แต่ให้พรไว้สำหรับ แก่, ก็ว่าเมื่อใดเขาเห็นแหวนที่ให้ไว้เมื่อจากกัน จึงให้หนักได้ถึงความหลังและรู้จัก จำได้. นางพี่เลี้ยงปิดความเรื่องนี้ไว้ ไม่ให้สกุนตลาทราบ.

ครั้นเมื่อพระกัณเฑาะว์มุนีกลับมายังอาศรม, ได้ทราบว่าสกุนตลาได้กับท้าวทฤษัณต์แล้ว ก็มีความยินดี. พอถึงวันฤกษ์งามยามดี จึงสั่งให้นางพราหมณ์ชื่อโคตมี พาสกุนตลาไปนคร หัสตินพร้อมด้วยพราหมณ์ผู้เป็นศิษย์อีก ๒ คน. พระกัณเฑาะว์สั่งสอนและอวยพรให้แก่นาง สกุนตลา, โคตมีพราหมณ์กับพราหมณ์อีก ๒ คนก็พานางไปนครหัสติน.

อนึ่งพี่งจำคำสอน.

ตัวเราเป็นเผ่าพงศ์กษัตริย์.

เมื่อสกุนตลาเข้าไปเฝ้า ท้าวทฤษัณต์ นางไม่ได้, ไม่ยอมรับไว้เป็นชานา, เพราะอำนาจ คำแข่งของฤกษ์ท้าวทราส. ครั้นเมื่อสกุนตลาจะแสดง แหวนที่ได้รับประทานไว้ในวันเป็นพยานก็ปรากฏว่า แหวนได้หายเสียแล้ว ท้าวทฤษัณต์จึงไม่ยอมรับ นาง, และไล่ให้ไป; แต่โสมะรัต, ปุโรหิต, กล่าว ขึ้นว่าได้มีโหรทำนายไว้ว่าท้าวทฤษัณต์จะมีโอรส เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ, ฉะนั้นปุโรหิตขอรับนาง สกุนตลาไปไว้ที่บ้านของตนจนกว่าจะคลอดบุตร. ถ้าบุตรนั้นกอบด้วยมหาบุรุษลัทธิจะ ก็ะทราบ ได้ว่าเป็นโอรสของท้าวทฤษัณต์, และเมื่อนั้นก็จะ นำตัวนางเข้าไปถวายในวัง. ท้าวทฤษัณต์ก็อนุมติ ตามความขอของปุโรหิต, ปุโรหิตจึงพานางออก ไป. พอออกไปพ้นท้องพระโรง ก็มีนางฟ้าตน ๑ ลงมาอุ้มเอานางสกุนตลาขึ้นไปสู่สวรรค์.

อยู่มาไม่ช้ามีชาวประมงผู้ ๑ นำแหวนที่ขี้วเร่ขายในนครหัสติน, เจ้าน้ำที่ฝ่ายนครบาลจับตัวได้ ใต้สวนได้ความว่าแหวนนั้นได้มาจากในท้องปลา ซึ่งจับได้ที่ลำน้ำตำบลศักราวตาร, ใกล้เทวสถานอัน ๑ ซึ่งนางศกุนตลาได้กล่าวไว้ว่าได้แวนมัสการ. นครบาลนำแหวนเข้าไปถวายท้าวทุขยันต์, ท้าวทุขยันต์ก็จำได้ว่าเป็นแหวนที่ให้นางศกุนตลาไว้เมื่อก่อน. เมื่อได้เห็นแหวนแล้ว ท้าวทุขยันต์รำลึกได้ถึงศกุนตลา ก็คลั่งไคล้ใฝ่ฝันถึงนางไม่เว้น.

ร้อนถึงพระอินทร์... เสิงทิพย์เนตรลงมาทราบเหตุการณ์แล้ว, จึงใช้พระมาตาลีลงมาเชิญท้าวทุขยันต์ไปปราบยักษ์กาลเนมิที่กำลังจับตัวผู้รับท้าวทามาช้านาน. ครั้นปราบอสูรพ่ายแพ้ไปแล้ว, พระมาตาลีจึงพาไปตามทางฟ้า, จนถึงเขาเหมะกฎ, จึงพาเข้าไปเฝ้าพระเทพบิดรกับพระอหิเทพมารดา.

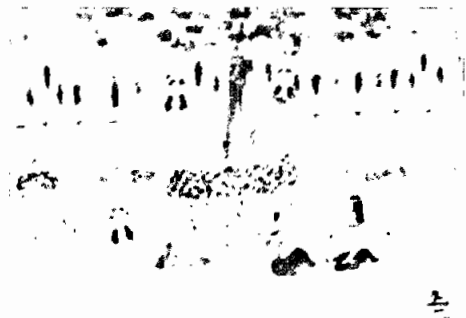
พระเทพบิดรทรงชมเชยท้าวทุขยันต์ในการที่ได้ปราบอสูร, แล้วตรัสว่าจักประทานนางงามคน ๑ เป็นบำเหน็จความชอบ. บัดนี้จึงตรัสให้หาตัวนางออกมา, จึงปรากฏว่า คือนางศกุนตลานั้นเอง, กับมีกุมารออกด้วยคน ๑ ซึ่งปรากฏว่าเป็นโอรสของท้าวทุขยันต์กับนางศกุนตลา.

ท้าวทุขยันต์จึงทูลลาพระเทพบิดรและพระเทพมารดา, พาศกุนตลากับโอรสกลับยังนครหัสติน, ได้เสวยสุขสำราญอยู่ด้วยกันชั่วนาน. ครั้นเมื่อท้าวทุขยันต์สิ้นพระชนม์แล้ว, พระโอรสผู้ทรงนามว่า ภรต ก็ได้ขึ้นทรงราชย์สืบสันตติวงศ์, และทรงเดชาภาพปราบได้ทั่วชมพูทวีป, เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ, และนามแห่งประเทศจึงปรากฏว่า "ภารตสวรรค์" (แดนของภรต) จนตราบเท่าทุกวันนี้.

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

ยังแลดูแหวนที่แทนรัก.

ที่สำนักพระเทพบิดร.

บ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์

ปีพระพุทธศักราช ๒๔๕๖ เป็นปีที่มีความสำคัญยิ่งในประวัติศาสตร์ศิลป์ของไทยเรา. เราได้ชม ขอมดำดิน และศกุนตลาในเดือนเมษายน และฤๅษภากุมตามลำดับ.

ถึงเดือนมิถุนายน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคไปยังอ่างศิลา, ประทับแรมอยู่ ณ ที่นั้น ๒๘ ราตรี. ณ ที่นั้นได้ทรงพระราชนิพนธ์ “บ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์” ขึ้น. มีพระราชนิพนธ์ คำนำมีถ้อยคำ ๒๖ มิถุนายน ๒๔๕๖ มีความตอนหนึ่งว่า:—

“ข้าพเจ้ารับคำหนึ่งดูถึงเรื่องรามเกียรติ์ อันเป็นเรื่องราวสำคัญที่ชาวไทยเรารู้จักกันดี อย่างซึ้งซาบถึงจริงอยู่, แต่มีน้อยตัวนักที่จะทราบว่ามีมูลมาจากไหน. ข้าพเจ้าเองก็ได้เคยรู้สึกเช่นนี้มาแล้วแต่ก่อน ๆ จึงได้ตั้งใจเกี่ยวกันกับหาความรู้ในเรื่องนี้. ตั้งความพยายามมาแล้วหลายปีว่าจะหาหนังสือได้เท่าที่พอใจ และต่อมาก็ค่อย ๆ ล้มไปเสียไปโดยมิต้องมีเวลาว่าง, บอจนบัดนี้รู้สึกว่าได้ความรู้พอที่จะขยายให้พวกนักเลงหนังสือด้วยกันฟังบ้างแล้ว ข้าพเจ้าจึงได้แต่งข้อความเหล่านี้รวบรวมขึ้นเป็นหนังสือขึ้นนี้ เรียกว่า “บ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์”.

“บ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์” มิใช่บทละคร แต่เป็นบ่อเกิดของเรื่องราวต่าง ๆ ที่กลายมาเป็นโขนและพระราชนิพนธ์บทละครดึกดำบรรพ์จำนวนมาก. “บ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์” กล่าวถึง:—

รามायณ ฉบับสันสกฤต,
รามायณ ฉบับสันสกฤต,
รามเกียรติ์ ฉบับไทย,

ฯลฯ.

ลำดับเรื่องรามเกียรติ์พระราชนิพนธ์.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์เป็นเรื่องๆ ไปหลายชุด เพื่อประโยชน์ในการแสดงละครดึกดำบรรพ์ เนื้อเรื่องจึงไม่ติดต่อกัน. ถ้าจะเรียงลำดับกาลเวลาในเรื่องรามเกียรติ์จะเป็นดังต่อไปนี้:—

(ตัวเลขในวงเล็บคือ วรรณ—เล่มสมุดไทย พระราชนิพนธ์รวมเกียรติ์ในรัชกาลที่ ๑ ซึ่งมีเรื่องเดียวกัน.)

สุดาวตาร.	(๒).
พระอรชุนกับทศกรรฐ์.	(๓).
ฤษีเสี้ยงลูก.	(๓).
รามสูรชิงแก้ว.	(๔).
ชุดอภิเชกสมรส—	
ปราบดาตะกา.	(๑๓).
อภิเชกสมรส.	(๑๔—๑๕).
ชุดสี่ดาหยา—	
สุรปะนขามาหิง.	(๒๓).
พระรามตามกวาง.	(๒๔—๒๕).
เพลงกา.	(๓๑—๓๒.)
พิเภกฉกขบ.	(๓๓).
นางลอย.	(๓๔—๓๕).
จองถนน.	(๓๕—๓๖).
ชุดประเดิมศึกกลางกา—ศุกะสารันปลอมพล.	(๓๔).
สุกรีพหักฉัตร.	(๓๕).
องคทศอสาร.	(๓๘).
นาคบาศ.	(๔๓, ๔๕).
พรหมาศตร์.	(๔๘—๔๙).
กลสุขาจาร.	(๕๐).
พิธีกุมภนิยา.	(๕๑).

ปราบดาตะกา.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ เรื่องรามเกียรติ์ ตอน อภิเษกสมรส ซึ่งแบ่งเป็นสองชุด คือ:-

ชุด ปราบดาตะกา,
และ ชุด อภิเษกสมรส.

ในพระราชนิพนธ์ รามเกียรติ์ รัชกาลที่ ๑
เรียกชื่อ นางยักษ์ ว่า กากนาสูร.

รายละเอียดก็แตกต่างกันเล็กน้อย คือในพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๑ พระวิษณุ กับ พระสวามีตร มาขอให้ทั้งพระราม และพระลักษมณ์ไปปราบยักษ์, แต่ในพระราชนิพนธ์ รัชกาล

ที่ ๖ ผู้มาคือ พระวิษวามิตรมนี, ส่วน พระวิษณุ นั้นเป็น ปุโรหิต อยู่ที่เมือง อโยธยาอยู่แล้ว, และพระวิษวามิตร ขอ พระรามแต่งงานทีเดียว. ท้าวชนกเป็นผู้ ที่ให้พระลักษมณ์ไปด้วย.

พระวิษวามิตรมนี ไปหาท้าวทศรถที่อโยธยา, ทูลว่ายักษ์สองตนชื่อ สุวาหุ กับมารัจ รบ กวนขึงนักร ขอให้พระรามไปช่วยปราบ. ท้าวทศรถเป็นห่วง เพราะพระรามยังเยาว์ พระชนมายุเพียง ๑๖ เท่านั้น. แต่ในที่สุดก็ให้ไปและให้พระลักษมณ์ไปด้วย. ไปถึงป่าแห่งหนึ่งซึ่งเคยเป็นเมืองมลัชและเมืองกะรุษ ซึ่งดาตะกาแม่ของยักษ์สองตนนั้น ได้ทำลายเสีย. พระรามจึงแผลงศรดังลั่นไปในป่า ดาตะกาได้ยินเข้าจึงออกมาดู แล้วก็สู้รบกับพระราม, โดยแผลงตนเป็นกาใหญ่หมิ่นหมา. พระรามแผลงศรโค่นกาสันชีวิต. พระรามกับพระลักษมณ์ ไปพักอยู่กับพระวิษวามิตร อีก ๖ วัน ยักษ์สองตนนั้น จึงออกมาปรากฏตัว และแสดงอิทธิฤทธิ์ พระรามกับพระลักษมณ์จึงออกมาดู, และแผลงศรฆ่าสุวาหุตาย ส่วนมารัจนั้นโค่นสรหนีไป.

เรื่องนี้แสดงฤทธิเดช ของพระรามาวตารเป็นครั้งแรก แต่บังเอิญต้องปราบสตรีเพศก่อนบุรุษ.

หมายเหตุ:- คำว่าชุดและตอนนั้น บางทีก็ใช้สับกัน.

อภิเชกสมรส.

พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเรื่องนี้ ย่อสั้นมากสำหรับการแสดงครั้งหนึ่ง. ส่วนพิธีอภิเชกสมรสนั้นก็เหมือนของเดิม. มีบทบาททำนองโองการแข่งน้ำ ของพระวชิษฐเป็นสำคัญ, และแตกต่างไปจากของเดิมมาก, คือ เป็นการอภิเชกสมรสสี่คู่ ก่อน้องของพระราม ๓ คน อภิเชกกับน้องของสীดา ๓ คนด้วย. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงกำหนดแผนผัง บริเวณที่จัดงานพิธีอภิเชกสมรสไว้อย่างละเอียด, ตั้งอาสนะพราหมณ์, เตียงสำหรับกษัตริย์และคู่สมรสทั้ง ๔ คู่.

ในพระราชนิพนธ์ รมเกียรติของรัชกาลที่ ๑ มีรายละเอียดที่น่าสนใจดังนี้:—

พระรามกับสীดา แอบเห็นตัวกันแล้ว ก่อนงานพิธี.

ท้าวชนกเห็นตัวพระรามก็อยากจะยกสীดาให้ทันที แต่กระทำมิได้ เพราะเชิญกษัตริย์เมืองอันนามากแล้ว.

พระอินทร์ ได้เสด็จลงมาเป็นประธานทั้งในวันยกสร และในวันพิธีอภิเชกสมรส.

กษัตริย์แย่งกันเข้ายกสร จันทระอินทร์ต้องบอกว่า:—

“ตัวเรามาอยู่เป็นประธาน
อย่าลนลานจงผลัดกันมา.”

เสร็จปราบยักษ์แล้ว พระวิศวามิตรพาพระราม พระลักษมณ์ไปกรุงมิถิลา, เห็นโรงพิธีเขาก็หยุดพัก, แล้วท้าวชนกก็มาต้อนรับ. พระวิศวามิตรขอให้พระรามพระลักษมณ์ได้ชมธนู ซึ่งพระสิวะประทานไว้ และยังมีใครก่งได้เลย. ท้าวชนกก็ยินดีให้ชม กล่าวว่าได้ปฎิญาไว้ว่า ผู้ใดยกธนูนี้ได้ก็จะยกนางสীดาให้. พระรามอธิษฐานแล้วก็ยกธนูขึ้นได้ “ตรัสพลางทางจับสายธนูยกชูด้วยฤทธิ์แรงขลัง ก่งตึงหักฝั่งกลางกำลังเสียงดังสนั่น ณ แคนไตรฯ”. ท้าวชนกจะจัดพิธีอภิเชกสมรส ให้ไปเชิญท้าวพรลผู้เป็นที่ และพระน้องที่สังกาศยาบูร์มา, งานอภิเชกสมรสนั้นอภิเชก ๔ คู่ คือ พระรามกับสীดา, พระลักษมณ์กับอูรมิลา, พระภรดกับมาณชาวี และพระศตวรรษะกับศุระเกียรติ, โดยพระวชิษฐเป็นผู้ดำเนินการร่วมกับพระศदानันท์และพระวิศวามิตร. เมื่อเสร็จพิธีแล้วท้าวชนกก็จัดการเลี้ยงและมีการมหรสพพลอง.

นาคบาศ.

บรรดาพระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ชุด “นาคบาศ” เป็นชุดที่สำคัญมากชุดหนึ่ง, และเช่นเดียวกับเรื่องอื่นๆ หลายเรื่อง แตกต่างจากพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑ และรัชกาลที่ ๒ ไม่น้อย, เนื่องจากพระองค์ทรงยึดถือ รามายณะฉบับที่ใกล้ชิดฉบับเดิมเป็นใหญ่.

ในพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖ อินทรชิตออกรบขณะที่ถูกมฤกษณ์ยังไม่ลืม ตามคำของ พิเภก :-

“พระเจ้าพุ่มภรณ์นั้นยังหลับ คงไม่คุมกองทัพผันผาย
แต่อินทรชิตฤทธิร้าย เจ้าอุบายรู้เลศเวทมนตร์.”

อินทรชิตอาสาออกรบ ขณะที่ถูกมฤกษณ์ยังไม่ลืมอยู่. เมื่อพระราม พระลักษมณ์ยกพลออกสู้ พิเภกออกรบหน้าก่อน จนจะปะทะกับอินทรชิต. สุครีพไม่ยอมให้อาหลานสู้กัน จึงตั้งสุนัขกระบี่ออกรบทันที อินทรชิตแผลงศรเป็นไฟ. พระรามแผลงศรเป็นฝนลงมาดับไฟ. องคตกระโดดเข้าห้ำรอนอินทรชิต. อินทรชิตร้ายมนต์ เป็นเมฆเหาะหลบไป. แผลชุนกระบี่ออกตาม ๘ ทิศ พบแต่รูปนิมิต. อินทรชิตได้ที่จึงแผลงศร นาคบาศเป็นนาคมรัดพระรามพระลักษมณ์สลบไป. พิเภกออกต้อนพลลิงที่หนีซ่อนอยู่ในป่า และหาขามาแก้พิษศร.

ฝ่ายทศกรรฐ์ดีใจมาก ใครจะให้สู้ตาได้เห็น ด้วยตาว่า พระรามสิ้นชีวิตแล้ว, จึงให้ขุนบุษบกไปดูถึงสนามรบ. นางศรีชดาไปด้วย และเป็นผู้บอกว่าพระรามคงยังไม่สิ้นชีวิต เพราะ “หญิงใดไร้ศรีสามีตาย เป็นนาควิโยคโสภศัลย์ ขันบุษบกทองต่อพระรณ จะผายผันลอบไปไปได้เลย.” ในที่สุดพระยาครุฑได้มาช่วยปราบนาค แล้วพระรามพระลักษมณ์ก็ฟื้น.

ในพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๑ และที่ ๒ พระลักษมณ์ออกรบ และต้องศรนาคบาศ.

ส่วนในพระราชนิพนธ์ รัชกาลที่ ๖ พระราม กับพระลักษมณ์ ออกรบด้วยกัน และต้องศรนาคบาศทั้งสององค์.

กลยุทธ์ของอินทรชิต ในพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖ ก็แยบคายมากอยู่ :-

๑. ให้สเสนา ต่อสู้กับขุนกระบี่ทั้งสี่ตัวต่อตัว, พอยกยจะเพลิงพล้ำ อินทรชิตก็แผลงศรเป็นไฟ.
๒. ร่ายมนตรามหาเวท เป็นเมฆแล้วสร้างรูปนิมิตไว้ ๘ ทิศ ให้แผลงขุนกระบี่หลงตามไป อินทรชิตแอบอยู่คอยหาช่องแผลงศรนาคบาศ.

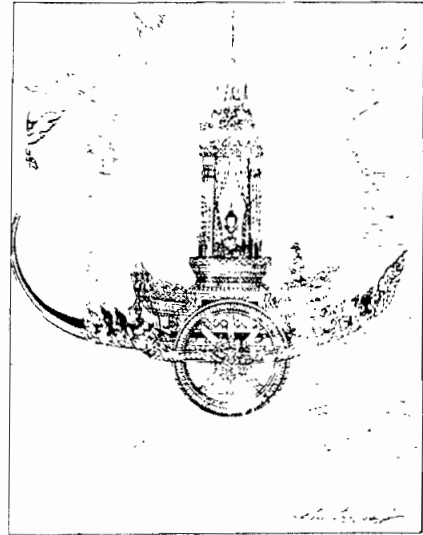
ในพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๑ และที่ ๒ พระรามมาเห็นพระลักษณ์ต้องศรพธมาศร์ตนเองจึงสลบไป. ทศกรรฐ์เชื่อว่าพระรามได้สิ้นชีวิต จึงให้นางสีดาขบขบมาดูให้เห็นด้วยตา.

ในพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๖ พระรามกับพระลักษณ์ต้องศร นาคบาศ ด้วยกัน. ทศกรรฐ์เชื่อว่า พระรามได้สิ้นชีวิต จึงให้นางสีดาขบขบมาดูให้เห็นด้วยตา.

อุปนิสัยของพิเภกษณ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กล่าวหาญพอควร มิใช่เป็นผู้ขลาด :-

บุษบกของนางสีดา.

พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๑	เมื่อนั้น ความกลัวเพียงสิ้นชีวิต	พระยาพิเภกยักษ์ อสุราวิ่งหนีถนถน ฯ
พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒	เมื่อนั้น หลบตัวกลัวหลนผลาญชีวิต	พระยาพิเภกยักษ์ วิ่งหนีเข้าในไพรวัน ฯ
พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๖	พญายักษ์กวัดแกว่งคทาธร เขคร้ามเดชพิเภกษณ์แต่เดิมมา	ไล่สูรนิกรไม่รอหน้า บัดนี้เห็นอสุราก็ตกใจ ฯ

นอกจากนั้น พิเภกษณ์ ยังมีทหารคนสนิทที่ออกรบได้.

อนิล	สูักับ	มโหทร.
อนล	„	ปรรศวะ.
ประมัตติ	„	ศุกะ.
สัมปติ	„	สารัน.

กลสุขาจาร.

พระราชนิพนธ์เรื่องรามเกียรติ์ ชุด “กลสุขาจาร” นี้ ผู้เรียบเรียงยังไม่พบตัวบทพระราชนิพนธ์, พบแต่บทพระราชนิพนธ์ที่มีพระราชบันทึกว่า “บทร้องเก่าแก่มใหม่ สำหรับแทรกในบทพระราชนิพนธ์เดิม.”

ย่อเรื่องจากพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒.

อินทรชิตมีกลอุบาย ทูลทศกรรฐ์ขอเบิกตัวนักโทษสุขาจารมาให้แปลงเป็นนางสีดา เอาใส่ท้ายรถไปมาให้พระราม พระลักษมณ์เห็น จะได้เลิกทัพกลับไป. ทศกรรฐ์ก็ยินยอม ให้เบิกสุขาจารมาเฝ้า และรับสั่งว่า ถ้าไม่ยอม จะทำร้ายญาติพี่น้องทั้งหมด. สุขาจารจำใจต้องยอม จึงแปลงกายเป็นสาว ใช้น้ำดอกไม้นำไปให้นางสีดาเพื่อล่อตัว แล้วก็แปลงตัวให้เหมือนนางสีดา ตีคท้ายรถอินทรชิตไปยังสนามรบ. พระลักษมณ์ออกมาสู้รบ อินทรชิตแจ้งว่าจะกินนางสีดาให้, ให้มารับ. พระลักษมณ์เที่ยงให้นำไปส่งที่พลับพลา. อินทรชิตทำโกรธ แล้วก็ฟันคอสุขาจารโยนให้. พระลักษมณ์เสียใจกลับไปทูลพระราม. แต่ในที่สุดพิเภกก็ทูลว่า ไม่ใช่นางสีดา.

บทร้องเก่าแก่มใหม่ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (บางตอน) มีดังนี้—

สิงห์โต • ทราบข่าวราวเรื่องรำพรรณ
ว่าพระลักษมณ์และปวงโยธา
กลับพินคินคงขึ้นมาได้
โห่ร้องก้องทั่วทั้งไพรวัน
ชะอินทรชิตลูกเรา
บอกว่าฆ่ามันบรรลัย

แห่งสารันตพุดยักษษา
อันม้วยมรณาแล้วนั้น
ไม่ม้วยเชื่อว่าอาสัจญ์
กุมภภัณฑ์ขัดเค้นแน่นฤทัย
เหตุไรใจเบาฉนี้ได้
ด้วยศรฤทธิไกรวิไชยชาล ๗ ๖ คำ.

ร้าย • จึงสั่งเสนารีบคลาไคล
ให้เร่งเร็วมาอย่านาน

ไปหาอินทรชิตใจหาญ
มีการจะสนทนากัน ๗ ๒ คำ.

แขกประเทศ • อรชรอ่อนแอั้นระทวยทรง
กรายกรอย่างเขื่องจรี

ร้าย • ครั้นถึงที่เฝ้าพระโอรส
กรานหมอบขอบกายอยู่แต่ไกล

• เมื่อนั้น
เสด็จเหนือแท่นรัตนัชชवाल
เห็นนางกับมหาเสนี
รู้ว่าสุขาจารฤทธิไกร

ลี้ลากระทุ่ม • จึงพิณิจพิศเพ่งเลงโฉม
งามกัศตรงามเนตรจำเริญดา
งามโอยฐูด้งหนึ่งจะข้มข้ม
งามกรตั้งวงฉัตรทันต์
งามจรตักิริยามารยาท
งามเอวงามอ่อนงามทรง

ร้าย • กระนั้นฤๅสมเด็จพระบิดา
ถึงใคร ๆ ได้เห็นนางเทวี
ชมพลางทางมีบรรหาร
จงจัดพลสกลไกร

เหมือนองค์สี่ดามารศรี
ฤทธิการเสนีกัตามไป ฯ เพลง ๒ คำ.

นั่งลงประณตประนมไหว้
ที่ในพระโรงอลงการ ฯ ๒ คำ.

ลูกท้าวทศเศียรใจหาญ
ขุนมารก็ทอดพระเนตรไป
อสุรีก็คิดขุ่นได้
แปลงเป็นอรไทสี่ดา ฯ ๔ คำ.

งามประโลมขั้ววนเสนาหา
งามขนงนาสาวิลาวรรณ
งามเกษงามแก้มงามถัน
งามพรรณผิวเนื่อลอลององค์
งามนลาฏเป็นที่พิศวง
งามล้าอนงค์ในธาตรี ฯ ๖ คำ.

จะมีแสนเสนาหาโฉมศรี
นำที่จะหลงละลานใจ
สั่งเสนามารผู้ใหญ่
ให้ทันแต่รุ่งสุริยา ฯ ๔ คำ.

พาก • งามรฤๅไรอรชร
สมควรแก่จอมกุ่มกัณฑ์
งามหมู่พยุหโยธา
ได้ฤๅญ์เล็กเหล่าพลไกร

งามดั่งอมร
สารถิ์โลทัน
กรกุ่มสาตรา
มุงจิตรเอาไชย

นิมิตรวิจิตรดีครัน ฯ
นั่งคอยจะขับไคลกลา ฯ
แลหลามละลี้วลานใจ ฯ
แก่หมู่พวุกพลไพรวัน ฯ เชิด.

ถ้า • เสนาะเสียงเรไรจักจันแจ้ว
ชาวประโคมก็ประโคมบักดอง
อันหมู่กระบี่พล
เสียงเพรียกพร้อมกันทำการ

ไก่อ่แก้วขานขันสนั่นก้อง
กาดฆ้องแตรสังข์กัังสะदान
กัิตันตนทุกกองทวยหาญ
อออองอลหม่านทั้งทัพไชย ฯ ๔ คำ.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระตำหนักขึ้นใหม่ ณ ตำบลทุ่งส้มป่อย เสด็จพระราชดำเนินไปทรงวางศิลาพระฤกษ์ เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๔๕๖ เวลาพระฤกษ์ ๓ โมง ๓๕ นาที, พระราชทานนามว่า “พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน”.

ในวันเดียวกันนี้เอง ให้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามสกุลให้แก่คนไทยเป็นครั้งแรก เริ่มด้วย “สุขุม” ของท่านเจ้าพระยาบรมราช ผู้เป็นแม่กองควบคุมการก่อสร้าง พระตำหนักใหม่นั้น.

ในเวลาไม่ช้าต่อจากนั้น ราชนามผู้แสดงละครพระราชนิพนธ์ในสุจิตร์ก็จะปรากฏนามสกุล, และชื่อตัวละครในเรื่องพระราชนิพนธ์ ก็จะมีนามสกุลด้วย.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปทรงบำเพ็ญกุศลในงานพระราชพิธีราชฤทธิมงคล ขึ้นพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๔๕๖ ตั้งแต่เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ. คำนั้นมีละครดึกดำบรรพ์เรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ตอนลงสวนถวายเป็นแหวน. เวลา ๓ ยาม ๑๑ นาที ๘ วินาที ได้พระฤกษ์ขึ้นพระตำหนัก.

ต่อจากนั้นอีก ๓ วัน, คือในวันที่ ๑๕-๑๖-๑๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๖, มีงานฉลองพระตำหนัก. ข้าราชการแสดงละครพระราชนิพนธ์สองเรื่อง คือ:-

“จัดการรับเสด็จ”

และ

“หัวใจนักรบ”.

จัดการรับเสด็จ.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์บทละครได้ทุกชนิด. เรื่อง "จัดการรับเสด็จ" นี้ คงจะเป็นเรื่องตลก สั้น ๆ เรื่องแรกของพระองค์, ทรงพระราชนิพนธ์ใน พ.ศ. ๒๔๕๖.

เรื่องนี้เป็นเรื่องล้อเลียนสังคมต่างจังหวัด.

มีการแสดงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ใน พ.ศ. ๒๔๕๖ ถึงสามวาระ คือ:-

พระยาศรีบุรีรมย์, ผู้ว่าราชการเมืองศรีภิรมย์, ได้รับโทรเลขว่าเจ้านายพระองค์หนึ่ง จะเสด็จมายังเมืองนั้น จึงต้องจัดเตรียมการรับเสด็จเป็นการใหญ่, ให้หัวหน้าส่วนราชการในเมืองนั้นตลอดจนกรรยาบบางคนช่วยเหลือ. แต่ในที่สุดปรากฏว่าเป็นเรื่องแก้แค้นส่วนตัวของชายคนหนึ่งเท่านั้น.

๑. ในงานพระราชพิธีราชาภิเษก (๑๕-๑๖-๑๗ สิงหาคม).
๒. ในงานต้อนรับ สมุหเทศาภิบาลที่มาประชุม (๑๑ ตุลาคม).
๓. ในงานเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระพันปีหลวง (๖ มกราคม).

เมื่อแสดงครั้งแรก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ข้าราชการผู้ใหญ่แสดง ดังนี้:-

พระยาราชวัลลภานุสิษฐ์	เป็นผู้ว่าราชการเมือง.	พระยาบุรุษรัตนราชพัลลภ	เป็น ปลัดเมือง
เจ้าหมื่นไวยวรรณารถ	„ ยกบัตรเมือง.	พระยาจักรปาณีศรีสวัสดิ์,	„ ผู้พิพากษา.
พระยานรฤทธิราชหัช	„ สัสดีเมือง.	นายศิลป์ ปริญาตร	„ คลังเมือง
พระยาอภัยวานิช	„ ผู้ช่วยราชการ.	นายจำเรศ	เป็น ผู้บังคับกองตำรวจภูธร
พระยาราชสาส์นโสภณ	„ คนใช้.	หลวงศักดิ์นายเวร	เป็น ชาวบางกอก.
นายพลพัน หุ้มแพร	„ คุณหญิงห้อย.	พระยาประเสริฐสุภกิจ	„ แม่ลำไย.
	และ ม.จ. ปิยะบุตร	เป็น	แม่ขจร.

ทรงใช้ชื่อแม่ลำไย เป็นครั้งที่สอง.

ทรงกล่าวถึงโรงเรียนราชินีในบทละครเป็นครั้งที่สอง.

เราได้ทราบว่าเป็นเรื่องนอกผู้ชายตัวหนึ่งใน พ.ศ. ๒๔๕๖ ราคา ๓ บาท

หัวใจนักรบ.

ละครพูด ๓ ชุด

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงพระราชนิพนธ์

เพื่อ

ปลูกใจนักรบไทย.

วรรณคดีสโมสรได้คัดเลือกให้เป็นยอดของบทละครพูด

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗.

ในสมัยที่คนไทยมีโอกาสได้เป็นเสือป่า และ
เขาวชนได้เป็นลูกเสือนั้น, พระภิรมย์วรการ รั้ง
เกียงทั้งเสือป่าและลูกเสือ, ห้ามลูกคนเล็กไม่ให้
เป็นลูกเสือ และจะให้ลูกคนโตหนึ่งทหาร, รัก
แต่ลูกชายคนกลางที่อ่อนแอ และทั้งรักแอบเป็น
ซู้กับแม่เนี้ย เมียน้อยของตน. แม่เนี้ยมีพี่ชายชื่อ
นายชุ่นเบ้ง เป็นคนคอยช่วยพระภิรมย์ในเรื่อง
ต่าง ๆ. ต่อมาเกิดการรบพุ่งขึ้นมาจริง ๆ, พระ
ภิรมย์ได้เห็นเหตุการณ์ที่เสือป่า และลูกเสือกระ
ทำจริง ๆ, ลูกคนใหญ่อาสาถือหนังสือไปขอคำล้ง
รบ ถูกยิงตาย, แล้วลูกคนเล็กอาสาไปแทน. ใจ
พระภิรมย์ก็เริ่มเปลี่ยนไป ตั้งแต่การช่วยตาม
หมอนจนถึงยกปืนขึ้นยิงต่อสู้ข้าศึกเอง. ข้าศึกมี
กำลังมาก เข้ามายึดบ้าน และจับพระภิรมย์ขณะ
ที่กำลังถือปืนอยู่. พระภิรมย์ถูกขังระ, ข้าศึก
พยายามถามข้อความ ซึ่งเป็นความลับทางทหาร
พระภิรมย์ไม่ยอมบอก จะยอมตายเสียดีกว่า.
ต่อมาข้าศึกก็ล่าถอยไป ฝ่ายไทยเข้ามาแทนที่
พระภิรมย์จึงสมัครเข้าเป็นเสือป่า.

นักศึกษามากมายพึงสังเกตด้วย :-

๑. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงตั้งกองเสือป่าเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔.
๒. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการ
แสดงตำนานเสือป่าเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔.
๓. ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง "เพื่อนตาย"
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ ในเรื่องมีเสือป่าพยายามต่อสู้กับศัตรูที่มณฑลหัตดินบุรี.
๔. ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง "ขอมดำดิน"
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕.
๕. ถึง พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้ทรงพระราชนิพนธ์
เรื่อง "หัวใจนักรบ" นี้. เสือป่าต่อสู้กับ
ข้าศึก ที่มณฑลหัตดินบุรี.

เป็นการปลูกใจมากจนเป็นลำดับ.

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดง “หัวใจนักรบ” ครั้งแรกในงานพระราชพิธีราชาภิเษกมหามงคลวันที่ ๑๕-๑๖-๑๗ สิงหาคม ๒๔๕๖ พระยาเทพทวาราวดี เป็นตัวพระภิรมย์.

แต่ต่อจากนั้นมา พระยาบุรีนวรราชฐ์ได้เป็นตัวพระภิรมย์, ได้ทำชื่อเสียงว่า แสดงได้ดีถึงขนาด.

เรื่องนี้แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงนิสัยจิตใจของพระภิรมย์ ดังต่อไปนี้:-

เข้มน:- คุณมีความเห็นผิดกับใคร ๆ เขาไปทั้งบ้านทั้งเมืองนะซีคะ เสือป่ากับลูกเสือใคร ๆ เขาก็แลเห็นประโยชน์ทั้งนั้น คุณเห็นไม่เป็นประโยชน์.

พระภิรมย์:- เฮ้ย...อ้ายสี่ กูก็เกิดมาเป็นลูกผู้ชาย. เอากับมันสักตั้งเถอะวะ.

พระภิรมย์:- ฉันทเป็นคนไทยคน ๑ ฉันทก็มีหน้าที่ต่อผู้ศรัทธาของชาติไทย.

พระภิรมย์:- อูไร ลูกรักของพ่อ ถึงเวลาแล้วที่หล่อนจะต้องทำใจกล้าหาญอย่างผู้ชาย. เวลาต่อไปเมื่อหล่อนเองจะได้มีลูกมีเต้า, สอนลูกหล่อนให้มันรู้สึกได้ว่า ศาของมันเกิดมาไม่เสียชาติ, ได้ยอมสละชีวิตก็กว่าที่จะยอมเอาใจออกหาก.

พระยาบุรีนวรราชฐ์เป็น พระภิรมย์วรากร.

ฉาก

มณฑลหัตดินบุรี
เช่นเดียวกับในเรื่อง “เพื่อนตาย”.

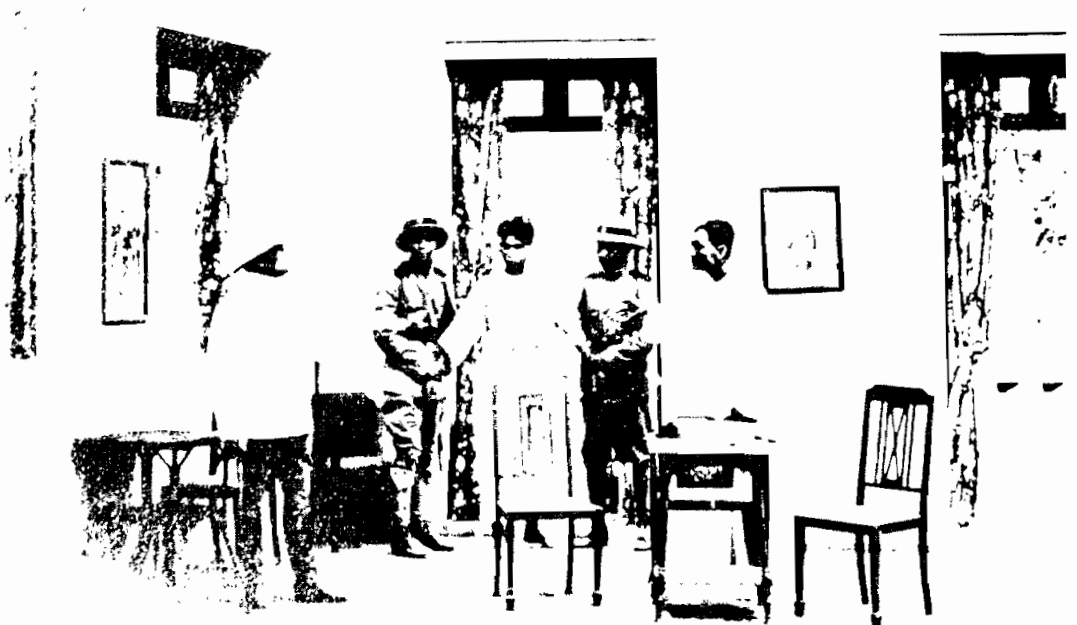
กองทัพข้าศึกมาจาก “ช่องฮอย”.
ตามเรื่องใน “The Locusts”
และ “ตึกแตน”.

“ช่องฮอย” เป็นที่ตั้งรัฐบาล
ของอาณาจักรมังกรทอง.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงเป็นนายหมวดโท หลวงมณีราชดรุ์บำรุง,
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๓.

ดิฉันเห็นโดยจริงใจว่า คุณหลวงมณี มีข้อ
ที่ควรชมเชยอยู่มากที่สุด ก็ข้อที่เป็นเสื่อป่า.

คุณพระก็เป็นผู้ใหญ่แล้วนะขอรับ ระวางปากกลอนน้อย
จะดีกว่า ผมไม่อยากจะต้องจับคุณพระไปอีกคนหนึ่งเลย.

พระภิกษุแต่งเสื้อป่า เข้ามาทางซ้าย.

หัวใจนักรบเป็นบทละครที่มีผู้แสดงทุกยุคทุกสมัย เช่น:-

๑. ในงานพระราชพิธีราชฤทธิมหามงคล พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ๒๔๕๖.
๒. ในงานเลี้ยงพระราชทานสมุหเทศาภิบาลที่มาประชุม ๒๔๕๖.
๓. ในงานเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระพันปีหลวงที่สวนสรีราลัย ๒๔๕๖.
๔. แสดงที่พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม ๒๔๕๗.
๕. แสดงที่จังหวัดสงขลา เมื่อเสด็จพระราชดำเนินประพาสบึงไถ่ ๒๔๕๘.
๖. แสดงที่พระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม ๒๔๖๓.
๗. กรมเสนาธิการเสื้อป่าจัดแสดง ๗ วัน ที่สวนมิสกวัน ๒๔๖๓.
๘. แสดงทางโทรทัศน์สี่ ช่อง ๗ จัดโดยคณะกรรมการจัดงานพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ๒๕๑๕.

จิตรลดาสภาคาร.

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสยามมงกุฎ
ราชกุมาร, ประทับอยู่ ณ พระราชวังสราญรมย์, ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดตั้ง
ทวิปัญญาสโมสร และมีโรงละคร ทวิปัญญา ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น.

บัดนี้ ในทำนองเดียวกัน ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดสร้างพระตำหนัก
จิตรลดาารโหลฐานเป็นที่ประทับถาวรแล้ว, ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดตั้งจิตรลดาสภาคาร
เป็นสโมสร มีการเลี้ยงและแสดงละครได้.

จิตรลดาสภาคาร ตั้งอยู่ตรงหน้าพระตำหนักทาง
ทิศตะวันออก, มุ่งานฉลองจิตรลดาสภาคาร
วันเสาร์ที่ ๑๓ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๕๖.

ระเบียบ
การเล่นสมัชใหม่
ในงานราตรีสโมสร
ฉลองจิตรลดาสภาคาร

ภาคที่ ๑

ชุดที่ ๑.	เล่นนิทาน	— ท่านอาจารย์ฮอด และบริษัท.
ชุดที่ ๒.	ไต่ลวด	— มิสเตอร์เฟลาเวอร์ และบริษัท.
ชุดที่ ๓.	ม้าฉลาด	— ของโคโลเนล ฮีสแมน.
ชุดที่ ๔.	เล่นกล และแสดงวิชาอาคมอย่างน่าอัศจรรย์	— โปรเฟสเซอร์ ไดมอนด์.

ภาคที่ ๒

ละครพูดชุดเดียวอย่างจับใจ
เรื่องชอ
ฟอกไม้ขาว

ภาคที่ ๓

ละครสะดุ้งเวียง เล่นละครร้อง ชื่อ “ตั้งจิตรกิดคลัง” ฝปาก “ไก่เขียว”.

ฟอกไม้ขาว.

สถานายกทรงพระราชนิพนธ์.
(เป็นเรื่องซึ่งอาจมิได้สักการาหนึ่ง).

เรื่องนี้ได้ทรงพระราชนิพนธ์
อย่างกะทัดรัด แนบเนียน เป็นที่สุด.

มีโฆษณาว่า

“เป็นละครพูด ชุดเดี่ยวอย่าง จีบใจ”.

อันที่จริงเป็นละครสดใจ
หรือโศกนาฏกรรมมากกว่า.

ผู้ที่อ่านเรื่องนี้ ควรจะอ่านเรื่อง
“เหลือแก้ว” หรือ “ป่วงมาร”
และเปรียบเทียบกันด้วย.

ตัวละคร

หลวงพรพานิชกรรม อายุประมาณ ๔๐ สถานายก.
นายบุญส่ง ” ๒๘ ผู้ช่วยปฏิกรม.
จาร์ส (กรรขาหลวงพร) ” ๒๖ ผู้ช่วยเลขานุการ

สถานที่

เฉลียงหน้าห้องนอนของจาร์สในบ้านหลวงพรพานิชกรรม.

ในระยะหลังนี้ สโมสรละครสมัครเล่น
จัดการแสดงเรื่องนี้ทางวิทยุโทรทัศน์ช่อง ๔
เมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๑๕.

หลวงพรพานิชกรรม รับจาร์สมาเป็นกรรขาทันที ๆ ที่รู้อยู่แล้วว่า จาร์สเคยมีสามี และเปลี่ยนตัวสามีมามากคนแล้ว, โดยหวังว่าจาร์สจะกลับตัวได้. แต่ในระยะ ๓ วันที่ผ่านมา นายบุญส่งสามีคนแรกของจาร์ส มหาจาร์สบ่อย ๆ มาช่วยนำเงินไปชำระหนี้ และติดต่อกับเจ้าหนี้ให้, แต่หลวงพรไม่เชื่อว่าเป็นเรื่องธุรกิจธรรมดา หาวว่าจาร์สยังประพฤติชั่วแก้ไขไม่หาย, เหมือนผ้าที่เปื้อนของโสโครก ฟอกไม้ขาว ต้องซักทิ้ง. เมื่อปรากฏว่าหลวงพรไม่ขัดใจกับบอกโลจาร์ส นายบุญส่งจะยื่นมือเข้ามาให้ความอุปการะ, แต่จาร์สก็ปฏิเสธเพราะเธอกลับตัวได้แล้วจริง ๆ, เห็นคุณของสามีกินสุดท้าย และตั้งใจแน่วแน่ว่า จะไม่รับความอุปการะจากใครอื่นอีก นอกจากสามีของเธอ. แล้วเธอก็ร้องไห้หนีเข้าห้องไป. นายบุญส่งบอกหลวงพรว่าเกรงจะเกิดเหตุอันตรายขึ้น หลวงพรก็เข้าไปในห้องจาร์ส กลับออกมาด้วยอาการโศกเศร้าตกใจ ถึงขอขมาออกมาด้วย.

บัวทอง พัฒนถาบุตร
ผู้แสดงเป็น “จาร์ส” สมัยวิทยุโทรทัศน์.

ตั้งจิตระคิดคลั่ง (๑).

ละครเรื่อง ของคณะละครสดุ้งเวียง
ฝึกปาก “ไก่เขียว”.

ละคร^๕นี้แต่ง^๕ขึ้นใหม่มี^๕ใช้^๕ห้อย^๕
ตามแบบใหม่^๕คือ^๕วิไล^๕ให้^๕ใน^๕ดี^๕
เป็น^๕เรื่อง^๕ใหม่^๕จับ^๕หัวใจ^๕ใคร^๕มา^๕
ดู^๕ “สดุ้ง^๕เวียง” ^๕ชื่อ^๕ละคร^๕เล่น^๕ตอน^๕นี้

จะ^๕ขอ^๕บอก^๕คุณ^๕บด^๕แดง^๕ไม่^๕แกล้ง^๕ปิด^๕
ชื่อ^๕ “ตั้ง^๕จิต^๕ระ^๕คิด^๕คลั่ง” ^๕ดัง^๕หรือ^๕ดี^๕
น้ำ^๕ตา^๕พรุ^๕เพียง^๕จะ^๕พบบ^๕อยู่^๕กับ^๕ที่^๕
ใคร^๕ไม่^๕ชอบ^๕ก็^๕ไม่^๕สัว^๕ไล^๕ช้อย^๕ เอ^๕.

ลำดับฉาก

- ชุดที่ ๑ “ชื่นใจไม่สมัค” ฉาก : ห้องรับแขกที่บ้านคุณแม่สาริกา ที่แพรงนรา กรุงเทพฯ ฯ.
- ชุดที่ ๒ “ความรักพาไป” ฉาก : ห้องรับแขกที่บ้านนายสมชัย ริมวัดมหารณพาราม กรุงเทพฯ ฯ.
(สมมุติว่า ภายหลังชุดที่ ๑ ครั้งชั่วโมง แต่ถ้าเล่นแผนแท้
ต้องภายหลัง ๔ ชั่วโมงจึงจะพอ.)
- ชุดที่ ๓ “รถไฟฟ้าจร” ฉาก : สถานีรถไฟหัวลำโพง. (สมมุติว่า ภายหลังชุดที่ ๒ ราว ๑๕
นาที.)
- ชุดที่ ๔ “ตามสมรพบได้” ฉาก : ห้องรับแขกในบ้านเจ้สัวตั้งแซ ที่เมืองบน. (สมมุติว่า ภาย
หลังชุดที่ ๓ ประมาณ ๘ ชั่วโมงกับ ๑๗ นาที ๓๕ วินาที
กับ ๗ ^๕/_{๑๐} วินาที.)
- ชุดที่ ๕ “สมใจได้สนิท” ฉาก : ห้องนอนในบ้านเจ้สัวตั้งแซ ที่เมืองบน. (สมมุติว่า ภายหลัง
ชุดที่ ๔ ประมาณ ๖ ชั่วโมงเศษ กำหนดยังไม่ตก.)
- ชุดที่ ๖ “ตั้งจิตระคิดคลั่ง” ฉาก : ห้องนอนในบ้านสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประทีปแก้ว
เจริญฟ้า ที่ปากคลองสาร. (ภายหลังชุดที่ ๕ ประมาณเท่าใด
ก็ไม่มีใครกล้าถามเจ้าของละคร เพราะท่านกำลังฝันเสีย.)

ชื่นใจไม่สมัค.

ละครเรื่อง โดย “ไก่เขียว”
สำหรับละครสตูดิโอเวียง.

ตัวละคร.

สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประทีปแก้วเจริญฟ้า ผู้สำเร็จราชการอำเภอปากคลองสาร
อายุประมาณ ๖๐ ปี บ้าต๋มหา อายากมีเมียสาว.

นายสมชัย อายุประมาณ ๒๔ ปี รูปร่าง ซื่อตรงสุจริต หรุษหยาเลิศจิวไลยทุกอย่าง.

นายสามารถ เพื่อนนายสมชัย อายุประมาณ ๒๓ ปี กับ ๗ เดือน กับ ๘ วัน กับ ๒ ชั่วโมง.

นายหอยโข่ง ทนายสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาประทีปแก้ว ฯ.

เจ้สัวตั้งแซ พ่อกำมั่งมี อายุประมาณ ๕๕ ปี.

เด็กสีมา บ่าวนายสมชัย.

คุณสาริกา หญิงหม้าย อายุประมาณ ๔๕ ปี.

แม่วิไล บุตรีคุณสาริกา อายุประมาณ ๒๐ ปี รูปร่างกิริยามารยาดี หรุษหยาท้วไป
ทั้งตัว.

แม่มะม่วง ภรรยาเจ้สัวตั้งแซ อายุประมาณ ๕๐ ปี.

ตำราย สาวใช้ของแม่วิไล.

ตัวไม่ใช่ละคร

เจ้าของละครสตูดิโอเวียง (ได้ยินแต่เสียงแหวก ๆ อยู่ในฉากเป็นพื้น).

ผู้จัดการที่ ๑.

หลวงนฤมิตรสรณีย์ (เอเยนต์ของละครสตูดิโอเวียง).

(นอกจากนี้มีตัวไม่ใช่ละครอีกก็ตัวนับหน้าถ้วนไม่.)

โอม !

มหาสรณีนานุกะ

อุตฺตริกัณฺฐินันนะ

สัมฤทธิกัณฺเฑนินฺนะ

โอม

ศุภมัสตฺม.

ละครดั่งเวียงฝปากไก่อเขี้ยว เรื่อง ตังจิตรคิดกล้ง น
ในสูจิบัตร เรียกชื่อเรื่องว่า ผูกจิตรคิดกล้ง ส่วนในหนังสือ
บทละครที่พิมพ์เป็นเล่ม เรียกชื่อเรื่องว่า ขันใจไม่สมัก.

ย่อเรื่อง:— วิไลรักสมย์ แต่มารดาจะยกให้สมเด็จพระเจ้า-
พระยาฯ เธอจึงหนีไปเมืองเหนือ. นายสมย์ตามไป, สมเด็จพระ
เจ้าพระยาฯ ก็ส่งคนตามไป. นายสมย์ปลอมตัวเป็นผู้หญิง
ไปอยู่กับวิไล ถูกเจ้าของบ้านเก็บ. ขณะนั้นคนของสมเด็จพระ
เจ้าพระยาฯ แอบลักพาวิไลกลับมากรุงเทพฯ. วิไลมาอยู่
บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยาฯ, กลุ้มใจจึงกินยาตาย. สมเด็จพระ
เจ้าพระยาฯ เห็นเข้าก็เป็นลมล้มลงตาย. นายสมย์มาถึงเสียใจ
จึงยิงตัวตาย.

ชุดที่ ๔ “ตามสมรพบได้” ฉาก : ห้องรับแขกในบ้านเจ้าตัวตั้งแซ (เมื่อเปลี่ยนฉาก
แล้ว แต่ยังไม่เปิดม่าน หลวงนฤมิตรสรณีย์เดินออกมาที่กลางโรงพบกับผู้จัดการที่ ๑).

หลวงนฤมิตร — ไม่ได้การละขอรับ กนดูๆ เหมือนจะบ่นกันบ้างแล้วว่าเบื่อ.

ผู้จัดการ — เอ๊ะ! ก็เบื่อทำไมไม่ไปเสียเล่า เงินทองเราก็ได้ไว้แล้ว ถึงจะไปเราก็กี่
เสียประโยชน์อะไร.

หลวงนฤมิตร — ผมก็ได้พูดชักชวนหลายรายแล้ว แต่เขาไม่ไป เขาจะดูให้ตลอดให้ได้.
ก็นี่ยังมีเหลืออีกมากหรือครับ?

ผู้จัดการ — อ้อ ยังเล่นต่อไปได้อีกราว ๖ ชั่วโมง.

หลวงนฤมิตร — จะตัดบ้างไม่ได้หรือครับ?

ผู้จัดการ — จะตัดตรงไหน?

หลวงนฤมิตร — ตัดชุดนี้ไม่ได้หรือครับ?

ผู้จัดการ — ตัดยังไงก็ได้ ทังนายโรงทั้งนางเอกเขาออก เขาจะฉุนใหญ่ประไรละ ถ้า
ตัด บางที่เขาจะพันเสียไปได้อีก ๑ วันก็ได้ ถ้าไม่ร้อนถึงเจ้าคุณยมราช ก็นับว่าดีละ.

(ในที่สุดท่านเจ้าของละครยอมให้ตัดชุดที่ ๔ ออก.)

เพลงสมิงทอง.

- ลูกคู่ — นายสมย์รูปสง่าหน้าบานเบิก หัวเราะเก๊กเก๊กเพราะเสนาะเสียง
สาววิไลนั่งแนบก็แอบเอียง ไม่หลีกเลี้ยงเล่นจรตผิดทำนอง
- สมย์ — โอไมเคี่ย อย่าให้เสียเวลาพี่ ขอจูบที่พอให้คลายหายหม่นหมอง
- วิไล — อี้ยะอะไร คุณแน่ รังแกน้อง
- สมย์ — เราอยู่สอง, ต่อสองไม่มีใคร
ตัวน้องไซร์ไม่สมัคหรือไฉน
- วิไล — ก็สมัครักพี่เต็มใจ แต่ว่าไฟยังสว่างกระจ่างตา
- สมย์ — ถ้าแม่ไฟปิดมืดปดปอดแล้ว จะให้ชมน้องแก้วจริงหรือจำ
- วิไล — อี้ย คุณิ พุดเข้าไม่เข้าท่า
- สมย์ — ใครจะว่าเราได้วิไลน้อง
ให้เป็นคู่คู่กันสนิทสอง
- วิไล — เรานายโรงนางเอกท่านเสกสรร
ไม่ควรจะอับอายชนหมายมอ
- วิไล — ก็ตามใจไม่ต้องขัดใจกัน ๆ ๑๐ คำ ๆ.

เพลงตะนาวแปลง.

- ลูกคู่ — นายสมย์รูปสวยสำรวยยิ่ง ตระกองกอดขอดหญิงผู้มั่งขวัญ
- สมย์ — จะรักเจ้าโฉมเฉลาเสาวพรรณ เกษมสันต์สมรสสมัครกันรมย์
จะจุมพิศพิศสวาสดีไม่ขาดห้อง จะตามออกพลอดพร้องก้องขรม
จะจับมือถืออแขนแสนนิยมน จะเชยนมชมเล่นไม่เว้นวาง
จะตามวอนบังอรอนงค์น้อง ให้เข้าห้องแนบนิทรสนิทข้าง
จะลูบคลำรำไปไม่จดจำ แขนจะกางคอยประโลมแม่โฉมตรู
- ลูกคู่ — พุดเท่านั้นพลันจับกระชับนุช แล้วกอดนุชแนบข้างท่าทางหุ
เชิญขึ้นเตียงเคียงประคองทำนองชู อี้ย นำคุณักละกรตอนน้เอย ๆ โลม ๘ คำ ๆ.

ตั้งจิตรคิดคลัง (๒).

ละครเรื่องไก่เจียบ

ผู้ปาก “เจ้าเงาะ”

ของคณะละครเทเรก้าตัด

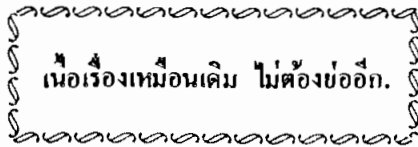
โอดโพนโตนตักโหยนผลวะเหะเหะเอื้ออย่างเอกอุที่สุดในโลก

วันเสาร์ที่ ๓๒, วันอาทิตย์ที่ ๓๓ เดือนนี้

(ลงโรงเวลา ๒๘ นาฬิกา).

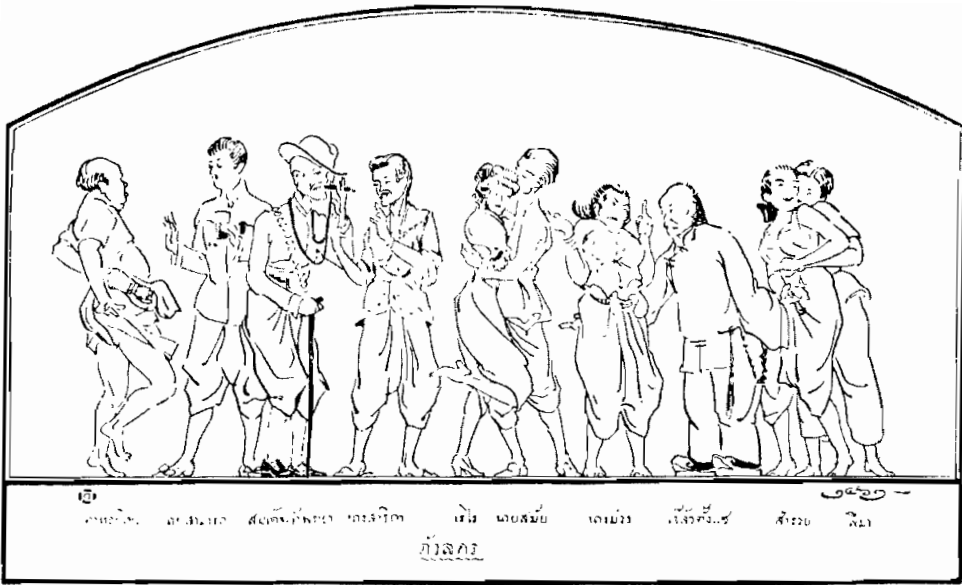
๖ ปีหลังจากการแสดงละครเรื่อง ตั้งจิตรคิดคลัง (๑) ผู้ปากไก่เขียวของคณะละคร สดุดีเวียงฉลองจิตรลดาสภาการ ใน พ.ศ. ๒๔๕๖, ตั้งจิตรคิดคลัง (๒) ก็ปรากฏขึ้นในหน้า กระดาษหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต ฉบับที่ ๓๘, ๓๙, ๔๐, ๔๑, ๔๓, ๔๔ และ ๔๕ ในเดือน กันยายน-ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๒. หม่อมเจ้าอิทธิเทพสรร กฤดากร ทรงเขียนภาพประกอบ.

คณะหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิตประกาศว่าย่างหาตัวละคร รวบรวมเป็นคณะไม่ได้... เพียงแต่มีหญิงที่รับจ้างทูลถนบน หน้าทำการ... สมัค... คน ๑ แล้ว. กำลังสั่งสอนให้... ใช้สบู่ถูตัว เพื่อจะได้ล้างคราบเสียบ้าง. นอกจากนี้เงิน เก้า... ได้รับปากว่าจะให้บุตรของเขาสมัคเป็นละครอีก คน ๑.

ขอเชิญเทกันมาท่งเมื่อง ถ้าใครไม่ได้ดูเหมือนไม่ได้ยิบยิบเที่ยง
ตอนที่ขึ้นรับประกันว่าต้องหัวเราะจนฟันโยก
ตอนโสกต้องโสกจนไม่มีผ้าจะเช็ดหน้าตา
มีทั้งฮาป่าฮาบ้านประสานกันไป.

บท “ตั้งจิตรคิตคั่ง” ใหม่ นี้ เปลี่ยนไปจากฉบับเดิม ดังนี้:-

๑. ตัดตัวไม่ใช่ละครออกทั้งหมด.
๒. สืบเนื่องจากข้อ ๑ บทเจรจาณะยังไม่เปิดม่านจึงไม่มี.
๓. เปลี่ยนชื่อนางเอก จากวิไล เป็นเรไร.
๔. ให้นามสกุลตัวละคร ดังนี้:- นายสมย์ ฟรีสกุล,
นายสามารถ โก่อ่ง,
นางสาริกา เรียมเร,
นางสาวเรไร เรียมเร.
๕. จัดฉากใหม่ ดังนี้:-

- ชุดที่ ๑. ขึ้นใจไม่สมัค.
- ชุดที่ ๒. ความรักพาไป.
- ชุดที่ ๓. รถไฟพاجر.
- ชุดที่ ๔. ตามสมรพบได้.
- ชุดที่ ๕. เกลินใจพลาดท่า.
- ชุดที่ ๖. ออกบ้านิด ๆ.
- ชุดที่ ๗. ตั้งจิตรคิตคั่ง.

นอกจาก ๖ ข้อที่กล่าวมาแล้ว ตั้งจิต
คิดคลั่ง (๒) ยังเปลี่ยนไปจากเดิม ก็มี :-

- ก. คำเจรจาแก้ไขใหม่.
- ข. เนื้อร้องเพลงแก้ไขใหม่.
- ค. ทำนองเพลงเปลี่ยนใหม่.

เรไร - คำว่าไฟ, ชิ่งสว่าง, กระแสลม

เนื้อร้องใหม่ เพลงสมิงทอง

ลูกคู่ — นายสมชัยรูปสง่าหน้าบานเบิก
 สมชัย — เออเขาช่างบ้าเหลือเชื่อดี
 เรไร — ตาเจ้ตัวแกเบิ่งเซิงสงสัย
 ลูกคู่ — หัวเราะเพลงนางแนบและแอบเอียง
 สมชัย — โอไม่เดี๋ยวอย่าให้เสียเวลาพี่
 เรไร — อี้ฮะไรคุณแรงแก่น้อง
 สมชัย —
 ขอชื่นจิตชิดชมภริมย์รัก
 เรไร — ก็สมักรักพี่นี้เต็มใจ
 สมชัย — ถ้าแม่ไฟปัดมดปัดบ่อแล้ว
 เรไร — อี้ฮะดูซิพูดเข้าไม่เข้าท่า
 สมชัย —
 เรานายโรงนางเอกข้อมเสกสรร
 ไม่ควรจะอับอายชนหมายมอง
 เรไร —
 ลูกคู่ — นายสมชัยได้ที่ชกชิวาน
 ครั้นสมชัยสวมสอดกอดเข้าไว้

หัวเราะเก๊กหน้าขันครันฟ้าผี
 ว่าเรานี้พี่น้องไม่มองเมียง
 คุณบ้ามัวงดูใหญ่ไม่กล้าเถียง
 ไม่หลีกเถียงเบี่ยงบิดผิดทำนอง
 ขอจูบที่พอกตายวายหม่นหมอง

เราอยู่สองต่อสองต้องอวยใคร
 หรือน้องไม่สมักหรือโฉน
 แต่ว่าไฟยังสว่างกระจ่างตา
 จะให้ชมน้องแก้วจริงหรือจำ

ใครจะว่าเราได้เรไรน้อง
 ให้เป็นคู่ครองกันสนธิสอง

ถ้าฉันนั้นก็ลองเกี่ยวฉันไป
 แม่เรไรทำข่วนทำก้อนให้
 แม่เรไรก็ขมขมพรายพรรณ ๗ ๑๔ คำ ๗.

พญามังกร.

บทละครพระราชนิพนธ์ ซึ่งอาจสงเคราะห์ให้อยู่ในประเภทเดียวกับ “ตั้งจิตรคิติกลิ่ง” ก็คือเรื่อง “พญามังกร” นี้. ทรงพระราชนิพนธ์บอกกล่าวไว้ ดังนี้:—

“ผู้แต่งขอบอกกล่าวแก่ผู้อ่านไว้ว่า หนังสือ
นี้แต่งขึ้นเพื่อนอนอ่านเล่นฆ่า ๆ ไม่ใช่
สำหรับว่าหรือด่าเปรียบเทียบกับผู้ใด เพราะ
ฉนั้นไม่ควรให้ตกไปในมือผู้ที่จะไม่เข้าใจ
ความประสงค์อันซื่อตรงของผู้แต่งฯลฯ.”

ละครร่า

(ฤาจะไม่รำกึ่ตามใจ)

เรื่อง พญามังกร

(บทรจนากลางเก่ากลางใหม่ ตามเค้าสรณีย์)

ตัวอย่างคำประพันธ์

สดาขงเสริม • เจ้าคู่ชีวิตเอช เจ้าคู่ชีวิตของเรียม หน้าตานงเขาวี เจ้าเหลือจะเรียม
เสนห์สม นำโลมเล้า เข้ายวน ชวนเจ้าภิรมย์ นำเชยนำชม นำชิดนำเคียง ตามเขียงโบราณ
แต่ครั้นจะทำ ไปเช่นนั้น มันเป็นละคร มันก็ไม่แปลก กว่าเขาสีหล่อน แม่หัวใจหวาน พิ
จึงต้องปล้ำ ขย้าอนงค์ น่มนงคราญ ดูจะจัดจ้าน ดูท่าทาง เหมือนอย่างจริง ร้องกริดขิ้นซ
แม่ศรีไสว แม่ไต้โรส พังจะสับโป๊ส บับศอเจ้าไว้ จนให้หนึ่ง ฯลฯ.

เรื่องนี้ควรจะเหมาะสำหรับวิเคราะห์มากกว่าการแสดง
มีเพลงข้อแปลก ๆ อยู่ ๓๐ เพลง มีตัวอย่างดังนี้:—

นกดินสอพอง,	ลาวสี่ปอบ,	เขมรขมุกขมัว,
สามสิบสามเส้า,	ตกตลิ่ง,	เขมรมรกฏ,
มอญมรवाद,	มอญโข่ง,	สดาขงเสริม.

พญามังกร แห่งปรีดินคร
เล่นว่าว. มีพายุ ว่าว
จึงขาดลอยไป. พญา
มังกรตามว่าวไปถึงเมือง
มอญ แล้วได้ธิดาพญา
มอญเป็นชานา.

A Real Ghost.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓. ภายใน ๖๗ วัน ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาโรงเรียนมหาดเล็กหลวงขึ้น. บัดนี้ถึง พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องนี้ พระราชทานแก่นักเรียน เพื่อส่งเสริมการศึกษา, พระมหากษัตริย์คุณอันยิ่งใหญ่ หาท่าเปรียบมิได้.

A Real Ghost.

A Play in One Act

Specially written for the Students of the Royal Pages College (2456)

By Sri Ayudhya.

ที่ “ร้านเหล้า” Green Dragon ตำบล Fallowfield ในชนบท ประเทศอังกฤษ, ชั้นบนมีห้องพักผู้เดินทาง ทำนองโรงแรมข้อมๆ, ชั้นล่างมีห้องโถง ชายเหล้า. มีสิบเอกกับพลทหาร แห่งกองทหารรักษาดินแดนมาพักอยู่. บุคคลอื่นที่มาถิ่นเหล้า มี “นักกีฬา” จากลอนดอน, ชาวนา และตำรวจผู้หนึ่ง, นอกนั้นก็มียุโรปเจ้าของร้านที่ออกมาให้บริการและสนทนาด้วย.

ในการสนทนาได้ความว่ามีคนเคยผูกคอตายในห้องชั้นบน. ตั้งแต่นั้นมา ก็ถือกันว่าผีคู่ มีคนเคยเห็นหลายครั้ง. ทุกคนมีความหวาดกลัว ยกเว้นนายสิบเอกผู้นั้น ว่าจะไม่นอนจะอยู่คอยผีให้ได้. ในตอนดึกผีก็มาจริง ๆ นายสิบเอกถือหอกปลายปืนเข้าประตู และแทงผีจริง ๆ. ตำรวจต้องจับนายสิบเอกไป เพราะผีที่มาจริง ๆ นั้น ก็อกนจริง ๆ.

มีพระราชบันทึกหมายเหตุว่า:—

The play is suggested by a short story by W.W. Jacobs, but is not an adaptation of it.

วันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๔๕๖

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปยังโรงเรียนมหาดเล็กหลวง เพื่อพระราชทานรางวัลแก่นักเรียน, ทอดพระเนตรการกีฬา. เมื่อได้พระราชทานพระบรมราโชวาทแล้ว ได้ประทับเสวยพระกระยาหาร แล้วทอดพระเนตรละครพูดของนักเรียน ๒ เรื่อง คือ:—

A Real Ghost และ ชิงนาง

(เสื่อตัวละคร A Real Ghost ตัดที่

ห้าง John Sampson & Son.)

ท้าวแสนปม (ละครร่ำ).

ปีพระพุทธศักราช ๒๔๕๖ เป็นปีที่ได้พระราชนิพนธ์ บทละครสำคัญ ๆ หลายเรื่อง
เริ่มด้วย :-

ขอมดำเนิน,

ศกุนตลา,

หัวใจนักรบ.

เท่านั้นยังไม่พอ ก่อนจะสิ้นปี เรายังได้พระราชนิพนธ์บทละครที่มีค่าอย่างยิ่งอีก
เรื่องหนึ่งคือ :-

ท้าวแสนปม.

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นต้นมา พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เสด็จไปช้อมรบ ณ จังหวัดภาคตะวันตกในฤดูแล้ง, แต่บางปีก็ให้
เสด็จไปช้อมรบในฤดูฝน, เช่น ใน พ.ศ. ๒๔๕๖ นี้ ให้เสด็จไปช้อมรบที่จังหวัดสุพรรณบุรี
ที่ดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี, เสด็จพระราชดำเนินรอนแรมไปในป่ากับ
เสด็จและลูกเสด็จ.

วันที่ ๒๐ มกราคม เวลาเช้า ๑ โมง ๑๕ นาที พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงฉลองพระองค์เครื่อง
เสด็จ ทรงม้าพระที่นั่งเสด็จพระราชดำเนินออกจาก
พระราชวังสนามจันทร์ตามทางเกวียนเดิม ฯลฯ

วันที่ ๒๒ มกราคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินรอนแรมไป
๓ วันจึงถึงเมืองอู่ทอง, เป็นระยะทาง ๑๗๑๒ เส้น, แล้วเสด็จพระราชดำเนินรอนแรมไปอีก
๒ วัน จึงถึงดอนเจดีย์ แขวงจังหวัดสุพรรณบุรี.

จากลับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราช
ดำเนินออกจากดอนเจดีย์เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ระยะ
ทาง ๔๕๐ เส้น ถึงที่ประทับแรมตำบลบ้านโฆ้ง ณ ที่นั้น
ได้เริ่มทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “ท้าวแสนปม” สืบเนื่อง
จากที่ได้เสด็จพระราชดำเนินไปถึงเมืองอู่ทองในครั้งนั้น.

พระราชนิพนธ์ทละครำเรื่อง ท้าวแสนปม
นี้ เริ่มทรงพระราชนิพนธ์ที่ตำบบ้านโขง
เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๕๖. เสร็จที่ค่าย
หลวงบ้านโป่ง เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์,
และได้ทรงเกลากล่อมส้อมาก แล้วเสร็จ
บริบูรณ์ที่พระราชวังสนามจันทร์ เมื่อวันที่
๑๕ มีนาคม ๒๔๕๖.

ในพระราชบันทึกคำนำ ลงวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๖ มีพระบรมราชาธิบาย
เรื่องตำนานเดิม กล่าวคือ เรื่องพระราชธิดาของท้าวไตรตรังษ์ เสวยมะเขือแล้วก็ประสูติ
พระโอรส โดยมีนายแสนปมเป็นบิดา. จบลงด้วยพระบิดา ทำอยู่ ด้วยทองคำให้พระโอรส,
จึงมีพระนามว่า “อู่ทอง”.

พระชินแสนยุพราช, ลูกท้าวศิริไชย, ลาพระ
บิดาไปดูตัวนางอุษาที่นครไตรตรังษ์. ไปถึงแล้ว
ก็ปลอมเป็นแสนปม ไปอยู่กับคนเฝ้าสวนหลวง,
จึงมีโอกาสแอบดูนางอุษา เวลาตงและอาบ
น้ำ. ทั้งสองก็รักกันทันทีเมื่อพบกัน. พระชิน-
แสนจึงจามมะเขือใบใหญ่ เป็นจดหมายโต้ตอบ
กับนาง เมื่อรู้แน่วางรักแล้วจึงเข้าไปหานาง
ถึงบนตำหนัก โดยไม่มีใครรู้เห็น.

ต่อมาท้าวศิริชัยประจวร พระชินแสนจึง
ต้องลา นางอุษา กลับไปเมือง.

เวลาผ่านไป นางอุษาคงอดกุมาร. ท้าวไตร
ตรังษ์เดือดร้อน เพราะนางไม่บอกชื่อบิดาของ
พระกุมาร. จึงปรึกษาพระมหาราชครูแล้วบ่าว
ประกาศไปยังเมืองต่าง ๆ ว่าได้อิฐฐานว่าพระ-
กุมารรับอาหารจากผู้ใดผู้หนึ่งคือบิดา, และจะยก
นางอุษาให้. พระชินแสนจึงมาอีกครั้งหนึ่ง ปลอม
ตัวถือข้าวเงินมากอันหนึ่ง พระกุมารก็รับไป.
ท้าวไตรตรังษ์โกรธมากไล่ นางอุษา พระชินแสน
จึงรับไปฝัง.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มี
พระราชวินิจฉัยว่า “เรื่องราวแห่งอัจฉริยะบุคคล
อันมีปรากฏอยู่ในตำนานต่าง ๆ . . . โดยมากย่อม
มีความจริงเป็นเค้าอยู่บ้าง”. จึงได้ทรงค้นคว้า
เกี่ยวกับเรื่องเมืองไตรตรังษ์ เรื่องพระเจ้าศิริชัย
เซียงแสน ฯลฯ แล้วผูกเป็นเรื่องขึ้นตามที่ได้ทรง
สันนิษฐาน.

๑. เมืองไตรตรังษ์นั้น อาจเป็นเมือง
สุรศักดิ์.

๒. พระเจ้าศิริไชยเซียงแสนนั้น อาจ
มีพระนามว่า ชินแสน แล้วเพี้ยนเป็นเซียง-
แสน.

๓. พระเจ้าอู่ทองนั้น คงจะเรียกพระ
นาม ตามเมืองอู่ทอง.

พระราชนิพนธ์บทละคร “ท้าวแสนปม” นี้ ทรงพระราชนิพนธ์จากข้อสันนิษฐาน, จะใกล้เคียงกับความเป็นจริงเพียงใด ไม่มีผู้ใดตอบได้. แต่ที่ทราบแน่นอนก็คือ กระจวนกลอน อยู่ในชั้นที่หาเปรียบได้ยาก เช่น:-

พราหมณ์คืนน้ำเต้า.

ในลักษณะนั้นว่านิจจาเอ๋ย
อกผ้าวราวสุมรมไฟ
เสียดแรงเกิดมาเป็นนักรบ
สู้กรากกรำลำบากยากนาน
ได้เห็นแก้วประเสริฐเลิศชม
เคยพบสาวฟ้าสุราลัย
โอ้แก้วแวววับช่างจับจิต
โอ้เออมสุดล้ำค้ำฟ้าดิน

กระไรเลขหัวอกหมกใหม่
ทำไฉนจะพันไฟราดู
เผ่าหงส์ทรงกพมหาศาล
ยอมเป็นปมเป็นป่านประอะไป
จะนิยมก้อกรวดกระไรได้
ฤจะไผ่ต้องชาวบึงพิน
จะใคร่ปลิดปลดมาดังถวิล
จะได้สมดังจินต์ฉันใด ฯ ๘ คำ.

ทองย่อน.

ในลักษณะนั้นว่าน่ำประหลาด
เหตุไฉนย่อท้ออรธา
เห็นแก้วแวววับที่จับจิต
เมื่อไม่เออมจะได้อย่างไรมี
อันของสูงแม่ปองต้องจิต
มิใช่ของตลาดที่อาจซื้อ
ไม่คิดสอยมัวคอยคอกไม่ร่วง
ดูแต่ภูมรินเทียวบินตอม

เป็นเชื้อชาตินักรบกลั่นกล้า
ฤจะกล้าแต่เพียงว่าที่
โยไม่คิดอาจเออมให้ถึงที่
อันมณีฤจะโลดไปถึงมือ
ถ้าไม่คิดบั้นไต้จะได้ฤ
ฤแย่งซื้อถือได้โดยไมยอม
คงชวดดวงบุปผชาติสีสะอาดหอม
จึงได้ออมอบกลั่นสุมาลี ฯ ๘ คำ.

ท้าวแสนปม (ละครเรื่อง).

ถึง พ.ศ. ๒๔๖๘, ปีสุดท้ายในรัชกาลของพระองค์, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงดัดแปลงบทพระราชนิพนธ์ ละครรำ ให้เป็นแบบดึกดำบรรพ์, แบ่งเป็น ๓ องก์, ๗ ตอน.

การดัดแปลงนั้น ต้องทรงดัดแปลงมาก แต่กลอนที่ไพเราะก็ยังมีอยู่ทั้งหมด, ดัดบทท้าวศรีไชยและพระราชนามพิเลียงนางอุษา ว่า นางรวยริน, และ นางชื่นจิต. และเพิ่มจำนวนเพลงขึ้นเป็นอันมาก

พระชินเสนยกพลมาใกล้นครไตรตรึงษ์ แจงคนสนิทและเสนาให้ทราบว่าจะไปคูตัวนางอุษา, แล้วก็ปลอมแปลงพระองค์ไปสมัครทำงานกับตาเต่าคนเฝ้าสวนหลวง. ในไม่ช้าก็ได้เห็นนางอุษาลงมาชมสวน พระชินเสนก็นำดอกไม้เข้าไปถวาย. นางอุษาแลเห็นเข้าก็นึกชอบ, เพราะเห็นว่าดวงตาวิเศษตาโพธิ์. หลังจากนั้นพระชินเสนก็จามระเซือเป็นข้อความ ส่งไปถวายในวัง. นางอุษาเขียนตอบ พระชินเสนจึงแน่ใจว่านางรักแล้ว จึงเข้าไปพบถึงในทึ่โถงฐานและได้นางอุษาเป็นชายา. ต่อมาพระชินเสนต้องกลับเมือง. นางอุษาได้คลอดพระกุมาร แต่ไม่ยอมเผยนามของพระชินเสน. ท้าวไตรตรึงษ์จึงป่าวประกาศไปยังเมืองต่างๆ ว่าได้อิฐฐานว่าพระกุมารรับอาหารจากผู้ใด ผู้นั้นเป็นบิดาของพระกุมาร. เจ้าต่างเมืองมา. พระชินเสนก็มาด้วย ปลอมตัวถือข้าวเงินมา. พระกุมารก็รับไปเสวย ท้าวไตรตรึงษ์โกรธ แต่พอทราบว่าเป็นแม่ทัพใหญ่ก็ยกนางอุษาให้.

นักศึกษา วิชาละคร กวีศึกษา
เปรียบเทียบ ดังต่อไปนี้:—

๑. เปรียบกับ เรื่อง “สังข์ทอง”
ตอนเสี้ยงพวงมาลัย.

๒. เปรียบฉากสวนกับเรื่อง “พระ
ลอ”

๓. เปรียบฉากกริมหน้าต่าง กับ
เรื่อง “วิวาหพระสมุท” (มีเพลงกลั่น
กระทบฝั่งกับบังใบเหมือนกัน).

บังใบ (วิวาหพระสมุท)

ได้ยีนคำสำเนียงเสี้ยงเสนาะ
แสนไพเราะสรรค์ปนหนักหนา.

บังใบ (ท้าวแสนปม)

ได้ยีนคำสำเนียงเสี้ยงเสนาะ
แสนไพเราะทุกคำจำเสี้ยงได้.

เปรียบเทียบเพลงละครรำ และละครร้อง

สร้อยเพลง (ละครรำ)

โอ้ว! คดวงใจอยู่ไกลลิบ
เหมือนดวงดาววาววาวอยู่ไกลครัน
เสียดแรงซ้ออุษานารี
ปล่อยให้หนึ่งฟุ้งฟกอกกรม
รสใดไม่เหมือนรสรัก
แต่มิได้เซชมสมใจ
อ้อองค์เทวาสุรารักษ์
ช่วยคลายให้ซู้คู่ชิวานต์

เหลือจะหยิบมาชมภิรมย์สันต์
ซิดสวรรค์สุดเอื้อมมาเซชม
ไซไม่มีเทวามาอุ้มสม
ร้อนระบมอนาจะขาดใจ
หวานนักหวานใจจะเปรียบได้
ชมใดไม่เทียบเปรียบปาน
ทรงฤทธิ์สิทธิศักดิ์มหาศาล
เสียวชานรักบังอย่างข้านี้ ฯ

สร้อยเพลง (ละครร้อง)

โอ้ว! คดวงใจอยู่ไกลลิบ
เหมือนดวงดาววาววาวอยู่ไกลครัน
เสียดแรงซ้ออุษานารี
ปล่อยให้หนึ่งฟุ้งฟกอกกรม
อ้อองค์เทวาสุรารักษ์
ช่วยคลายให้ซู้คู่ชิวานต์

เหลือจะหยิบมาชมภิรมย์สันต์
ซิดสวรรค์สุดเอื้อมมาเซชม
ไซไม่มีเทวามาอุ้มสม
ร้อนระบมจิตใจคงไฟราน
ทรงฤทธิ์สิทธิศักดิ์มหาศาล
เสียวชานเสนหามาไวไว ฯ

กลั่นกระทบทิ้ง (ละครรำ)

อัสสาวสุรางค์นางสวรรค์
จะวอนอมรมแมนไช
เขาวมาลย์เผยบานบัญญัติชราศ
แสงนางสว่างไกววัล
อ้อองค์นงลักษณ์ถ่านกัณเตร
รักพามาได้ไม่ล่าเค็ญ
เหมือนเดินทางมากลางถิ่นกัณดาร
แม้แต่เพียงฟังเสียดก็เย็นใจ

เลอสรรหาที่เปรียบมิได้
เห็นไม่จำเป็นเช่นนั้น
แสงพิลาศกระจ่างกลางสวรรค์
ยิ่งกว่าแสงจันทร์เมื่อวันเพ็ญ
แสนวิเศษเจ้าเอ๋ยไม่เคยเห็น
ขอดูเป็นขวัญตาขยใจ
ได้มาเห็นลำธารนทีใส
เหนือยเท่าใดหายเหนือยเมื่อข้านี้ ฯ

(ฉบับละครร้องมีแก้คำเล็กน้อยและแบ่งเป็น ๒ เพลง กลั่นกระทบทิ้ง และนาคราช.)

เวรอันเต.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดตั้งสโมสรขึ้นตั้งแต่สมัยวังสราญรมย์, เรียกว่า “สโมสรสามเหลี่ยม”, สมาชิกมีสิทธิใช้เครื่องหมายสโมสรเป็นคุณสมบัติบนรูปสามเหลี่ยม. สมาชิกผลัดเปลี่ยนกันเป็นเจ้าภาพเลี้ยงอาหาร และจัดการแสดงอย่างใดอย่างหนึ่งหลังอาหาร, สัปดาห์ละครั้ง, โดยมากเป็นวันเสาร์, แต่บางทีก็เป็นวันพุธ, เรียกว่า “เวรอันเต”.

การจัดแสดงดังกล่าวนี้เป็นเครื่องช่วยให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์บทละครขึ้นมาอีก สำหรับเวรเลี้ยงของพระองค์หรือเวรของผู้อื่นที่กล่าวกราบบังคมทูลขอพระราชทาน.

ใน พ.ศ. ๒๔๕๗ “เวรอันเต” ที่มีการแสดงละครพระราชนิพนธ์ มีดังนี้:—

เวรอันเต ๑.	ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	มหาตมะ.
เวรอันเต ๒.	ของพระยาประสิทธิศุภการ	หม่อมจำเป็น.
เวรอันเต ๔.	ของเจ้าพระยาอภัยราชามหายุติธรรม	หมื่นประมาทศาล,
และ น้อยอินทเสน.
เวรอันเต ๕.	ของ ม.จ. ปีย์บุตร	เห็นแก่ลูก,
และ ชิงนาง.
เวรอันเต ๑๑.	ของเจ้าพระยาศรีวิชัยชนินทร์	พระรามตามกวาง.
เวรอันเต ๑๓.	ของพระยาวิสุกรรมศิลป์ประสิทธิ์	นางลอย.

คำว่า “เวรอันเต” นี้เกิดขึ้นระหว่างเวลาที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จยุโรปครั้งหลัง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ขณะทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสยามมงกุฎราชกุมาร ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินรักษาพระนคร, กับเจ้านาย ข้าราชการได้มาประชุมกัน ณ บริเวณพระที่นั่งอภิเชษฐาศรี เป็นประจำ. แล้วจัดเวรผลัดเปลี่ยนเลี้ยงกันขึ้น ณ ศาลาหลังคาจาก ซึ่งเจ้าพระยาภาสกรวงษ์ ขนานนามว่า “ศาลาอันเตปริกฐิณ”. แต่ชื่อนี้เรียกยากจึงเรียกกันย่อๆ ว่า “ศาลาอันเต,” “การเลี้ยงอันเต” และ “เวรอันเต”.

แก้แค้น.

ในต้น พ.ศ. ๒๔๕๗ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครพูดชนหลายเรื่อง ก่อเรื่อง :-

แก้แค้น,
มหาตมะ,
ต้อนรับลูก,
และ หมั้นประมาทศาล,

เรื่อง “แก้แค้น” นี้ เป็นละครพูดพระราชนิพนธ์องค์เดียว ทรงเรียบเรียงเสร็จเมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๗.

พระประเสริฐไมตรี กับพระวิเศษลัญฉกร เป็นเพื่อนที่รักใคร่กันคู่เพื่อน้อง. แต่พระประเสริฐไปยุโรปเสียหลายปี, ผ่ากสายหยุดผู้เป็นหญิงคู่รักไว้. เมื่อพระประเสริฐไม่อยู่ สายหยุดประสบเคราะห์กรรมไม่มีที่อยู่ พระวิเศษจึงรับมาให้อยู่กับน้องสาวของตน ต่อจากนั้นน้องสาวผู้นั้นก็แต่งงานย้ายไปอยู่กับสามี. เมื่อพระวิเศษได้อยู่ใกล้ชิด ลงท้ายก็แต่งงานกับสายหยุด, กล่าวว่่าเพื่อป้องกันครหานินทา. พระประเสริฐกลับมาถึงกรุงเทพฯ ๗ จึงคิดแก้แค้น, บังคับด้วยปืนให้พระวิเศษกินยาเม็ดหนึ่ง ตนจะกินอีกเม็ดหนึ่ง โดยที่ไม่ทราบว่่าเม็ดไหนเป็นยาพิษ. เมื่อกินเข้าไปแล้ว พระประเสริฐได้ยินเสียงสายหยุดพูดคำคนใจอยู่ข้างใน จึงรู้สึกตัวขึ้นมาว่า อันที่จริงตนเคราะห์ดี ที่ไม่ได้แต่งงานกับสายหยุด, แล้วบอกพระวิเศษว่า ยาทั้งสองเม็ด มิใช่ยาพิษตั้งใจจะทำโทษให้ตกใจเท่านั้น.

เมื่อมีงานฉลองพระชนมายุ ๖๐ พรรษาของสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี. พระมาตุจฉาเจ้า, (เมื่อพระชนมายุจริง ๖๒ พรรษาเศษ) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดงเรื่องนี้ ณ พระที่นั่งนงคราญ ในพระราชวังดุสิตเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๗.

สมาคมสตรีอาสาสมัครรักษาดินแดน จัดแสดงที่กรมประชาสัมพันธ์ เมื่อวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๖.

พระมหามนตรีศรีอรรถกฤษ์สมุห (ผู้ที่ได้แสดงละครพระราชนิพนธ์เรื่องต่างๆ มาครบ ๖๐ ปีแล้ว) เป็นผู้แสดงในเรื่องนี้.

นายสนเศรฐ์จะถูกขังเป้า.

พระราชนิพนธ์บทละครเรื่อง “มหาตมะ” นี้ เค้าเรื่องเหมือน “หัวใจนักรบ”. นอกจากนั้น เรื่อง “มนุสฺโส สตี” ซึ่งผู้เรียบเรียงได้แต่งขึ้นตามแนวเรื่อง Jedermann ของ Hugo von Hofmannsthal ก็คล้ายเรื่อง “มหาตมะ” นี้ด้วย.

การเรียไรเงินสร้างเรือบ “พระร่วง”.

เนื่องจากละครพระราชนิพนธ์หลายเรื่องผูกพันอยู่กับการเรียไรเงินสร้างเรือบ ท่านผู้อ่านคงจะให้อภิ ในการที่ผู้เรียบเรียง จะกล่าวถึงเรื่องการเรียไรเงินครั้งนี้ ให้ท่านทราบอีกสักเล็กน้อย.

ความคิดที่จะขอเรือบนั้น เกิดขึ้นที่สโมสรเสือบ้า สืบเนื่องมาจากพระบรมราโชวาทหลายครั้งหลายหน ให้คิดถึงชาติบ้านเมือง และการป้องกันประเทศ, อาจสืบเนื่องมาจากการแสดงตำนานเสือบ้าด้วย. บุคคลที่เป็นเสือบ้าคนหนึ่งประกอบด้วยข้าราชการทั้งในและนอกพระราชสำนัก ได้ประชุมกันเมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๔๕๖, เห็นว่าควรจะมีการเรียไรหาเงินสร้างเรือบให้แก่ราชนาวิสยาม.

ความคิดนั้นคงระงับอยู่ จนกระทั่งมหาสงครามโลกครั้งที่ ๑ ได้อุบัติขึ้นในทวีปยุโรป ในสัปดาห์ต่อมา จึงเห็นความจำเป็นมากขึ้น. เสื่อป่าคณนั้นจึงมอบหมายให้เจ้าพระยาอภัยราชา มหายุทธธรรมธร เป็นหัวหน้า นำเรื่องขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา ต่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว. ดังนี้ จึงได้มีพระราชหัตถ์เลขา ลงวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๔๕๗ พระราชทานไปยังเจ้าพระยาอภัยราชาฯ มีพระบรมราชานุญาตให้จัดตั้ง “ราชนาวีสมาคม” และให้ราชนาวีสมาคมดำเนินการเรียไรก็ได้. พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ๘๐,๐๐๐ บาท กับยอดเงิน ๑๑๖,๓๒๔ บาท ซึ่งเหลือจากการจัดงานพระราชพิธีราชาภิเษกในรัชกาลที่ ๕ เป็นทุนประเดิม.

“ส่วนเรือที่จะได้สั่งเข้ามาตามความคิดนั้น เจ้าพระยาอภัยราชาขอให้เราก็ค้นหาให้ เรานักได้ถึงพระวีระกษัตริ์ อันเป็นที่นิยม นับถือของชาวไทยทั่วไป คือ พระร่วง ซึ่งถือกันโดยมากกว่าขลัง เห็นว่าเป็นนาม อันเป็นสวัสดิมงคลอยู่”.

หนังสือพิมพ์ศัตรูสมิตช่วยโฆษณา ดังนี้:-

เอ๊ะ!

นี่ทำไมเรือซึ่งขาดอยู่เช่นนี้?
 เพาะพวกเธายังดั่งเงินเรียรายไม่
 พอหนี้สิน จึงไม่ได้เห็นเรือเต็มลำ.
 ออกจะน่าเสียดายอยู่นะ?
 ช่วยกันดั่งเงินอีกสักพันหนึ่ง
 และช่วยกันซักชวนญาติมิตรตักต้อน
 โปรดช่วยกันหน่อย !!

กำเนิดเมืองพร้าว
(โคลงวิเศษบาลี)

๑ กำเนิดเมืองพร้าว
หนองบัวสีไพโฉม
รัฐบุรุษเจ้าเมือง
บำรุงบพิทพรอินทร์

มหาดบ
อเสวี
กลางทุ่ง
เหนือดงนบ

๒ ยอดทอขบแสงอุษาณีศกสิ
กำเนิดขุนสามชั้น
ช่วยบพิทดาบ
สงครามห่มพณโรชิต

กลางดงรัต
แห่งยอด
บดบัง
บุรุษ

๓ ดินใต้เกลี้ยงบัว
กอบกิลดองนง
ราชโอรสเจ้าเมือง
อติเรกขุณยอุษณี

น้ำใส สดจวบทุก
เกรงอก กิธาตี
สมชื่อ เจ้าเมือง
เลื่องชื่อ

๔ ลมทอหมอกฟ้าจัด
พร้อมพวงแหวนทะเล
จับสังขารเวทคธา
หรือบพิทมฤคมาภทพิชัย

ภคธา
สินธุ์สรพ
สู่เทศ ชีวันไช
มั่งคั่ง

๕ ภูเขาหินมหิดลมา
รัฐเจ้าไทดง
เติบยอดนครบาล
เมืองเจ้าเมืองรัฐท้าว

กษัตริย์
ดีรสุมท
ไว้เมือง
เจ้ามา

๑ ทนบ่ไว้ตก
เงาเงาเมื่อลมพัด
โกลนพริ้วพริ้วมพล
นอกรั้วระทงกัณ

ทางสลล
ขดหิน
จกขก
อวี

๑ ทนบ่ไว้ส่ว
ฉีกะบ่ตีกรจ
จแชน่สีกเต๋ยไต
แฅงจแฉ้องเพฉ่บ่องหลั

ช้องไร่ว่ อยู่เช
จากหลั
เก็นเป็ลทะ
ปนาชฉ

๑ คอมนไทจ้องฉ่ดตมจ
เผื่อไวกมาทงทเล
พอที่จแฉ่นมพล
พท่ทเลลั

ทงชล ไ่วนอ
จกั
นบ้แฉมา
เล็กรนญ

๑ ทลกลีล่งแฉ่วมาก
แต่ส่ฟ่ฟ่ไท
คลัมเมือพริ้วลัม
ขอเพือนเรแฉ่ฉ่ด

มคลขี
ชฉล่ฟ่
ชฉมชฉ อยู่นอ
ลับฉี

๑ เภฉกัณขกแฉ่ว
ที่จแฉลฉ่บ่ฉกัณ
แต่ช้อบฉน่ฉฉฉฉ
ฉฉฉฉกัณฉฉฉ

พอคฉ
ฟ่กัณฉ
ชฉฉฉ
นอช

๑ บุทณฉฉฉ
เรฉฉฉฉฉฉฉ
แฉฉฉฉฉฉฉ
แฉฉฉฉฉฉฉ

ตฉฉฉ
ฉฉฉ
ฉฉฉ
ฉฉฉ

๑ อหิคมทพปรมาทพ
สมสิณเวียบเหมวีสัตมา
ผู้หวนอ้อบู่สขย
จำใจไม่ขบมกท

พพชอณดี
พีมก
ยศคักกดี
จึงดี

๑ ทวีมีอยู่แล
เพียงแต่ไร่สีบข่า
ก็ละไม่พอจว
แม้รำไม่เคยมก

เพียงขอ กุมา
กัณดัก
องนิ เพื่อนอง
โปรดคณิง

๑ กำปองเืองพรวง
มลวิกหนักเืองเรือ
เมื่อไรจวได้มก
โคงจตบเทอชอ

จน
พื่อพื่อ
สู่เทศ สัตมาขอ
จึงตโค

๑ โคงจตบเทอชอ
แม้ช้อยเทมิโตมเทมิ
จนันนีสวมใจ
เห็นพรวงหนักแล

จกเท
จิตเท
ม่วงมณ
สู่สัตมาฯ

กรม. ๒๒๒๒ ๒๒

พระราชนิพนธ์ “รำพึงถึงพระร่วงนี้” ทรงพระราชนิพนธ์ เมื่อกลางปี พ.ศ. ๒๔๕๘, ขณะที่ราชนาว่าสมากม ยังได้เงินเรียไรไม่ครบจำนวนที่ต้องการ.

เราจึงได้ทราบจากพระราชนิพนธ์นี้ว่า เหตุใด พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

“จึงส่งตะเกากลลา สู่เทศ จีนเฮ.”

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานนาม

“พระร่วง”

ให้แก่เรือรบหลวงที่จะสร้างขึ้น ตั้งแต่วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๔๕๗.

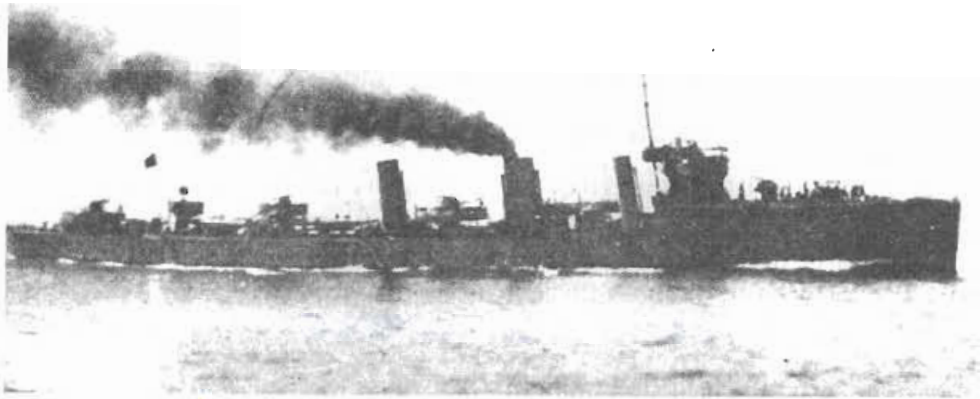
จนถึงวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๔๕๘

ซึ่งนับเป็นเวลา ๒ ปีพอดี เรือรบลำใหม่ของอังกฤษ ชื่อ Radiant ลงน้ำ.

รัฐบาลสยามได้จัดการซื้อเรือ Radiant มาเป็นเรือรบหลวงพระร่วง

เดินทางมาถึงประเทศสยาม เมื่อวันที่ ๗ ตุลาคม ๒๔๖๓

แล่นข้ามสันดอน เวลา ๔ ล.ท.

เรือรบหลวง พระร่วง ในอ่าวสยาม.

มีการแสดงละครพระราชนิพนธ์ ฉลองเรือรบหลวงพระร่วง ดังนี้:—

๕ ตุลาคม ๒๔๖๓ เรื่องขอมดำดิน (คือละครรำเรื่องพระร่วง).

๑๐ ตุลาคม ๒๔๖๓ เรื่องพญาราชवंสสัน (คือเรื่องเกี่ยวกับกองทัพเรือ).

เสด็จพระราชดำเนินบิณฑิไต้.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินประพาสบิณฑิไต้หลายครั้ง ไม่นับครั้งที่ตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ขณะที่ยังทรงพระเยาว์ เช่น ใน ร.ศ. ๑๐๘ ก็นับได้ ๔ ครั้ง ก็คือ:-

(๑) ร.ศ. ๑๒๘ (พ.ศ. ๒๔๕๒) ก่อนเสวยราชย์,

(๒) พ.ศ. ๒๔๕๘,

(๓) พ.ศ. ๒๔๖๐,

และ (๔) พ.ศ. ๒๔๖๓, ครั้งที่เสด็จพระราชดำเนินไปถึงสหพันธรัฐมลายูของอังกฤษ.

ปล่อยแก้.

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินประพาสหัวเมืองบิณฑิไต้ครั้งแรก ใน ร.ศ. ๑๒๘ นั้น ยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมงกุฎราชกุมาร. ได้ทรงเผยแพร่กิจการละครพูดไปยังหัวเมืองเป็นครั้งแรก, มีการแสดงละครเรื่อง “ปล่อยแก้” ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ร.ศ. ๑๒๘ (พ.ศ. ๒๔๕๒). มีพระราชบันทึกในเรื่องจดหมายเหตุประพาสหัวเมืองบิณฑิไต้ ร.ศ. ๑๒๘ ไว้ดังนี้:-

“ละครสราญรมย์ที่เล่นเมื่อคืนนี้ นับว่าเป็นอันเรียบร้อย เป็นที่พอใจของคนที่มาดูมาก ที่ซึ่งจัดไว้เป็นที่นั่งคนดูนั้นไม่มีว่างเลย บ็อกซ์มี ๑๒ บ็อกซ์ มีเก้าอี้บ็อกซ์ละ ๖ เก้าอี้ ชายบ็อกซ์ละ ๓๐ บาท เต็มหมด. นอกนั้นก็เก้าอี้ปล่อยแก้และชั้นบันไดให้หนึ่ง ชายตัวราคาถูก ๆ ตั้งแต่ ๓ บาท ถึง ๑ บาท. ได้เงินรวมเบ็ดเสร็จประมาณ ๘๐๐ บาท ยังกำไรแกรมและบทร้องอีกสัก ๔๐ บาท . . . อยู่ในฐานะรวย . . . เงินนี้ . . . อุทิศถวายเป็นค่าปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุ.”

อีกตอนหนึ่ง มีพระราชบันทึกว่า:-

“ละครที่เล่นนั้นคือเรื่อง “ปล่อยักษ์” มีแก้ไขและเพิ่มเติม
ลำเข้าไปหลายแห่ง จึงเรียกว่าละครพูดแถมลำ. บทร้องนั้นแต่งขึ้น
ใหม่บ้าง ของเก่าบ้าง. ในตอนที่ ๑ อ้ายเพ็งกำลังกวาดบ้านร้องลำ
ต้อยต้ง บทใช้บทที่แต่งไว้สำหรับเรื่อง ว่างดี คือ “เสียแรงได้เกิดมา
จะพากันโสโกไซ ฯลฯ” นั่นเอง. พระพลากรนั้นร้องลำทองย่อน มี
บทใหม่ว่า “อยู่เดียวเปลี่ยวอกนอนหนาว ฯลฯ” ในตอนที่ ๒ มี
แก้ไขมากหน่อย เพลงของแม่จัน เปลี่ยนลำเป็นตะนาว แม่
ถนอมจะหนีไปจากบ้าน ... แล้วมาหวนนึกอาลัยร้องลำธรรณร้องให้ บท
ใหม่ว่า “ไอ้ว่าอกเอ๊ยถนอม จะตรมตรอมโสโกเสว้าเผ่าถวิล ฯลฯ”.
นายจวงปั่นหน้าต่างเข้ามา รู้สึกเหมือนขุนแผนเมื่อขึ้นบ้านขุนช้าง
ร้องลำสับท เนื้อใหม่ว่า “ครานี้ขุนแผนแสนสะท้าน ให้เคียดพล่าน
พลุ่นแสนขุ่นข้อง ฯลฯ” แล้วพูดกันต่อไป ร้องลำสุดสวณ เนื้อ
ใหม่ว่า “ครานี้พระไววิไลโลม หลงประโลมสร้อยฟ้ามารศรี ฯลฯ”.
ถึงตอนที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่ ... นายจวงแต่งตัวแปลงเป็นผู้หญิง ... อ้าย
เพ็งเข้าไปพบและเกี้ยว ร้องลำโลมตลก ก้อลำนักสวด “ว่าพลา
กวงกร” คนดูขู้ง้างจะชอบมาก. ตอนที่ ๓ เดินความตามเรื่องเดิม
โดยมากมีแทรกลำ ๒ แห่ง. หลวงเกียรติคุณร้องลำพราหมณ์ตีน้ำเต้า
บทใหม่ “ช่างกระไรใจหายเสียด้ายลูก ใจยังผูกพันห้วงดวงสมร ฯลฯ”,
กับอีกแห่งหนึ่งอ้ายเพ็งร้องลำนักสวดล่อนายใช้บทเก่า “เสียด้ายงาม
ทราวมสวาทประหลาดตา ฯลฯ”. ตอนที่ ๔ มีลำแทรก ๕ แห่ง. นาย
จวงร้องลำเบ้บทใหม่ “เจ้าอยู่เดียวเปลี่ยวอกฟกอนาด กฤหาสน์ห้อง
ชานและลานสวน ฯลฯ”. แม่ถนอมร้องลำเทพบรรทมใช้บทเดิมของ
จำโดม. ผินร้องลำสุรินทราหูบทเดิม. แม่อาบร้องลำพระนเรศวรชน
ข้างบทเดิม ต่อไปนี้ก็ไม่มีแทรกแซมอีก ดำเนินเรื่องไปจนจบ แล้วจึง
เข้าแถวร้องขอพระเกียรติ ใช้บทที่ร้องในกระบวนแห่เฉลิมพระเกียรติ
งานรัชมังคลาภิเษก แล้วสรรเสริญพระบารมี.”

ก่อนการแสดง มีพระราชบันทึก ว่า:-

“ถ้าวันนี้กำหนดจะเล่นละครที่พลับพลา..... คราวนี้ออกแปลก
หน่อยด้วย คือมีร้องแกม ซึ่งยังไม่เคยเล่นเลย ครั้งนี้นับว่าเป็น
การทดลอง ถ้าเป็นที่เรียบร้อยดี บางทีจะได้ดูละครพูดแกมลำ
เช่นนี้ ในกรุงเทพฯ บ้าง.”

ตัวละครเรื่องปล่อยเก้านครศรีธรรมราช ครั้งนั้น คือ:-

พระพลากรบริรักษ์

หลวงเกษรตฤณकरचित

ขุนบรรเทิง

นายจวง

อ้ายเพ็ง

อ้ายสา

แม่ถนอม

แม่จัน

แม่เอม

ผิน

พระเทพทวารวดี.

หลวงอภิรักษ์ราชฤทธิ.

พระยาราชาวัลลภาณุสิทธิ.

หม่อมหลวงเพ็ญ.

นายวรการบัญชา.

นายหวัง.

นายหลาบ.

หม่อมหลวงพิน.

นายพงษ์.

นายอยู่.

มีพระราชบันทึกในเรื่องตัวละคร ว่า:-

“นายวรการเป็น “อ้ายเพ็ง” นั้น แข็งแรงได้
ฮามาก ฝ่ายหม่อมหลวงเพ็ญอยากเป็นผู้ชาย
มานานแล้ว ครั้งนี้ได้สมประสงค์ก็เล่นดี
เข้าคู่กับนายหลาบพอสมควร ส่วนเจ้าคุณ
เป็น “ขุนบรรเทิง” นั้น ไม่จำเป็นจะต้อง
กล่าวว่าดีอย่างไร เพราะเป็นของที่ทราบอยู่
ทั่วกันแล้ว.”

“ขุนบรรเทิง”

ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ท่านผู้อ่านย่อมจะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนับสนุนกิจการละครพูดเพียงใด, และทรงปรับปรุงงานละครของพระองค์อย่างไร.

การเผยแพร่กิจการละครพูดในหัวเมืองชายกว้างขวางขึ้น เมื่อเสด็จพระราชดำเนินประพาสบักย์ใต้ ครั้งต่อไป, ที่เรียกว่า ครั้งที่ ๒, ระหว่างวันที่ ๔ มิถุนายน ถึง ๕ สิงหาคม ๒๔๕๘, มีการแสดงดังต่อไปนี้:—

ทูลสงขลา

เรื่อง หัวใจนักรบ.

ทูลนครศรีธรรมราช

เรื่อง เพลงกา

ขอมดำดิน

ไม้ไกรธ

ต้อนรับลูก

หมื่นประมาทศาล

ชิงนาง

และ มหาตมะ.

ครั้งนี้เก็บเงินค่าเข้าชม เก้าอี้ละ ๑ บาท ถึง ๕ บาท ได้เงินส่งเข้าสมทบทุนสร้างเรือรบ ๔๐๐๐ บาทเศษ, เฉพาะมหาตมะ ได้ ๑๒๐๐ บาท.

ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำบทละครพระราชนิพนธ์ ไปจำหน่ายด้วย ดังนี้:—

มหาตมะ	เล่มละ	๕ บาท.
หัวใจนักรบ ปกอ่อน	„	๔ „
„ ปกแข็ง	„	๕ „
ศกุนตลา	„	๑๐ „
ขอมดำดิน	„	๖ „

ระหว่างที่ประทับอยู่ ณ จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ทางกรุงเทพฯ ส่งหนังสือพระราชนิพนธ์ไปจำหน่ายเพิ่มเติมอีก คือ:—

มหาตมะ	หัวใจนักรบ	น้อยอินทเสน
ชิงนาง	หมื่นประมาทศาล	ต้อนรับลูก.

ระหว่างการเสด็จพระราชดำเนินประพาสหัวเมืองบักขี้ไต้ ครั้งที่ ๒ นี้ ผู้ใช้นามปากกาว่า “สั๊กซี่” ได้บันทึกจดหมายเหตุส่งพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ไทย, แล้วพิมพ์เป็นเล่มภายหลังให้ชื่อว่า:—

จดหมายเหตุ

เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมมณฑลบักขี้ไต้

ของสั๊กซี่

๔ มิถุนายน — ๕ สิงหาคม ๒๔๕๘.

มีเรื่องที่น่าสนใจดังนี้:—

๒๓ มิถุนายน ๒๔๕๘ (ที่ตำบลนางวก พัทลุง) เวลาค่ำ มีละครพูด สมาชิกเสือป่า นายหมวดตรี ฟิน พฤกษ์ศรี ประจำกองร้อยที่ ๔ เมืองพัทลุงเป็นผู้แต่งเรื่องขึ้น, ตั้งชื่อเรื่องว่า “พ่อตาใจดี”. ในคำพ่อตาสอนลูกเขย มีภาษิตเป็นสำนวนชวนออกคล้ายบทหนึ่งในสุภาษิตพระร่วง แสดงว่าชาวเมืองนี้ เขาก็มีภาษิตเช่นเดียวกันว่า “เสือพี่เพราะป่าปก ป่าที่รกเพราะเสื่อยัง ดินเย็นเพราะหญ้าบัง หญ้าที่ยังเพราะดินดี”.

๒๔ มิถุนายน ๒๔๕๘ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแหวนบสายนาคีฬาอักษรพระบรมนามาภิไธยลายทองคำ เป็นพระราชบำเหน็จ แก่นายฟิน พฤกษ์ศรี ผู้แต่งบทละครที่ได้เล่นถวายทอดพระเนตร.

สั๊กซี่ออกความเห็นด้วยว่า:—

“การแต่งบทละครนั้น บางคนจะเข้าใจว่าจะทำได้ง่าย..... แต่การที่จะแต่งเรื่องพอให้ผู้ดูได้ฟังได้เป็นของยากมิใช่เล่น เพราะคนที่แต่งเรื่องละครได้ดี ๆ ย่อมนับว่าเป็นจิตรกรวิ หรือถ้าจะเปรียบอีกอย่างหนึ่ง ก็เหมือนนายช่าง (Artist) อย่างพิเศษ มีความรู้รอบตัว ช่างสังเกต ช่างคิด รู้จักความชำ มับันจิตอยู่ในตน.”

ต้อนรับลูก.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ โดยทรงแปลจาก
เรื่องภาษาอังกฤษของ Pearl Humphrey เมื่อต้น พ.ศ. ๒๔๕๗.

เรื่องต้อนรับลูกนี้ เป็นโศกนาฏกรรมที่เศร้าอย่างถึงขนาดทีเดียว.
เจ้าของเรื่องเดิมผูกเรื่องอย่างกระทัดรัด จบเรื่องได้อย่างสมบูรณ์
ภายในระยะเวลาเพียงครึ่งเดียว. เรื่องเศร้าเช่นนี้ผู้ชมอาจไม่ชอบ
แต่เป็นเรื่องที่ดีมากสำหรับฝึกตัวละคร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บท
ของนายอ่ำ และอำแดงริด.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้า
อยู่หัว เคยทรงแสดงเมื่อวันปีใหม่ พ.ศ.
๒๔๖๐ ณ สวนศิวาลัย. ทรงแสดงบทของ
นายอ่ำ.

เข้าใจว่ามีการแสดงเรื่องนี้เป็นครั้ง
แรก เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๔๕๗.

มีการแสดงในงานสมโภชพระบรม-
ธาตุ ทินนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ ๒๑
กรกฎาคม ๒๔๕๘.

นักเรียนมหาดเล็กรับใช้แสดงถวาย
ทอดพระเนตร เมื่อเดือนตุลาคม ๒๔๕๘.

นักเรียนไทยในประเทศอังกฤษได้
จัดแสดงครั้งหนึ่งในงานชุมนุมประจำปี
ของสามัคคีสมาคม ในราว พ.ศ. ๒๔๖๗
หรือ ๒๔๖๘.

นายอ่ำ อำแดงริด สามีกรรษา เป็นชวานา
อยู่ในชนบท, มีลูกชายคนหนึ่งชื่อเอม ไปทำมา
หากินในกรุงเทพฯ ๑๒ ปีแล้ว ยังไม่กลับมา.
ต่างก็คิดถึงลูก จึงพยายามเก็บหอมรอมริบจะส่ง
เงินไปให้ จะได้กลับมา. นายอ่ำมีน้องสาวชื่อ
อำแดงดี มาหาและสนทนากัน แล้วเลขอาสา
เฝ้าบ้านให้ ขณะที่พี่ชายพี่สะใภ้มีธุระต้องไป
เยี่ยมไข้.

นายเอมเผลอเข้ามาโดยไม่มีใครรู้ตัว, แต่
อำแดงดีเห็นเขาก็จำได้. นายเอมบอกว่า เกรง
พ่อแม่จะตกใจ จะบอกว่าเป็นคนเดินทางมาอา
ศัยสักถิ่นหนึ่ง, รุ่งเช้าจึงจะบอกว่าเป็นลูก. พ่อ
พ่อแม่กลับมาแล้ว อำแดงดีก็ลาไป. นายอ่ำ
อำแดงริดยอมให้คนเดินทางผู้นี้อาศัยถิ่นหนึ่ง,
เพราะเขารวย, คงจะให้เงินเป็นค่าตอบแทน.
แต่กลิ่นนั้นชวานาผิวเมื่อกลิ้มชอบ, อยากจะรวย
เร็ว เพื่อเอาเงินส่งไปให้ลูกชาย, จึงลอบเข้าไป
กระทำการ ซึ่งทำให้ต้องเสียใจ ไม่มีทางแก้ให้
หายได้.

หมิ่นประมาทศาล.

ละครพูดองค์เดียว

ของ

ศรีอยุธยา.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ ใน พ.ศ. ๒๔๕๗ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดงในงานเลี้ยงสมัชชิกสโมสรสามเหลี่ยม เวย์เจ้าพระยาอภัยราชาฯ ควบคู่ไปกับเรื่อง “น้อยอินทเสน” เมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๔๕๗.

มีการแสดง เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๔๕๘ ในงานสมโภชพระบรมธาตุที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ในคราวที่เสด็จพระราชดำเนินประพาสบึงไต้ ครั้งที่ ๒.

เรื่อง “ดวงดารา”, ที่ผู้เรียบเรียงดัดแปลงมาจากเรื่อง “In Port” ของ Harold Simpson, มีรูปเรื่องคล้ายกับเรื่องนี้.

อัยบักกล่าวว่า “คราวนำพอได้เท่า ตัดสินให้อาคนไปใส่คุก ขอให้ได้เท่านั้นถึง... คืนวันนี้ จะได้เห็นใจคนที่ต้องติดคุกมันจะครบ”.

คณะข้าราชการจังหวัดพัทลุง แสดงถวายทอดพระเนตรที่พลับพลา หน้าที่กาะโรม นครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๔๖๐.

หลวงพิทักษ์ธรรมบุญกิจ ผู้พิพากษาอยู่ที่บ้าน, เป็นเวลากลางวันใกล้จะถึงเวลาตอน. หลวงพิทักษ์สนทนากับคนใช้ แล้วก็เข้าไปนอน. เจ้าคนใช้ก็ยกเปิดหน้าต่าง จึงมีผู้ป็นขึ้นมาในลักษณะของผู้ร้าย. ผู้นี้คืออัยบักผู้มีฉายาว่า หลวงราชกิจมือถ้าว. หลวงพิทักษ์ตื่นขึ้นเพราะได้ยินเสียงเก้าอี้ล้ม, ถีบป็นออกมา แต่อัยบักแอบอยู่ แอ่งป็นเอาไปได้ เลยใช้ขู่มึงกับเจ้าของบ้านได้ตามใจ. อันที่จริงนั้นอัยบักเคยถูกหลวงพิทักษ์พิพากษาจำคุกมาแล้ว, และมีเรื่องขมขื่นอยู่ในใจ, ซ้ำเคยขอความกรุณาต่อศาลแล้ว ก็ไม่ได้รับความกรุณา. ในคืนนี้ จึงมาขู่เล่น ทำนองผู้ต้องห้ามอำนาจกว่าผู้พิพากษา, ซึ่งถ้าอยู่ในศาลก็เป็นการหมิ่นประมาทศาลอย่างแน่. ในที่สุดอัยบักก็ขอของไปเป็นที่ระลึกลึกเล็กน้อย แล้วก็กลับไป.

หมอลำเป็น.

ละครพูด ๓ องก์
แต่งจากเรื่องภาษาฝรั่งเศส ของ โมลิเอร์
โดย
ศรีอยุธยา.

เรื่องภาษาฝรั่งเศสที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนำมาทรงพระราชนิพนธ์คือ
Le Médecin Malgré Lui ของ Jean-Baptiste Poquelin ซึ่งมีสมญาว่า Molière.

Molière เป็นนักประพันธ์ละครบขขัน
ชั้นเยี่ยมของโลกคนหนึ่ง, มีชีวิตอยู่ใน
สมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ของฝรั่งเศส.

ดาสังกับยายมาเป็นสามเณรอยู่มานาน มีปากเสียงกันอย่างรุนแรง จนยายมากัดจะแกล้งสามเณรให้เซ็ด. พอดีกับมีคนมาบ่าวร้องเสาะแสวงหาหมอไปรักษาลูกสาวหมั้นจำเนียร, ยายมาเล้ยรับเสนอว่าสามเณรของตนเป็นหมอวิเศษ, แต่มีนิสัยประหลาด ถ้าไม่ทุบตีจะไม่รับว่าเป็นหมอ. มีผลคือดาสังถูกทุบตี และจำต้องรับว่าตัวเป็นหมอ แล้วก็ถูกพาไปหาหมั้นจำเนียร. ลูกสาวหมั้นจำเนียร, ชื่อจินดา, แกล้งทำเป็นไข้ เพราะบิดาบังคับจะให้แต่งงาน โดยที่เธอมีคู่รักอยู่แล้วคือ นายเหลื่อม. หมั้นจำเนียรหาว่านายเหลื่อมยากจน. นายเหลื่อมเข้ามาขอความช่วยเหลือจากดาสังผู้ซึ่งต้องทำตัวเป็นหมอ, จึงคบคิดกันให้นายเหลื่อมปลอมตัวมาเป็นผู้ช่วยแพทย์ เพื่อพบคู่รักของตน. ดังนั้นจินดาจึงพูดออกมาได้ และปรากฏว่านายเหลื่อมได้มรดกจากญาติก่อนใหญ่ หมั้นจำเนียรจึงไม่รังเกียจ.

เรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ตั้งแต่สมัยวังสราญรมย์ คณะกรรมการทวิปัญญาสโมสรจัดพิมพ์เป็นเล่ม แต่ยังไม่หาหลักฐานเกี่ยวกับการแสดงครั้งแรกไม่ได้ จนปรากฏว่ามีการแสดงในงานเลี้ยงสมาชิกสโมสรสามเหลื่อม เวรพระยาประสิทธิ์ศุภการ, ในต้น พ.ศ. ๒๔๕๗.

ทหารรักษาวัง กองพัน ๓ จัดแสดงในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมโรงทหาร ณ สวนราชฤดี จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ ๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๐.

โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน ขอพระบรมราชานุญาต จัดแสดง เมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๔๖๕.

เจ้าคุณเจ้าชู.

ละครพูด ๔ ชุด
แต่งแปลจากภาษาอังกฤษ

ของ
อาร์เธอร์ ริง ปีนโร.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินประพาสบั๊กซ์ใต้ครั้งที่ ๓ ระหว่างวันที่ ๑๐ เมษายน ถึง ๒๒ พฤษภาคม ๒๔๖๐. ระหว่างเวลาที่เสด็จพระราชดำเนินครั้งนั้นมีการแสดงละครพระราชนิพนธ์ที่ภูเก็ท และนครศรีธรรมราชหลายเรื่อง รวมทั้งเรื่องเจ้าคุณเจ้าชูด้วย, แสดงที่นครศรีธรรมราชเมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม. คณะข้าราชการมณฑลนครศรีธรรมราชเป็นผู้แสดง.

เรื่องเจ้าคุณเจ้าชู ได้ทรงพระราชนิพนธ์ แต่งแปลจากบทละครภาษาอังกฤษ ชื่อ The Gay Lord Quex ของ Sir Arthur Wing Pinero. เป็นละครพูด ๔ ชุด.

ผู้เรียบเรียงเข้าใจว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนตงแต่ในระยะต้นของรัชกาล แต่หาหลักฐานการแสดง ก่อนที่นครศรีธรรมราชยังไม่ได้.

การต่อสู้ในทางความคิดระหว่างพระยาวิกรมสิงหนาทกับแม่ศรี ในตอนดึกนั้น น่าฟังมาก.

ฉาก

- ชุดที่ ๑ ร้านตัดเสื้อของแม่ศรี ถนน
เจริญกรุง เวลาบ่าย.
- ชุดที่ ๒ สวนในบ้านคุณอ่อม ที่สามเสน
เวลาเย็น.
- ชุดที่ ๓ ห้องนอนคุณหญิงวัน ในบ้าน
คุณอ่อม เวลากลางคืน.
- ชุดที่ ๔ ร้านตัดเสื้อของแม่ศรี วันรุ่งขึ้น.

พระยาวิกรมสิงหนาท เคยมีเรื่องรักใคร่มา
มาก จนได้ชื่อว่าเป็นเจ้าคุณเจ้าชู, แต่บัดนี้จะ
กลับตัวมาแต่งงานกับแม่สงวน. ส่วนแม่สงวน
นั้นยังสองจิตสองใจ เพราะเคยรักอยู่กับร้อยเอก
เอื้อ. บุคคลดังกล่าวนามมนี้ ชอบมาที่ร้านตัด
เสื้อของแม่ศรีที่ถนนเจริญกรุง. แม่ศรีตั้งใจจะ
ช่วยเหลือ ร.อ. เอื้อ จึงพยายามจะล่อเจ้าคุณให้ม
เรื่องกับตน แต่ไม่สำเร็จ. บังเอิญพระยาวิกรม
พบกับคุณหญิงวันผู้ที่เคยรักใคร่กันมาก่อน, แม่
ศรีก็พยายามจะจับผิดว่าเจ้าคุณมีเรื่องกับคุณ
หญิงวันอีก. เหตุการณ์ตอนกลางคืนวันนั้น พา
ตัวแม่ศรีเข้าไปหัวพันอยู่กับท่านเจ้าคุณด้วย จะ
พากันเสียชื่อหมด, แต่พระยาวิกรมสิงหนาท
ฉลาดและมีจิตใจมั่นคง แม่ศรีเลยกลับใจจะช่วย
ท่าน. รุ่งขึ้นแม่ศรีพยายามยั่ว ร.อ. เอื้อ เช่น
เดียวกับที่เคยยั่วเจ้าคุณ แต่คราวนี้ยั่วสำเร็จ ร.อ.
เอื้อจูบเธอที่หนึ่ง ซึ่งแม่สงวนแอบเห็นเข้า. แม่
สงวนจึงไม่มีความลังเลใจอีกแล้ว.

The Man in Khaki.

An Original Drama in One Act.

by

Sri Ayudhya.

An Episode of 1914.

เรื่อง The Man in Khaki นี้ ทรงพระราชนิพนธ์เมื่อปลาย พ.ศ. ๒๔๕๘ หรือต้น พ.ศ. ๒๔๕๙. เป็นที่สังเกตว่า ตั้งแต่มหาสงครามโลกครั้งที่ ๑อุบัติขึ้นในยุโรป เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับเรื่องกิจการสงครามหลายเรื่องด้วยกัน, ทั้งที่เป็นพระราชนิพนธ์บทละครและไม่ใช่บทละคร.

หลังจากการสู้รบ "The Battle of Mons" ในมหาสงครามโลกครั้งที่ ๑ กองทัพเยอรมันได้รุกเข้าครอบครองดินแดนประเทศฝรั่งเศส ส่วนหนึ่ง. ท่านพลโท Von Eisenburg จะใช้กฤตาส์ Coucy เป็นที่พักอาศัยระยะหนึ่ง. ในกฤตาส์นั้นมียุวสาวคนหนึ่งและผู้หญิง คือผู้มิดระกูลผู้เมีย ลูกสาวชื่อ หลุยส์ กับคนใช้ ๒ คน. หลุยส์นั้นชอบคู่รักที่บาดเจ็บไว้มิให้พวกเยอรมันรู้, คนใช้กำลังจะหาทางให้หลบหนีไปโดยเร็ว.

ในการหลบหนีนั้น ทหารเยอรมันเห็นเข้า. ผู้หนึ่งแต่งเครื่องแบบสีกากีของอังกฤษ. ท่านนายพลจึงสั่งให้คนให้พบจะยิงเข้าเสีย. ในไม่ช้าทหารเยอรมันก็จับตัวได้ แต่ผู้ที่ถูกจับนั้นปรากฏว่าเป็นเยอรมัน. ท่านนายพลก็ทำให้ยิงเข้า, เพราะเป็นเยอรมัน แต่งเครื่องแบบทหารอังกฤษก็แปลว่าหนีกองทัพ. นายร้อยคนหนึ่งไปสอบสวนมารายงานว่า ผู้ที่ถูกจับคือลูกชายของท่านนายพลเอง ท่านนายพลสับสน แต่ก็ไม่ยอมจนคำสั่งของตน.

นาย R. Pradère-Niquet ที่ปรึกษา
กฎหมายของกระทรวงยุติธรรม ได้แปล
เป็นภาษาฝรั่งเศสพูดเกล้า ๆ ถวายดังนี้.

L'Homme en Khaki.

Episode de 1914

Drame en un acte

par

Sri Ayudhya.

Traduit par R. Pradère-Niquet.

ในฉบับพิมพ์ตัด มีลายพระราช
หัตถ์แก้ไขเรื่องเป็น

A Man in Khaki.

แต่เมื่อพิมพ์เป็นเล่ม ก็ได้แก้ไขตาม.

เรื่องนี้ผู้เรียบเรียงได้แปลเป็นภาษาไทย

ใน พ.ศ. ๒๕๑๘ นี้ ให้ชื่อว่า:-

จับเสือ

ผู้ร้ายแฝง.

ละครพูดของศรีอยุธยา
(ชุดเดี่ยวจบ.)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเรื่องนักสืบมาตั้งแต่สมัยที่ยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสยามมงกุฎราชกุมาร, ดังจะเห็นได้จากเรื่องนิทานทองอิน ซึ่งได้ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้น ในนามของ “นายแก้ว นายขวัญ”, และเรื่อง “ผู้ร้ายแฝง” นี้ ก็คล้ายกับเรื่อง “นายสุวรรณอุกขโมย” ซึ่งอยู่ในชุดนิทานทองอินนั้น.

เรื่อง^๕ที่ทรงพระราชนิพนธ์^๕ขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๕๘.

มีการแสดง^๕ เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๕๘ ในงานประจำปีของจิตราดาสภาการ.

ข้าราชการ^๕ แสดงในงานเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระพันปีหลวง เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๘.

มีการแสดงเก็บเงินบำรุงกรมมัก^๕ เรียนแพทย์เสื่อป่าด้วย.

กระทรวงศึกษาธิการ^๕ เคยจัดให้ เป็นแบบเรียนชั้นมัธยมปีที่ ๑.

พระยาอารักษ์ราชกร มั่น^๕สินมาก คิดหาหนทางที่จะ^๕ได้เงินมาใช้^๕หนี้ ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ. จนกระทั่ง^๕วันหนึ่ง ขโมย^๕ขึ้นบ้านเปิดตู้เซฟ ขโมย^๕เงินและ^๕จับพระยาอารักษ์^๕มัดไว้กับ^๕เก้าอี้. เงิน^๕นั้นจำนวนแปดหมื่นบาท เป็น^๕เงินหลวง จะนำไป^๕ส่งธนาคารในวันรุ่ง^๕ขึ้น.

พระยาพิศมัญเฝ้า^๕กับพระวิเชียร^๕รชโยดมมาถึงบ้าน^๕พระยาอารักษ์^๕ฯ ช่วย^๕กันแก้^๕มัดออก แล้วสอบถาม^๕เรื่องราว. ปรากฏ^๕ว่าทั้ง^๕ตัวพระยาอารักษ์^๕และ^๕กรรยาอุก^๕วางยา^๕ด้วย, และ^๕เครื่องเพชร^๕ก็หาย. พระยาพิศมัญ^๕ฯ สงสัย^๕ว่าจะเป็น^๕เรื่อง^๕ลักลับ. พระวิเชียร^๕ฯ ช่วย^๕สะ^๕สางให้. ปรากฏ^๕ว่า^๕คำให้การ^๕ของพระยาอารักษ์^๕และ^๕คนใช้^๕มี^๕พิรุณ^๕หลาย^๕อย่าง เป็นเหตุ^๕ให้^๕พิสูจน์^๕ได้ว่า พระยาอารักษ์^๕สร้าง^๕เรื่อง^๕ขึ้นเอง^๕ทั้งสิ้น, และ^๕เงิน^๕นั้นก็^๕ซ่อน^๕อยู่ ไม่^๕หาย.

A Queer Burglary

An original play in one act

by

Sri Ayudhya,

B.E. 2458.

Note: The play was originally written in Siamese, in which form it has been presented before a private audience. The present English version was prepared by the author himself specially for presentation by the students of the Royal Pages' College, B.E. 2458.

เป็นเรื่องที่สองที่ได้ทรงพระราชนิพนธ์พระราชทานแก่นักเรียน โรงเรียนมหาดเล็กหลวง. ครูและนักเรียนโรงเรียนมหาดเล็กหลวง แสดงที่โรงโขนหลวง เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๔๕๘.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานตัวอย่างในการแปล ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมอีกวาระหนึ่ง.

เราทราบจาก บทพระราชนิพนธ์ภาษาอังกฤษนั้นว่า ทรงพระราชนิพนธ์ระหว่างมหาสงครามโลกครั้งที่ ๑.

การที่ได้ทรงเปลี่ยน ข้าราชการทุจริต เป็นผู้จัดการบริษัทอุตสาหกรรมเหมืองแร่ทุจริตนั้น ทำให้ย้อนกลับมาเห็นว่า ในประเทศสยาม "ราชการ" เป็นอุตสาหกรรมใหญ่.

แปลหมิ่นบาท ในประเทศสยามขณะนั้นเท่ากับแปลพันปอนด์ในประเทศอังกฤษ.

เป็นที่สังเกตว่า พระราชทานนามนักสืบในเรื่องนี้ว่า "Bond".

John Bennington ผู้จัดการบริษัทเหมืองทอง Jocasta ที่ Manchester ประเทศอังกฤษ กำลังเดือดร้อนเรื่องหนี้สิน วานให้ Sir George Savory, Bart. ช่วยสนับสนุน กรณีกู้เงินธนาคาร. บังเอิญ Sir George จะไปรับประทานอาหารค่ำกับนายธนาคารในวันนั้น; นาย Bennington ขอให้แวะกลับมาออกข่าว หลังจากการรับประทานอาหาร.

Sir George แวะมาตามที่พัก ร้อง พาพันตำรวจตรี Bond มาด้วย. แต่เมื่อมาถึงก็ปรากฏว่าขโมยเงินบ้าน วางยาเจ้าของบ้านทั้งสองก่อน, แล้วก็เจาะหน้าต่างเข้ามาด John Bennington ติดเก้าอี้ในห้องข้างบน และมัดคนใช้ไว้เชิงบันไดห้องข้างล่าง, เงินแปลหมิ่นของบริษัท และเครื่องเพชรของภรรยา (ซึ่งขี้มเขามา) ก็หายไป. แต่ปรากฏจากการสืบสวนว่า โจรกรรมรายนี้แปลกประหลาดอย่างยิ่ง.

Three Little Plays.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมพระราชนิพนธ์บทละครภาษาอังกฤษ เรื่องสั้น ๆ ๓ เรื่อง พิมพ์เป็นเล่ม เรียกว่า Three Little Plays คือ :-

- i. A Real Ghost.
- ii. A Queer Burglary.
- iii. The Man in Khaki.

มีคำนำแจ้งที่มาของพระราชนิพนธ์เหล่านี้ตลอดจนพระราชประสงค์ในการที่ได้ทรงพระราชนิพนธ์ด้วย. Three Little Plays นี้ พิมพ์ในเดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๕

Three More Little Plays.

ในปลาย พ.ศ. ๒๔๕๕ และต้น พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครภาษาอังกฤษเรื่องสั้น ๆ อีก ๓ เรื่อง, และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมพิมพ์เป็นเล่ม เรียกว่า Three More Little Plays คือ :-

- i. The Eliminists.
- ii. A Statesman's Wife.
- iii. The Taming of Uncle Gideon.

The Eliminists.

An "Artistic" Comedy

in

One Act.

Adapted from A.E. Johnson's Short-Story*

by

Sri Ayudhya.

*Note :- The Story appeared under the title of "Drawn Blank", in Pearson's Magazine, February 1917.

ศิลปิน "School" ต่างๆ ที่กล่าวถึง
กันคือ

Futurists.

Cubists.

Triangulists.

Neo-Futurists.

Super-Cubists.

Triple-Triangulists.

Rectangular Circlists.

Vermiformular Contortionists.

Neo-Realists.

Eliminists.

ในสูจิบัตร พ.ศ. ๒๔๖๐ เรียกชื่อเรื่องว่า

พวกช่างทอน

Peabody สามัญญา มีบ้านอยู่ใน "ถิ่นศิลป์"
แห่งนครลอนดอน. โดยเฉพะอย่างยิ่ง Sylvia ผู้
เป็นภริยา มีชีวิตอยู่ได้เพราะชื่นชมยินดีในศิลป์.
ดังนั้นในบ้านจึงมีภาพเขียนแปลกๆ และมีศิลปิน
มาหาเสมอๆ. ในเรื่องภาพเขียน ศิลปินก็มีแนว
ต่างๆ กัน. แต่บัดนี้ Sylvia นิยมชมชอบพวก
ช่างทอน, เช่น เขียนหูซ้ายแล้วก็ไม่ต้องเขียนหู
ขวา, ตัดทอนสิ่งที่ไม่จำเป็นออก. James ผู้เป็น
สามีอนุโลมตามใจภริยาเสมอ. แต่ John ผู้น้อง
มาเยี่ยมจากแคนาดาประหลาดใจมาก. ในวันนั้น
มีศิลปิน ๓ คนมาก ช่างเขียนวาดภาพ Sylvia
แต่ตัดทอนเสียจนเหลือแต่กระดาษเปล่า; กวี
ประพันธ์บทกลอนชม Sylvia แต่เป็นกระดาษ
เปล่า อ่านได้แต่ในใจ; นักประพันธ์เพลงแต่ง
เพลงสรรเสริญ Sylvia แต่เป็นเพลงที่ไม่มีเสียง.
Sylvia หอใจมาก. James จึงตอบแทนศิลปินทั้ง
สามด้วยเช็คไม่ลงจำนวนเงิน. แต่เงินในธนาคาร
ก็ไม่มี.

A Statesman's Wife,

A Domestic Picture in 3 Panels

by

Sri Ayudhya.

ทรงพระราชนิพนธ์ใน พ.ศ. ๒๔๖๐.

(เรื่องทั้งหมดเกิดขึ้นภายใน ๒๔ ชั่วโมง คือ ตอนค่ำ, เช้าวันรุ่งขึ้น และเย็นวันเดียวกัน.)

Cecil Samford-Courtney ผู้แทนราษฎร ได้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการด้วย. ท่านผู้
เล่นการเมืองจนกรียา, ชื่อ Ruth, รู้สึกว่าถูกทอดทิ้ง, ไปไหนๆ สามก็ไม่ได้ด้วย, วันครบ
รอบปีของการสมรส สามก็จำไม่ได้. มีปากเสียงกันจนเบื่อ. Ruth รู้จักเพื่อนหนุ่มอยู่คน
หนึ่ง ชื่อ Hugh Stanley, เป็นหนุ่มสังคม. Hugh ชักชวนให้ Ruth หนีไปอยู่ด้วยกันที่หัว
เมือง. Ruth กำลังหัวเสีย โกรธสาม ก็เลยตกลง หนีขึ้นรถยนต์ไปด้วยกัน.

ทางฝ่าย Cecil ไปงานที่บ้านท่านรัฐมนตรีว่าการ. บังเอิญไปมีปากเสียงกับภริยาของ
ท่านรัฐมนตรีว่าการ เป็นเหตุให้ Cecil ต้องลาออก และคิดถึงภริยาขึ้นมา, จึงกลับบ้านชื่อ
ของขวัญวันครบรอบปีที่แต่งงานมาให้. ส่วน Ruth นั้น รถยนต์เกิดอุบัติเหตุ แต่ไม่เป็น
อันตราย. Hugh โกรธ ทั้ง Ruth ว่างกลางถนน, Ruth จึงกลับบ้าน. มีปัญหาอยู่แต่ว่าเธอจะ
แข็งแรงแก่สามของเธออย่างไร.

เรื่องนี้เป็นเรื่องภายในครอบครัวของนักการเมืองในระบอบประชาธิปไตย, พระบาท
สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงใช้นักเมืองอังกฤษ. อาจทรงสงสัยกลางดูก่อนว่า
ประชาชนคนไทยจะเข้าใจเพียงไร. และเมื่อ “ไม่มีหวัง” แล้ว จึงได้ทรงสร้างดุสิตธานี เมือง
ประชาธิปไตยขึ้นในสครต่อมา.

ผู้เรียบเรียงชอบเรื่องนี้มาก จึงได้นำความกราบ
บังคมทูลพระกรุณาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
หัวเพื่อขอพระบรมราชานุญาตแปล และให้ชื่อ
เรื่องว่า:-

ภรรยาข้าราชการสำคัญ.

ในสูจิบัตร พ.ศ. ๒๔๖๐ เรียกชื่อเรื่องว่า

ภรรยาของข้าราชการสำคัญ.

นายเจือ สตะเวทิน ใน “ภาษาและหนังสือ” เรียกว่า

เมียรัษฎบุรุษ.

The Taming of Uncle Gideon.

A Farcical Episode in One Act,

by

Sri Ayudhya.

ในสูจิบัตร พ.ศ. ๒๔๖๐ เรียกชื่อเรื่องเป็นภาษาไทยว่า—

ทรมาณลุงกิเดียน.

Gordon กับ Maggie Gold กำลังจัดอาหารสำหรับเลี้ยงลุงกิเดียน, ต้องทำให้ดี เพราะลุงกิเดียนเป็นคนจู้จี้ เอาใจยาก นิสัยโผงผาง ไม่เกรงใจใคร, และเป็นญาติผู้ใหญ่ที่อาจให้มรดกด้วย. บังเอิญเพื่อนเก่า ชื่อ Blunt มหา. นาย Blunt อาสาจะปราบหรือ “ทรมาณ” ลุงกิเดียนเพื่อแก้หนี้ เริ่มด้วยลอบคิดกับแม่ครัวให้ขโมยอาละวาด ถ้าลุงกิเดียนบ่นเรื่องกับข้าวของกิน. และถึงเวลาทำให้เริ่มรบประหัตกันโดยไม่ต้องรอลุงกิเดียน. ลุงกิเดียนมาถึงแล้ว เห็นคนไม่เอาใจใส่แก่ตน ก็หัวเสีย, ใต้วาทีกับนาย Blunt เป็นการใหญ่. Maggie ก็สนุกผสมโรงด้วย จนลุงกิเดียนตัดสินใจตัดใจกับ Gordon. แต่ภายหลัง นาย Blunt “เทศน์” ลุงกิเดียนเสียจนยอม, ขอบใจนาย Blunt ที่ได้ช่วยเผยความจริง และถอนคำพูดที่ตัดญาติ, กลับ “ญาติดี” กันทั้งหมด.

นักเรียนราชวิทยาลัย แสดงถวายทอดพระเนตรที่โรงเรียนบางขวาง เมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๖.

“Your wealth, Sir, has been your misfortune, in that it has been the means of getting you deceived right and left by people who want some benefit out of you.”

เรื่องนี้ ศาสตราจารย์ เซเดส์ ขอพระบรมราชานุญาต แปลเป็นภาษาฝรั่งเศสให้สมาคมฝรั่งเศส แสดงถวายทอดพระเนตรที่โรงโขนหลวง มิสกวัน เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๔๖๖.

ตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครภาษาอังกฤษ ๒ เรื่อง พระราชทานแก่นักเรียนโรงเรียนมหาดเล็กหลวง การแสดงละครพระราชนิพนธ์ภาษาอังกฤษที่สวนมิสกวันก็มีบ่อย ๆ คือ :-

A Real Ghost นักเรียนโรงเรียนมหาดเล็กหลวง แสดงเมื่อวันที่ ๖-๗ พฤศจิกายน ๒๔๕๘ เก็บเงินสมทบทุนสร้างเรือ “พระร่วง”.

A Queer Burglary ครูและนักเรียนโรงเรียนมหาดเล็กหลวง แสดงเมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๔๕๘ ซึ่งเป็นวันที่เสด็จพระราชดำเนินไปก่อศิลาพระฤกษ์สร้างตึกโรงเรียนมหาดเล็กหลวง.

A Good Interpreter และ **The Earl of Claverhouse** ข้าราชการแสดงเมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๔๕๕ เก็บเงินสมทบทุนสร้างเรือ “พระร่วง”.

Three More Little Plays ทั้ง ๓ เรื่อง คณะละครกิตติมศักดิ์ แสดงเก็บเงินอุดหนุนสภาอากาศสัมพันธ์มิตร เมื่อวันที่ ๔, ๑๑ และ ๑๔ สิงหาคม ๒๔๖๐. (สมเด็จพระพันปีหลวงทอดพระเนตรเมื่อวันที่ ๑๔.) เป็นครั้งแรกที่ผู้แสดงละครพูดพระราชนิพนธ์เป็นชายจริงหญิงแท้ นามผู้แสดงมีดังนี้ :-

The Eliminists. ม.จ. วิบูลย์สวัสดิวงศ์.

หลวงศรีบัญชา.

ม.จ. สกลวรรณากร. พระพิพิธสมบัติ.

ม.จ. จุลดิศ.

น.ส. ลำจวน บุณนาค.

นางทรงพลรบ.

A Statesman's Wife.

พระยาบุรีนราธิบดี.

พระยาไพศาลศิลปศาสตร์

พระสุนทรลิขิต.

น.ส. ลินจง บุณนาค.

ม.ล. คลอง ไชยันต์ ณ กรุงเทพฯ.

The Taming of Uncle Gideon.

ม.จ. สิทธิพร.

พระปรีชานุศาสน์.

พระยาสุพรรณสมบัติ.

น.ส. วัน วาระศิริ.

คุณหญิงกุบลาบันเทิง.

การแสดงละครพูดพระราชนิพนธ์ภาษาอังกฤษ ๓ เรื่อง เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ นั้น หนังสือพิมพ์ Bangkok Times วันที่ ๖ สิงหาคม ๒๔๖๐ ลงข่าว รวมทั้งวิจารณ์ ว่า:-

คนแน่นเต็มโรง.

เรื่อง The Eliminists นั้น ผู้ดูหลายคนได้อ่านเรื่องสั้นในวารสาร (Pearson's Magazine) มาแล้ว จึงสนุกมาก.

เรื่อง A Statesman's Wife นั้น ใช้แนวความคิดของ Mrs. Humphry Ward ในเรื่อง "The Marriage of William Ashe", แต่เรื่องเดิมมิได้จบเป็นสุขนานุกรม. นักประพันธ์ได้นำแนวความคิดนั้นมาแต่งเป็นเรื่องต่าง ๆ กัน. "ศรีอยุธยา" ได้วาดภาพใหม่อย่าง "เห็นอกเห็นใจ" และจัดแสดงได้ดีมาก.

เรื่อง The Taming of Uncle Gideon นั้น น.ส. เนียน บุนนาค แสดงเป็นดาวใช้ (ที่ไม่มีบัพจะต้องพูด และไม่ปรากฏในสุจิตร์).

“คุณบีบหัวใจฉันค่ะ.”

เจริญ วรรณะสิน และ ม.ล. นลินี วัฒนสุข.

Bangkok Times กล่าวต่อไปว่า ตัวละครส่วนใหญ่แสดงได้ดีมาก เสียอย่างเดียวคือ พูดค่อยไป. ขณะซ้อมควรให้คนหูตึงมานั่งที่กลางโรง แล้วคอยตะโกนบอกว่า “ไม่ได้ยิน”. แต่ On the other hand one must bear in mind that no European cast here ever ventured to present a "Lakhon phut".

← ภรรยาข้าราชการสำคัญ

สมัยวิทยุโทรทัศน์.

A Good Interpreter.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์บทละคร แปลจากภาษาฝรั่งเศสของ Tristan Bernard เรื่อง "L'Anglais tel qu'on le parle". มีสองสำนวน เป็นบทละครไทยปนอังกฤษทั้งคู่ ดังนี้:—

๑. A Good Interpreter บทละครภาษาอังกฤษมีไทยปน ฉากในมลายู.
๒. ล่ามดี บทละครภาษาไทยมีอังกฤษปน ฉากเมืองสงขลา.

ทั้งสองเรื่องมุ่งให้ผู้ที่รู้ทั้งสองภาษา อ่านหรือดู.

นายล้วน ลีละเสน พาลูกสาวคุณหลวง กักดี ซ้อสายหยุด หนีไป Kuala Kedah ในสหพันธรัฐมลายู, ไปพักที่โรงแรมชื่อ Penang Hotel. ที่ต้องพาหนีนั้นเพราะว่าคุณพระสมบุรณ์ เจ้าของบริษัทที่นายล้วนทำงานอยู่ ไม่ยอมรับนายล้วนเข้าเป็นผู้ร่วมถือหุ้น, เป็นเหตุให้คุณหลวงกักดีไม่ยอมขอลูกสาวให้.

คุณหลวงกักดีเที่ยวตามหาหนุ่มสาวไปถึง Kuala Kedah แต่คุณหลวงพูดภาษาอังกฤษไม่เป็น ต้องให้ล่าม. John Smith ผู้ที่มาทำงานแทนล่ามชั่วคราว บังเอิญพูดไทยไม่เป็น, หวังว่าจะไม่มีคนไทยมาที่โรงแรมในวันนั้น. แต่ปรากฏว่าคุณหลวงกักดีมา และต้องการพบตำรวจ เพื่อให้สืบเรื่องลูกสาว. John Smith เลียงไม้พืน ก็ต้องทำหน้าที่ล่าม และแปลผิดแจ้งตำรวจว่า คุณหลวงกักดีอุกฉกรรจ์กระเป๋าสมุดพกหายไป. เรื่องยุ่งกันใหญ่ บังเอิญมีโทรศัพท์ที่ทางไกลมาจากสงขลาว่า บัดนี้คุณพระสมบุรณ์ ชินยอมให้นายล้วนร่วมเป็นผู้ถือหุ้นของบริษัทแล้ว เรื่องจึงจบลงได้โดยนาย John Smith งงมาก.

A Good Interpreter เป็น A Farce in one act, adapted by Sri Ayudhya. เข้าใจว่าทรงพระราชนิพนธ์เมื่อต้น พ.ศ. ๒๔๕๕.

มีการแสดงครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ ๕

กรกฎาคม ๒๔๕๕ ณ สวนมิสกวัน เก็บเงินบำรุงราชนาวิสมาคม เพื่อชอเรือรบ, ผู้แสดงเป็นชายล้วน ตูจิบัตรแจ้งนามไว้ ดังนี้:—

ตัวละคร

John Smith	Prince Siddhibara.
Luang Bhakdi	Phya Medhā Dhibodi.
Luan Lilasen	Prince Khechara.
Inspector of Police	Phya Dharmasakti.
A policeman	Prince Chuladis.
A Chinese Boy	Mr. Thuan Dharmājiva.
Saiyud	Phra Boromabad Bamrung.
The Cashier	Prince Sudhāsi.

ล่ามดี.

พระราชนิพนธ์ เรื่อง “ล่ามดี” ก็คือ “A Good Interpreter” นั่นเอง, แต่แปลภาษาอังกฤษกลับเป็นไทย และแปลภาษาไทยกลับเป็นภาษาอังกฤษ, ยกเว้นภาษาฝรั่งเศสประโยคเดียวที่ไม่ต้องแปล. เปลี่ยนฉากเมือง Kuala Kedah เป็นสงขลา. แต่ John Smith ชื่อล่ามนั้น โอนมาให้เป็นชื่อของบิดานางเอก. ผู้เรียบเรียงเข้าใจว่าทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “ล่ามดี” นี้ ที่หลัง A Good Interpreter, แต่มีผู้นิยมจัดแสดงมากกว่า และเป็นที่รู้จักแพร่หลายมากกว่า. เป็นเรื่องเบาสมอง ทรงพระราชนิพนธ์ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมแบบไทย ได้ดียิ่ง.

เข้าใจว่ามีการแสดงที่สวนสิวาลัย ในพระบรมมหาราชวัง เมื่อวันขึ้นปีใหม่ พ.ศ. ๒๔๖๐ เป็นครั้งแรก และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงเป็นยอนสมิท.

หลังจากนั้น
มีการแสดงที่ภูเก็ต (๒๘ เม.ย. ๖๐)
และที่นครศรีธรรมราช (๕ พ.ค. ๖๐).

นักเรียนโรงเรียนมหาดเล็กหลวง แสดงถวายทอดพระเนตรที่โรงเรียน (๒๓ ม.ค. ๒๔๖๐).

เสมียนของโรงแรมในเรื่อง “A good Interpreter” เป็นผู้หญิง, แต่ในเรื่อง “ล่ามดี” เป็นผู้ชาย.

ริชาร์ด ดิกชัน, ชายหนุ่มอังกฤษ, พา ลูกสาวของ นายยอนสมิท, ชื่อ เบ็ตตี, หนีมาจากป็นัง มาพักอยู่ที่โรงแรมสงขลา, เมืองสงขลา. ที่ต้องพาหนีเพราะบิดาตั้งข้อรังเกียจว่า ผู้ชายยังไม่มีหลักฐาน ไม่ได้ถือหุ้นในบริษัทที่ทำงาน. นายยอนสมิท ติดตามมาถึงสงขลา แต่ท่านผู้พูดภาษาไทยหาเป็นไม ต้องใช้ล่าม. และก็ยังเอิญจริงๆ ที่ล่ามลากิจส่วนตัว ส่ง นายยอนที่พูดอังกฤษไม่เป็นมาทำหน้าที่แทน; ที่รับมาแทนก็เพราะเชื่อว่า จะไม่มีคนอังกฤษมา. ครั้นนายยอนสมิทมา ล่ามจำเป็นผู้นี้ก็คั่งอึ้ง, แปลอย่างเตาสวดให้หันๆ ไป, เป็นเหตุให้ตำรวจต้องไปจับริชาร์ด ดิกชัน ในฐานะที่เป็นผู้ขโมยสมุดพก. โชคดีอย่างขี้ผึ้งที่ได้ข่าวทางโทรศัพท์จากป็นังว่า บัดนี้ ริชาร์ด ได้เลื่อนฐานะเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทที่ตนทำงานแล้ว, ยอนสมิท จึงยกลูกสาวให้ผู้รั้งที่ขโมยสมุดพก.

เจ้าคุณเทศา.

บทละครเรื่องนี้มีชื่อพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ชื่อ “เจ้าคุณเทศา” เป็นชื่อที่พระราชทานแก่บทละครที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ ให้จัดการแสดง.

ท่านเซอร์ มอนตะกิว มาร์ติน ได้รับแต่งตั้งจากรัฐบาลอังกฤษให้เป็นเทศา ปกครองอาณานิคมเกาะอมันตะแลนด์ ในมหาสมุทรอินเดีย. ท่านเป็นโสด และข้าราชการในคณะก็เป็นโสดด้วยกันทุกคน.

วันหนึ่งสเตลลาญาติห่าง ๆ ของเจ้าคุณเทศา มาเยี่ยม. พอดีกับท่านรัฐมนตรีคาร์ลตันผู้เป็นพ่อหม้ายกับน้องสาวและบุตรมาถึงเพื่อพักผ่อน.

บังเอิญดอกศันหางจรเข้ที่นำกลับบ้าน. กล่าวกันว่าร้อยปีจึงบานครั้งหนึ่ง และเมื่อบานจะเกิดโรคระบาด คือโรครัก; และก็จริงเสียด้วย, จึงสนุกกันใหญ่.

His Excellency The Governor.

คณะข้าราชการ และสุภาพสตรีที่ศึกษามาจากต่างประเทศ ได้แสดงละครพระราชนิพนธ์ภาษาอังกฤษมาหลายเรื่องแล้ว, จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แสดงบทของผู้อื่นบ้าง. ดังนั้นจึงมีการแสดงเรื่อง His Excellency The Governor ของ Robert Marshall ณ โรงโขนหลวงมิสกวัน เมื่อวันที่ ๑๑ และ ๑๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๑, เก็บเงินให้สภากาชาดและกรมแพทย์เสือป่า.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตร “เจ้าคุณเทศา” ทั้งสองคืน. คืนแรก สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร ตามเสด็จทอดพระเนตรด้วย.

ผู้แสดงคือ:—
น.ส. วัน วารศิริ
พระยาสุพรรณสมบัติ
พระยาราชรุณรักษ์
หม่อมเจ้าอิทธิเทพสรร

น.ส. ลำจวน บุณนาค
พระยาบุรีนวราษฎร์
พระยาไพศาลศิลปศาสตร์
พระสุนทรลิขิต
พระยาศรีวิกรมชาติย์

น.ส. ลินจง บุณนาค
หม่อมเจ้าสิทธิพร
หม่อมเจ้าสกลวรรณการ
หลวงศรีบัญชา
หม่อมเจ้าจุลดิศ.

you and I know that you are too pure and good
 to despise a passion that is at its height.
 (Nearly falls) I do not ask you to answer me now.
Oh, how for needs, not words, and I feel a certain in-
 This is convenience in addressing you from this
 structure. (Nightingale heard singing) Hark!—a
 nightingale, singing a love-song to the moon!

ภาพถ่ายส่วนหนึ่งของบทละคร His Excellency The Governor มีลายพระราชหัตถ์
 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แก้ไขเพิ่มเติม แทรกอยู่ด้วยนี้ ทำให้ผู้เรียบเรียง
 ฉงนสนเท่ห์เป็นอย่างยิ่ง.

ผู้เชี่ยวชาญในการพิมพ์ ได้ตรวจดูแล้วให้คำวินิจฉัยว่า ต้น
 ฉบับที่มีอยู่เป็นสำเนาการพิมพ์แบบ Spirit Duplication,
 คือพิมพ์ด้วยวุ้น, ครั้งหนึ่ง ๆ พิมพ์ได้ ๕๐ ถึง ๑๐๐ แผ่น.
 และลายพระราชหัตถ์แก้ไขเพิ่มเติมนั้น ทรงเขียนก่อน
 อัดสำเนาอย่างแน่นอน.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทาน พระบรมราชูปถัมภ์แก่การ
 แสดงละครครั้งนั้น. แต่เหตุใดจึงต้องทรง “ตรวจปรูฟ” ด้วยพระองค์เอง (มีแก้ไขประมาณ ๓๐
 แห่ง) ทั้ง ๆ ที่กรมราชเลขาธิการอยู่ทั้งกรม? การพิมพ์แบบ Spirit Duplication มีใช้วิธีการ
 ของกรมราชเลขาธิการ.

สอบดูอีกทางหนึ่ง ได้ความว่า เรื่อง His Excellency The Governor นี้ เริ่มแสดงที่
 Court Theatre ณ กรุงลอนดอน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ และพิมพ์จำหน่ายเป็นเล่ม เมื่อ พ.ศ.
 ๒๔๔๔. ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ทรงสนพระราชหฤทัยในเรื่องการแสดงละครเป็นอย่างยิ่ง และยังมี
 ประทับทรงศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษ.

จะเป็นไปได้หรือไม่ว่า ต้นฉบับที่ถ่ายภาพมาแสดงข้าง
 บนนี้ เป็นฉบับที่ทรงรับพระราชภาระ ตรวจแก้ไขให้ถูก
 ต้องสำหรับการซ้อมละคร ที่ประเทศอังกฤษ เมื่อปลาย
 พ.ศ. ๒๔๔๔ หรือต้น พ.ศ. ๒๔๔๕?

เหลือแก้ว.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “เหลือแก้ว” นเสร็จเมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๔๕๘.

การที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประชาชนคนไทย ได้มีนามสกุล ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๖ นั้น ในชั้นต้นก็ยังมี การผ่อนผัน ยังไม่บังคับตามพระราชบัญญัติ และยังไม่แพร่หลาย. บทละครพระราชนิพนธ์ จึงยังมีตัวละคร ที่ไม่มีนามสกุลต่อมาเป็นเวลาประมาณ ๒ ปี. เรื่อง “เหลือแก้ว” ดูเหมือนจะเป็นเรื่องแรก ที่ตัวละครมีนามสกุล.

เรื่องนี้ คล้ายกับเรื่อง “ฟอกไม่ขาว” ก็คือความคิดคล้ายกัน แต่ผลกลับตรงกันข้าม.

เรื่องฟอกไม่ขาว สั้น กะทัดรัด ส่วนเรื่องเหลือแก้ว ขาว ละเอียด พิสดารมากกว่า.

แม่สลับ ตัวสำคัญในเรื่องนี้นั้นเดิม พระราชนิพนธ์ชื่อว่า แม่สอ้ง. ทรงแก้เป็นแม่สลับ ระหว่างเวลาที่ทรงพระราชนิพนธ์.

บทละครเรื่องนี้ถูกตัดออกจากบัญชีพระราชนิพนธ์บทละคร เพราะได้ทรงเปลี่ยนชื่อเรื่องเป็น “บ่วงมาร”, แต่ในต้นฉบับลายพระราชหัตถ์ยังเป็น “เหลือแก้ว” อยู่อย่างเดิม.

พระหิมลเมธีเป็นพ่อหม้าย มีทฤษฎีอยู่ ว่า ผู้หญิงจะไม่มีวันประพฤติชั่ว ถ้าสามียกของเลี้ยงดูแบบเป็นเมียคนเดียว. คุณพระจึงจะแต่งงานกับสลับ ผู้ที่มีประวัติว่ามีชู, ทั้งผิวมาหลายรายแล้ว. เพื่อนฝูงของคุณพระก็ประหลาดใจทั้งนั้น. พระหิมลมีบุตร ชื่อสังวาลย์ รักกันกับร้อยเอกหลวงขงบุตรจิต, แต่ก็ปรากฏว่าหลวงขงเคยเป็นสามีของแม่สลับมาครั้งหนึ่ง. ตัวสลับเองติดต่อกับนายเปรมกามะนันท์ และหลอกคุณพระตลอดเวลา; ลงท้ายก็หนีคุณพระไปกับนายเปรมอย่างที่ทำกับคนอื่น. หลวงขงพยายามขัดขวาง กลับถูกสลับหาว่ามาเกี้ยวตน ซึ่งทำให้สังวาลย์เข้าใจผิดไปด้วยว่า หลวงขงยังมีจิตใจผูกพันอยู่กับสลับ. แต่ในที่สุดความจริงก็หนีความจริงไปไม่พ้น.

บ่วงมาร.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแก้ไขชื่อเรื่อง “เหลือแก้ว” เป็น “บ่วงมาร” ในฉบับพิมพ์ตัด ตามภาพถ่ายนี้.

เมื่อได้พิมพ์เรื่องนี้เป็นเล่ม มีฝั่งเวที ทรงเรียก ซ้ายขวาของผู้แสดง มิใช่ซ้ายขวาของกนดูละคร, เปลี่ยนจากเดิม.

(ดูเรื่องหาโล่ห์ (๔ องค์) หน้า ๕๔ ด้วย).

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดให้มีการแสดงครั้งแรก ที่สวนศิวาลัย เมื่อวันที่ ๑๔-๑๕ ตุลาคม ๒๔๕๕, เก็บเงินบำรุงสภา กษัตริย์สยาม, และทรงแสดงเป็นตัว พลโท พระยาพิไชยรณฤทธิ์.

ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทร้อง สำหรับต้นเสียงร้องระหว่างปิดฉาก ร้องล่าอาเฮีย ดังต่อไปนี้:-

“บรรดาบ่วงใดใดในสงสาร
จะเสมอบ่วงมารหามิได้
พญามารพาลรั้มัดดวงใจ
แน่นแฟ้นได้สนิทเพราะฤทธิ์กาม
เดชใดใดไม่เท่าโมหเดช
ไฟกิเลสเผาถุ่สุดที่ห้าม
แม้ผู้ใดลู่วงติดบ่วงกาม
ยิ่งกว่าสารติดทามที่ลุ่มไว้.”

นิพนธ์โดย - *สมเด็จฯ*
บ่วงมาร
เหลือแก้ว

ละครพูด ๔ ชุด

ของ

ศรีอยุธยา

แต่งเสร็จวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๕๕

หนามยอกเอาหนามบ่ง (๑).

ละครชวนหัวสลับลำ

ของ
ศรีอยุธยา.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์ที่จะจัดแสดงละครประกอบบทเพลง มาตั้งแต่ยังทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสยามมงกุฎราชกุมาร แต่ไม่เกิดผล เพราะทรงจัดแสดงละครสังคีตเรื่อง “วังต์” ไม่ได้. เวลามาเกือบ ๑๐ ปี จนกระทั่งถึง พ.ศ. ๒๔๕๘ จึงเป็นผลสำเร็จ เมื่อทรงพระราชนิพนธ์และทรงจัดแสดงเรื่อง “หนามยอกเอาหนามบ่ง” ในงานประจำปีของจิตรลดาสภาการ เมื่อวันที่ ๑๗ กันยายน ๒๔๕๘.

ที่เมืองตรังเก็นส์, ในแคว้นนิมันด์สลันด์, มีข่าวว่าทหารกรมทหารม้าที่ ๒๘ จะมาเยี่ยม. คุณมัทก็อปฟ์ผู้เป็นนกรภิบาล ต้องเตรียมอาหารไว้รับรองจนพลเมืองจะต้องอด. มาร์กะเรทดูเหมือนจะตื่นเต้นมาก เพราะเข้าใจว่าร้อยตรีฟอนเชอน คู่รักของตนจะมาในกองทหารด้วย. ก่อนที่ทหารจะมา สปีลมันน์ นักแสดงละครปรากฏตัว และสนิทสนมกับประชาชนโดยรวดเร็ว.

ครั้นทหารมาถึง นอกจากอาหาร นายทหารอยากจะได้คู่แต่งงาน โดยให้เข้าแถวจับคู่ตามลำดับอาวุโส. ด้วยเหตุนี้ผู้บังคับการ พันเอกออร์ดนุง จะได้มาร์กะเรท, เดยbungกันใหญ่. สปีลมันน์ปลอมเป็นเอ็กเซลเลนซ์ นายพลโท ไพรแฮร์ฟอน ดีอนเนเวิตเตอร์ อนุต์ บลิตเชินคอร์ดฟ์ มาช่วย. มีคนชี้หน้าว่า “ปลอม” แต่อันที่จริงท่านผู้นี้คือ พระยุพราชเจ้า ฟรีดริช ฟรานซ์ เฟอ์ดินันด์ โยฮัน อะดัลเบอ์ต รัชทายาทแห่งแคว้นนิมันด์สลันด์.

เรื่อง “หนามยอกเอาหนามบ่ง” นี้ มีเค้า “วังต์” อยู่บ้าง มีผู้ปลอมตัวเป็นผู้เล่นดนตรีคล้ายกัน, และมีสามสาวพี่น้องเช่นเดียวกัน.

เนื่องจากมีตัวละครมาก นักเรียนมหาดเล็กหลวง จึงได้มาร่วมแสดงฉลองพระเดชพระคุณด้วย. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงเป็นสปีลมันน์.

เรื่องนี้เกี่ยวกับทหาร อาจกระทบกระเทือน จึงได้ทรงพระราชนิพนธ์เตือนไว้ว่า:—

ศักรวาทำนผู้ดูละคร
หรืออ่านกลอนบทร้องของข้าเจ้า
ขอให้ท่านอมอดงการเดา
ขออย่าเฝ้าจับผิดคิดมากมาย
ละครนมได้เฝ้าว่าเปรียบ
การกระทบกระเทียบไม่พึงหมาย
หวังแต่เพียงให้สุขสนุกสบาย
ท่านทั้งหลายเข้าใจไว้ด้วยเทอญ.

หนามยอกเอาหนามบ่ง (๒).

ละครชวนหัวสลับลำ
(บทแก้ไขใหม่)

ของ
ศรีอยุธยา.

เนื่องจากพระราชนิพนธ์ “ศักระวา” นั้นไม่เกิดผล หรือด้วยเหตุอันก็ตาม พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์แก้ไขเรื่อง “หนามยอกเอาหนามบ่ง” ใหม่. การแก้ไขนั้นแก้ไขมาก.

เปลี่ยนชื่อ
ชื่อ: ด. ท.
ชื่อ: เบอรมัน
เป็นชื่ออย่างนั้น.

เปลี่ยนให้
เดลิชะ: เขท เป็น พี่ใหญ่
และ: นร: เขท เป็น พี่สุดท้าว.

ตัดบท พลทหาร
เมธ ไม่รู้ชื่อ มี
ทว และ: ชื่อ: ขว
ทว ชื่อ: ขว: น. ส.

ให้: เมธ: เขท ชื่อ: ขว: น. ส.
เป็น: บาด: เขท ชื่อ: ขว: น. ส.
ชื่อ: ขว: น. ส. ชื่อ: ขว: น. ส.
เป็น: พล: เขท ชื่อ: ขว: น. ส.

ตัดบท พระ
บุพผชอก
ท้าวหมด.

ลิต: ด. ท.
และ: ด. ท.
รณ: ขว: น. ส.
ชื่อ: ขว: น. ส.
น: ท. ข. น. ส. ชื่อ: ขว: น. ส.

แก้ไข: เมธ: ชื่อ: ขว: น. ส.
ท้าว: เมธ: ชื่อ: ขว: น. ส.
ชื่อ: ขว: น. ส. ชื่อ: ขว: น. ส.
ชื่อ: ขว: น. ส. ชื่อ: ขว: น. ส.

ความหมายของชื่อเรื่อง “หนามยอกเอาหนามบ่ง” จำนวนที่ ๒ ไม่เด่นชัดเท่าในจำนวนที่ ๑.

พระราชนิพนธ์ละครชวนหัวสลบสำเรื่อง “หนามขอกเอาหนามบ่ง” ทั้งสำนวนที่ ๑ และที่ ๒ มีเพลงดี ๆ หลายเพลง บางเพลงก็ซ้ำ ๆ เช่น :-

เพลงวิลันดาโอด.

สาวน้อยคอยจำคำข้าสอน
เมื่อแรกพบเขาจ้องอย่ามองดู
หญิงคนใดได้ง่ายชายเขาค่อน
ยังทำอายหุดหู้ดทุกทีแล้ว

แม่บั้งอรหวังชายหมายเป็นคู่
ต้องล่อชูด้วยที่ตระหนัตัว
ว่ารีบร้อนหมดกระดากอยากมีผิว
เหมือนยังยั่วเข้าชายให้หมายมอง ฯลฯ.

บางเพลงก็เพราะและเศร้า เช่น :-

เพลงตะนาวแปลง.

ไอ้ออกเอื่อยอกฟกอนาล
เมื่อตาจับตาชู้คู่ชิวาน
ถึงอยู่แค่แลไปเหมือนไกลแสน
เสียแรงอยากเห็นชู้คู่พารา

เหมือนเพลิงกาจกองเถลิงมาเริงผลาญ
เหมือนไฟราญรุ่มไหม้ในอูรา
คูก็แม่นำบั้งอยู่หลังผา
ถึงยามมามาวราก็ไปจากกัน ฯลฯ.

ข้อเรื่องสำนวนที่ ๒ :- พลเมืองเมืองโนแวร์
ในแคว้นโนแมนสแลนด์ กำลังอดอยาก, ต้อง
ถนอมอาหารไว้เลี้ยงต้อนรับกองทหาร. ในกอง
ทหารนั้นมี ร.ต. แฟร์ คู่รักของมาร์กะเรทมาด้วย.
ขณะที่กำลังเตรียมตัวรับทหารอยู่นั้น เมร์รีแมน
กับคณะละครของเขาปรากฏตัวขึ้น และไม่
ซำก็เป็นมิตรกับประชาชน. กรันกองทหารมา
นคราภิบาลซื้อแพตเทศต้อนรับอย่างเต็มที่, และ
ทหารก็ต้องการทุกอย่าง. ตั้งแต่อาหารการกิน
ตลอดจนผู้หญิง. ลงท้ายก็ให้เข้าแถวจับคู่จะแต่งงาน
กัน. ท่านผู้บังคับการ พันเอกฮอดสเปอร์
จับคู่ได้มาร์กะเรท, ให้หาบาดหลวงมาทำพิธี
สมรส. เมร์รีแมนจึงปลอมเป็นบาดหลวงมา
ด้วยความช่วยเหลือของเอลิสะเบท พี่สาวของ
มาร์กะเรท. ท่านบาดหลวงออกอุบายแก้เรื่อง
ร้ายให้กลายเป็นดีได้.

บทส่งท้ายดีเยี่ยม ดังนี้ :-

เพลงสร้อยสนตัด

เสียแรงเกิดมาอย่าเสียที่
ที่ได้มีทั้งชาติศาสนา
ทั้งมีกษัตริย์ขัตติยา
เป็นปิ่นประจักษ์ชาวเรา
ไม่ควรนั่งนิ่งทั้งหญิงชาย
ไม่ควรให้อายชายหน้าเขา
อย่าให้ใครตำนิตีเรา
ว่าเอาแต่แก่งแย่งกัน
เฟื่องดูประโยชน์หมู่มาก
ด้วยอมล้าปากทุกสิ่งสรรพ
ปราณีประนอมพร้อมกัน
ทุกวันมุ่งรักสามัคคี ฯลฯ.

พระราชนิพนธ์เรื่อง “หนามชอกเอาหนามบ่ง” ส่วนที่ ๑ มีบทร้องและบทพากย์
จำนวน ๓๗ บท เมื่อได้ทรงพระราชนิพนธ์แก้ไขเป็นส่วนที่ ๒ ทรงตัดออก ๕ เพิ่ม ๕
บทร้องที่ทรงตัดออก มีดังต่อไปนี้เป็นตัวอย่าง :-

เพลงฝรั่งรำเท้า.

อังกองทหารชำนาญนัก
จะใช้เดินอย่างไรได้ตามใจ
นายทหารเหมือนอย่างนายช่างกล
เอ็นดูพลที่สุดเหมือนบุตร
ที่นั่งเดินยืนนอนต้องสอนเขา
สมองเขาน้อยใหญ่เท่าใดมี
อันจะใช้สมองตรีตรองคิด
ใช้สมองคิดมากจะยากนาน
ต้องคอยหมั่นชุกอรอรับใช้
ดังนั้นจะเป็นสุขทุกโมงยาม

เหมือนเครื่องจักรฉบับจับที่ปรับใหม่
บมิได้เห็นจเห็น้อยสักเวลา
คอยไขพลเดินไปได้ทุกท่า
ยังไม่รู้เดียงสาและซวด
ทั้งกินเข้ากินน้ำคอยจ้ำจี้
ไม่ต้องใช้สก็ที่ไม่ต้องการ
มันมิใช่เป็นกิจของทหาร
คอยแต่อ่านข้อบังคับรับทำตาม
ถึงแม้ไม่เข้าใจไม่ต้องถาม
เข้าสงครามคงตายสมหมายเอช ๆ.

เนื่องจากได้ทรงแก้ไข ตัดตัวละครพระยุพราช, บทกาศยานี่ ที่มีความหมายมาก
ก็ถูกตัดตามไป, ตอนหนึ่งมีความดังนี้ :-

บทพากย์.

หญิงชายทั้งหลายนั้น
ทหารและพลเรือน
ชาติเดียวกันทุกคน
มัวแก่งและแย่งดี
ทหารอย่าข่มเพื่อน
พลเรือนอย่าใจพาล
ต่างฝ่ายต้องฟังกัน
โบราณะสุภา
เสือพี่เพราะป่าปาก
ดินเย็นเพราะหญ้าบัง

ควรเห็นกันว่าเป็นเพื่อน
จงฟังคำและจำดี
รักแต่ตนจะเสียที่
จะแตกพวกไม่ควรการ
พลเรือนก็เท่าทหาร
อย่าชิงชังซึ่งโยธา
ทุกสิ่งสรรพ์สำเร็จนา
มิตะกล่าวก็ควรฟัง
และป่ารกเพราะเสืออยู่
และหญ้ายังเพราะดินดี ฯลฯ.

วิวาห์พระสมุท.

ละครพูดสลับลำ

ของ

ศรีอยุธยา.

งานละครพระราชานิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก้าวหน้าไปถึงจุดเด่น สวยสดงดงาม ในเรื่องวิวาห์พระสมุทนั่นเอง.

“หนามขอกเอาหนามบ่ง” กับ “วิวาห์พระสมุท” เป็นบทละครพี่น้อง มีกำเนิดที่สวนจิตรลดาทั้งคู่, อายุต่างกัน ๑ ปี. ทรงจัดแสดงเรื่อง “วิวาห์พระสมุท” เป็นครั้งแรกในงานประจำปีของจิตรลดาสภาการ เมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๔๕๘.

ประชาชนพลเมืองของเกาะอัลฟาเบตา มีความสุขเป็นปกติอยู่. ท้าวमितผู้ครองนครมีธิดาชื่อ อันโดรเมดา ซึ่งอันเดร เจ้าต่างนครหลงรัก. แต่อันเดรมีคู่แข่งคือ คอนสตันติโนส สหายของหลานหัวหน้านักบวช.

ขณะนั้นเรือรบอังกฤษชื่อ อ็อกسفอร์ด ได้เข้ามาจอดอยู่ในอ่าว. เด็กหลี่ มีหางเปียเป็นกุกอยู่ในเรือรบ ลงมาเที่ยวบนบก. ไม่มีใครเคยเห็นคนจีนมาก่อน ฝ่ายของคอนสตันติโนสจึงทำอุบายให้พลเมืองเชื่อว่า เป็นผีทะเล ผู้แทนของพระสมุทที่มาทวงช่วย เพราะครบรอบร้อยปีแล้ว, และวิธีส่งส่วยก็จะต้องให้เจ้าหญิงอันโดรเมดาไปสมรสกับพระสมุท หรือกับผู้ที่พระสมุทให้มาเป็นตัวแทน. กิดอุบายกันว่าจะให้เด็กหลี่ตัวคอนสตันติโนสว่าเป็นผู้แทนพระสมุท. ขอนนาวาเอกไลออนแก่ได้โดยอ้างว่า กองทัพเรืออังกฤษเป็นเจ้าทะเล ข้อมเป็นทูตของพระสมุทที่มีสิทธิ์ชี้ตัวผู้แทนพระสมุทได้. ฝ่ายเจ้าชายอันเดรจึงมีชัยชนะในที่สุด.

เช่นเดียวกับในเรื่อง “หนามขอกเอาหนามบ่ง,” “วิวาห์พระสมุท” ต้องใช้ตัวละครจำนวนมาก เพราะมีทั้งพลเมืองและทหารเรือ, นักเรียนมหาดเล็ก หลวง จึงได้มาร่วมแสดงฉลองพระเดชพระคุณ.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงเป็นนายนาวาเอกเอ็ดเวิร์ด ไลออน.

ในการแสดงครั้งสุดท้าย ในรัชสมัยของพระองค์ เมื่อวันที่ ๒๓, ๒๔ พฤษภาคม ๒๔๖๘ ณ พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน ทรงแสดงเป็นท้าวमित.

ในบทละครพระราชนิพนธ์วิวาห์พระสมุทร มีเพลงเพราะ ๆ เป็นอันมาก เช่น

เพลงปล้ำแก้วน้อย.

โถมเวลาเขาพอย่าเจเลีย
ไม่เคยเห็นนารีที่ต้องตา
พ็ขอรำคำขาดในชาตินี้
แม้वलน่องไม่ปองปรองดองรัก

พี่เคยเท่ขวเจนจิตทุกทิตา
จนพบแก้วกัลยาจึงสร้ารัก
ไม่ขอมมีคู่อื่นให้เสียดศักดิ์
ขอเชิญชักดาบฟันที่บรรลัย ฯ

เพลงบทนี้ทรงพระราชนิพนธ์แทรกเข้าที่หลัง. เพลงนี้จำเป็นจะต้องสันเป็นธรรมดาแต่ข้อความแจ่มแจ้งสมบูรณ์ และมีน้ำหนักรักมาก, สุภาพสตรีไม่ต้องการทราบยิ่งไปกว่านี้ แต่ก็ เป็นบทร้องเดี่ยว นักเลงละครอาจอยากดูบทร้องคู่, ที่เรียกว่า Love Duet, ก็ต้องดูบทต่อไป :-

เพลงตะนาวเปलग.

แมรี— เมื่อสายัณห์ตะวันจะขอแสง
เห็นแสงแดงจับน้ำทะเลกว้าง
ใจดีคิดกรำกูดังบ้านพलग
แสนอ่าววังเสรวัจจิต

ไลออน— อนิจจา!
เมื่อลมโซยโอยกลั่นผกากรุ่น
หอมไม้ลุนรววรินชันนาสา
กลั่นสุคนธ์ตระหลบอบอุรา
ยังคิดถึงเกหา

แมรี— อ้อกรรม
เมื่อขามขินเสียงนกวิหกว้าว
ร้องแจ้วแจ้วเสียงใสในต้นส้ม
คิดถึงเพลงดนตรีที่เกษม
ไอ้อารมณ์ชอกช้ำ

ไลออน— ระกำใจ!
เมื่อขินเสียงดนตรีที่เกษม
นึกฝันเห็นความสุขยิ่งทุกข์ใหญ่
นึกถึงคราวเล่นระบำจันทน์
ราวจะใช้เพราะคนึง

แมรี— ชิงอุรา.

เมื่อสายัณห์ตะวันจะขอแสง
ปริม บุนนาค กับ ประจวบ บุรานนท์

แต่ในบทละครพระราชนิพนธ์ “วิวาหพระสมุท” นี้ เพลงที่รู้จักกันแพร่หลายที่สุด
คงจะเป็นหนึ่งในสอง ต่อไปนี้:-

“อันโคโรเมตาสุดาสวรรค์,
หรือ
“เป็นผู้หญิงแท้จริงแสนลำบาก.”

เพลงกลั่นกระทบทฝั่ง.

อันโคโรเมตาสุดาสวรรค์
ขอเชิญสาวสวรรค์ขวัญฟ้า
ถึงกลางวันสุริยันแจ่มประจักษ์
ถึงราตรีมีจันทร์อันอำไพ
อ้าดวงสุริย์ศรีของพี่เอ๋ย

ยิ่งกว่าชวันเสนาหา
เปิดวิมานมองมาให้ชื่นใจ
ไม่เห็นหน้างลัษณียิ่งมีคใหญ่
ไม่เห็นโฉมประโลมใจก็มีคมล
ขอเชิญเสียน่าต่างนางอีกหน.

๑๑๑

วิวาหพระสมุท สมัยวิทยุโทรทัศน์.
ประกภาพ อาชุนทร กับ จามร โชติกเสถียร.

ฉากตัวนายโรงขึ้นร้องเพลงอยู่ใต้หน้า
ต่างของนางเอกลีน มีอยู่ในวรรณคดีมากมาย
หลายเรื่องทั้งไทยและเทศ. ท่านผู้อ่านโปรด
เทียบกับเรื่องของไทย ๑ เรื่อง และเทศ ๑
เรื่อง ต่อไปนี้:-

ในเรื่องท้าวแสนปม พระชินเสนร้อง
เพลงกลั่นกระทบทฝั่ง นางอุษาตอบด้วยเพลง
บังใบ เช่นเดียวกัน ดังนี้:-

บังใบ ๑ ได้ยินคำสำเนียงเสียงเสนาะ แสน
ไพเราะทุกคำจำเสียงได้ ฯลฯ

ในเรื่อง Romeo and Juliet, Romeo
เปรียบ Juliet เป็นพระอาทิตย์เช่นเดียวกัน
(ไม่จำเป็นจะต้องเปรียบนางกับพระจันทร์
เสมอไป).

Romeo :- Arise, fair sun, and kill the
envious moon. etc.

เพลงสามเส้า.

บทร้องสลับ—นายทหารกับหญิงสามคู่

- หญิง - เป็นผู้หญิงแท้จริงแสนลำบาก
 ชาย - เป็นผู้ชายขี้ขลาดกว่าหลายเท่า
 หญิง - หญิงต้องเจ็บกายมาแต่เยาว์
 ชาย - ชายต้องเฝ้าวิงวอนให้หล่อนรัก
 หญิง - หญิงถึงรักก็ต้องแสวงแกล้งทำเฉย
 ชาย - หวังให้ชายออกเขยขี้ขันทน
 หญิง } ต่างคนต่างซัดกันเข้ากันนัก
 ชาย } ที่แท้ต่างสมัครจะรักกัน
 หญิง - วิสัยหญิงต้องอาย
 ชาย - ยัวชายซิด
 หญิง - หญิงข่อมคดจวิต
 ชาย - จิตชายสั้น
 หญิง } ถ้าแม่รักจริงแล้วไม่แคสัวกัน
 ชาย } เสน่ห์พันผูกสนิทชิดชมเอ๋ย ฯ

นายทหารเรือกับหญิงสามคู่ ร้องเพลงนี้
 เป็นภาพที่ติดหูติดตาจิตใจของผู้ช้ยังนัก.

วิวาหพระสมุท ๑๖ ก.พ. ๒๔๖๑

“พระยาประสิทธิ์ศุภการ เป็นอันเดร, ไซบตส์นิก.

นายกวด หุ้มแพร เป็นอันโดรเมตา มีสง่าสมกับจะเป็นนางเอก.”

จากคุสิตสมิต.

ผู้เรียบเรียงเดินทางไปเชื่อมการชุมนุม
 นักเรียนไทยในประเทศอังกฤษครั้งหนึ่งที่
 โรงเรียน Kingswood เมือง Bath, เมื่อ
 เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๔. ปรากฏว่า
 นักเรียนไทยจะจัดงานฉลอง การที่พระบาท
 สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรง
 สถาปนา “สามัคคีสมาคม” ครบรอบ ๕๐ ปี,
 โดยการจัดแสดงละครพระราชนิพนธ์หลาย
 เรื่อง, ตัดตอนสำคัญมาแสดงบนเวที, รวม
 ทั้งเรื่อง “วิวาหพระสมุท” ด้วย.

ผู้เรียบเรียงได้ไปเชื่อมการชุมนุมเมื่อ
 วันที่ ๖ สิงหาคม แต่การแสดงละครพระราช
 นิพนธ์ต่าง ๆ กำหนดในวันที่ ๑๑ สิงหาคม
 จึงมิได้มีโอกาสชม. ได้แต่เข้าฟังการได้วาที่
 ค่ำวันนั้น, หัวข้อได้วาที่ของฝ่ายเสนอ คือ:-

“เป็นผู้หญิงแท้จริงแสนลำบาก.”

บทละครพระราชนิพนธ์ “วิวาห์พระสมุทร” นี้, นอกจากจะสวยงามสดงดงามแล้ว, ยังได้นำความจริงในสังคม มาตีแผ่ให้เห็นในบทเพลงต่างๆ เช่น :-

เพลงแขกหนัง.

ผู้ใดมีอำนาจวาสนา
กำหนดคือยุติธรรมจำไว้
ใครหมัดข่มต้องต่อมกายขอบ
คอยระแวงแขงอยู่ละเออ
มีอำนาจวาสนาจากสิทธิ์
ถึงพูดผิดกำหนดชดชั่ง
กำหนดเล็กลูกเด็กก็เที่ยงได้
ต้องขอขมหมัดโตไว้ไว้ภัย

ธรรมดาทำอะไรก็ได้
ใครหมัดใหญ่ได้เปรียบเรียบเที่ยวเกลอ
ต้องคอยหมอบคอบกราบราบเที่ยวเหอน
มิได้กล้าเผอข่มขืนตั้งตั้ง
พูดสิ่งใดไม่ผิดเพราะฤทธิ์ขลัง
กลายเป็นพูดถูกจึงไปทั้งเพ
จะส่งเสียงเถียงไปไม่ไหวเหว
เดินไอ้อ้วางบึ้งให้ถึงดี. ๑

และ

เพลงโยสลับ.

ปากเป็นเอกเลขเป็นโทโบราณว่า
ถึงรู้มาก ไม่มีปากลำบากตาย
ถึงเป็นครูรู้วิชาปัญญามาก
เหมือนเต่าฝังนั่งซอซอรำคาญ
ใครช่างพูดพลิกแพลงเหมือนแรงมาก
ถึงรู้น้อยถ้อยคำให้ขาด

หนังสือตรมมีปัญญาไม่เสียหลาย
มีอุบายพูดไม่เป็นเห็นบ๊วยการ
ไม่รู้จักใช้ปากให้จัดจ้าน
วิชาชาญมากเปล่าไม่เข้าที่
คนนิยมลมปากมากเจ้าที่
คงเป็นที่สมคนแก่ใจ. ๑

แม้แต่เพลงของเด็กหัด ก็เป็นความจริงทั้งสิ้น :-

จีนต้องเซียง.

เจ้าฉิลลาคณัคนักหนาย่าลูหมิง
สู้จักทางหากิ่งไม่เลือกท่า
ยอมเบี่ยงก็เบี่ยงน้อยต่อยกาษา
ทงลำบากออกหาซังจ้อนอง

๑ ล ๑.

ข้อที่น่าสนใจมากอย่างหนึ่ง คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงนำ เพลงตะวันตกมาใช้กับบทกลอนของพระองค์ในเรื่อง “วิวาห์พระสมุทร” นี้ มีอยู่สองเพลง คือ—

ถ้า “Onward Christian Soldiers”.

• อ้าพระองค์ผู้ทรงฤท— พระรังฟ้าและรังดิน	ธิมพิทธิโลกินทร์ นรชาติรังสรรค์
---	------------------------------------

๑๓๑

และ

ถ้า “Rule Britannia.”

แต่เริ่มเดิมที่ไม่มีผู้ใด จึงองค์พระเป็นเจ้ามีพระวาที่ ครองเถดินาวี นาวีจึงครองทะเล	มีฤทธิไกรที่ในวารี ใครมีนาวีจึงครองแดนชล ฯ ชนะศัตรู ศัตรูมลายทั้งเพ ฯ
---	---

๑๓๒

นอกจากเพลงไทย ๓๕ เพลง และเพลง
ตะวันตก ๒ เพลง ยังมีบทพิเศษ ๔ บท
ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้ประ-
สงค์จะศึกษาในเรื่องนี้.

๑. ทำนองพากย์

• คู่คู่กระไรใจเบา	ไม่ฟังเสียงเรา	ผู้รู้กระบิลปริญญา
• มัวเหม่อเผลอเรื่อยเรื่อย	มีภัยใหญ่มา	ราชาอย่างนั้นนอนใจ.

๒. ทำนองอ่านโคลง

อ้าพระสถิตชั้น	อัมพร
ผู้ประดิษฐ์แดนดิน	อีกฟ้า
สร้างสมุทสาคร	น้อยใหญ่
จงโปรดเมตตาข้า	บาทบงส์ ฯ

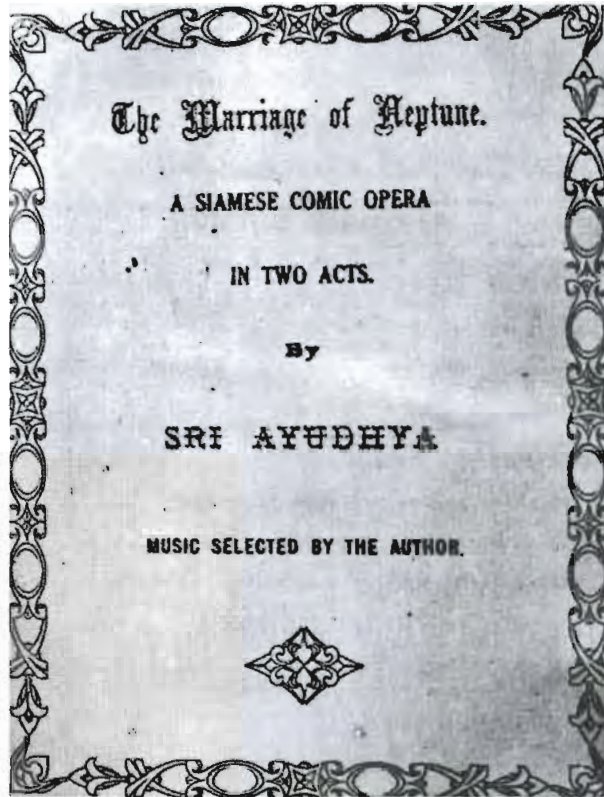
๓. สรภัญญะ

• อ้าองค์พระโลกेश	สุรเดชพรหมินทร์
สร้างปวงสมุทสิน—	ภูประเทศโลกีชัย.

๔. ทำนองโองการแข่งน้ำ

• โอมพระมหาบิดราช	อาสนะเมืองแมน
แสนสุรเกียรติ์อะคร้าว	ท้าวเป็นไทใหญ่ขง ๑๓๑.

The Marriage of Neptune.

สมาคมฝรั่งเศส (Alliance Française) ได้ขอพระบรมราชานุญาตเป็นเจ้าภาพจัดแสดง
บทละครพระราชนิพนธ์ วิวาห์พระสมุทร ที่สวนสราญรมย์ (Théâtre de Saranrom). เมื่อวันที่
๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ เพื่อเก็บเงินบำรุงการกุศล.

ในโอกาสนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงเขียนสุวิบัตรภาษาอังกฤษ
พระราชทาน และทรงพระราชนิพนธ์เล่าเรื่องเป็นภาษาอังกฤษอย่างละเอียด ทรงเรียกว่า—

Neptune's Bride.

ถึง พ.ศ. ๒๔๖๓ ดร. วิลเฟรด ทอนลีย์ ได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ขอพระบรมราชานุญาตแปลบทละครพระราชานิพนธ์ วิวาห์พระสมุทร เป็นภาษาอังกฤษ ให้ชื่อว่า "Neptune's Bride", นาย เอ.ซี. โบมองต์ คิดดนตรีประกอบ. ได้จัดแสดงถวายทอดพระเนตรที่โรงโขนหลวง สวนมิสกวัน เมื่อวันที่ ๑๑ และ ๑๘ ธันวาคม ๒๔๖๓, เก็บเงินบำรุงวชิรพยาบาลและเนอร์ซิงโฮม. คืนวันที่ ๑๑ เป็นวันเสาร์ พอถึงวันจันทร์ที่ ๑๓ ก็ได้อ่านคำวิจารณ์ของ G.U.Y. ในหนังสือพิมพ์ Bangkok Times เริ่มด้วยคำประพันธ์ของเก่า (Old Folk Song) ว่า:—

"When the Pie was ope'ed
The Birds began to sing,
Wasn't that a dainty dish
To set before the King?"

ซึ่งผู้เรียบเรียงขออนุญาตแปลว่า:—

พอเห็นโภชนาหารในงานทอง
สกุลร่าร้องกันอึงมึง
กระขาศพิสัยสารพัดจัดอย่างดี
สมกับที่จะถวายพระราชธา.

หนังสือพิมพ์บางกอกไทมส์ ชมโครงเรื่อง ชมบท ชมวงดนตรี ว่าผู้แสดงพยายามมาก ถ้าฝึกมากกว่านี้จะได้ขึ้น ส่วนการจัดเวทีนั้น ยังใช้การไม่ได้.

G.U.Y. สงสัยว่า ผู้แสดงหลายคน
คงจะยังมีได้เคยดูมหาอุปรากร.

พระราชนิพนธ์ บทละคร “วิวาหพระสมุท” ประสบความสำเร็จอย่างงดงาม และรวดเร็ว. ความสำเร็จที่เห็นปรากฏได้ชัดคือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระปรีชาสามารถ นำเพลงไทยอันไพเราะไปใช้กับบทละครที่ฉากเป็นเมืองในตะวันตก, ตัวละครมีชื่อเป็นชาวตะวันตก และแต่งกายเป็นชาวตะวันตก, ได้อย่างสนิท ไม่ขัดเงินเลย. มีการแสดงเรื่อง “วิวาหพระสมุท” นี้หลายครั้งในรัชสมัยของพระองค์ และต่อมาจนกระทั่งสมัยวิทยุโทรทัศน์.

ในทางประโยชน์, นอกเหนือไปจากทำให้เกิดความสนุกเพลิดเพลินเจริญใจ, “วิวาหพระสมุท” ยังได้ช่วยหาเงินให้แก่การกุศลสาธารณะมากมายหลายครั้ง, มีการแสดงเก็บเงินให้ราชนาวิสมาคม เพื่อขอเรอรรบพระร่วงให้ราชนาวิสยาม หลายครั้งในระยะเวลา ๔ ปี. และเมื่อได้เรอรรบมาแล้ว ก็จัดแสดงหาเงินสมทบทุนซื้อปืนให้เสือป่า. ในสมัยหลังนี้ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอเจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ และพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี ได้ทรงอุปถัมภ์ให้คณะละครกิตติมศักดิ์จัดแสดงทางวิทยุโทรทัศน์; และสโมสรละครสมัครเล่นได้จัดแสดงหน้าพระที่นั่ง ที่โรงละครแห่งชาติ เพื่อเก็บเงินบำรุงมูลนิธิส่งเสริมความสะอาดและสุขภาพนักเขียนในพระบรมราชินูปถัมภ์ ก็ครั้งหนึ่ง.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มิได้ทรงพระราชนิพนธ์และทรงแสดงบนเวทีเองเท่านั้น ยังทรงเป็นผู้จัดการแสดง ผู้กำกับการแสดง และผู้กำกับเวทีด้วย. ได้ทรงปรับปรุงแก้ไขบทให้พอเหมาะพอดีสำหรับการแสดงครั้งหนึ่ง. ทรงกระทำการนี้ได้ดีเลิศ “วิวาหพระสมุท” จึงยังคงอยู่ในความนิยม จนทุกวันนี้.

ในการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแก้ไขปรับปรุงบทให้พอเหมาะพอดีดังที่ได้กล่าวมา บทเพลงเพราะๆ หลายเพลงได้ถูกตัดออกไปด้วยความจำเป็น, นับได้ว่าเป็นบทเพลงพระราชนิพนธ์ที่เหลือใช้. ขอให้ท่านผู้อ่านได้ชมบทพระราชนิพนธ์เหลือใช้สักสองเพลงดังนี้:—

๖๑

บทร้องมาโก๊ส (เพลงสาริกามเดือน).

ยังมีเรื่องตำนานโบราณว่า	เกาะอัลพะเบตอันกว้างใหญ่
เป็นแดนของพระสมุทรวิไกร	ให้ชาวเราอาศัยอยู่สำราญ
ถ้าแม่เจ้าผู้ครองปองสวัสดิ์	เพิ่มพิพัฒน์พลสุขเกษมสานต์
ต้องเอาใจพระสมุทรผู้จอมธรา	เพื่อสมานสัมพันธ์ไมตรี
ทุกทอรอบร้อยปีมีกำหนด	ต้องเลือกหญิงมีขลุ่ยสุดศรี
ทำวิวาท์กับมหาวิ	ต่อไมตรีกันไว้ให้ช้านาน
ถ้าแม่มีกัญญาสุदारาช	ต้องประสาทม่อมองค์ยอดสงสาร
แม้มิให้สรรพะภักจะมาพล	จนร้าวราญทั่วหน้าประชาชน ฯ

(บทนี้ทรงพระราชนิพนธ์บทเจรจา แทน.)

บทร้องอันโครเมดา (กบตัน).

โอ้วว่าพระบิดาข้าลาก่อน	ขอยอกรประณตบทศรี
รำกุดถึงพระเมตตาปราณี	มีอยู่เหลือล้นเป็นพันไป
ถึงแม้ว่าข้อยู่ศักร้อยปี	ก็สุดที่จะทดแทนพระคุณได้
เป็นนิตยมาศูขาได้ตั้งใจ	สนองบาทกวนัญเพื่อทดแทน
แต่ครานี้มีกรรมต้องจำพรา	ห่างไปจากทรงยศกัเสดแสน
จะหาใครได้ทั่วทั้งดินแดน	มีคุณแม่นับดุรงค์ผู้ทรงธรรม
แม้ว่ามีสิ่งใดได้ทำผิด	ขอทรงฤทธิรงค์โทษโปรดแม่อมฉน
ประทานพรก่อนดาเวาขวัน	บังคมคัลพระพ่อขอทูลลา ฯ

(บทนี้ เดิมอยู่ต่อ บทร้องของท้าวमितส “โอ้วว่าลูกรักของพ่อเอ๊ย” แต่คงจะเป็นเพราะว่าเวลามีตัวละครอยู่เต็มโรง ไม่ควรจะมีบทร้องเต็มวามักนัก จึงได้ทรงตัดออก.)

ผิดใจได้ปลื้ม.

ตามที่ ได้มีพระราชบันทึกที่นครศรีธรรม
ราชว่า:—

“บางที่จะได้คู่ละครพูดแก้วลำเช่นนี้ในกรุง
เทพฯ บ้าง.”

บทละครพระราชนิพนธ์ เรื่องนี้จึงเกิด
ขึ้น เป็นบทละครพูดชุดเดี่ยวแก้วลำ ของ
ศรีอยุธยา.

ผู้เรียบเรียงยังพิสูจน์ไม่ได้ว่า ทรงพระ
ราชนิพนธ์ขึ้นเมื่อใด เริ่มเรื่องคล้าย Isabel
มาก จนเกือบจะหลงว่าเป็นเรื่องเดียวกัน.

“ผิดใจได้ปลื้ม”
อุโฆษกวีคดีขบแก้วลำ

ผู้ประพันธ์:

เอ็ดเวิร์ด คาร์ลสัน (กวีบดเชยอังกฤษ)
โรเบิร์ต แมงเฟร็ด (สหายชาวเอ็ดเวิร์ด)
หลุยส์ แลนส์เชอร์ (ทูตอังกฤษ)

เบ็ร์รี มอร์สัน (กวีอเมริกัน)

หลุยส์ เชิญ (หนังสือพิมพ์ชื่อว่า ‘หลุยส์’)

ภาพ: หลุยส์ แมงเฟร็ด คาร์ลสัน, โรเบิร์ต แมงเฟร็ด, ทูตอังกฤษ
ในวังประเทศอังกฤษ.

เอ็ดเวิร์ด กับฟิลิปมีการที่จะต้องดูแล
เนลล์จนกว่าจะออกเรือน. เนลล์เป็นสาวแล้ว
และอยู่ที่บ้านเอ็ดเวิร์ด. เอ็ดเวิร์ดคอยจะให้
เนลล์แต่งกับหลุยส์แลนส์เชอร์ จะได้มี
หลักฐานเป็นคุณหญิง, จึงหาโอกาสให้ทั้งสอง
ได้พบกัน เช่น ในการเลี้ยงวันนั้น. แต่บังเอิญ
เอ็ดเวิร์ด เชิญ เบ็สตี, นางละคร ซึ่งเป็นคนที่
เคยชอบพอกับท่านหลุยส์, มาด้วย โดยที่ไม่
ทราบเรื่องเดิม. พอรู้เข้าเอ็ดเวิร์ดก็พยายามตี
สนิทกับเบ็สตี เพื่อให้ท่านหลุยส์หนีไปรักเนลล์
แต่ก็ไม่สำเร็จ เพราะทั้งคู่ไม่รักกัน. เอ็ดเวิร์ด
แกล้งร้องเพลงเกี้ยวเบ็สตี ซึ่งทำให้ผู้อื่นเดือด
ดาล แต่ก็เข้าใจกันได้ไม่ช้า. ในที่สุดเนลล์
บอกว่า อยู่กับเอ็ดเวิร์ดที่บ้านอย่างนี้เป็นสุขที่
สุดแล้ว. เอ็ดเวิร์ดจึงเข้าใจข้อที่ตนเองมิได้เคย
เข้าใจมาก่อน.

บทละครพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ มิได้
อยู่ในชั้นเดียวกับกับหมามอกเอาหมาม
บ่ง วิวาหพระสมุท หรือวังต์, เป็นเรื่อง
ชีวิตในสังคมธรรมดา.

ผู้เขียนเข้าใจว่า ยังมีได้เคยมีการแสดง
จึงยังไม่มียุติฐานว่า ผู้ดูจะรับได้เพียงใด.
ซึ่งถ้าเป็นละครพูด ไม่มีบทหรือบทแทรก ก็
เป็นอีกเรื่องหนึ่ง. หรือถ้าเป็นเรื่องสังคม
ไทย มิใช่สังคมอังกฤษ ก็เป็นอีกเรื่อง
หนึ่งเช่นเดียวกัน.

ร.ต.ล. นนทรี.

พระราชนิพนธ์บทละครพุดชูดเดี่ยวของศรีอยุธยา ทรงแต่งแปลงมาจากบทละครภาษาฝรั่งเศสของ อาร์ทู มอเรอซ์ กับ ซี. เปราร์ดี เมื่อ ๑๖ พฤษภาคม ๒๔๕๕. มีพระราชบันทึกหมายเหตุว่า:—

“เรื่องนี้เป็นเรื่องแสดงเหตุการณ์เป็นไปในเรือไต้ฟ้า, และผู้ใดได้อ่านหรือได้ดูแล้ว จะเข้าใจดียิ่งขึ้นว่า การลงเรือไต้ฟ้าเป็นความลำบากปานใด.”

ตัวละคร : เป็นนายทหารเรือชั้นเรือเอก ลงไปจนถึงพลทหาร รวม ๑๒ คน.

ฉาก : ห้องกลางลำเรือไต้ฟ้าหลวง “นนทรี” ซึ่งกำลังอยู่ไต้ฟ้า.

เรื่องนันทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้พิมพ์เป็นครั้งแรกในวารสาร “สมุทรสาร” ประจำเดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๕. แต่ยังมีได้เคยจัดแสดงเลย.

ตั้งแต่มหายุทธสงครามโลก ครั้งที่ ๑อุบัติขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๕๗ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพยายามที่จะพระราชทานความรู้แก่ประชาชนในเรื่องกิจการของทหาร. เรื่อง ร.ต.ล. นนทรีนี้ก็เป็นเรื่องหนึ่ง.

ในเวลาเข้าที่คับขัน อยู่ในอันตรายมากเช่นในเรื่องนี้ เราได้เห็นว่ามีผู้ใดมีระเบียบวินัย, ผู้ใดรู้จักเสียสละให้แก่เพื่อน, ผู้ใดกลัวตายจะเอาตัวรอด.

การที่ผู้บังคับการจะเลือกส่งคนที่ว่ายน้ำแข็งออกจากเรือไป ก็ทำไม่ได้ ต้องจับสลาก แล้วคนที่จับสลากได้ก็ต้องไปตาย เพราะว่ายน้ำไม่แข็ง.

เรือไต้ฟ้าหลวง “นนทรี” พร้อมด้วยนายทหารและลูกเรือรวม ๑๒ คน กำลังเล่นอยู่ไต้ฟ้า. กำลังจะยิงตอปิโคกีประสมอุ๊ทั่วเหตุชนเรือกำปั่นไม้ซึ่งลอยอยู่ไต้ฟ้า, ลอยอยู่เพราะถึงอากาศพองไว้. แต่เมื่อถูกชนแล้วถึงอากาศแตก, น้ำเข้า, จึงพากันจมไปนอนอยู่ที่ท้องทะเลลึก ๒๒ วาครึ่ง. เรือดำน้ำดำเข้าไปอยู่ไต้เรือกำปั่นไม้ครึ่งลำ, ใช้เครื่องถอยหลังก็ไม่สำเร็จ จึงเกิดโกลาหลขึ้นในหมู่ลูกเรือ, บางคนจะเอาตัวรอดทางหอบังคับการ, ซึ่งถ้าปล่อยให้ น้ำเข้า ก็จะไม่เปิดฝาได้. ผู้บังคับการต้องทิ้งขู๊และปลอบส่งทูนโทรศัพท์ขึ้นไปลอยเหนือพื้นน้ำเพื่อขอความช่วยเหลือ หัวเรือนั้นแตกน้ำเข้าเต็มห้องแล้ว. เรือรบหลวงธนบุรีเห็นทูนโทรศัพท์แล้ว พุคติดต่อลงมาได้ และจะเรียกเรือผีเสื้อเข้ามาช่วย. ปัญหาข้อแรกคือ ถึงเวลาน้ำขึ้นเต็มที่เรือจะอยู่ลึกถึง ๒๗ วา, จะทนความบับของน้ำไม่ได้. อีกประการหนึ่งอากาศอ็อกซิเจนก็เหลือน้อย พลทหารคนหนึ่งตายไปต่อหน้า. เรื่องอ็อกซิเจนต้องประหยัด โดยการส่งคนออกไปเสียทางหอบังคับการ ๓ คน แต่มีอันตรายมาก. ทหารที่อยู่ในเรือ ๔ คน หมดหวัง แต่ในที่สุดเรือผีเสื้อนั้นเอาโซ่คล้องท้ายเรือลุดออกไปได้.

ใน พ.ศ. ๒๔๕๕ ปีที่จินตะกวี เซกสเปียร์สิ้นชีวิตครบ ๓๐๐ ปี พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานมณีนีมีค่าแก่ประชาชนชาวไทย.

เวนิสวานิช

เรื่องละครเรีงมย์

ของ

วิลเลียม เซกสเปียร์

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทร

มหาจักรวรุท

พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงแปลจาก ภาษาอังกฤษ

และ

ทรงประพันธ์เป็นกลอน.

พระราชนิพนธ์ค่านำ เมื่อวันที่ ๗ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๕ มีสาระสำคัญอยู่มาก ผู้เรียบเรียงขออัญเชิญมาเป็นตอน ๆ ดังนี้:—

“วิลเลียม เซกสเปียร์ เป็นจินตะกวีผู้มีชื่อเสียง ปรากฏไม่จำเพาะแต่ในหมู่ชนชาติอังกฤษอันเป็นชาติของเขาเอง, ทั้งชนชาติอื่น ๆ ทั่วไปในยุโรป ก็นับถือว่าเป็นกวีสำคัญ.”

“เรื่องละครของเซกสเปียร์ นอกจากเป็นเรื่องสำหรับเล่นออกโรงให้คนดู เขายังมกขย้องกันว่าเป็นหนังสือที่ควรอ่าน, เพราะเป็นแบบอย่างอันดีแห่ง จินตะกวีนิพนธ์.”

“เมื่อคำนึงควา ในภาษายุโรปโดยมากมีคำแปลบทละครของเซกสเปียร์แล้ว และในภาษาญี่ปุ่นก็มีแล้ว ข้าพเจ้าก็ออกจะนึกละอายแก่ใจ ที่ในภาษาไทยเราไม่มีบ้างอย่างเขา.”

“ข้าพเจ้า... ได้เลือกเรื่อง “เวนิสวานิช” มาแต่งเป็นภาษาไทย คงรูปให้เป็นละครเจรจาได้ตอบกันตามแบบของเซกสเปียร์เดิม และถ้อยคำพูดเป็นกลอนไทย เพื่อให้รูปคล้ายของเดิมที่สุด.”

พระราชนิพนธ์คำนำ จบลงด้วยข้อความดังนี้:-

“ถ้าหากจะมีความบกพร่องและไม่สละสลวยอีกบ้าง ก็เป็นเพราะสำนวนของข้าพเจ้าเอง และการประพันธ์อ่อนอยู่, เพราะต้องแต่งอยู่ในที่บังคับนั้นแล; ฉะนั้นขอจินตะกวีและนักกลอนหนังสือ จงให้อภัยแก่ข้าพเจ้าบ้างเถิด.”

เป็นความจริงที่ ทรงพระราชนิพนธ์อยู่ในที่บังคับ มีพระราชประสงค์จะแปลบรรทัดต่อบรรทัด, ประโยคต่อประโยค กลอนจึงจะ “สละสลวย” ไปทั้งหมดหาได้ไม่ เช่น องค์ที่ ๑ ตอนที่ ๑ สองบรรทัดดังนี้:-

In sooth, I know not why I am so sad :
It wearies me ; you say it wearies you ;

ทรงพระราชนิพนธ์แปลว่าดังนี้:-

จริงหนอเป็นอย่างไรใจเหี่ยวแห้ง :
เหมือนอ่อนแรง ; อีกเธอก็เหนื่อยอ่อน ;

แม้แต่เครื่องหมายวรรคตอน ก็ทรงรักษาไว้อย่างเดิม. ยิ่งกว่านั้น “กลอนเปล่า” (Blank Verse) ของเชกสเปียร์ บรรทัดละ ๑๐ พยางค์ ต้องทรงย่อให้เหลือ ๘ พยางค์ ในกลอน ๘. การ “อยู่ในที่บังคับ” เป็นเช่นนี้.

แต่ผู้เรียบเรียงได้เคยตั้งข้อสังเกตมาแล้วว่า เมื่อเสด็จพระราชดำเนินออกจาก “ที่บังคับ” ไปบ้าง กลอนของพระองค์เพราะกว่าของเชกสเปียร์เสียอีก, เช่น ในองค์ที่ ๕ ตอนที่ ๑ บรรทัดที่ ๑๒๗-๑๒๘, บัสดานิโอ ออกมาพบ นางปอร์เซีย, เมื่อมาพบก็จะต้องทักทายกัน. บัสดานิโอทักเป็นกลอนว่า:-

“We should hold day with the Antipodes,
If you would walk in absence of the sun.”

ทรงพระราชนิพนธ์ แปลว่า:-

“ถ้าแม่แม่ดวงใจเดินไกลที่
ส่องแสงแทนแสงระวีสว่างหล้า
แม้ราตรีก็มีผ่องประกา
ประหนึ่งว่ากลางวันเป็นมันคง.”

วิลเลียม เชกสเปียร์, มีชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า William Shakespeare, มีชีวิตอยู่ระหว่าง พ.ศ. ๒๑๐๗ ถึง ๒๑๕๕ ในสมัยพระนางเจ้าเอลิซาเบท, ซึ่งตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช.

กษัตริย์ที่เชกสเปียร์ นำมาวาดภาพเป็นตัวละคร ในละครประวัติศาสตร์มีอยู่หลายพระองค์. พระเจ้าริชาร์ดที่ ๓ ดูเหมือนจะเก่งกล้าที่สุด ทรงมีพระนามฉายาว่า “ริชาร์ด โจอิงห์”.

เชกสเปียร์ นำ “ริชาร์ด โจอิงห์” (Richard III) ออกแสดงเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๑๓๕, ซึ่งเป็นปี “ยุทธหัตถี”. อีก ๔ ปีต่อมาคือ พ.ศ. ๒๑๓๙ จึงได้นำเรื่องเวนิสวานิช (The Merchant of Venice) ออกแสดง.

อันโตนิโอ เป็นพ่อค้าแห่งเมืองเวนิส, มีเพื่อนรักชื่อ บัสซานิโอ. บัสซานิโอไปกู้เงินจากยิวชื่อชไล๊อกสามพันเหรียญ โดยมีอันโตนิโอเป็นนายประกัน. ชไล๊อกแค้นอันโตนิโออยู่แล้ว จึงให้กู้ คิดตกลงว่าถ้าผิดสัญญา จะขอมังการิมหัวใจ ๑ ปอนด์. ฝ่ายอันโตนิโอก็ขอม เพราะไม่ช้าเรือที่ไปค้าขายต่างแดนก็จะกลับมา. กล่าวถึงทางเมืองเบ็ลมอนต์มีสาวงามถูกเศรษฐีชื่อปอร์เซีย. บิดาสั่งบังคับไว้ว่า ผู้ใดมาสู่ขอ จะต้องเลือกหีบทอง หีบเงิน หรือหีบตะกั่วใบใดใบหนึ่ง. ถ้าเลือกได้หีบที่มีรูปนาง จึงจะให้เป็นคู่ครองของนาง. ใคร ๆ ก็เลือกไม่ถูก แต่บัสซานิโอเลือกถูก. ปอร์เซียก็พอใจ เพราะรักใคร่กันอยู่แล้ว. พอทำพิธีสมรส ยังไม่ทันเข้าหอ บัสซานิโอก็ต้องไปฟังคดีอันโตนิโอ. ชไล๊อกนำคดีขึ้นศาลจะขอเชือดเนื้ออันโตนิโอ. ปอร์เซียรีบปลอมเป็นตุลาการมาช่วย พิพากษาให้ชไล๊อกเชือดเนื้อได้ แต่อย่าให้เลือดต้องไหลแม้แต่หยดเดียว.

พระราชกรณียกิจ ของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในกรณีนี้ คือ ได้ทรงนำวรรณคดีชั้นเยี่ยมของชาวตะวันตก มาพระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย.

เมื่อได้พิมพ์ “เวนิสวานิช” เป็นเล่มแล้ว ได้พระราชทานแก่ “ผู้มีฉันทะในทางวิชาหนังสือ” เป็นวาระเริ่มต้น ที่จังหวัดภูเก็ต. เมื่อได้เสด็จพระราชดำเนินกลับถึงกรุงเทพฯ แล้ว ได้ส่งไปพระราชทานแก่เจ้านาย, ข้าราชการผู้ใหญ่, ตลอดจนชาวต่างประเทศบางคน. พระราชทานไปยังสถานศึกษา ดังนี้ :-

หอพระสมุดวชิรญาณ.	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
โรงเรียนกฎหมาย.	มหาวิทยาลัยฮาวาร์ด.
มหาวิทยาลัยอ็อกسفอร์ด.	มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์.
โรงเรียนนายร้อย.	โรงเรียนนายเรือ.
โรงเรียนมหาดเล็กหลวง.	โรงเรียนราชวิทยาลัย.
โรงเรียนสวนกุหลาบ.	โรงเรียนเทพศิรินทร์.
โรงเรียนราชินี.	โรงเรียนวังหลัง.

โรงเรียนมหาดเล็กหลวงเชียงใหม่ ไม่ได้รับพระราชทาน, พระราชดรุณรักษ์ จึงมีหนังสือมาถึงราชเลขาธิการ เพื่อขอพระราชทาน.

ผู้ที่ได้อ่านเวนิสวานิช มีความรู้สึกดังต่อไปนี้ :-

<p>เมื่อได้อ่านแล้วทำให้เกิดปิติ และพอใจอย่างขิง เพราะได้ทราบเค้าเงื่อนของวิธีการแต่งเรื่องและโวหารของเชกสเปียร์โดยชัดเจน และเห็นว่า จะเป็นตัวอย่างอันดีของการแปลความถอดจากเรื่องที่เป็นสำคัญ ๆ เช่นนั้น ทั้งจะทำให้มีวิธีเล่นละครเรีงมข้อย่างดีเกิดขึ้นอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งสำหรับเป็นศรีแก่ชาวไทยสืบต่อไป.</p> <p>(ลงพระนาม) ภาณุพันธุ์.</p>	<p>หนังสือนี้ เป็นแบบอย่างการแปลหนังสือต่างประเทศมาเป็นไทยอย่างดีที่สุด และเป็นหลักของภาษา ที่ผู้รู้ควรจะต้องเป็นแบบอย่างสืบไป.</p> <p>(ลงพระนาม) เทววงศัโรปกรณ์.</p>
<p>เป็นหนังสือสำคัญเล่มหนึ่งในทางจินตคติอันดีของสยามประเทศ.</p> <p>(ลงนาม) พระเทพวิฑูร.</p> <p>โรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม.</p>	<p>ฟังจะได้รู้จักเชกสเปียร์ตัวจริง ด้วยพระราชานิพนธ์ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานมาครั้งนี้ เหมือนได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานแสงสว่าง.</p> <p>(ลงพระนาม) นริศ.</p>

ในพระราชนิพนธ์ “เวนิสวานิช” ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มี
กลอนที่เพราะอยู่ไม่น้อย เช่น :-

๑ ความเอยความรัก

เริ่มสมักขึ้นต้น ณ หนไหน ?
เริ่มเพาะเหมาะกลางวางหัวใจ
หรือเริ่มในสมองตรองจงดี ?
แรกจะเกิดเป็นไฉนใครรู้งี้ ?
อย่าอำพรางตอบสำนวนให้ควรถ้
ใครถนอมกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงระดี
ผู้ใดมีคำตอบขบใจเอย ฯ

หมายเหตุ พระราชนิพนธ์ เวนิสวานิช ฉบับพิมพ์ที่ผู้เรียบเรียงเคยอ่าน ใช้ศัพท์
“วางหัวใจ” เช่นนี้ เหมือนกันหมด. หากต้นฉบับลายพระราชหัตถ์มาตรวจสอบยังไม่ได้.

ต่อไปนี้เป็นบทกลอนที่มีความหมายลึกซึ้ง ทรงพระราชนิพนธ์แปลได้ตรงตามต้นฉบับ.
ต้นฉบับนั้นรู้จักกันทั่วโลก :-

อันว่าความกรุณาปราณี
หลั่งมาเองเหมือนฝนอันชื่นใจ
เป็นสิ่งดีสองชั้น; พลันปลื้มใจ
เป็นกำลังเลิศพลังอันทั้งสาม;
ประคองทรงวราภรณ์สุนทรสวัสดิ์
พระแสงทรงดำรงซึ่งอาชญา
ประดับพระวรเชษฐวิเศษฤทธิ์
แต่การุณยะธรรมะสุนทร
เสด็จในเหตุทัชพระราชา,
และราชาเทียมเทพอมฤตย์

จะมีใครบังคับก็หาไม่,
จากฟ้ากฟ้าสุราลัยสู่แดนดิน;
แห่งผู้ให้และผู้รับสมถวิล;
เจ้าแผ่นดินผู้ทรงพระกรุณา,
เรื่องจรัสซึ่งมกุฏสุดสง่า;
เหนือประชาพศกนิกร,
ที่สถิตอานุภาพสโมสร;
งามงอนกว่าพระแสงอันแรงฤทธิ์;
เป็นคุณของเทวาผู้มหัศจรรย์;
ขามบพิตรเผยแผ่พระกรุณา.

พระราชนิพนธ์บทละครเรื่อง "เวนิสวานิช" นี้ มิได้เคยนำออกแสดงเลยในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพียงแต่ได้ตั้งพระราชหฤทัยจะทรงจัดแสดงตามพระราชบัณฑิตที่เจ้าหน้าที่รวบรวมไว้เมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๐. "น้ำท่วมใหญ่ปีมะเส็ง" อาจเป็นอุปสรรคสำคัญก็ได้. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเตรียมการจัดแสดงอย่างละเอียดถี่ถ้วนที่สุด เป็นตัวอย่างอันดีสำหรับผู้จัดการแสดงละคร มีพระบรมราชาธิบายเริ่มต้น ดังนี้ :-

คำอธิบาย
 ๑. วัตถุประสงค์เรื่อง ๑๐๐
 "เวนิสวานิช"
 สำนวนเล่นสมัย

เรื่อง ๑๐๐ "เวนิสวานิช" เป็นการเล่นที่หมดจดตามใจมืออยู่
 ในหนังสือ, ก็คือเรื่องราวในเวลานั้นหลายชั่วโมง, เทพที่เกี่ยวข้อง
 ด้วยเรื่องเหล่านี้ทุกตัว. ถึงที่ออกมาแบบผู้จัดการละครคือ
 มีเซอร์เชนนี่ เอมรี่ ๒๐ บาท, ๖๐ บาท, ๖๐ บาท, ๖๐ บาท, ๖๐ บาท
 ของในเรื่องเรื่องนี้, เพื่อสะดวกแก่การเล่นตามแบบใหม่. เมื่อ
 มีแบบอย่างเช่นนี้, จึงพอจะจัดแสดงเรื่องนี้ สำนวนเล่นสมัย, ได้ด้วยวิธี

มีรายละเอียด คือ :-

- องก์ที่ ๒ ทรงเชื่อมตอนที่ ๗ เข้าต่อตอนที่ ๑, ตัดตอนที่ ๓ ที่ ๘ และที่ ๙.
 ทรงแก้ไขการแสดงตอนจบองก์.
- องก์ที่ ๓ ทรงตัดตอนที่ ๕.
- องก์ที่ ๔ ทรงตัดตอนที่ ๒.

ได้ทรงลำดับฉากสำหรับการแสดงจริงใหม่.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงกำหนดจำนวนฉลากที่ต้องสร้างขึ้นไว้
อย่างละเอียด จะมี ๑ ฉลาก ตัวอย่างมีดังนี้:-

๗. ฉลากสำหรับเรือนทอผ้าไหม. (ภาคต้น)

ใช้สำหรับฉลากที่ ๕.

(หมายเหตุ - ชื่อภาพที่เขียนบนฉลากของเครื่องทอไหม,
มีไหมเหนียว, ปลูกต้นไม้ใหญ่, ไม้ดอกงามๆ, มีปลาน้ำจืด
ของตกเรือ, มีพริกและมะม่วงโตดี ฯลฯ - ฉลากสำหรับเรือน
ทอผ้าไหม, แต่งงดงามกว่า - และเขียนภาพให้เหมือน
ที่กม. ๑, มีหม่อมเจ้าหญิงกษัตริย์, เหนือพระที่นั่งมณฑล
บุรีรัมย์เหนือพระที่นั่งที่ในเรือน, และส่วนออกมาในที่มีฉลาก
ออก.)

ได้ทรงเขียนบัญชี "วัตถุประกอบในเรื่อง" ไว้อย่างเรียบร้อย ถัดวัน รวม ๑๔ รายการ
เริ่มต้นดังนี้:-

๑. ฝอยทอง, มีหัวกระโหลกผีและหนังสือในปาก.
๒. ฝอยเงิน. (ไม่ต้องเปิด)

๑๓๓.

๑๓๓.

ได้ทรงทำบัญชีลำดับวันในเรื่องสำหรับคิดถึงเรื่องการผลิตเครื่องแต่งตัวละคร.

ได้ทรงกำหนดเครื่องแต่งตัว ตัวละคร ตัวใดจะให้เครื่องแต่งตัวอย่างไร, กี่ชุด,
สำหรับใช้ในองค์ใด. ตัวสำคัญมีถึง ๕ ชุด.

ได้ทรงกะตัวผู้แสดงไว้ทั้งหมด และให้มีตัวสำรองด้วย ดังสำเนาถวายพระราชหัตถ์
ในหน้าต่อไป.

ผะอบสามใบของนางปอร์เซียนั้น ท่านผู้อ่านจะเลือกใบไหน?

ใบที่หนึ่งเป็นทองม่องพิลาศ,
มีอักษรประกาศความไว้ว่า,
“เลือกจะได้ของดีมีราคา
เป็นที่พึงปรารถนาแห่งหลายคน;”

ใบที่สองเป็นเงินนำเพลินพิศ,
มีลิจิตจาฤกนิกงน,
“เลือกจะได้สิ่งของต้องมกล
พอสมควรแก่ตนแน่เจนน;”

ใบที่สามเป็นตะกั่ววันักหนา,
มีเลขาคูเหมือนเตือนให้พรั่น,
“ถ้าใครเลือกต้องสละละโดยพลัน
ทุกสิ่งสรรพบรรดาสาระมี.”

เชิญท่านที่สนใจเปรียบเทียบกับพระราชนิพนธ์ กับต้นฉบับภาษาอังกฤษ ของเชกสเปียร์
สักหนึ่งบท :-

When the moon shone, we did not see the candle.
So doth the greater glory dim the less :
A substitute shines brightly as a king,
Until a king be by ;

เมื่อเดือนแจ่มแสงเทียนหาเห็นไม่.
แสงของใหญ่ข่มน้อยจนเหือดหาย:
ผู้แทนองค์ราชาโอ้อำกาย
จนราชาผู้เป็นนภประเวศวัง;

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตร The Merchant of Venice ที่
ลอนดอน เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๕.

ก่อนจะสิ้น พ.ศ. ๒๔๕๕ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราช
นิพนธ์บทละครรำ เรื่องหนึ่ง คือ :-

พระเกียรติฤถ (ละครรำ).

สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินท

มหาวชิราวุธ

พระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม

ทรงพระราชนิพนธ์.

พระราชนิพนธ์ ละครรำ เรื่องนี้ แบ่งเป็นตอนที่ ๑ และตอนที่ ๒ สำหรับจัดแสดง
กั้นละตอน.

ท้าวเกียรติราช แห่งเกียรติวงศ์ออกป่า, เสียที่
แก่ยักษ์ชื่อกัณฐะ จึงจำต้องให้คำมั่นสัญญาว่า
ถ้าผู้ใดนำสิ่งใดมาให้เมื่อกลับถึงเมือง จะนำมา
ให้กัณฐะ. แต่พอกลับถึงกรุงเกียรติวงศ์ พระ
มเหสีก็นำพระโอรสที่ประสูติใหม่มาให้. ท้าว
เกียรติราชเสียใจ จะสละพระโอรสให้มิได้ จึง
ออกป่าไปมอบตนเองให้แก่ยักษ์. กัณฐะยอม
ผ่อนผันให้รออีก ๒๐ ปี, ถึง ๒๐ ปีแล้วจึงให้นำ
พระโอรสมาให้. เวลาผ่านมา ๒๐ ปี ท้าวเกียรติ
ราชมิได้ปฏิบัติตามสัญญา จึงประชวรหนัก.
พระกุมาร นามว่าเกียรติจึงไปตามพระอาจารย์.
ได้ความจริงแล้ว ตนเองจึงยอมไปอยู่กับยักษ์.
กัณฐะตั้งให้เป็นมหาอุปราช. ประชาชนในบาดาล
รักใคร่อุปราชมาก จนกัณฐะอิจฉา, กิดจะกำจัด
โดยวิธีต่าง ๆ, ให้ลูกสาวชื่อสุวรรณเกษาร่วม
ดำเนินการตามอุบายด้วย. พระเกียรติฤถได้พบ
สุวรรณเกษา แต่ทั้งสองกลับรักใคร่กัน, ในที่สุด
ก็พากันหนีไปจากบาดาล.

พระราชวรรังศ์เธอ กรมหมื่นพิทยา
ลงกรณ์ อุปนายกหอพระสมุทวชิรญาณ
ทรงบันทึกหมายเหตุไว้ เมื่อวันที่ ๑๕
กุมภาพันธ์ ๒๔๖๘ ว่า :-

“พระราชนิพนธ์บทละครรำเรื่องนี้ ไม่มี
หมายเหตุ ไม่ทราบาทรงประดิษฐ์เรื่องขึ้น
หรือทรงใช้เนื้อเรื่องมาจากไหน. มีคำกล่าว
กันว่า ทรงใช้เรื่องนิทานชาวในภาษาฝรั่งเศสเรื่อง
หนึ่ง เอามาทรงดัดแปลง. แต่เป็นคำกล่าวกัน
ลอย ๆ ไม่มีหลักที่จะเชื่อว่าจริงหรือไม่จริง
ตามนั้นได้.”

มีการแสดงครั้งแรก ในงานสมโภช
พระบรมมหาราชวังที่สวนศิวาลัย,

ตอนที่ ๑ เมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๔๖๐,

ตอนที่ ๒ เมื่อวันที่ ๘ เมษายน ๒๔๖๐.

เสด็จพระราชดำเนินปักธงใต้ครั้งที่ ๓.

(ระหว่าง ๑๐ เมษายน ถึง ๒๒ พฤษภาคม. ๒๔๖๐)

สองวันหลังจากการแสดงละครรำ เรื่องพระเกียรติยศ ที่สวนศิวาลัย ในพระบรมมหาราชวัง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จพระราชดำเนินประพาสปักธงใต้ครั้งที่ ๓.

ผู้เรียบเรียงได้มีโอกาสตามเสด็จพระราชดำเนินครั้งนั้นด้วย และ “สั๊กซี่” ได้บันทึกจดหมายเหตุ ส่งมาลงในหนังสือพิมพ์ไทยรายวันอย่างละเอียดถี่ถ้วน, แล้วพิมพ์เป็นเล่มขึ้นภายหลัง เรียกว่า :-

จดหมายเหตุระยะทาง เสด็จพระราชดำเนินเลียบมณฑลปักธงใต้ ของ สั๊กซี่.

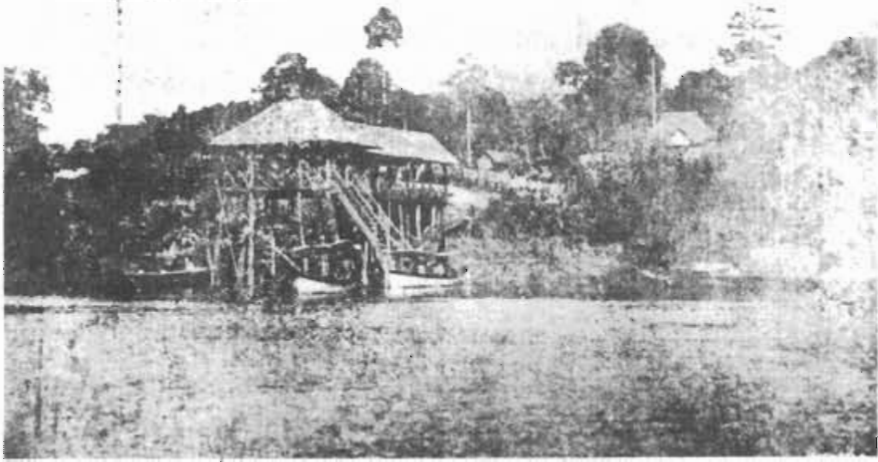

มีเรื่องน่าตื่นเต้นมาก :-

วันที่ ๑๔ เมษายน เสด็จพระราชดำเนินจากชุมพร ข้ามคอคอดกระ โดยขบวนช้าง ๕๐ เชือก ประทับแรมกลางป่าที่ท่าไม้ลายหนึ่งราตรี “ได้ยินเสียงนกและชะนีร้องในราวไพร.” ขบวนช้างขนสัมภาระไปในตอนกลางคืน ได้ยินเสียงช้างป่า ตันตกใจออกวิ่ง สัตว์ป่าของบนหลังลงไปอยู่ในลำธาร, เสื้อผ้าในหีบเปียกชุ่มไปตาม ๆ กัน.

วันที่ ๑๕ เมษายน เสด็จพระราชดำเนินโดยขบวนช้างต่อไป “เวลาบ่าย ๒ โมงฝนตก ข้ามห้วยอันลึกๆ และหนทางเปียกแฉะ เข้าป่าที่ดิบ ตกเวลาพลบค่ำ จึงถึงพลับพลาประทับแรม ตำบลมะรุริมลำน้ำกระบุรี ต่อแควนมลิวัน, มีราษฎรฝั่งมลิวันข้ามมากอยเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเป็นอันมาก”.

วันที่ ๑๖ เมษายน “เสด็จพระราชดำเนินประทับเรือกลไฟเล็ก “ศรีสุนทร” ล่องลงไปตามลำน้ำกระบุรี มาถึงปากอ่าวทะเลใกล้ปากคลองละอุ่น ระยะทาง ๖๐๐ เส้น เสด็จขึ้นประทับเรือกลไฟหลวงชื่อ ถลาง ซึ่งจัดเป็นเรือพระที่นั่ง, ข้าราชการโดยมากที่ตามเสด็จพระราชดำเนิน แยกย้ายกันลงเรือพนมเือง ๒ แจวบ้าง ๔ แจวบ้าง”.

เรือศรีสุนทร กำลังรอรับเสด็จที่สะพานท่าน้ำ
ตำบลมะนุ, แม่น้ำกระบุรี.

ข้อความในเครื่องหมายคำพูดในหน้าก่อน เป็นบันทึกจดหมายเหตุของ “สักขี”. แต่ “สักขี” หาได้บันทึกด้วยไม่ว่า การประชาสัมพันธ์ ยังไม่คืบถึงขนาด. ผู้ที่ตามเสด็จพระราชดำเนินครั้งนั้น ถูกปลุกให้รับประทานอาหารเช้าตั้งแต่ห้ารุ่ง แล้วให้ไปลงเรือ “๒ แจวบ้าง ๔ แจวบ้าง” โดยไม่ได้บอกอะไรอีก. หลายคนจึงรีบแต่งตัวไปลงเรือที่เดียว โดยไม่รับประทานอาหารเช้าในเวลาเช้ามากเช่นนั้น คิดว่าจะขยออดเอาไว้ตอนสายๆ.

เรือที่ผู้เรียบเรียงลงไปนั้น เป็นเรือ ๒ แจว เจ้าของเป็นพม่าแจวท้าย, คนไทยเป็นลูกเรือแจวหัว, พวกกันไม่รู้เรื่อง, ไม่ทราบว่าจะถึงปลายทางเมื่อใด. พอเลยเที่ยงวันแล้ว ก็รู้สึกหิวกันเป็นกำลัง พวกเราคนหนึ่งจึงทำหน้าที่ “ล่ามดี” เจริญขอข่าวสารจากเจ้าของเรือมาหุงด้วยน้ำเค็มรับประทานกับพริกแห้ง. รับประทานได้คำเดียวก็อิ่ม. เรือของเราถึงเรือกลางเวลายามเศษ.

รางวัลที่ได้รับ คือได้ดูละครดี ๆ ที่ภูเก็ตและนครศรีธรรมราช.

ละครดี ๆ ที่เกิดขึ้น คือ :-

- ๒๑ เมษายน ๒๔๖๐ ปล่อยแก่ (บทร้อง พระราชนิพนธ์) สมาชิกเสือป่าภูเกิดแสดง.
๒๒ เมษายน ๒๔๖๐ ล่ามดี และ หาโล่ ละครศรีอยุธยาสมย์ สมาชิกเสือป่ากองเสนา
หลวงรักษาพระองค์ แสดงที่ “สามัคยาการ”.
๒๔ เมษายน ๒๔๖๐ ชิงนาง ละครศรีอยุธยาสมย์ สมาชิกเสือป่า กองเสนาหลวงรักษา
พระองค์แสดง ดังที่ได้กล่าวมาแล้วครั้งหนึ่ง.

ตัวละครในเรื่อง หาโล่ และชิงนาง ได้รับพระราชทานนามสกุล คือ :-
นายทิว ในเรื่อง หาโล่ ได้รับพระราชทานนามสกุลว่า “ธรรมะชาติ,”
นายชะแล่ม. ในเรื่อง ชิงนาง ได้รับพระราชทานนามสกุลว่า “ชานะบท.”

ผู้แสดงในเรื่อง ล่ามดี คือ :- นายเกอ บุญยาศรัย, นายเรียก ทหารสิงห์, นายช่อง ช้างพลาย,
นายจุง ชายแก้ว, นายยก นคร, นายเปี้ย พิรารุช, นายโพ
ช้อตรง และนายหัดถ์ ดาวฤกา.

ผู้แสดงในเรื่องหาโล่ คือ :- นายเอียด เพื่อนแก้ว, นายเข็ญ วิฆางม. นายเรียก ทหารสิงห์,
นายขาว ชอบชนะ, นายเกอ บุญยาศรัย, นายทรวง เดินหน,
นายประเสริฐ ขวัญดี, นายร่ม สว่างนาน, นายลักษณ
บุญยาศรัย, นายเจิม เพิ่มลาภ, นายยัง ชายหนุ่ม, นายหาญ
เชอตัวน, นายตัก ผิวงาม และนายเปี้ย พิรารุช.

“นามสำหรับตัว และนามสกุลแห่งตัวละครที่
ปรากฏในระเบียบการนี้ สำหรับผู้ที่เล่นละคร
กันเอง. ใครที่รู้จักตัวท่านเหล่านี้ ก็คงเดาถูก
ผู้ที่ไม่รู้จัก ถึงจะแปล ก็ไม่ฉัน.”

“การเล่นได้เป็นผลสำเร็จมาก คือพวกผู้ชิวภูเกิดทั้งชายหญิงรักพร้อม และสังเกต
เห็นว่าหญิงผู้ดี ๆ แต่งตัวออกงานพวกนี้มาดูมาก มากกว่าจำนวนผู้ชาย.”

“อัตราที่นั่ง บ็อกซ์ละ ๑๐๐ บาท เก้าอี้ละ ๕ บาท นั่งชน ๑ บาท คืนวันแรกเก็บค่า
ดูได้ ๓๕๑๗ บาท คืนหลังฝนตก ห้าร้อย ยังมีคนมาดูมาก เก็บเงินค่าที่นั่งได้ ๓๒๐๔ บาท
ขายของสองคืนได้ ๑๔๘ บาท ๓ สดางก็ คืนวันหลัง มีผู้ออกเงินเป็นพิเศษบำรุงราชนาวิ้อก
๕๒๔๔ บาท นับว่าคณะชิวภูเกิดใจดีดีมาก.”

กำหนดการเสด็จพระราชดำเนินออกจากจังหวัดภูเก็ต ในวันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๐. ในวันนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานหนังสือ “เวนีสวานิช” (ซึ่งได้พิมพ์เป็นสมุดเพื่องแล้วสำเร็จ ส่งมาจากกรุงเทพฯ) ให้แก่ข้าราชการผู้มีฉันทะในทางวิชาหนังสือเป็นครั้งแรก.

“สัจ” รายงานว่า:—

“ผู้ที่ได้รับพระราชทานหนังสือเล่มนี้ได้รับพระราชทาน
วราภรณ์ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาหนังสือให้ยิ่งขึ้น.”

๓ พฤษภาคม.

ที่จังหวัดตรัง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินเปิดโรงเรียนตัวอย่างที่ตำบลทับเที่ยง อำเภอบางรัก ซึ่งสมเด็จพระพันปีหลวงทรงพระราชศรัทธาให้สร้างขึ้นมีชื่อว่า โรงเรียนวิเชียรมาตุ. ข้าราชการและลูกเสื่อมีละครถวายทอดพระเนตรเรื่อง กักดี และ แม่ศรีครัว.

๖ พฤษภาคม.

ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ทหารรักษาวัง (กองพันที่ ๓) ที่สวนราชฤดี จัดงานฉลองธงไชยเฉลิมพลที่ได้รับพระราชทานเมื่อวันก่อน. แต่งประทีปโคมไฟ เชิญเสด็จพระราชดำเนินเสวยพระกระยาหาร แล้วแสดงละครพระราชนิพนธ์เรื่อง หมอจำเป็น ถวายทอดพระเนตร.

คณะละครศรีอยุธยาได้จัดแสดงละครพระราชนิพนธ์ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อเก็บเงินบำรุงราชนาวีสยามที่โรงละครหน้าพลับพลา. ผู้แสดงเป็นสมาชิกเสือป่ากองเสนาหลวงรักษาพระองค์, แสดง ๓ เรื่อง ดังนี้:—

วันที่ ๕ พฤษภาคม เรื่อง ล่ามดี
และ เรื่อง เกินต้องการ } เก็บเงินได้ ๑๖๐๐ บาท.

วันที่ ๑๐ พฤษภาคม เรื่อง บ่วงมาร ฝนตก, เก็บเงินได้ ๑๒๐๐ บาท.

๑๑ พฤษภาคม ๒๔๖๐

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวแปรพระราชฐานไปยังพลับพลาที่ประทับเชิงเขากระโรม ๓ ราตรี หนทาง ๘๐๐ เส้น. จังหวัดเตรียมการทำถนนทำสะพานระเบิดช่องเขา มาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๘. หนทางข้ามทุ่ง “ผ่านเขาบ้าง เลียบเขาบ้าง ได้ความสนุกปนอันตราย”.

น้ำตกกระโรมนั้น มี ๓ ชั้น:—

ชั้นเขาไป ๔๐ เส้น ถึง สนามราง.

ชั้นต่อไปอีก ๕ เส้น ถึง สนามเตย.

ชั้นต่อไปอีก ๑๐ เส้น ถึง สนามดาดฟ้า.

ที่สนามดาดฟ้า มีพระบรมราชโองการให้ผูกเชือกไว้กับต้นไม้บนเขา เพื่อทรงยึดได้ขึ้นไปบนหน้าผา เพื่อทรงจารึกพระบรมนามาภิไธย ว.ป.ร. ๒๔๖๐ ด้วยดินสอพอง, และทรงก้อนเหล็กสลักตามรอยพอบเป็นสังเขป.

ข้าราชการจังหวัดพัทลุง ตามไปจัดแสดงละครบำเรอพระยุคลบาท ถึงกระโรม ทั้ง ๓ คืน ดังนี้:—

๑๑ พฤษภาคม แสดงละครพระราชนิพนธ์เรื่อง “หมิ่นประมาทศาล” ต่อด้วยเรื่อง “เป็นโทษเพราะกลัวเมีย” ของ หลวงวรวาทย์วินิจฉัย.

๑๒ พฤษภาคม แสดงเรื่อง “คนกด กดคนให้ควกรการ” ของ ขุนพิทักษ์อักษร (พิน พุกกะศรี).

๑๓ พฤษภาคม แสดงเรื่อง “โชคของตาหมื่น” ของ หลวงวรวาทย์วินิจฉัย.

เมื่อเสด็จพระราชดำเนินกลับมาถึงนครศรีธรรมราชแล้ว คณะข้าราชการมณฑลนครศรีธรรมราช แสดงละครถวายตัว ดังนี้:—

๑๔ พฤษภาคม แสดงเรื่อง หาโล่ห์.

๑๕ พฤษภาคม แสดงเรื่อง เจ้าคุณเจ้าชู.

“สักขี” ตั้งข้อสังเกตว่า:—

“การฝึกตนลงเป็นตัวละครย่อมเป็นการฝึกตนให้เห็นใจผู้อื่น การเห็นใจผู้อื่นเป็นธรรมะอย่างสูงที่จะปลูกเมตตากรุณาและขันติ และนำไปสู่ความมีใจกว้างขวาง โอบอ้อมอารี เห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่น ยิ่งกว่าประโยชน์ตนฝ่ายเดียว.”

เสด็จพระราชดำเนินกลับมาถึงกรุงเทพฯ ได้เพียงสองวัน ราชอาณาจักรรับพระบรมราชโองการให้
หาต้นฉบับละครพูดฝรั่งเศส ของ Eugène Labiche. ผลปรากฏเป็นที่แน่ชัดว่าพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว โปรดอารมณณ์ชั้นของ Labiche เป็นเหตุให้ได้พระราชนิพนธ์ใหม่สามเรื่อง ภายในหนึ่งปี.

วิไลยเลือกคู่

ละครพูดสามองก์

ของ

ศรีอยุธยา

ทรงพระราชนิพนธ์แปลมาจาก เรื่อง Les
Vivacités du Capitaine Tic “เล็ส วิวาซิเต้ส์
ดี อะบิเตน ติก” ของ เออเจน ล่าบิช และ
เอดูวาร์ด มาร์แตง.

ทรงพระราชนิพนธ์จบ เมื่อ วันที่ ๔
กรกฎาคม ๒๔๖๐.

คณะเสื่อกองเสนาหลวงรักษาพระองค์
แสดง ณ พระราชวังสนามจันทร์เมื่อวันที่ ๘
กุมภาพันธ์ ๒๔๖๑ เพื่อเก็บเงินปฏิสังขรณ์
พระปฐมเจดีย์. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงแสดงเป็นนายตีส ฉมังกิด.

หนังสือพิมพ์ “ดุสิตสมิต” วิचारณ์ว่า
นายฉมังกิดแก้ฉมังกิดเสียจริงด้วย--ตัวละคร
เขาจัดกันชอบกล -- ท่านศรีอยุธยาท่านเป็นได้
ทุกตัว และในคราวนี้-- หัวหน้าชุดฟุตบอล--
ไม่จำเป็นจะต้องเป็น “เซ็นเตอร์ฟอร์เวอร์ด”.

โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนขอพระบรม
ราชานุญาตจัดแสดง เมื่อเดือน พฤศจิกายน
๒๔๗๒.

คุณหญิงเขี้ยว มีหลานสาวกำพร้าพ่อแม่ชื่อแม่วิไลย. ส่วน ร.อ. รัตน์ ตึกะเสน, หลานชาย
กำพร้าพ่อแม่เช่นเดียวกัน, ไปรับราชการทางเหนือเสีย ๑๐ ปี เพิ่งกลับมา. พอกลับมาเห็นแม่วิไลย
โตเป็นสาว ก็นึกรัก, แต่มีอุปสรรค คือ นายตีส ฉมังกิด ครูของแม่วิไลยกำลังเจรจาขอแม่วิไลย
ให้แก่นายตีส ชาญคำนวณ, ผู้สามารถคำนวณตัวเลขที่โนนา และทราบจำนวนแม่หม้ายที่เดินข้าม
สะพานเหล็ก. อันที่จริงวิไลยก็ชอบ ร.อ. รัตน์, ทั้งคุณหญิงเขี้ยวก็เห็นใจหลาน จะบอกเลิกทาง
นายตีส ชาญคำนวณ. แต่นายตีส ฉมังกิดหาเรื่องใส่ความว่า ร.อ. รัตน์ เป็นเจ้าชู้. วิไลยทราบเข้าก็
โกรธ จึงจะยอมแต่งงานกับนายตีส ชาญคำนวณ. แต่ไม่ช้าวิไลยก็ทราบว่าเขาใจผิดไป.

วิโรจน์
ผดุงสุนทรารักษ์
(คู่กับวิไลยเลือก).

สมัชวิทย โทรทศน์

มหาวิทยาลัยศิลปากร
จัดแสดงเมื่อ ๑๕ ก.ย. ๑๗.

มรรทน์
ยังยืนสุข
(วิไลยที่เลือก).

ตบตา

ละครพูดชั้น ๆ สององก์

ของ

ศรีอยุธยา

เรื่องตบตานี้ เป็นเรื่องที่ ๒ ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์แปลงมาจากเรื่องของ เออเจน ล่าบซ.

เรื่องเดิมในภาษาฝรั่งเศสชื่อ La Poudre aux Yeux “ถ้า ปูร์ โอช เชอซ์.”

ทรงพระราชนิพนธ์เสร็จเมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๐.

นายฤกษ์ รตินันท์ รักอยู่กับนางสาวฉวี วิมโลสท. หมอคำ วิมโลสท กับนางปลั่ง ผู้เป็นบิดามารดาของนางสาวฉวี ก็เต็มใจจะยกให้ ด้วยเข้าใจว่าเขาเป็นคนมีเงิน. เพื่อที่จะให้ฝ่ายชายพอใจในฐานะของตน จึงแสวงหาอุบายมาเพื่อตบตาการไม่มีงานของตน ว่า เป็นอยู่ตรงกันข้าม และตบตาว่าตนได้เข้าสมาคมในหมู่คนชั้นสูง, ยังซ้ำตบตาว่าตนเป็นคนมีเงินด้วย. ส่วนนายรอด รตินันท์ กับนางผ่อง บิดามารดาของนายฤกษ์ ถ้าคิดว่าฐานะของฝ่ายหญิงเป็นเช่นที่เขาทำตบตาจริง ๆ จึงพยายามหาอุบายเพื่อตบตาว่าตนก็มีฐานะหาแพ้กันไม่; ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะไม่ให้เขาขัดข้องในการขอลูกสาว. เมื่อทั้งสองฝ่ายมีความประสงค์ตรงกันเช่นนี้ จึงพยายามอวดมั่งมีกันด้วยประการต่าง ๆ จนเกินกว่ากำลังที่ตนจะกระทำตามได้, ลงท้ายก็ต้องหาเหตุผลบอกเลิกกัน. นายคง ส่างสิน ผู้เป็นอาของนางผ่องรู้เหตุเข้าจึงว่ากล่าวสั่งสอน. ทั้งสองฝ่ายรู้สำนึกตัว สารภาพผิดต่อนายคง การจึงยุติลงด้วยความเรียบร้อย.

พรหมบุตร ขอลงในคฤตติสมิต ๒๔๖๓.

พระราชนิพนธ์บทละครเรื่อง “ตบตา” นี้แสดงให้เห็นสภาพสังคมในสมัยนั้น ได้แจ่มแจ้งพอใช้ เช่น:—

๑. เป็นสมัยที่ไทยเราใช้นามสกุลกันใหม่ๆ จึงเรียกชื่อกันด้วยนามสกุล เช่น นายรตินันท์ และหมอวิมโลสท.
๒. ในระบอบมหาสงครามโลกครั้งที่ ๑ มีการแสดงละครที่โรงโขนหลวง เก็บเงินให้สภากาชาดสัมพันธมิตร บ็อกซ์ราคา ๓๐ บาท.
๓. ยังมีรวาง; ส่วนรถยนต์นั้นราคาไม่เกิน ๓๐๐๐ บาท ยังต้องหมูน เมื่อจะติดเครื่องยนต์.
๔. ผู้ที่มีเงินมักจะพกพาฬิกาสายทอง.
๕. การรับประทานอาหารฝรั่ง ถือว่ามีเกียรติ หรือเป็นผู้ดี และเห็นด่าเป็นของดี.

หลวงจำเนียรเดินทาง.

ละครพูดชวนหัว ตี๋องกี๋

ของ
ศรีอยุธยา

เรื่องหลวงจำเนียรเดินทาง นี้ เป็นพระราชนิพนธ์เรื่องที่ ๓ ที่ทรงแปลงจากเรื่องของเออเจน ล่าบิช.

เรื่องเดิมเป็นภาษาฝรั่งเศส ชื่อ Le Voyage de Monsieur Perrichon, “เลอะ วั๊วขาช เคอะ เมือสตีเยอร์ เปร์ริชอง”.

ทรงพระราชนิพนธ์แปลงเสร็จ เมื่อวันที่ ๒๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๑.

EUGENE LABICHE

“Le Voyage de Monsieur Perrichon”,

Comédie en quatre actes,

représentée pour la première fois

à Paris,

sur le théâtre du Gymnase

le 10 Septembre 1860

(Collaborateur E. Martin).

Acte I La gare du chemin de fer de Lyon.

Acte II Un intérieur d'auberge au Montanvert, près de la mer de glace.

Acte III Un salon chez Perrichon, à Paris.

Acte IV Un jardin.

หลวงจำเนียรวานิช พร้อมด้วยภรรยาและบุตรชื่อโสกา เดินทางไปเที่ยวที่จังหวัดนครศรีธรรมราช. นายเนียน เสาวรส กับ นายแมน เสลานนท์ ต่างก็มีความหวังในตัวโสกา ติดตามไปด้วย, ทำความตกลงกันว่าจะแข่งขันชิงความรักกันอย่างเพื่อน. ไปถึงน้ำตกกะโรมหลวงจำเนียรตกม้า ไถลลงไปในหุบผา นายแมนได้ช่วยไว้. หลวงจำเนียรชอบใจ แต่รู้สึกไม่พอใจที่ต้องเป็นหนี้บุญคุณต่อใคร. นายเนียนสังเกตเห็น จึงดำเนินการตรงกันข้ามแกสิ่งทำตกเขาให้หลวงจำเนียรช่วย หลวงจำเนียรก็เลิกรักใคร่. นายแมนได้ช่วยเหลือหลวงจำเนียรอีก ก็อ้อนงอนไม่ให้ พ.ด. หลวงรุกขานรณรงค์ ทำอันตราย และไม่ให้อ่านศฤงคารพิล่งร้อง. หลวงจำเนียรยังไม่พอใจ. แต่ในที่สุดหลวงจำเนียรก็จับได้ว่า นายเนียนมีอุบายอย่างไร; การแข่งขันชิงความรักจึงยุติลง.

สนามคาดฟ้า

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินประทับแรม ณ น้ำตกกะโรม จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ ๑๑-๑๔ พฤษภาคม ๒๔๖๐.

(น้ำตกกะโรมนี้แหละ ที่หลวงจำเนียรเดินทางไปชมในเรื่องละคร.)

เมื่อต้น พ.ศ. ๒๔๖๑ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชภารกิจมากเป็นพิเศษ, มีงานพระราชพิธีตรุษสงกรานต์ขึ้นปีใหม่, เกษากันต์หม่อมเจ้า, สรงมูรธาภิเษก, งานพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา, ตั้งองคมนตรี. นอกจากนี้ยังมีงานพระราชพิธีจัดขึ้นเป็นพิเศษคือ อัญเชิญพระบรมรูปหล่อของอดีตพระมหากษัตริราชในพระบรมราชจักรีวงศ์จากพระที่นั่งศิวาลัยมหาปราสาท มาประดิษฐานยังพระพุทธรูปรางค์ปราสาทที่ซ่อมใหม่ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม, พระราชทานนามใหม่ว่า “ปราสาทพระเทพบิดร”.

เนื่องจากมีงานพระราชพิธีติดต่อกันหลายวัน และอากาศคงจะร้อนจัด ทำให้ทรงพระประชวรไป. แพทย์หลวงจึงกราบบังคมทูลแนะนำให้ทรงพักผ่อนพระอิริยาบถ จึงได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังจังหวัดสมุทรสาคร.

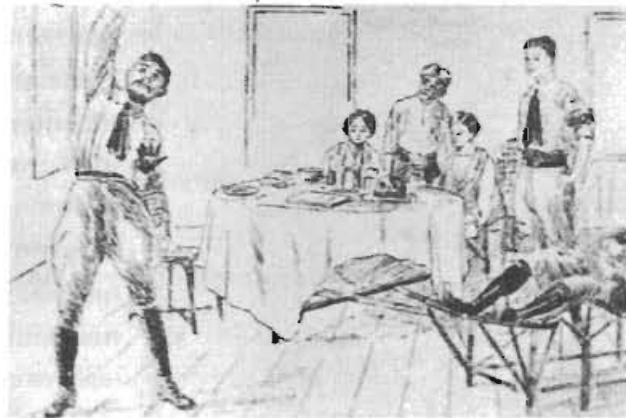
แต่เป็นที่สังเกตว่า ทรงพักผ่อนพระอิริยาบถเมื่อใด เราก็มักจะได้พระราชนิพนธ์บทละครเรื่องหนึ่ง; ครั้นนี้ได้ “หลวงจำเนียรเดินทาง”.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มักจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มหาดเล็กอ่านบทละครพระราชนิพนธ์ให้ทรงฟัง. ทรงพระราชนิพนธ์เสร็จวันใด ก็มักจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อ่านในวันนั้น, ทั้งนี้เพื่อทรงตรวจแก้ไขอีกถ้าจำเป็น. เมื่อประทับผ่อนพระอิริยาบถอยู่ที่จังหวัดสมุทรสาคร ๑๑ วัน, ตั้งแต่วันที่ ๑๒ เมษายน ๒๔๖๐, ไม่ได้เสด็จประพาสตามลำน้ำลำคลองที่ไหนเลย. ถึงคืนวันที่ ๒๑ เมษายน ผู้ที่เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่ ก็ได้ฟังหลวงจำเนียรเดินทาง.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงเป็นตัว “หลวงจำเนียรวานิช”.

เสื่อบักรมพรานหลวงรักษาพระองค์ แสดงที่พระราชวังสนามจันทร์ เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๑, หลวงประสาธนนทวิท เป็นตัว “หลวงจำเนียรวานิช”.

หนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต ลงพิมพ์ว่า “ถ้าใครไปนั่งดูอยู่แล้ว กลั้นหัวเราะได้ตลอด ก็ควรจะรีบไปหานายแพทย์ให้ตรวจดูทีเดียว”.

คดีสำคัญ.

ละครพูดองค์เดียว

ของ

ศรีอยุธยา

แปลจากภาษาฝรั่งเศส เรื่อง Un client sérieux
ของ ชอร์ชส์ กูร์เตลีน Georges Courteline, (ชื่อจริง ชอร์ชส์ มัวโนซ์ Georges Moinaux)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้เสร็จเมื่อวันที่ ๑๑
มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๐.

ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมาชิกเสือป่ากรมม้าหลวงรักษาพระองค์จัดแสดงที่
ค่ายหลวงบ้านโป่ง ในสัปดาห์เดียวกัน.

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ลง
พิมพ์ในหนังสือพิมพ์ ดุสิตสมิต เมื่อเดือน
พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๒.

ฉากศาลมณฑลโกลเดวูร์. ขุนประเคนคดี
อัยการมณฑล รอฟังจากราษฎรก็จามเบาๆ ว่า
ทางราชการจะส่งข้าตนไปที่อื่นหรือไม่. ถ้าข้า
นายเจลี่ชวลลาดพูดทนายความ ก็คงได้รับการ
บรรจุให้ดำรงตำแหน่งแทน. สักครู่หนึ่งศาลก็เปิด
การพิจารณา พระโลละศาสตร์ราชสภาพคือ อธิบดี
ผู้พิพากษาศาลมณฑล ออกนั่งบนบัลลังก์พร้อม
ด้วยผู้พิพากษาอีก ๒ ท่าน. วันนั้นมีคดีอยู่ ๒ คดี
ศาลให้เลื่อนคดีอ้ายเสือบไป, แล้วพิจารณาคดี
นายกูปกับจันเก้า โดยอัยการเป็นโจทก์. นาย
เจลี่ชวลลาดพูด เป็นทนายความฝ่ายจำเลย แต่
ขณะที่กำลังพิจารณาคดีอยู่ ขุนประเคนคดีได้
ราษฎรจามา, ปรากฏว่าตนถูกย้ายเข้ากรุงเทพฯ
และทางราชการได้ตั้งให้นายเจลี่ชวลลาดพูดเป็น
อัยการแทน. นายเจลี่จึงเปลี่ยนหน้าที่มาปรึก
ปรา้งจำเลย. แต่ในที่สุดศาลก็ยกฟ้อง.

ดัมม์แครมโบ.

ท่านผู้อ่านคงจะนึกสงสัยอยู่บ้างว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงฝึกซ้อมตัวละครของพระองค์อย่างไร จึงแสดงได้ทุกอย่าง และออกโรงได้เสมอ.

คำตอบส่วนหนึ่ง คือ ดัมม์แครมโบ! ดัมม์แครมโบ!

ศัพท์นี้เป็นศัพท์ภาษาอังกฤษ พจนานุกรม อ็อกسفอร์ด อธิบายว่า:—

Dumb Crambo:- A game in which one set of players have to guess a word agreed upon by the other set, after being told what word it rhymes with, by acting in dumb show one word after another till they find it.

มีหลักฐานปรากฏว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเล่น ดัมม์แครมโบ ตั้งแต่ยังประทับทรงศึกษาอยู่ในประเทศอังกฤษ คือ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๘ หรือก่อนนั้น. แต่เป็นแบบ “คำปริศนา” แบบอังกฤษ.

การพัฒนา Dumb Crambo ของอังกฤษ ให้เป็นละครปริศนาของไทยนั้น เป็นพระปรีชาญาณของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ โดยแท้.

วิธีเล่น ดัมม์แครมโบของพระองค์เป็นอย่างไรเล่า?

แบ่งผู้เล่นออกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายละ ๒๐—๓๐ คน เรียกว่าฝ่าย ก. และฝ่าย ข. ก็ได้. ฝ่าย ก. แสดงละครปริศนา คือเลือกภาษิตหรือคำพังเพย, ซึ่งตามปกติ ประกอบด้วยคำ ๔ คำ, มาแสดงเป็นละคร ๔ เรื่อง, ให้มีความหมายถึงคำ ๔ คำนั้นตามลำดับ, โดยไม่บอกออกมาว่าอะไร. เสร็จแล้วแสดง “รวมคำ” เป็นเรื่องที่ ๕ ให้มีความหมายตรงกับภาษิตหรือคำพังเพยนั้น. จบแล้วฝ่าย ข. ก็ทายว่า ภาษิตหรือคำพังเพยนั้นคืออะไร. ถ้าทายผิดก็อาจแสดง “รวมคำ” ใหม่ให้ง่ายเข้า. เสร็จแล้วฝ่าย ข. ก็แสดง ให้ฝ่าย ก. ทายบ้าง.

เพื่อความแจ่มแจ้ง ผู้เรียบเรียงขอถ่ายทอดเรื่องจริง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ ออกมาเป็น
คำบรรยายดังต่อไปนี้ :-

ก่อนนำท่อมใหญ่ปี่มะเส็ง พ.ศ. ๒๔๖๐ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎ
เกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินโดยเรือพระที่นั่งประจำทวีป
แปซิฟิกพระราชฐานไปประทับแรม ณ พระราชวังบางปะอิน. ณ ที่นั้นได้
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างโรงละครขึ้นเสร็จเรียบร้อยแล้ว,
พระราชทานนามว่า “ศาลาบรรณานุกรมที่สถาน.” ทรงใช้เป็นที่ซ้อม
ละคร “วิไลยเลือกคู่” และเป็นที่เล่น “ดัมพ์แครมโบ” ต่อจากนั้น.

วันที่ ๑๑ กันยายน ๒๔๖๐ เมื่อเสวยพระกระยาหารค่ำเสร็จแล้ว พระบาทสมเด็จพระ
มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จลง ณ ศาลาบรรณานุกรมที่สถาน มีข้าราชการบริพารใหญ่น้อยตามเสด็จ
และรอเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่ ณ ที่นั้น ประมาณ ๖๐ คน. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้เริ่มการเล่นดัมพ์แครมโบ.

พระขานนริทุททewa รับพระบรมราชโองการให้จัดผู้เล่นเป็นฝ่าย ก. และฝ่าย ข. คน
ส่วนใหญ่อยากจะได้อยู่ฝ่าย ก. แต่ก็เลือกตามใจตนเองมิได้. ในที่สุด ฝ่าย ก. ประกอบด้วย
บุคคลดังต่อไปนี้ (เท่าที่ผู้เรียบเรียงได้จดไว้).

๑. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	๒. ม.จ. ดุสิตาภรณ์	๓. ม.จ. ดิศานุวัตติ
๔. ม.จ. รังสิยาภรณ์	๕. พระยาพิทักษ์ภูบาล	๖. พระยาแพทย์พงศา
๗. พระยาศรีสุริยพาหะ	๘. พระขานนริทุททewa	๙. พระยานุรักษ์รัชชมณฑลเชียร
๑๐. พระยานุศาสน์จิตรกร	๑๑. พระสนธิราชการ	๑๒. หลวงธรรมสารประศาสน์
๑๓. หลวงเพราะสำเนียง	๑๔. หลวงอนุศาสน์ตรุณรัตน์	๑๕. หลวงอนุสิษฐ์ตรุณราช
๑๖. นายจำเริญ	๑๗. นายกวอด หุ้มแพร	๑๘. นายชิต หุ้มแพร
๑๙. นายจันทราภรณ์	๒๐. ขุนชลาลัยวิชิต	๒๑. ขุนประสาทรนนทวิท
๒๒. ม.ล. ปิ่น มาลากุล	๒๓. นายแล่ม กฤษณามระ	๒๔. นายประสาท สุขุม
๒๕. นายพจนานันท์ ธรรมนง	๒๖. นายหิบบ ธรรมนง	

ผู้ที่จะเป็นหัวหน้าชุดในคืนต่อไป ได้รับการแต่งตั้งล่วงหน้า ๒๔ ชั่วโมง เพื่อจะได้มี
เวลาไปคิดหาภายิต และเตรียมการต่างๆ. เมื่อหาภายิต หรือคำพังเพยได้แล้ว ก็เก็บไว้เป็น
ความลับจนถึงเวลาแสดง.

การแสดง ดัมภ์แควมโบสมยนี้ เริ่มตั้งแต่ วันที่ ๑๑ กันยายน ๒๔๖๐. มีการแสดง
 ทุกวันจนถึงวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๔๖๐, เว้นเฉพาะวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๔๖๐ เพราะในคืนนั้น
 ทหารราบ ๑๓ มี่งานฉลองโล่ให้, แสดงละครพระราชนิพนธ์เรื่อง วิไลเลือกคู่ ถวายทอด
 พระเนตร, ที่พระที่นั่งวโรภาสพิมาน.

ดังนั้น ภายในเวลา ๒๓ วัน มี ดัมภ์แควมโบ ๒๒ วัน ได้แสดงละครหรือดูละคร
 วันละ ๑๐ เรื่อง รวม ๒๒๐ เรื่อง.

ภาพิต หรือคำพังเพยเท่าที่ผู้เรียบเรียงได้จัดไว้ มีดังต่อไปนี้:—

	ฝ่าย ก.	ฝ่าย ข.
๑๑.	ก.ย. วัวเห็นแก่หญ้า	ถ้อยสอดกิน
๑๒.	,, ของหายสพายบาป	อุ่มหมูทั้งมั่ง
๑๓.	,, จับดำถล่ำแดง	ตักน้ำรดซาก
๑๔.	,, ต้นร้ายปลายดี	ลูบหน้าปะจมูก
๑๕.	,, หน้าเนอใจเสือ	ยื่นแก้วให้वानร
๑๖.	,, รูลหอบเป็นปีก	หน้าซ้อใจกด
๑๗.	,, เพื่อนกินหาง่าย	ขี้แพ้วขวนตี
๑๘.	,, เกราะห้ร้ายตายขุม	รำไม่ดีโทษพิณพาทย์
๑๙.	,, จับปลาสองมือ	รู้หลักเป็นหาง
๒๐.	,, นาน้อยแพ้วไฟ	โปรดสัตว์ได้บาป
๒๑.	,, พิมพ์แลกเกลือ	ซึ้งนกลายไม้
๒๒.	,, ปลาหมอตายเพราะปาก	ซ้อผ้าหน้าหนาว
๒๓.	,, ลีซ้อให้ควายฟัง	ใจคนหยั่งยาก
๒๔.	,, มือด้วนได้แหวน	อดได้เป็นพระ
๒๕.	,, น้ำลดตอโพล่	น้ำลดตอใต้ทราย
๒๖.	,, น้ำมากตอหมอด	[วันนี้ไม่ได้จัดฝ่าย ข. ไว้]
๒๗.	,, ตั้งหูหลังหัก	หน้าไหว้หลังหลอก
๒๘.	,, อ่ยว่างใจคน	กลังครกขั่นเขา
๒๙.	,, เมฆสลับตาย	จูบลูกถูกแม่
๓๐.	,, โคนหัวหลอกปลา	รักนักรักหน้าย
๑.	ต.ก. ใฝ่สูงเกินศักดิ์	[วันนี้ไม่ได้จัดฝ่าย ข. ไว้]
๒.	,,	
๓.	,, อ่ยฮาญี่สู้อ.	[วันนี้ไม่ได้จัดฝ่าย ข. ไว้].

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้ที่อยู่ในคณะผลัดกันเป็นหัวหน้าชุด แม้แต่ผู้ที่มาอาวุโส
น้อย. เมื่อหัวหน้าชุดชี้แจงเรื่องราวที่เตรียมมาแสดง ผู้ที่อยู่ในคณะโต้แย้งได้, แต่เมื่อหัวหน้า
ชุดมีเหตุผลและเห็นชอบกันเป็นส่วนใหญ่แล้ว ผู้ร่วมคณะทุกคนต้องกระทำตาม, เป็นการฝึก
งานแบบประชาธิปไตยไปในตัว.

การแสดงดัมป์แควมโบ เมื่อคืนวันที่ ๒๐ กันยายน
พ.ศ. ๒๔๖๐ จะช่วยให้เข้าใจได้อย่างดีที่สุด.

เมื่อถึงเวลาจะแสดง หัวหน้าชุดฝ่าย ก. เชิญผู้ร่วมคณะไปประชุมที่หลังโรง พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้แสดงฝ่าย ก. ด้วย ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเข้าประชุม
พร้อมกับผู้อื่น.

หัวหน้าชุดอธิบายให้ฟังว่า จะแสดงภาพิต “น้ำน้อยแพ้ไฟ”.

คำว่าน้ำ ให้เล่นละครแบบเทพนิยาย. แม้มียุคสองคน ลูกตัวและลูกเลี้ยง. ลูกเลี้ยง
ตกล้ำ แม่มดเอาไปเลี้ยงไว้ ลูกคนนั้นขยันทำงานดี แม่มดจึงเอาทองทาตัวส่งกลับบ้าน. ลูก
อีกคนหนึ่งอิจฉา จึงแกล้งตกล้ำบ้าง แต่เกียจคร้าน, แม่มดจึงเอาน้ำมันดินทาตัว ส่งกลับมา.

คำว่าน้อย ให้แสดงลิเก “พระยาน้อยชมตลาด”.

เรื่องที่ ๓ คำว่าแพ้ ให้แสดงละครรำ ฝึกมาสูรรบแพ้พระเกียรติ.

ทุกๆ อย่างเรียบร้อย เห็นชอบทั่วกัน ได้กำหนดตัวผู้แสดงเสร็จทั้ง ๓ เรื่อง. แต่พอ
มาถึงคำที่ ๔ “ไฟ” เกิดเรื่องยุ่งยาก. หัวหน้าชุดเสนอเรื่องอิงประวัติศาสตร์ประเทศอังกฤษ,
ขุนประสาทรนนทวิท คัดค้านบอกว่าไม่สนุก และเสนอให้เล่นเรื่องอิงประวัติศาสตร์ฝรั่งเศส,
กองทัพโปเลียนถูกกองทัพรัสเซียล้อมอยู่ในหุบเขา ทหารม้าคนหนึ่งอาสาแหวกแนวล้อมไป
แต่ถูกปืนกลตาย, นายทหารคนหนึ่งจึงยอมถูกเผาทั้งเป็น เพื่อให้กองทัพฝ่ายตนเห็นแสงไฟ
และรีบมาช่วย. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแย้งว่า สมัยนั้นยังไม่มีปืนกล และในรัสเซีย
นั้น นโปเลียนไม่เคยแยกกองทัพ และมีที่ราบเป็นส่วนใหญ่ มีภูเขาน้อย สถานที่นั้นคงจะ
เป็นสเปน. ถกเถียงกันมาก แล้วเลยไม่ตกลงกัน.

เพื่อตัดบท มิให้โต้เถียงกันขัดเยื่อเป็นการเสียเวลา หัวหน้าชุดจึงขอพระราชทานเรื่อง “ไฟ” ใหม่, และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ทรงคิดพระราชทานทันที. ได้เรื่องละครพูด เกี่ยวกับการกระทำของจารบุรุษในอเมริกา, ซึ่งเป็นเรื่องคล้ายจริง, เพราะในระชนั้นมีชาวเยอรมันกระทำการจารกรรมในอเมริกาบ่อย ๆ.

ส่วนการแสดง “รวมคำ” นั้น หัวหน้าชุดเสนอเรื่อง ลักลอบเล่นการพนัน ตำรวจปลอมตัวเข้ามา แล้วออกไปนำพรรคพวกเข้ามาจับ. แต่จับไม่ได้ เพราะพวกนักการพนันมีจำนวนมากกว่า; “น้าน้อย” จึง “แพ้วไฟ” ด้วยเหตุนี้. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแสดงเป็นหัวหน้าบ่อนการพนัน, ตามที่หัวหน้าชุดกราบบังคมทูล ขอให้ทรงแสดงบทนั้น.

การแสดงของฝ่าย ก. จบลงด้วยความเรียบร้อย แต่ฝ่าย ข. ไม่มีความยากลำบากในการทายว่า ภาฆิตอะไร, กล่าวหา พอเห็นพระยาน้อยออกมาชมตลาด ก็รู้แล้ว.

การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงคิดเรื่องพระราชทานบ่อย ๆ เช่นเรื่อง “การกระทำของจารบุรุษในอเมริกา” นี้ จะนับว่าทรงพระราชนิพนธ์ตัวละครได้หรือไม่? ถ้านับได้ จำนวนพระราชนิพนธ์ตัวละคร ก็นับไม่ถ้วน และอาจจัดได้เป็น ๓ ระดับ คือ:—

๑. ทรงพระราชนิพนธ์คำพูดของตัวละครไว้.
๒. ทรงพระราชนิพนธ์เล่าเรื่องเป็นตัวอักษรไว้ให้ตัวละครพูดเอง.
๓. ทรงพระราชนิพนธ์เล่าเรื่องให้ตัวละครฟังเพื่อนำไปแสดง.

เรื่องราวใน พ.ศ. ๒๔๖๐—๒๔๖๓

พระพุทธศักราช ๒๔๖๐—๒๔๖๓ มีเรื่องราวสำคัญในบ้านเมือง และในพระราชสำนัก เกี่ยวพันมาถึงงานละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หลายเรื่องด้วยกัน คือ—

๒๔๖๐. ประเทศสยามเข้าสู่มหาสงครามโลกครั้งที่ ๑ ทำให้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ต้องทรงพระราชนิพนธ์เรื่องที่ไม่เกี่ยวกับการละคร แต่เกี่ยวกับการทหารและกิจการบ้านเมืองเป็นอันมาก, เช่นเรื่อง **อำนาจคือธรรม**, และเรื่องต่างๆ ของอัครพาทุ และ พันแหลม เป็นต้น. แต่เรื่องของการทหารและการสงครามเข้ามาแทรกอยู่ในบทละครพระราชนิพนธ์ก็มี.

๒๔๖๑. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานไปยังชายทะเลเป็นครั้งแรก, แล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับมาสร้างดุสิตธานี เพื่อสอนวิธีการปกครองแบบประชาธิปไตย จึงได้เกิดหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต. หนังสือพิมพ์ดุสิตสมิตนี้วิจารณ์การแสดงละครพระราชนิพนธ์ และลงพิมพ์บทละครพระราชนิพนธ์หลายเรื่อง.

ดุสิตธานี.

๒๔๖๒. พระบรมวงศานุวงศ์สิ้นพระชนม์หลายพระองค์, รวมทั้งสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระพันปีหลวง สวรรคตด้วย, เป็นเหตุให้การแสดงละครในพระราชสำนักหยุดชะงักตลอดปี และใน ๒๔๖๓ อีกครั้งปี, เว้นแต่ที่ค่ายหลวงโพธารามระหว่างการซ้อมรบเสือป่า.

๒๔๖๓. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริจะทรงประกอบพิธีบรมราชาภิเษกสมรส และมีฝ่ายใน. การแสดงละครพระราชนิพนธ์ในพระราชสำนัก จึงเริ่มมีตัวละครชายจริง หญิงแท้, แทนที่จะเป็นหุ่นขี้ผึ้งอย่างแต่ก่อน.

หมายน้าบ่อหน้า.

ละครพูด ๔ องก์

ของ

ศรีอยุธยา.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ ใน พ.ศ. ๒๔๖๐ ในเมื่อประเทศสยามได้เข้าสู่มหายุทธสงครามโลกครั้งที่ ๑ แล้ว; ร.อ. แก้ว กุสุมรัตน์ ตัวละครในเรื่อง เป็นผู้อาสาไปราชการสงครามด้วยผู้หนึ่ง.

ตัวละครสำคัญในเรื่อง ได้พบปะรู้จักกันที่หัดดินบุรี.

ครั้งหนึ่งสามัคยาจารย์สมาคมเคยส่งเสริมการรับประทานน้ำหวานแทนการดื่มเหล้า, เรื่องจึงสะท้อนมาอยู่ในบทละครพระราชนิพนธ์เรื่องนี้. ทรงกล่าวถึง “สามัคยาการ”.

นายอำเภอใช้คำพูดผิด ๆ แบบเดียวกับแม่ลำใยในเรื่องชิงนาง.

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ให้จัดแสดงครั้งแรกที่สวนศิวาลัย เมื่อวันที่ ๑๕ ธ.ค. ๒๔๖๐ ในงานพระราชทานเลี้ยงสมาชิกจิตรลดาศภาการ. ทรงแสดงเป็นตัวหลวงประจงจัดอักษร.

มีการแสดงเมื่อ ๑๕-๒๐ ม.ค. ๒๔๖๐ เก็บเงินอุดหนุนทหารอาสาสงคราม.

หลวงภักดีดำรงศักดิ์ พยายามรับใช้พระยาประคิษฐ์ราชการ ทั้งในเรื่องราชการและส่วนตัว, เพราะหวังจะได้มาดี หลานสาวท่านเจ้าคุณผู้หนึ่ง. บังเอิญ ร.อ. แก้ว กุสุมรัตน์ ก็รักใคร่มาล้อยู่ด้วย. ส่วนตัวหลวงภักดีนั้น มีภรรยาอยู่แล้วชื่อผ่อง แต่บ่มีให้ใครทราบ. เรื่องมาปรากฏขึ้นในวันงานขึ้นเรือนใหม่ของพระยาประคิษฐ์. ผ่องมาตามหลวงภักดีเพราะลูกป่วย, มาลิจึงศัดสินใจเด็ดขาด ว่าเกี่ยวข้องกับหลวงภักดีต่อไปไม่ได้. หลวงภักดีจะแก้แค้น โดยคบคิดกับพระวิเชียร วาณิช หาตัวส่งมาทำเป็นภรรยาลับของ ร.อ. แก้ว. หลวงประจงจัดอักษร เพื่อน ร.อ. แก้ว และคิดพันอยู่กับนันทา ลูกสาวเจ้าคุณประคิษฐ์ ต้องช่วยชักฟอกส่งเป็นการใหญ่ จึงได้ความว่าเป็นเรื่องที่หลวงภักดีและพระวิเชียรบนขึ้นเพื่อประโยชน์ฝ่ายตน.

ท่านรอง.

ละครพูดเรื่องทหารบก ๔ องค์

ของ
ศรีอยุธยา.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์แปลงจากเรื่อง "Second in Command" ของ Robert Marshall ณ ค่ายหลวงหาดเจ้าสำราญ, เสร็จเมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๑. ขณะนั้นประเทศสยามกำลังส่งทหารอาสาไปราชการสงคราม ณ ทวีปยุโรป รุ่งสุดท้ายลงเรือปืนสมุทร ไปถ่ายลงเรือ Empire ของฝรั่งเศสที่เกาะสีชัง เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๔๖๑.

ในกรมทหารบกม้าหัดดินบุรี พันตรีหลวง พิสิษฐสาร เป็นรองผู้บังคับการ; เป็นคนเก่าทหารทั้งหลายรักใคร่และนับถือ. ส่วนพันโท พระพีระภาพพิบูลย์นั้นมาใหม่. ทั้งสองเคยเป็นเพื่อนสนิทสนมกันมา. เป็นการบังเอิญที่ทั้งสองมีใจรักโฉมศรี พี่สาวของ ร.ท. วัน หมั่นณรงค์ นายทหารในกรมนั้น. กรมทหารม้าได้รับคำสั่งให้ไปราชการสงครามในทวีปยุโรป. ทุกคนตั้งใจว่าจะไปไม่ได้เพราะเหตุนี้. วิธีช่วยหาเงินมาชำระหนี้วิธีหนึ่งคือ โฉมศรีจะต้องแต่งงานกับพระพีระภาพ ซึ่งเป็นผู้มั่งมี. อันที่จริงโฉมศรีก็รักพระพีระภาพอยู่แล้ว จึงผละ "ท่านรอง" ไปหาพระพีระภาพ. ก่อนที่กองทหารจะออกเดินทางไปยุโรป มีคำสั่งจากกลาโหมย้าย "ท่านรอง" ไปโรงเรียนทหารม้า, ท่านรองจึงต้องพลาดทั้งรักและราชการสงคราม, แต่ภายหลังก็หาทางตามไปถึงสนามรบจนได้; และได้แสดงความกล้าหาญและเสียสละเพื่อเพื่อนที่รัก.

ในเรื่องละครพระราชนิพนธ์ ตอนจะปิดฉาก ๓ เป็นภาพที่เศร้ามาก. ท่านรองจะไม่ได้ไปกับกองทหาร ส่งพวกนายร้อยหนุ่ม ๆ ว่า :-

"พ่อหนุ่ม ๆ นะ ประพุดตัวให้ดี ๆ นะ อย่าลืมว่า รัชการอยู่ในกรมทหารที่ดีที่สุดในโลก."

ผู้เรียบเรียงอดคิดไม่ได้ว่า "ท่านรอง" นั้น คือพระองค์เอง.

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ให้จัดการแสดงเป็นครั้งแรกที่โรงละคร หน้าพระที่นั่งอภิเชษฐดุสิต เมื่อวันที่ ๒๓-๒๔ พฤศจิกายน ๒๔๖๑.

พิธี :- ผมฝันว่าได้ไปในการแต่งงานและคุณพระเป็นเจ้าบ่าว.

ดุสิตสมิต เล่ม ๑ ฉบับที่ ๕ เดือน กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑ ลงข่าวว่า:-

“เมื่อคืนวันเสาร์ที่ ๑ กุมภาพันธ์ คณะเสื่อป่า
กองเสนาหลวงรักษาพระองค์ได้พร้อมใจกันแสดง
ละครพูดเรื่อง “ท่านรอง” ของท่าน “ศรีอยุธยา”
... ที่โรงละครพระราชวังสนามจันทร์ เพื่อเก็บ
เงินบำรุงการแพทย์เสื่อป่า. ละครเรื่องนี้ได้เคยนำ
ออกแสดงในกรุงเทพฯ ๓ ครั้งหนึ่งแล้ว มีผู้ตื่นเต้น
และพอใจกันมาก... เพราะฉะนั้น เมื่อได้ทราบว่า
จะได้นำออกแสดงอีก ใครเลยจะทิ้งโอกาสอันดี
เสียได้, ต่างคนก็ต่างตะเกียกตะกายพากันมาดูด้วยความ
ตื่นเต้น และยินดีที่จะได้เห็นเรื่องที่เป็นคดี
และทั้งท่านศรีอยุธยา ก็จะได้แสดงเป็นตัว
ท่านรอง... แม้แต่ราษฎรสามัญ ก็ยังได้อุตส่าห์
พยายามอุ้มลูกจูงหลานมาดู ด้วยความกระหาย.”

เสียดสละ.

ละครพูด ๔ องก์

ของ

ศรีอยุธยา

หลังจากที่ได้ทรงพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง “ท่านรอง” จากภาษาอังกฤษ ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “เสียดสละ” โดยมีรูปเรื่องคล้ายกัน และทรงพระราชนิพนธ์ที่คล้ายหลวงหาดเจ้าสำราญเช่นเดียวกัน, ระหว่างวันที่ ๒๘ เมษายน ถึง ๗ พฤษภาคม ๒๔๖๕, ซึ่งเป็นเวลาที่ทหารอาสาได้กลับจากราชการสงครามในยุโรป ๒ ปีแล้ว.

กองพลทหารบกมณฑลราชบุรี ได้แสดงถวายทอดพระเนตร ที่พระราชวังสนามจันทร์ เมื่อ ๓-๕ มิ.ย. ๒๔๖๕.

พันโท พระรามพลกัทร, ผู้บังคับการกรมทหารบกที่ ๒๒, รัก ศรี วรวิสัย ซึ่งอายุอ่อนกว่า ๑๕ ปี. บังเอิญไปแอบได้ยินว่า ร้อยโทเทพ เทพโยธิน ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาที่รักศรีเหมือนกัน, พระรามจึงเสียดสละ โดยทำเป็นชอบพอกับกุหลาบ เพื่อให้ศรีหนีไปหาร้อยโทเทพ. แต่ศรีก็ไม่รักร้อยโทเทพ. ยิ่งกว่านั้นพระรามยังช่วยปลดหนี้สินให้ร้อยโทเทพด้วย. ทหารกรมนี้ไปราชการสงคราม. ขณะทหารประจำอยู่ในสนามเพลาะ มีข่าวว่าข้าศึกกำลังขุดอุโมงค์มา เพื่อระเบิดแนวสนามเพลาะนั้น. พระรามแก้ไขได้ แต่ตนเองถูกปืน, นึกว่าจะตายจึงวานร้อยโทเทพเขียนพินัยกรรม, ซึ่งเป็นเหตุให้ร้อยโทเทพทราบว่าพระรามเสียดสละศรีให้แก่ตน. พระรามถูกส่งตัวเข้าโรงพยาบาลสนาม. พวกห้องพยาบาลส่งศรีซึ่งหนีบิดามารดามาสมัครเป็นนางพยาบาล ให้มาเป็นพยาบาลประจำตัวพระราม. พระรามจึงมีความสุข และได้รับพระราชทานบำเหน็จความชอบด้วย.

เปรียบเทียบบทละครพระราชนิพนธ์ “ท่านรอง” กับ “เสียดสละ”.

พระราชนิพนธ์บทละคร ๒ เรื่องนี้ ทรงพระราชนิพนธ์ที่คล้ายหลวงหาดเจ้าสำราญเช่นเดียวกัน เป็นเรื่องของหญิงหนึ่ง, นายทหารสอง และกองทหารต้องไปราชการสงครามเช่นเดียวกัน, จบลงด้วยผู้กล้าหาญมารักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลเช่นเดียวกัน, ข้าผู้บังคับบัญชาปลดเปลื้องหนี้สินของนายทหารหนุ่ม โดยการให้ยืมเงินคืดดอกเบयर้อยละ ๒ เท่ากันด้วย.

“ท่านรอง” เป็นเรื่องที่ทรงแปลมาจากบทละครภาษาอังกฤษ.

แต่ “เสียดสละ” เป็นเรื่องที่ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเอง เป็นเรื่องยาว ๔ องก์ เช่นเดียวกัน.

จำนวนตัวละคร เท่ากันโดยประมาณ เครื่องแต่งกายคงหมดเปลืองเท่ากัน. ฉาก “ท่านรอง” จัดง่ายกว่า. “เสียดสละ” มีฉากงานรื่นเริงในสวน และฉากสนามรบ.

“ท่านรอง” มีคำคมขี้คิดมากกว่า เช่น :-

“การรู้จักลม เป็นหน้าที่สำคัญของผู้รู้จักทะเลตะ.”

“ความรักเป็นของที่ใช้ได้สำหรับคนมั่งมีหรือคนจนที่สุดเท่า่นั้น.”

และ “การหลับตาอาจเป็นของดีก็เป็นที่ แต่การที่ตาบอดไม่เป็นประโยชน์อะไรเลย.”

การผูกเรื่องเกี่ยวกับความรัก และการชำระหนี้สิน เพื่อให้คนดูสนใจคิดแก้ ในเรื่อง “ท่านรอง” นั้น ทำได้ดีมากที่สุดทีเดียว. ส่วนเรื่องความรักและความเสียสละ ในเรื่อง “เสียสละ” นั้น บริสุทธิ์มากกว่า.

ภาพ “ท่านรอง” ที่เสียทั้งความรักและโอกาสที่จะได้ไปราชการสงครามนั้น เป็นภาพที่เศร้าถึงใจ. ส่วนภาพพระรามพลกัทร ถูกอาวุธ แล้วบอกคำบอกให้ ร.ท. เทพ เขียนพินัยกรรมนั้น ก็สะเทือนใจมาก.

“เสียสละ” มีฉากสนวนรบ ทำให้ตื่นเต้น และฉากสุดท้ายจบลงได้ดีกว่า.

หล่อนจะไม่ช่วยแสดงความยินดีกับฉันผู้เป็นเพื่อนเก่าบ้างหรือจ๊ะ ?

สมาคมสหประชาชาติ จัดแสดงที่สวนมิสกวัน เมื่อ ๒๕-๒๘ ม.ค. ๒๔๖๗.

พระยาสุนทรพิพิธ แสดงเป็นพันโท พระรามพลกัทร.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงย่อเรื่องเป็นภาษาอังกฤษ, สำหรับสูจิบัตรที่สมาคมสหประชาชาติจัดแสดง, ยาว ๑๗ หน้า พระราชทานชื่อว่า :-

“Sacrifice”.

กลแตก.

ละครพูด ๔ องก์

ของ
ศรีอยุธยา.

๑

ใน พ.ศ. ๒๔๖๒ พระบรมวงศานุวงศ์สิ้นพระชนม์หลายพระองค์ รวมทั้งสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระพันปีหลวงสวรรคตด้วย. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มิได้ทรงจัดการแสดงละครพระราชนิพนธ์เลย ยกเว้นแต่ที่ค่ายหลวงโพธารามครั้งหนึ่ง เมื่อเสร็จการซ่อมรถเสือป่า. แต่ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “กลแตก” นี้เงียบ ๆ เสร็จเมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๔๖๒.

ดารา บุตรีพระวิสุตรพานิช แต่งงานกับหลวงวิศาลพัฒนากร โดยไม่มีใจรัก; และสามีก็ชอบคบผู้หญิง จึงทะเลาะกันบ่อย ๆ. ดาราขินดีมาก เมื่อหลวงสิทธิศุกการกลับจากต่างประเทศ เพราะเคยชอบกันอยู่ก่อน. ส่วนหลวงวิศาลนั้น ก็อยากจะแยกกับดารา, เพราะนี้รักภักดี น้องสาวหลวงสิทธิ. ถึงงานฤดูหนาวหลวงวิศาลออกอุบายจะจับผิดภรรยาของตนเอง ถึงทุบตีกัน ดาราก็เลขหนีไปกับหลวงสิทธิ. พระเทพราชเสวีเพื่อนหลวงสิทธิ กับพินพาตามไปเพราะเกรงจะเกิดเรื่อง. พระเทพเลยพาดาราไปอยู่บ้านคนแต่ให้อยู่ที่เรือนคนบ้า, ก่อนที่ใคร ๆ จะมาตามที่บ้านหลวงสิทธิ. หลวงวิศาลขินดีที่เรื่องเป็นเช่นนี้ เพราะจะฟ้องพระเทพว่าเป็นชายชู้สะดวกกว่าฟ้องหลวงสิทธิที่ชายของพินพาที่ตนรัก. แล้วก็ฟ้องจริง ๆ แต่ศาลยกฟ้อง. บิดาดาราไม่พอใจ แต่ดาราก็ไม่ยอมกลับบ้าน, ไปอยู่บ้านน้ำชาย. หลวงวิศาลหันมาหาพินพา แต่พินพานั้นก็ชอบพระเทพมากกว่า.

๑

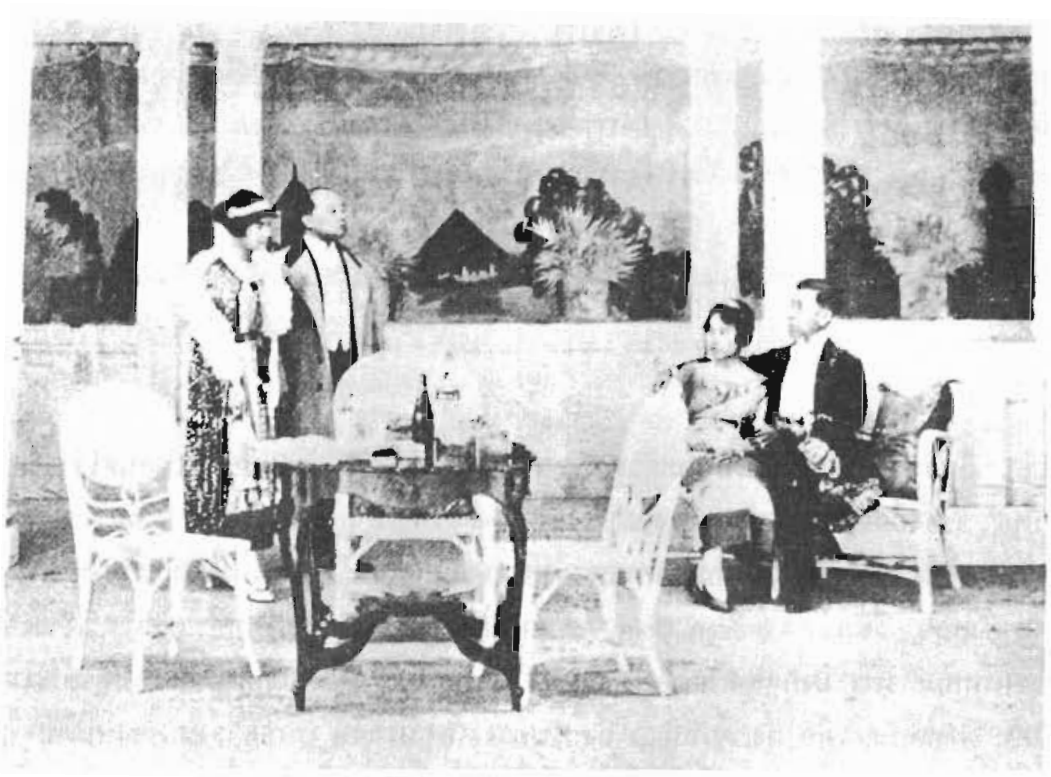
ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดงครั้งแรกที่วังพญาไท เมื่อวันที่ ๒๔-๒๗ ธันวาคม ๒๔๖๓ รวม ๔ วัน, เพื่อเก็บเงินชอปปนให้เสือป่า. ทรงแสดงบทของพระเทพราชเสวี และพระวรกัญญาปทาน ทรงแสดงบทของพินพา.

๑

มีการแสดงที่พระราชวังสนามจันทร์ เป็นครั้งที่ ๒ เพื่อเก็บเงินบำรุงเสือป่าเมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๖๓.

๑

ในปีต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดงที่พระราชวังบางปะอิน เก็บเงินบำรุงเสือป่ารักษาดินแดนอยุธยา เมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๔๖๔ ทรงแสดงบทของหลวงสิทธิศุกการ.

พิมพา :- นึกุณท์ทำข่งอะไรเช่นนี้ ?

ในการแสดงครั้งแรก :-

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	ทรงแสดงเป็น	พระเทพราชเสวี,
พระวรกัญญาปทาน	„	พิมพา,
หม่อมเจ้าลัทธิมังลาวัณ	„	ดารา,
พระยาประสิทธิ์ศุภการ	แสดงเป็น	หลวงสิทธิศุภการ.

บทละครพระราชนิพนธ์เรื่อง “กลแตก” นี้ แสดงให้เห็นสภาพสังคมในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นอย่างดี :-

ประเทศไทยยังเป็นกรุงสยาม, - ยังมีราชทินนาม, ข้าราชการหนุ่ม ๆ อายุประมาณ ๓๐ ก็เป็นคุณหลวงคุณพระกันแล้ว. - เป็นสมัยที่มั่งงานฤดูหนาวเป็นงานที่หรรษาที่สุด มีการออกร้านของข้าราชการ - มีรถเหาะ - วัฒนธรรมตะวันตกได้เริ่มเข้ามาแล้ว - มีการจูงกันเข้าห้องอาหาร, มีเดรสซิงเกาวัน และการดัมแชมเปญ - มีรถลากและนางละครปรีไซท์. - ใช้ศัพท์ “ทรพย์-ศาสตร์.” - อุดมคติการรักษาสื่อเสีงของสตรีนั้นอยู่ในเกณฑ์สูง.

เจมส์ วิลสัน

(James Wilson).

หรือ

พฤติกรรมของนักสืบวิลสัน.

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มักจะเรียกภาพยนตร์ว่า “หนังญี่ปุ่น”. เรื่องที่ส่งเข้ามาฉายตามโรงต่างๆ เป็นเรื่องยาวโดยมาก เช่น เรื่อง “สืบราชสมบัติ” ยาว ๔๔ ม้วน, แบ่งเป็น ๒๒ ตอน ตอนละ ๒ ม้วน, แต่ละตอนก็มีชื่อสำหรับตอนนั้นๆ. เรื่องนี้ภาษาอังกฤษ มีชื่อว่า “Broken Coin”, สนุกมาก, ดูตามโรงก็ใช้เวลาเป็นเดือนๆกว่าจะจบ. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทอดพระเนตรเรื่องนี้ ที่ค่ายหลวงหาดเจ้าสำราญ ๕ คืน ติดต่อกัน, คือ ตั้งแต่วันที่ ๗ ถึง วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๔๖๑. อีกเรื่องหนึ่งคือเรื่อง “ล้างผลาญอำนาจ” ยาว ๓๘ ม้วน. เรื่องเหล่านี้มักเป็นเรื่องนักสืบกับผู้ร้าย.

เมื่อเรื่องชนิดนี้อยู่ในความนิยม ผู้แสดงละครจึงเอาอย่างบ้าง, แทรกซึมเข้ามาในดรัมม์แครมโบก่อน, เช่น เรื่อง “หน้ากากดำ”. และไม่ค่อยจะจบง่ายๆ คือเมื่อผู้หนึ่งผู้ใดแสดงในวันนี้, ถึงวันหน้าผู้อื่นก็ผู้หนึ่งผู้ใดให้แสดงต่อไป. ผู้ดูก็ชอบ.

พระราชนิพนธ์บทละครแบบภาพยนตร์

ชุด เจมส์ วิลสัน จึงได้เกิดขึ้น.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จัดให้มีการ
 ประลองยุทธเสือบ้า แถวๆ บ้านโป่ง—โพธาราม ในราวเดือนกุมภาพันธ์ ทุกปี เมื่อเสร็จการ
 ช้อมรบ ก็ชุมนุมพล พระราชทานเลี้ยง และมีกรรณิเรก, ที่ค่ายหลวงโพธารามบ้าง, ที่ค่าย
 หลวงบ้านโป่งบ้าง. การจัดแสดงละครพูดธรรมดา ณ สถานที่เช่นนั้น และในโอกาสเช่นนั้น ไม่
 ผู้จะสะดวกนัก เพราะหาเวลาซ้อมได้ยาก, จึงได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครแบบภาพยนตร์
 ขึ้นให้แสดงกัน คือทรงพระราชนิพนธ์เฉพาะเนื้อเรื่อง แบ่งเป็นฉากๆ ให้ผู้แสดงพูดเอาเอง.

แต่ถึงกระนั้นก็อดที่จะมีการซ้อมไม่ได้.
 ขณะที่จัดการซ้อมได้ทรงแก้ไขเนื้อเรื่อง
 และฉากให้รัดกุมขึ้นเสมอ.

บทละครแบบภาพยนตร์พระราชนิพนธ์ ชุด แฮมิล วิลสัน นี้ มีกำเนิดตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๒
 แบ่งเป็นตอนๆ แสดงปีละตอน ดังนี้:—

พ.ศ. ๒๔๖๒	เรื่อง	สร้อยคอไข่มุกด์.
พ.ศ. ๒๔๖๓	,,	เนตรพระอิศวร.
พ.ศ. ๒๔๖๔	,,	ตัวกอวิลสัน.
พ.ศ. ๒๔๖๖	,,	วิลสันปลอม.
พ.ศ. ๒๔๖๗	,,	แก้แค้นแทนชวัวร์ช.
- (ซึ่งยังไม่จบ.)

หมายเหตุ:— ใน พ.ศ. ๒๔๖๕ มิได้มีการประลองยุทธเสือบ้าที่ บ้านโป่ง—โพธาราม. แต่มีที่
 หุ่นพญาไท และบางซื่อ ในกรุงเทพฯ ตั้งแต่วันที่ ๓๐ มกราคม จนถึงเดือน.
 หลังจากการประลองยุทธแล้ว ๓ สัปดาห์ มีละครพระราชนิพนธ์ เรื่อง พระร่วง
 กำกอลอน.

James Wilson นี้ มีตัวจริง
 ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรู้จัก,
 เป็นนายพลตรีอยู่ที่รัฐ Delaware ในสหรัฐอเมริกา.

สร้อยคอไข่มุกด์

ละครพูดแบบภาพยนตร์ ๕ ฉาก
เรื่องที่ ๑ ในชุด เขมส์ วิลสัน
ทรงพระราชนิพนธ์
สำหรับแสดงในวันท้ายประลองยุทธ
พ.ศ. ๒๔๖๒.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินจากกรุงเทพฯ ทรงไป
ค่ายหลวงบ้านโป่ง เมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๒, เพื่อการซ้อมรบเสือป่า.

คาร์ล ชวาร์ซ ผู้ร้ายสำคัญ ขโมยสร้อยคอ
ไข่มุกด์ไปจากกริยานภบรรณณ์ ขณะมีงานแต่งงาน
และทำให้ไปเชิญนักสืบวิลสันผู้เป็นคู่ปรับมาสืบ
จับ. วิลสันหากริยาที่ชื่อเอลิสะเบท แล้วก็รับ
ทัก. ชวาร์ซส่งคนมาสอดแนม. วิลสันกลับส่งคน
ติดตามคนที่สอดแนมไป, รู้แน่่วชวาร์ซจะส่งไข่มุกด์
หนึ่งเม็ดไปให้ร้านเลวีตราคา, วิลสันก็ปลอม
ตัวเป็นผู้ร้ายเข้าปล้นร้านนั้น เพื่อพรางตาว่าเลวีมี
ได้คบคิดกับใคร, ชวาร์ซควรว้าวางใจได้. เลวีนั้น
จะไปพบชวาร์ซที่บ้านเพื่อตราคาสร้อยคอไข่มุกด์
ทั้งสาย. ทอม ลูกสมุนวิลสัน จึงหาทางเข้าไปใน
บ้านชวาร์ซ. ทั้งทอมและเลวีถูกจับ. ชวาร์ซจะ
นำทั้งสองด้วยลูกกระเบิด, แต่วิลสันเข้าช่วยได้ทัน,
ชวาร์ซกับพวกจึงหนีไป. ชวาร์ซคิดจะฆ่าวิลสัน
ที่โรงแรม แต่วิลสันรู้ตัว, ปลอมเป็นนายแฮริสัน
คู่แข่งของวิลสัน, ทำที่ว้างไปวางขาวิลสันเสียก่อน,
ฮินดีเป็นเพื่อนกับชวาร์ซ. เอลิสะเบท แต่งตัวไว้
ทุกขั้มาหาชวาร์ซ บอกว่าผู้ตายไม่มีเงินกลับบ้าน
หวังว่าชวาร์ซจะมีใจดีพอที่จะช่วย. ชวาร์ซเกี่ยว
เอลิสะเบทแล้วก็ควักสร้อยคอไข่มุกด์ออกมาให้.

มีการซ้อมละครเรื่อง สร้อยคอไข่มุกด์
เมื่อวันที่ ๖, ๗, ๑๐, ๑๑ กุมภาพันธ์ ณ ค่าย
หลวงบ้านโป่ง, และซ้อมใหญ่ ณ ค่ายหลวง
โพธาราม เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์. แสดง
จริง ที่ค่ายหลวงโพธาราม เมื่อวันที่ ๒๐
กุมภาพันธ์ ๒๔๖๒.

ระหว่างซ้อม ได้ทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ แกะไข่น่อเรื่องเล็กน้อย และทำให้
คล้ายภาพยนตร์คือ เปลี่ยนฉากบ่อยๆ ใน
ที่สุดจึงมีถึง ๑๕ ฉาก.

เมื่อจบการแสดง เขมส์ วิลสัน, เอลิสะ-
เบท และชวาร์ซ ออกมามากันับ ขณะที่ผู้
ชมการแสดงปรบมือ.

เนตรพระอิศวร.

ละครพูดแบบภาพยนตร์ ๘ ฉาก
เรื่องที่ ๒ ในชุด เขมส์ วิลสัน
ทรงพระราชนิพนธ์
สำหรับแสดงในวันท้ายประลองยุทธ
พ.ศ. ๒๔๖๓.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปซ้อมรบตามปกติ, ซ้อมรบใหญ่ ระหว่างวันที่ ๑๖ ถึง ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๓. รุ่งขึ้นจึงมีการเลียงพระราชทานและมีละครเรื่อง เนตรพระอิศวร ณ ค่ายหลวงโพธาราม.

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระวรวงศ์เธอ นายแพทย์ หม่อมราชวงศ์ ประจักษ์ศิลปาคม เสด็จมาจากพระราชวังสนามจันทร์ เพื่อทอดพระเนตรด้วย.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงแสดงบทของ เขมส์ วิลสัน ตลอดเรื่อง.

ตัวสำคัญอื่น ๆ คือ :-

เอลิสเบท — พระยานิรุทธเทวา แสดง.

อนีต้า — นายรองสนิท แสดง.

ชวาร์ช — หลวงซิดูบาต แสดง.

ชื่อตัวละครในชุดเขมส์ วิลสัน นี้คงเดิม แต่นามผู้แสดงเปลี่ยนไปได้ เพราะได้เลื่อนบรรดาศักดิ์.

ราชาที่เขมทรนารายณ์ แห่งมหากาละประมายังสหปาลีรัฐอเมริกา เพื่อติดตามหาเพชร "เนตรพระอิศวร" ซึ่งหายและเปลี่ยนมือผู้รับไว้หลายรายมาแล้ว. ทราบว่าขณะนี้ เพชรอยู่ที่มหาเศรษฐีมิลเลอร์, จึงขอให้ชวาร์ชช่วยเหลือ. ชวาร์ชรับคำแล้วไปปล้นเอามา เมื่อ มิลเลอร์จัดงานเต้นรำแต่งแฟนซี, แต่วิลสันก็ไปในงานนั้น มิลเลอร์จึงวานให้วิลสันสืบจับ.

ฝ่ายชวาร์ช ตั้งใจจะให้วิลสันเป็นห่วงทางอื่น จึงล่อวงเอลิสเบท จับไปขังไว้ที่บ้านนา ในเม็กซิโก, โดยให้อนัดกับมอโรควบคุมไว้. แต่ทั้งสองเป็นใจกับเอลิสเบท ชวาร์ชจึงจะเปลี่ยนให้ "เสือแดน" มากุมแทน. วิลสันวางยา "เสือแดน" และปลอมเป็น "เสือแดน" ช่วยเอลิสเบทออกมาได้.

กลับไปสหปาลีรัฐอเมริกา ชวาร์ชทำกลล่อวิลสันกับพวกไปที่บ้าน แล้วจะจุดไฟลอบให้ตาย. มอโรกับเอลิสเบทไปช่วยไว้. แล้ววิลสันจึงปลอมเป็นแขกไปอยู่กับราชาที่เขมทรนารายณ์ เพื่อรับเพชรเนตรพระอิศวร. ตกงได้เพชรกัน แล้ววิลสันให้นำตัวชวาร์ชไปปล่อยในแดนเม็กซิโก.

ตัวกอวิลสัน.

ละครพูดแบบภาพยนตร์ ๓ ฉาก
เรื่องที่ ๓ ในชุดเชมส์ วิลสัน
ทรงพระราชนิพนธ์
สำหรับแสดงในวันท้ายประลองยุทธ
พ.ศ. ๒๔๖๔.

ชวาร์ชเพาะปลูกหากินอยู่ในเม็กซิโก ร่ำรวย, แต่เกิดการปฏิวัติอุกริบทรพี. บังเอิญชวาร์ชทราบว่ามีคนเป็นหม้ายและร่ำรวยจึงไปหาเพื่อขอแต่งงาน. พอไปถึงที่อยู่ของอนิต้าในนิวยอร์ก ชวาร์ชก็เข้าไปเกี่ยวอนิต้า และทำลวนลาม, แจ็กต้องเข้ามาช่วย และเตะชวาร์ชออกไป. ชวาร์ชจะแก้แค้น ส่งคนถือหนังสือไปล่อวิลสันให้มาช่วยอนิต้า. วิลสันก็ออกมาช่วยจริงๆ พาพวกพ้องมามาก, ชวาร์ชตกใจจึงรีบหนี ขโมยเงินอนิต้าไปด้วย.

ที่ซานฟรานซิสโก ชวาร์ชไปติดต่อกับคณะจีนฮั้งชี่ "เทียนตี่ฮุย" ให้จับวิลสันไปเรียกค่าไถ่; และก็จับวิลสันกับพวก ๔ คนได้จริงด้วย, และเรียกค่าไถ่, ให้มีหนังสือไปขอเงินจากอนิต้า, เอลิสะเบทเข้ามาช่วย บอกว่าวิลสันเคยมีอักษรเงินสักอยู่ที่อกซ้าย ๓ ตัว วิลสันจึงเปิดอกให้พวกจีนดู พวกจีนร้องว่าพวกเดียวกัน และรับจะช่วย. วิลสันจึงปลอมเป็นตัวกอ เรียกชวาร์ชมาบอกให้คืนเงินที่ขโมยมาจากอนิต้า. ชวาร์ชบอกให้พวกจีนฆ่าวิลสัน และมอบเอลิสะเบทให้ตน. วิลสันออกอุบายให้เขียนเช็คเป็นค่าไถ่เอลิสะเบท แล้วชวาร์ชจึงทราบว่านั่นคือตัวกอวิลสัน!

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินซ้อมรบเสือป่าตามปกติ. เริ่มซ้อมรบใหญ่ ตั้งแต่วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๔ เสร็จการซ้อมรบในวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ เวลา ๖.๐๐ น. เสือป่ากลับเข้าค่ายที่ค่ายหลวงโพธาราม. มีการแสดงละคร ตัวกอวิลสัน ตอนกลางคืนที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๔ นั้นเอง.

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าทักษิณมีลาวณ์ เสด็จจากพระราชวังสนามจันทร์ ไปทอดพระเนตรละครเรื่องนี้ด้วย.

เนื่องจากมีผู้ชอบละครเรื่องนี้มาก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดงอีกครั้งหนึ่ง ณ นาฏศาลา พระราชวังสนามจันทร์, เก็บเงินช่วยในการบำรุงวัดสเนหา.

วิลสันปลอม.

ละครพูดแบบภาพยนตร์ ๘ ฉาก
เรื่องที่ ๔ ในชุด เชมส์ วิลสัน
ทรงพระราชนิพนธ์
สำหรับแสดงในวันท้ายประลองยุทธ
พ.ศ. ๒๔๖๖.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงจัดการซ้อมรบเสือป่าในกรุงเทพฯ ใน พ.ศ. ๒๔๖๕ จึงงดการแสดงละครพูดแบบภาพยนตร์ไปปีหนึ่ง.

ถึง พ.ศ. ๒๔๖๖ เสด็จพระราช ดำเนินไปซ้อมรบเสือป่า ณ บ้านโป่ง- โปธาราม เช่นแต่ก่อน. ซ้อมรบใหญ่ ตั้งแต่วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๖, เสร็จสิ้นเมื่อเวลา ๖.๐๐ น. ของวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์. เสือป่ากลับเข้าค่ายหลวง โปธารามในตอนรุ่งเช้าวันนั้น.

ถึงตอนค่ำ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เลี้ยงพระราชทานและมีการรื่นเริง, เสือป่าได้ชมละครพูดพระราชนิพนธ์แบบ ภาพยนตร์ เรื่อง "วิลสันปลอม" ในวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์นั้น.

ลำดับฉาก

๑. สนามหญ้าหน้าเรือนของชวาร์ซ ตำบลชิจิโต, เมก ซิโก.
๒. ห้องเขียนหนังสือในบ้านวิลสัน, นิวยอร์ก.
๓. ห้องบาร์ในไฮเตลที่ตำบลเอลปาโซ.
๔. ห้องที่ชวาร์ซเข้าไปเห็นคนนั้นในไฮเตลคอรินา ตำบล หาดคอโรนาโด.
๕. ห้องเลี้ยงของว่างในบ้านมิสเตอร์คิง, ตำบลหาด คอโรนาโด.
๖. เหมือน ๕.
๗. ที่ป่าละเมาะเปลี่ยวแห่งหนึ่ง, ตำบลคอโรนาโด.
๘. ห้องนั่งในบ้านที่ชวาร์ซเช่าอยู่ ตำบลคอโรนาโด.

ชวาร์ซ ประสงค์จะหาเงินไปช่วยนายพล การัมมาช้ออาวุธทำการปฏิวัติในเม็กซิโก, จึงวาง อุบายจะพาลูกสาวเศรษฐีคิงไปเรียกค่าไถ่, และ มั่นใจมาก, เพราะทราบจากสายลับว่า วิลสัน กับเอลิสะเบทหลงเรือไปยุโรปแล้ว. ลงเรือไปจริง แต่วิลสันกลับมากับเรือนำร่อง.

พวกชวาร์ซไปเข้าห้องในโรงแรม พบคนๆ หนึ่งชื่อนิกซัน, หน้าตาคล้ายวิลสัน, จึงคิดอุบาย ว่าจ้างให้ปลอมเป็นวิลสัน เพื่อช่วยในกิจการที่ สลับซับซ้อน.

มีงานแต่งแฟนที่บ้านเศรษฐีคิง. ชวาร์ซ ปลอมเป็นเจนนอร์ เนกรี. ลูกสมุนของชวาร์ซ ปลอมเป็นผู้ร้ายมาจับชวาร์ซ. ในการขลุมน่วน วนวาย มีผู้พาตัวลูกสาวเศรษฐีไป. วิลสันตัวจริง มาซ่อนกลเป็นนิกซันในหน้าที่วิลสันปลอม, มา ช่วย ชวาร์ซ. แต่สมุนของวิลสันจับคนรับเงิน ค่าไถ่สำเร็จและจับคนห่มลูกสาวเศรษฐี พาตัวกลับ มาได้. ชวาร์ซโทรศัพท์เรียกตัววิลสันปลอมมา. จับได้ว่าเป็นวิลสันจริง. เอรिकน้องชายเอลิสะเบท ปลอมเป็นเอลิสะเบทมาช่วย และจับตัวชวาร์ซ ส่งตำรวจ.

แก้แค้นแทนชวาร์ซ.

ละครพูดแบบภาพยนตร์ ๘ ฉาก
เรื่องที่ ๕ ในชุด เอมส์ วิลสัน
ทรงพระราชนิพนธ์
สำหรับแสดงในวันท้ายประลองยุทธ
พ.ศ. ๒๔๖๗.

เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชภารกิจมาก จึงเสด็จพระราชดำเนินจากกรุงเทพฯ ตรงไปค่ายหลวงบ้านโป่งเลขที่เดียว ในตอนกลางคืนของวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๗ ออกจากกรุงเทพฯ เวลา ๕.๐๐ ล.ท., ถึงบ้านโป่ง ๑๑.๓๐ ล.ท.

บุคคล ๒ คน ในขณะจารบุรุษเยอรมัน, เสร่วมมือกับชวาร์ซในอดีต, บัดนี้ปรากฏตัวเป็น อัลเบอร์ต บ็อบป และฟริตซ์ เอเบอร์ต, มาทำงานเพื่อช่วยชวาร์ซให้ออกจากคุก. วิลสันปลอมเป็นบ็อบปได้รับความมาก. บ็อบป ติดสินบนไลแมนผู้คุมนักโทษ ให้เอาหูทวนลมขณะที่เอเบอร์ตจะไปเยี่ยมชวาร์ซ และนัดแนะกัน. แต่สมุนของวิลสันจับไลแมนไปได้, วิลสันจึงปลอมเป็นไลแมน เข้าไปในคุกและพบกับชวาร์ซด้วย.

เมื่อคบคิดกันไม่สำเร็จ บ็อบป จึงวานคณะอื่นจะเดมิให้ไปจับตัวเอลิสะเบทกับพวกห้องอีก ๓ คนมา, หวังจะให้วิลสันตามมาแล้วจะได้ลงโทษรวมกันทีเดียว. วิลสันก็มาจริง ๆ และพวกจีนก็ทำตนเป็นมิตรด้วย เช่นเดียวกับคราวก่อน. พอเอเบอร์ตออกมา ก็เห็นวิลสันในเครื่องแต่งกายจีน ลูกสมุนเก่า ๆ ของชวาร์ซเห็นเขาก็เอะอะขึ้น รู้ว่าเสียที่เสียแล้ว.

การซ้อมรบใหญ่ เริ่มขึ้นในวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๗, และการแสดงละครแบบภาพยนตร์ เรื่อง แก้แค้นแทนชวาร์ซ มีในคืนวันที่ ๒ มีนาคม ๒๔๖๗ ที่ค่ายหลวงบ้านโป่ง.

ละครพูดแบบภาพยนตร์ชุด เอมส์ วิลสัน หรือ พฤติกรรมของนักสืบวิลสัน ยังไม่จบ เพราะเอเบอร์ต บ็อบป ยังหลบตัวอยู่ และคาร์ล ชวาร์ซ แม้แต่อยู่ในคุกก็ยังมีชีวิตอยู่.

“เพื่อเป็นการสนุกเสียบ้าง.”

ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ปีพระพุทศักราช ๒๔๖๒ เป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่ทรงพระสำราญเลย. พอขึ้นปีใหม่ พระพุทศักราช ๒๔๖๓, ยังไม่ทันเสร็จงานพระราชพิธีขึ้นปีใหม่, ทรงพระราชปรารภว่า มีแต่เรื่องเศร้า จะทรงจัดให้มีการแสดงละครเมื่อว่างราชการแล้วทุกวันเสาร์, เพื่อเป็นการสนุกเสียบ้าง. จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หยิบยืมละครพระราชานิพนธ์ต่าง ๆ มาถวาย เพื่อทรงกะตัวละคร ว่าเรื่องใดจะให้ใครแสดงเป็นตัวใด, พระราชทานนามแฝงให้ผู้แสดงที่ยังไม่เคยได้รับพระราชทานด้วย, จนกระทั่งกำหนดตัวผู้บอกบท. บางเรื่อง เช่น เรื่องหาโล่ห์ ก็จะต้องทรงแก้บทเสียก่อน นับว่าเป็นการเตรียมการอย่างมโหฬาร, บทละครพระราชานิพนธ์ที่ทรงเรียกไปเตรียมการ คือ :-

๑. ถ้ามดี.
๒. วิไลเลือกคู่
๓. หลวงจำเนียรเดินทาง.
๔. ต้อนรับลูก.
๕. เห็นแก่ลูก.
๖. น้อยอินทเสน.
๗. นินทาสโมสร.
๘. บทละครเกรก้าตัด.
๙. หาโล่ห์.

และ ๑๐. มหาตมะ.

การเตรียมการนี้เสร็จภายใน ๑๐ วัน รวมทั้งการแก้ไขบทพระราชานิพนธ์ด้วย. แต่ก็จะต้องรอให้พนักงานพระบรมศพสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระพันปีหลวงเสียก่อน.

พนักงานพระบรมศพยังมีทันไร ถึงวันที่ ๑๓ มิถุนายน ๒๔๖๓ สมเด็จพระอนุชาธิราชเจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ก็ถึงวักตที่สิงคโปร์. กำหนดว่าจะเริ่มซ้อมละครในคืนวันนั้น ก็ต้องงด.

การประกวดภาพ.

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงจัดแสดงละคร เพื่อเป็นการสนุกเสียบ้าง ไม่ได้เช่นนั้นแล้ว จึงได้เปลี่ยนแนวการสนพระราชหฤทัย เพื่อเป็นการสนุกเสียบ้างไปเป็นเรื่องการประกวดภาพ. ขณะนั้นประทับอยู่ที่พระราชวังบางปะอิน จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ใช้ศาลารนาถุยเวที่สถานเป็นที่จัดงาน. อันที่จริงการประกวดภาพครั้งนี้เป็นครั้งที่ ๒ ผู้เรียบเรียงขอประมวลเรื่อง การประกวดภาพไว้ ดังต่อไปนี้ :-

การประกวดภาพสำหรับผู้สมัครเล่น.

ครั้งที่ ๑. จัดงาน ณ ที่นั่งอุทยานภูมิเสถียร

พระราชวังบางปะอิน,

วันที่ ๕-๘

กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๐.

ครั้งที่ ๒. จัดงาน ณ ศาลารนาถุยเวที่สถาน

พระราชวังบางปะอิน,

วันที่ ๘-๑๒

กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๓.

ครั้งที่ ๓. จัดงาน ณ โรงละคร

พระราชวังพญาไท,

วันที่ ๑๑-๑๓

ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๓.

พระนเรศวรเป็นเจ้า
ภาพฝีพระหัตถ์.

การประกวดภาพ ไม่เกี่ยวกับงานละครของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยตรง แต่การประกวดภาพครั้งที่ ๓ ณ พระราชวังพญาไทนี้ เป็นเหตุให้ ทรงพระราชดำริที่จะทรงประกอบพิธีบรมราชาภิเษกสมรส. กิจการละครของพระองค์จึงได้พัฒนาไปในทางสวยสดงดงาม, ผู้แสดงเป็น ชายจริงหญิงแท้, นับได้ตั้งแต่วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๔๖๓ เป็นต้นไป, (ตามปีหลังจากที่ผู้ที่เคยศึกษาในต่างประเทศ ได้แสดงละครพระราชนิพนธ์ภาษาอังกฤษ โดยมีผู้แสดงทั้งหญิงและชาย).

ในงานประกวดภาพยนตร์ที่ห้า (แต่เวลาก็เลย ๒๔.๐๐ น. ไปนานแล้ว จึงต้องนับเป็นวันที่ ๑๖ ตุลาคม), พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงชวนหม่อมเจ้าหญิง วรรณวิมล ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ ให้มาแสดงละครกับพระองค์, ทรงคิดถึงเรื่อง โพงพาง, ซึ่งได้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้แต่ พ.ศ. ๒๔๕๘ และยังมีได้เคยจัดแสดง.

ภายในวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๔๖๓ นั้นเอง พระยาประสิทธิ์ศุภการ รับพระบรมราชโองการ ให้แจ้งต่อบุคคลที่จะต้องแสดงละครทราบ เพราะได้ทรงกำหนดตัวไว้เสร็จสิ้นแล้ว. และเนื่องจาก โพงพาง เป็นบทละครองค์เดียว สิ้นเกินไป จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ จะให้จัดแสดงเรื่อง งดการสมรส และเรื่อง ขนมนสมกับน้ำชา ด้วย.

ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดซ้อมละคร ๓ เรื่องนั้น เมื่อคืนวันที่ ๒๑ ตุลาคม; ซ้อมเรื่อง งดการสมรส ก่อน, ต่อด้วยเรื่อง ขนมนสมกับน้ำชา และ โพงพาง.

สามเรื่องรวมกันแล้วก็ยังสิ้นไป จึงได้ทรงเลือกเรื่องสำหรับการแสดงอีกเรื่องหนึ่ง คือ เรื่อง เจ้าข้า, สารวัด!

เมื่อจัดแสดงจริงในวันที่ ๖-๗ พฤศจิกายน แสดงเรื่อง เจ้าข้า, สารวัด! ก่อน.

การแสดงในวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๔๖๓ นั้น แสดงเพื่อฉลองตราวชิรมงกุฏ ของเจ้าพระยาอภัยราชามหาบุษิตธรรมธร.

การแสดงในวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๔๖๓ นั้น แสดงเพื่อเก็บเงินช้อนปันให้เสื่อป่า. ข้าราชการกระทรวงศึกษาธิการและครอบครัวได้รับเชิญให้มาชมในวันนั้นด้วย, มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่า:-

“โชคดีกว่าพวกอื่น เพราะเขาเป็นคณะหนึ่งที่เล่นละครพูด.”

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดง ๔ เรื่องนี้ อีกครั้งหนึ่งที่พระราชวังสนามจันทร์ เมื่อวันที่ ๒๒ ม.ก. ๒๔๖๓.

เจ้าข้า, สารวัต!

ละครพูดชุดเดี่ยวอย่างตลกสำหรับทหารเล่น

ของ
ศรีอยุธยา.

เรื่อง เจ้าข้า, สารวัต! นี้ เป็นบทละครพูดพระราชนิพนธ์ภาษาไทยเรื่องแรก ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ละครศรีอยุธยาเริ่ม จัดแสดงให้ผู้ชมได้ชมแบบ “ชายจริงหญิงแท้” ที่พระราชวังพญาไท เมื่อวันที่ ๖-๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๓. กองพลทหารบกที่ ๓ ได้เคยรับพระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้แสดงในการฉลองโล่ของกรมทหารบกที่ ๑๓ ครั้งหนึ่งแล้ว.

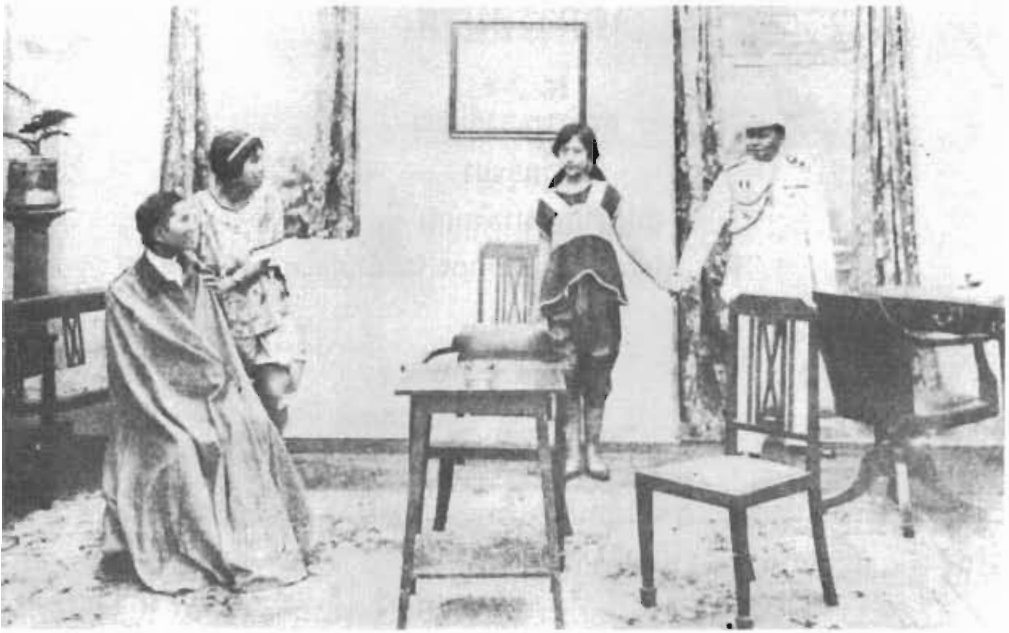
นางสาวสงวน, ลูกสาว พ.ท. พระพิทักษ์ยุทธวินัย ผู้บังคับการกรมทหาร, นัดให้ ร.ต. เจริญ ซึ่งเป็นคู่รัก แต่งตัวพลเรือน มาที่บ้าน เพื่อจะได้ชมโคมเล่น, สนุกดี. บิดาเป็นผู้ที่เข้มงวดในเรื่องวินัยมาก แต่ไปประชุมยังไม่กลับ. ร.ต. เจริญก็แต่งพลเรือนมาจริง ๆ, หลบสารวัตมาจนได้. บังเอิญ พ.ท. พระพิทักษ์ กลับมาเร็วกว่ากำหนด เพราะงดการประชุม. น.ส. สงวนกับ น.ส. นฤมลผู้เป็นเพื่อน กับคนใช้ ต้องช่วยกันปกปิด เอาเสื้อคลุมมาคลุมตัว ร.ต. เจริญ ทำที่ว่าเป็นไข้. พระพิทักษ์ก็ไปตามหมอ. นฤมลตามพี่ชายมาช่วย จึงคบคิดกันว่าจะให้ ร.ต. เจริญรับกลับกรมโดยคลุมเสื้อคลุมไป ขาดแต่รองเท้ากับหมวก จึงต้องส่งคนไปเอามา. เรื่องยุ่งเหยิงมากขึ้น เมื่อสารวัตเกิดความสงสัย เข้ามาคุ้งถึงในบ้าน จนถึงต้องนับหมวกกัน ว่าคนกักกัน หมวกก็ใบ.

เรื่องนี้ ทรงพระราชนิพนธ์ โดยมีพระราชประสงค์ในขั้นต้นจะให้ทหารแสดง. ตัวละครที่เป็นทหารนั้น มีพระราชบัณฑิตก็หมายเหตุน่า จะให้สังกัดกรมทหารเหล่าใดก็ได้ แล้วแต่จะเหมาะ.

แต่ในการแสดงครั้งนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สังกัดกรมทหารบกที่ ๒๒ คือ กรมที่ไปราชการสงครามในเรื่อง “เสียสละ”.

นามสกุลของ ร.ต. เจริญนั้น เดิมพระราชทานว่า วิพรรณานนท์ แต่ไปคล้ายกับ วิวัฒนานนท์ ซึ่งได้พระราชทานแก่หลวงรามเถรี, จึงได้ทรงแก้เป็นพัฒนานนท์.

บุญธรรม:- ไหนคนไข้?

จากซ้ายไปขวา:- ร.ต. เจริญ, น.ส. สงวน, น.ส. นฤมล และ ร.อ. บุญธรรม.

ตัวละคร.

พ.ท. พระพิทักษ์ยุทธวินัย
 ร.อ. ขุนสารวัตเสนี
 ร.อ. บุญธรรม ธรรมโยธิน
 ร.ต. เจริญ พัฒนานนท์
 ร.ต. จี๊ว จุลแพทย์
 พลทหาร เต๋อ
 นางสาว สงวน พลโยธิน
 นางสาว นฤมล ธรรมโยธิน

พระขานนุชิตชาญไชย.
 พระยาพิทักษ์ภูบาล.
 ศรีอยุธยา.
 พระขานนिरุทธเทวา.
 จมื่นเทพद्रฤณาทร.
 พระยาสุจริตธำรง.
 หม่อมสุ่น วรวรรณ ณ กรุงเทพ.
 หม่อมเจ้าหญิงศรีสอางค์นฤมล.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานนามใหม่แก่ชิตา ๕ องค์ ของ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ เมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๔๖๓ รวมทั้ง “ศรีสอางค์นฤมล” ด้วย. และได้ทรงแก้ไขชื่อตัวละคร “นางสาวสร้อย ธรรมโยธิน” เป็น “นางสาวนฤมล ธรรมโยธิน” ตามไป.

งดการสมรส.

ละครพูดองค์เดียว

ศรีอยุธยา

แปลจากภาษาอังกฤษ ชื่อ

“The Marriage will not take place”

ของ

Alfred Sutro.

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต ลงพิมพ์เรื่องนี้ ในเล่ม ๗ ฉบับที่ ๗๑ ถึง ๗๔ เดือนเมษายน—พฤษภาคม ๒๔๖๓.

เป็นเรื่องแรกที่จัดซ้อม ในสมัย

“ชายจริงหญิงแท้” เมื่อวันที่ ๒๑ ตุลาคม

พ.ศ. ๒๔๖๓.

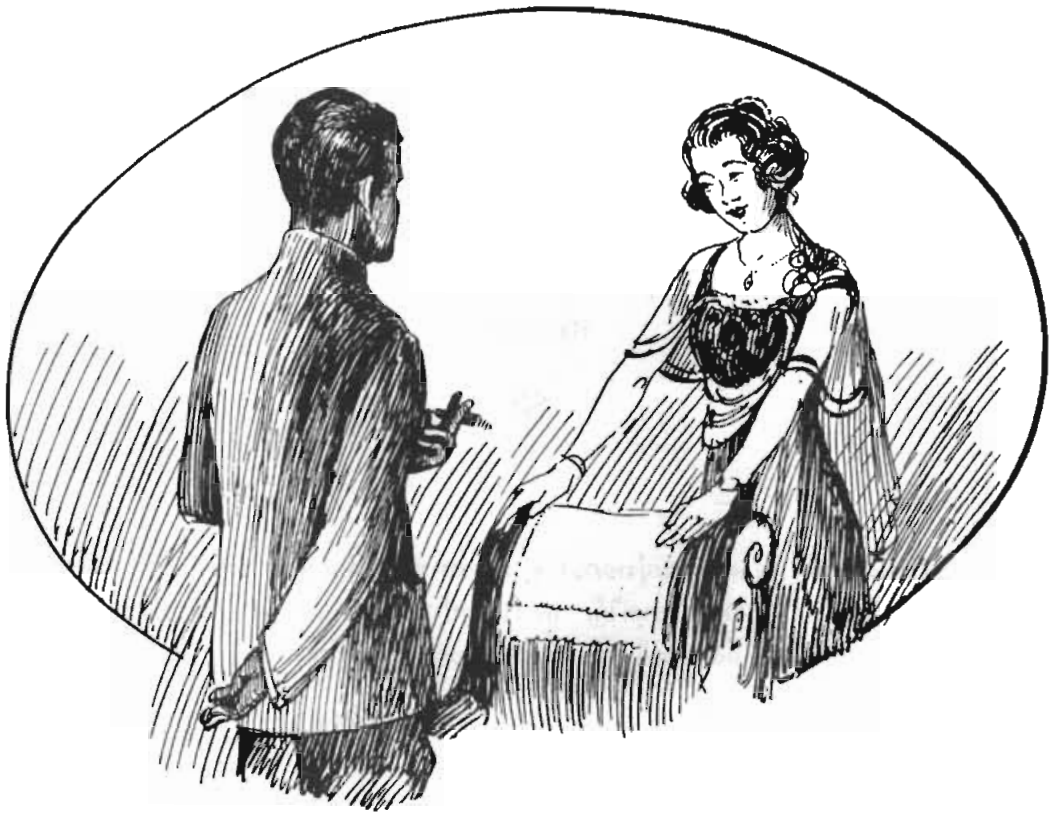
พระท้าวฉินการ เศรษฐีใหญ่ มีบุตรเป็นทหารอากาศช่อฤทธิ์. บัดนี้ช่อฤทธิ์ไปหลงไหลในตัวนางละครชื่อสง่า รูปวิไลย จนถึงจะมาแต่งงาน เมื่อลาราชการมาได้. พระท้าวไม่พอใจ เพราะเห็นว่าสง่าเป็นนางละคร จึงวานให้พระอรรดประสิทธิ์เสรี เนติบัณฑิต, ผู้ที่เป็นอัยการ และเป็นญาติ, ให้ช่วยพูดให้สง่ารับเงินทำขวัญ แล้วให้เลิกไปเสีย, นิด น.ส. สง่ามาในตอนบ่าย.

เมื่อ น.ส. สง่ามาแล้ว พระท้าวก็หลบไปเสีย ให้พระอรรดอยู่เจรจากันตัว. ปรากฏว่าสง่าเป็นสาวงามที่ฉลาดมาก. เสร็จจากนั้นมานอยู่ แล้วพระอรรดจึงตกลงจะให้พระท้าวจ่ายเงินค่าทำขวัญ ๒๐๐๐ บาท. พระท้าวออกมาเขียนเช็คส่งให้ แล้วสง่าจึงได้เผยความจริงถึงเหตุจำเป็นที่เธอจะต้องทำเป็นรับรักของชายหนุ่ม, เธอมีได้ตั้งใจจะใช้โอกาสหาเงิน จึงฉีกเช็คทิ้งเสีย.

เป็นเรื่องที่ ๒ เมื่อละครศรีอยุธยา รมย์ จัดแสดงละครพูด พระราชนิพนธ์ องค์เดียว ๔ เรื่อง เมื่อวันที่ ๖-๗ พฤศจิกายน ๒๔๖๓ ณ พระราชวังพญาไท.

ทั้ง ๔ เรื่องนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดงที่พระราชวังสนามจันทร์ เมื่อวันที่ ๒๒ มกราคม ๒๔๖๓ อีก. ครั้นนั้นตัวละครทุกคน ใช้นามแฝงแทนชื่อจริง.

สง่า:- สมมุติว่าดิฉันได้สาบานตัวแล้ว.

ตัวละคร.

พระท้าวณิชากร
พระอรรณพประสิทธิ์เสรี
นางสาวสง่า รูปวิไล
คนใช้พระท้าว

พระอนุสรณ์เจ้าคุณธรรมา.
พระยาประสิทธิ์สุภการ.
นางสาววัน วาระศิริ.
หม่อมเจ้าหัชชากร.

พระราชนิพนธ์บทละครเรื่องงดการสมรส
นี้ เป็นเรื่องสั้นทยอดเชื่อมเรื่องหนึ่ง เมื่อ
จัดแสดงที่ พระราชวังสนามจันทร์ ผู้
แสดงชุดเดิมใช้นามแฝง ดังต่อไปนี้:-

พระท้าวณิชากร
พระอรรณพประสิทธิ์เสรี
นางสาวสง่า รูปวิไล
คนใช้พระท้าว

นายทอง ช่างมุกด์.
นายใจอด บุญาศัย.
น.ส. วาร วันมงคล.
นายหรุ ผิวงาม.

ขนมสมกับน้ำยา.

ละครพูดสมัยใหม่ องค์กรเดียว

ของ
ศรีอยุธยา.

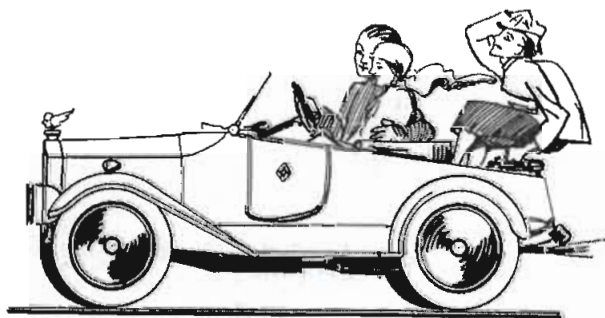

มีพระราชบันทึกหมายเหตุว่า:—

“ละครพูดเรื่องนี้แต่งขึ้นโดยความมุ่งหมายให้เจ้าหน้าที่กระดาศ “ดุสิตสมิต” มากกว่าอย่างอื่น. เพราะฉะนั้นผู้แต่งไม่รับประกันว่า จะออกโรงสนุกได้. แต่ถ้าผู้ใดปรารถนาจะเล่น ผู้แต่งก็ไม่ขัดขวาง, เป็นแต่ขอออกกล่าวไว้ว่า ถ้าผู้ดูเขาว่าไม่สนุกละก็ ผู้แต่งไม่ขอรับผิดชอบด้วยเป็นอันขาด.”

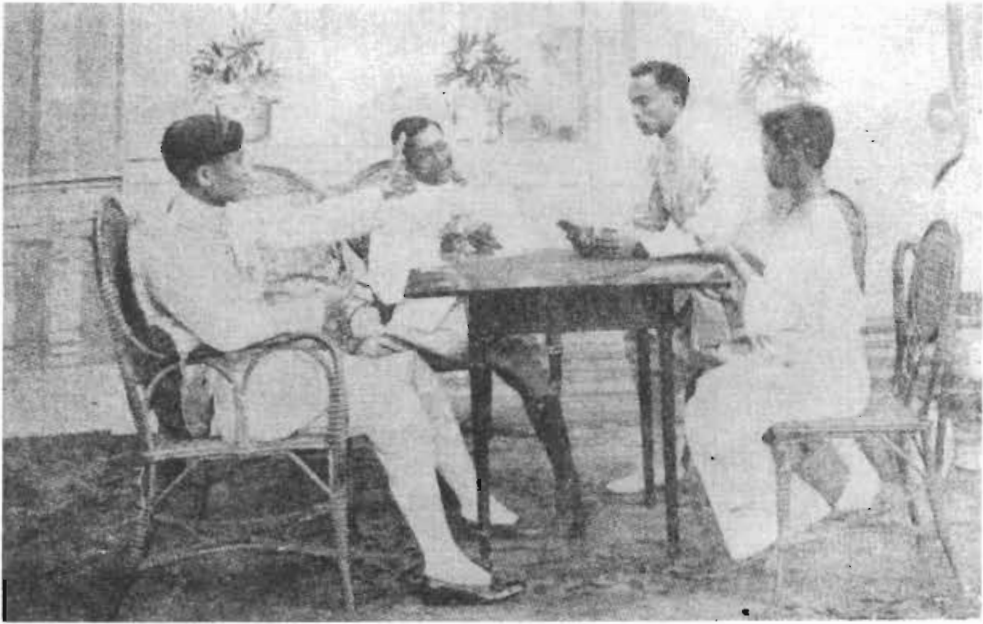
ลงพิมพ์ในดุสิตสมิต เล่ม ๗ ฉบับ ๗๘—๗๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๓.

นายจันมีชื่อ หุ้มแพร ยังไม่อยากจะมีครอบครัว เพราะเห็นชีวิตครอบครัว ไม่มีความสุข เช่นนางวิจิตให้สามีนั่งทำรถขณะที่ตนนั่งไปกับคนอื่น. หลวงกิริมย์ฤดีคุยให้นายจันฟังว่า ภรรยาของตนต้องตามใจตน เพราะได้พลาดทำเสียที่แก่ตนตั้งแต่ก่อนแต่งงาน. นางกิริมย์ฤดี ชื่อสร้อย บังเอิญได้ขึ้นเข่า ก็โกรธ, จะยอมให้สามีคุยอวดคนเช่นนั้นไม่ได้. ในที่สุดหลวงกิริมย์ ก็สารภาพความผิด.

ภาพนอกเวที

เรื่องนี้ ทรงพระราชนิพนธ์สำหรับ “อ่าน” ในหนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต, แต่ในที่สุด ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดงสำหรับ “ดู”.

นายจันมีชื่อ :- อ้าว! ทำไมโศก้าสองล่ะ?

ตัวละคร.

หลวงภิรมย์ฤดี
หลวงวิจิตต์อักษร
นายจันมีชื่อ หุ้มแพร
อ้ายแอ็ด
นางภิรมย์ฤดี
นางวิจิตต์อักษร

หลวงชิตภูบาล.
นายสนองราชบรรหาร.
นายจัน หุ้มแพร.
นายโต สุจริตกุล.
นางช่อม สุริโยตร.
นางสาวผิว จิตรกร.

หนังสือพิมพ์ คุณิตสมิต วิจารณ์ การแสดงบทนางวิจิตต์อักษรว่า :-

“ทำทำเป็นละครราวกับได้ดูละครชนิดอย่างที่ปากตลาด
เรียกว่า ละครร้องมาแล้วสักพันครั้ง. น่าชมจริงๆ.”

นายจันมีชื่อ กล่าวถึง ละครปรีโยทัย และการเดินร่าอย่างพิสดารของแม่รูปวิไล
ตัวละครในเรื่องงดการสมรส.

โพงพาง.

ละครพูด อังกี้เดี่ยว

ของ

ศรีอยุธยา.

ทรงพระราชนิพนธ์เสร็จเมื่อวันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๘. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ลงพิมพ์ในหนังสือ สมุทราสาร เล่ม ๑๗ ฉบับประจำเดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๘.

เป็นเรื่องแรกที่ได้ทรงพระราชดำริ จะให้คณะละครศรีอยุธยาเริ่มจัดการแสดง แบบให้ตัวละคร เป็น “ชายจริงหญิงแท้”

เรื่องเกิดขึ้นใน ร.ร.ล. พระนเรศวร ระหว่างที่มีเหตุการณ์ดังเกร็ด. นายพลเรือโท พระยาสมุทรโยธินจัดงานรื่นเริง โดยมีคุณหญิงสมุทรโยธิน ผู้เป็นภรรยาสาวของเจ้าคุณ และสายหยุดลูกสาวของเจ้าคุณมาช่วยในการรับแขกด้วย.

พระวิสูตรพานิช มาในงาน และพยายามสนทนาซักไซ้จะถามความลับของราชการทหาร, ซ้ำอยากได้หนังสือราชการที่อยู่ในลิ้นชักโต๊ะด้วย; พยายามขู่ ร.อ. หลวงเชษฐ์ชลธาร, นายธง, ว่ารู้ความลับของหลวงเชษฐ์, ซึ่งจะช่วยปิดไว้ ถ้าให้ขอยืมกุญแจไขลิ้นชัก. หลวงเชษฐ์โกรธถึงตรงเข้าปล้ำกัน. พระยาสมุทรเข้ามา หลวงเชษฐ์ถูกฟ้องว่า ขอบพอกันลับๆ กับคุณหญิง. พระยาสมุทร ทำโกรธ ปลอบให้พระวิสูตรได้ใจ. ขณะที่ใครๆ ไปหมด พระวิสูตรกับสหายชื่อนายประมุข มีนางกูร ช่วยกันจัดลิ้นชัก. แต่พระยาสมุทรวางยามทหารไว้แล้ว. เป็นการวางโพงพางให้ปลาเข้าลอบนั่นเอง.

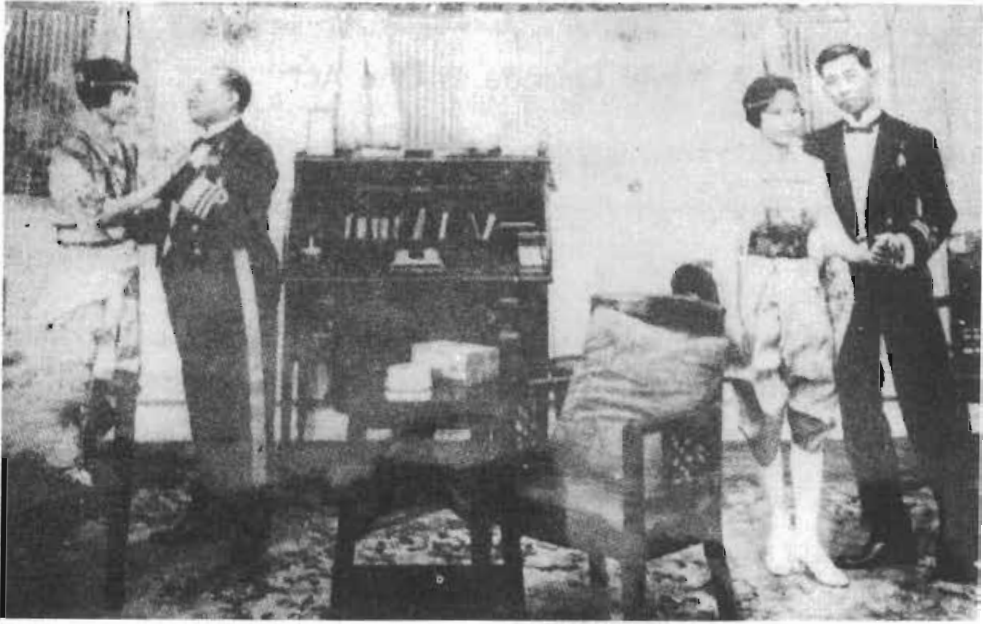
มีการแสดงครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๔๖๓
เมื่อ

๖-๗ พฤศจิกายน ที่กรุงเทพฯ.
๒๒ มกราคม ที่นครปฐม.

ดุสิตสมิต ลงข่าวว่า:-

“เมื่อวันที่ ๕ เดือนนี้ เป็นวันซ้อมแต่งตัว พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เสื่อป่าในกองเสนาหลวงรักษาพระองค์ และครอบครัวมาดู. ความกระหายอยากดูนั้น ทำให้เก้าอี้ไม่พอนั่ง หรือจะกล่าวให้ถูกแท้ ก็ต้องว่า หากจะขึ้นดูก็เกือบไม่มี.”

เจ้าคุณกับคุณหญิง.

หลวงเซียวกับสายหยุด.

ตัวละคร.

นายพลเรือโท พระยาสมุทโชนิน
 พระวิสูตรพานิช
 นายเรือเอก หลวงเซียวชลธาร
 นายประมุข มีนางกูร
 พันจ่าตรี เชี่ยว
 ทหารยาม
 คุณหญิงสมุทโชนิน
 นางสาวสายหยุด สมุททานนท์

ศรีอยุธยา.
 พระยาสุจริตธำรง.
 พระยาประสิทธิศุภการ.
 พระยานิรุทธเทวา.
 หม่อมหลวงปิ่น มาลากุล ฅ กรุงเทพฯ.
 หม่อมเจ้าดิศฐานุวัตติ.
 หม่อมเจ้าหญิงวัลลภาเทวี.
 หม่อมเจ้าหญิงลักขมีลาวัณ.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงจะโปรดชื่อ “สายหยุด” มาก, “สายหยุด” จึงเป็นนางเอกในเรื่อง ๑. ความดีมีไชย ๒. แก้วแก่น ๓. A good interpreter และ ๔. โพงพาง ซ้ำยังกล่าวถึงในเรื่อง เหลือแก้ว หรือ บ่วงมาร ด้วย.

พระวิสูตรพานิช ซ่อน มีบทบาทในเรื่อง “กลแตก” ด้วย.

The Net.

A Naval Episode in One Act

by

Sri Ayudhya.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแปลเรื่อง โฟงพาง ของพระองค์เป็นภาษาอังกฤษ เปลี่ยนฉากเรือรบหลวง พระนเรศวร เป็น เรือราชนาวีอังกฤษ ชื่อ H.M.S. Mountain Lion, ซึ่งจอดอยู่ในน่านน้ำแห่งใดแห่งหนึ่งของประเทศอังกฤษ.

ตัวละคร

Vice-Admiral Sir Charles
Fitzwarren K.C.B., R.N.

Flag-Lieutenant George Waters R.N.

Sir Julius Rodenstien.

Max Fischer.

Sergeant Green, R.M.L.I.

Sentry R.M.L.I.

Lady Fitzwarren.

Beatrice Fitzwarren.

ทรงแปลตรงมาก ทรงแก้เพียง๒แห่ง
คือ ฝืนเถื่อน แก้เป็นกิจการบ่อทอง และ
จับมือ เป็นจับมือ.

"So I spread my net for the gang,
and they swam right into it, as you
have seen."

ท่านพลเรือโท เซอร์ ชาร์ลส ฟิตซวอเรน
มีภรรยาสาวคือ เลดี้ ฟิตซวอเรน กับลูกสาว
ชื่อบีเอตริซ. ขณะนี้เรื่องสงครามกำลังกรุ่นๆ อยู่,
แต่กระนั้นท่านนายพลเรือ ก็จัดงานรื่นเริงบนเรือ
รบ, เชิญแขกมาในงาน. ในจำนวนแขกทั้งหลาย
มี เซอร์ จูเลียส โรเดนสไตน์ เป็นผู้ที่ไม่น่าไว้
วางใจ มาพูดจาพยายามจะล้วงเอาความลับ และ
ประสงค์จะขโมยเอกสารทางราชการในลับซึกได้
เขียนหนังสือ, ทั้งพวกของตนได้วางลู่ระเบิด
เวลาไว้ กำหนดให้ระเบิดเวลาเที่ยงคืน. ท่านนาย
พลทราบระแคะระคายจึงวางกับหรือโฟงพางให้
ศัตรูเข้ามาติด, ปล่อยให้ เซอร์ จูเลียส อยู่ตาม
ลำพัง เพื่อคบคิดกับ แมกซ์ ฟิชเชอร์ กระทำ
การร้าย. ในที่สุดก็จับตัวได้ เพราะท่านนายพล
ส่งยามให้มากุมไว้แล้ว. เรื่องต่างๆ ที่ เซอร์
จูเลียส พยายามแก้ตัวและใส่ความผู้อื่นก็เป็นอัน
ตกไปทั้งสิ้น.

นามแฝงพระราชทาน.

ตั้งแต่คนไทยมีนามสกุลกันแพร่หลายพอสมควรแล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เริ่มพระราชทานนามแฝงให้แก่ผู้แสดงละครพระราชนิพนธ์. นามแฝงพระราชทานนี้ ส่วนใหญ่มีความหมายเช่นเดียวกับนามจริง ทั้งนามต้นและนามสกุล. บางที่นามต้นเป็นนามที่เรียกเล่นกันอยู่แล้ว เช่น:-

๑. นายเจิม เผ่าเผือก [จมีนมานิตยันเรศวร์ (เฉลิม เสวตนันท์).]
๒. นายเหมือน ชอบแต่ง [พระอภิรักษ์ราชฤทธิ์ (พ้อง รจนานนท์).]
๓. น.ส. ดวง ผิวงาม [ม.จ. หญิงศรีสอางค์นฤมล วรวรรณ (ท่านหญิงดวง).]

แต่บางทีก็แปลไม่ได้ตรงๆ หรือแปลยาก เช่น:-

๔. นายใจจืด บุณยาศรัย [เจ้าพระยารามราฆพ (ม.ล. เพ็ญ พึ่งบุญ).]

ต่อไปนี้เป็นนามแฝงพระราชทาน เสนอมาให้ท่านผู้อ่านลองคิดดูว่าเป็นนามแฝงของผู้ใด. (เสนอมาตามบุญตามกรรม).

๕. นายแนบ ท่องทะเล	๖. นายเพ็ญ จันท์แจ่ม	๗. น.ส. มลิ ทองมา
๘. นางงาม ฌ อยุธา	๘. นายหัตถ์ ดาวฤกษ์	๑๐. นายเรียก ทหารสิงห์
๑๑. นายผะอับ ช่อตรง	๑๒. น.ส. วาร วันมงคล	๑๓. นายพันธุ มหาดุล
๑๔. นายเส้น ทหารช้าง	๑๕. นายหรรุ ผิวงาม	๑๖. นายเกื้อ บุณยาศรัย
๑๗. นายแซม ม่วงดำ	๑๘. นายช่าง รอบรู้	๑๘. นางพร จันท์แจ่ม
๒๐. นางทองมา ช่อตรง	๒๑. นายทอง ช่างมุกด์	๒๒. นายทรง เดินหน
๒๓. น.ส. นวี ช่างเขียน	๒๔. นายเปี้ย พิวรุช	๒๕. นายต่อ ท่องทะเล
๒๖. นายสัน ช่างพลาย	๒๗. นายลักษณ บุณยาศรัย	๒๘. นางกุหลาบ ผิวงาม
๒๙. นายน้อยสอาด ช่อตรง	๓๐. น.ส. เรือ พันธุ์ภู	๓๑. นางฉลาด ฌ อยุธา
๓๒. นายร่ม สว่างนาน	๓๓. นายยัง ชายหนุ่ม	๓๔. นายโสณ รุ่งลึก
๓๕. นายซ่ง ผิวงาม	๓๖. นายเข็ม หมวกเจ้า	๓๗. น.ส. ขวัญ ดาวฤกษ์
๓๘. นายเขื่อง ช่อตรง	๓๘. นายปั้น มีใจ	๔๐. นางเขียว ตะวันเหนือ
๔๑. นายเอียด เพื่อนแก้ว	๔๒. นายเจิม เพิ่มลาก	๔๓. นายแจ้ง วิฆางาม
๔๔. นายเต็ม เข็มแจ่ม	๔๕. นายเขียน วิฆางาม	๔๖. นายตึก ผิวงาม.

William Shakespeare แต่งเรื่องนี้ ให้ชื่อว่า "As You Like It", และนำออกแสดงใน
ราว พ.ศ. ๒๑๔๒. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเรียกชื่อว่า:—

ตามใจท่าน.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เริ่มทรงพระราชนิพนธ์ตั้งแต่วันที่ ๒๑ กันยายน
พ.ศ. ๒๔๖๑. ที่พระที่นั่งเวหาสน์จำรูญ พระราชวังบางปะอิน, ขณะที่แพทย์หลวงได้ทุตเกล้า ๆ
ถวายคำแนะนำให้ทรงผ่อนพระอิริยาบถ หลังจากที่ได้ทรงพระประชวร.

พระเจ้าพี่ยาเธอกรมหลวงปราจีนกิตติบดี, ราชเลขาธิการ, ได้กราบ
บังคมทูลแนะนำให้ทรงพระราชนิพนธ์ แปรต่อจากเรื่องเวนิสวานิช.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์แปลจบปลายองค์ที่ ๓
ภายในเวลาประมาณ ๑ เดือน. ต่อจากนั้นมีพระราชภารกิจมาก จึงได้ทรงพระราชนิพนธ์แปล
ได้ที่ละเล็กละน้อย, จนกระทั่ง พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงปราจีนกิตติบดี ได้สิ้นพระชนม์
เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๖๒, ซึ่งตามพระราชบันทึก:—

“ทำให้ข้าพเจ้าเศร้าใจจนจับหนังสือเรื่องนี้เข้าอีกไม่ได้เป็นเวลานาน.”

ในที่สุดได้ทรงพระราชนิพนธ์แปลเสร็จเมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๔.

พระราชนิพนธ์ คำนำ เรื่องตามใจท่าน มีสาระสำคัญอันควรพิมพ์ไว้ดังต่อไปนี้:—

เรื่อง เวนิสวานิช นั้นก็เป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าได้รู้สักรู้เคยอยู่แล้ว
แปลชามาก, แต่เรื่อง ตามใจท่าน นี้รู้สักรู้ว่ายากยิ่งขึ้นอีก,
เพราะเต็มไปด้วยโวหารอย่างจินตคติยุโรป ซึ่งหากแปล
เทียบเคียงให้ตรงชากในภาษาไทย.....เต็มไปด้วยถ้อยคำที่
ไพเราะและโวหารกล้า ๆ.....”

ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราช
นิพนธ์เรื่องนี้พระราชทานเจ้าพระยามรราช, ในวาระการทำบุญอายุครบ ๖๐ ปีบริบูรณ์. ใน
โอกาสนั้นได้มีพระราชบันทึกคำนำพิเศษ ตอนหนึ่งมีข้อความดังนี้:—

“เรื่อง ตามใจท่าน ได้ส่งไปเรียงพิมพ์และค่อย ๆ ตรวจ
แก้ไขอย่างละเอียด, ยังหาได้ทันออกจำหน่ายแก่สาธารณชน
ไม่. ข้าพเจ้าเห็นว่าเรื่องละครนี้เป็นหนังสือที่สมควรเจ้าพระยา
มรราชจะแจกได้ในงานทำบุญอายุ เพราะเป็นเรื่องที่ประกอบ
ด้วยภูมิธรรมอันควรรำพึง, เช่นความสันโดษพอใจในสิ่งซึ่งตน
มีอยู่แล้ว, ความภักดีต่อเจ้านายแม่ในเมื่อตกยาก, ความเมตตา
กรุณาต่อผู้มีอุปการคุณแม่เมื่อผู้นั้นเป็นเพียงคนใช้, และความ
อดทนต่อเคราะห์ร้าย เป็นต้น.”

เฟรเดอริก ได้เป็นเจ้าครองนคร เพราะได้แย่งชิงราชสมบัติจากพระเชษฐา นครเทศ
พระเชษฐาไปอยู่ ณ ดงอาร์เดิน. แต่พระธิดาชื่อ รอสเซลินด์ ไม่ได้ไปด้วย เพราะรักใคร่กับ
เซเลบ พระธิดาของเจ้าครองนครองค์ใหม่. วันหนึ่งมีมวขปล้ำ ออร์ลันโด ชนชนกมวขปล้ำ
ของเจ้าครองนคร. เจ้าครองนคร ไม่พอพระทัย จึงขับไล่ออร์ลันโด. ความปรากฏว่า รอส-
เซลินด์พอใจในตัวออร์ลันโดมาก เจ้าครองนครจึงขับไล่อีกคนหนึ่ง. รอสเซลินด์ ปลอมตัวเป็น
ชายหนีไปกับเซเลบ. ต่อจากนั้นเจ้าครองนครขับไล่โอลิเวอร์ พี่ชายออร์ลันโดไปอีกเป็นคน
ที่สาม, และทุก ๆ คนก็ไปพบกันในดงอาร์เดิน มีประสมการณ์ต่าง ๆ.

เนื้อเรื่อง เรื่อง ตามใจท่าน นั้น ไม่มีความสำคัญมากนัก. ส่วนสำคัญคือปรัชญาของเชกสเปียร์ และกระบวนกลอนของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, ท่านผู้อ่านน่าจะได้เปรียบเทียบกับดู และดูว่า ต้นฉบับภาษาอังกฤษนั้นแปลยากเพียงใด และทรงพระราชนิพนธ์แปลได้ความใกล้ชิดเพียงใด ดังต่อไปนี้:-

Act 2 Scene 1 Now, my co-mates and brothers in exile,
Hath not old custom made this life more sweet
Than that of painted pomp? Are not these woods
More free from peril than the envious court?
Here feel we but the penalty of Adam,
The seasons' difference;
etc.

And this our life exempt from public haunt
Finds tongues in trees, books in the running brooks,
Sermons in stones and good in every thing.
I would not change it.

Act 2 Scene 5 Under the greenwood tree
Who loves to lie with me,
And turn his merry note
Unto the sweet bird's throat,
Come hither, come hither, come hither:
Here shall he see
No enemy
But winter and rough weather.

องกัที่ ๒ ตอนที่ ๑.

คู่ออนสหายเรารู้เพื่อนยาก

จากนครเคหาสโมสร,
เมื่อเรอยู่คั่นแล้วในแนวคอน
ไม่เป็นสุขกว่าก่อนหรือฉันใด ?
อันดงนี้มีภัยขั้ประลัษณ์
น้อยกว่าราชสำนักหรือหาไม่ ?
ในท่นไม่มีทุกขั้อย่างใด
นอกจากเปลี่ยนเปลื่องในฤตุกาล;

ฯลฯ

และฐานะของเราที่นี้ไซร้
ก็ย่นเสี่ยงท่งใจในรุกขะพรรณ,
อื่กแลเห็นคติในศิลา
เราไม่อยากเคล็อนไคลจากไพร่สาณทั้.

ซึ่งท่างไคลผู้คนเท้ชวยผยผัน,
อ่านเห็นภาพยั้กลอนสรรพ์ในลำธาร,
ทุกทุกสิ่งโสภานักหนาท่าน.

องกัที่ ๒ ตอนที่ ๕.

ได้สุ่มทุมพุ่มไม้ใบสตอน

เชญมานอนเล่นบั้งข้างดิฉัน,
และสงัเสี่ยงตำเนียงเสนาะกรรณ
ร้องประชันบ็ฤษที่เรี่ยงราย,
เชญมาท่น
ไม่มีคนร้าย,
มีเพียงพระพาย
พัดพร่นอุรา.

Act. 2 Scene 7

All the world's a stage,

And all the men and women merely players :
They have their exits and their entrances ;
And one man in his time plays many parts,
His acts being seven ages. At first the infant,
Mewling and puking in the nurse's arms.
Then the whining school-boy, with his satchel
And shining morning face, creeping like snail
Unwillingly to school.

Act. 2 Scene 7

Blow, blow, thou winter wind,
Thou art not so unkind
As man's ingratitude ;
Thy tooth is not so keen,
Because thou art not seen,
Although thy breath be rude.

Heigh-ho ! sing, heigh-ho ! unto the green holly :
Most friendship is feigning, most loving mere folly :
Then, heigh-ho, the holly !
This life is most jolly.

Act. 5 Scene 3

It was a lover and his lass,
With a hey, and a ho, and a hey nonino,
That o'er the green corn-field did pass
In the spring time, the only pretty ring time,
When birds do sing, hey ding a ding, ding :
Sweet lovers love the spring.

องก์ที่ ๒ ตอนที่ ๗.

ทั้งโลกเปรียบเหมือนโรงละครใหญ่,
ชายหญิงไซ้เปรียบตัวละครนั้น :
ต่างมียามเข้าออกอยู่เหมือนกัน ;
คนหนึ่งนั้นยอมเล่นตัวนานา ,
คือแบ่งเป็นเจ็ดปางอย่างไซ้ไซ้.
หนึ่งถูกอ่อนนอนให้อยู่จำจำ
ในวงแขนที่เลียงกล่อมเกลียงมา,
จนกว่าจะสามารถอาจเลี้ยงตน.
สองก็เกิดขึ้นก็เรียนแรกเขียนอ่าน
จื้อข้ามผ่านไปพลาทางพรำบ่น,
หน้าแลลัมแจ่มปานพระสุริน,
ไปโรงเรียนชอบกลราวหอยคลาน.

องก์ที่ ๒ ตอนที่ ๗.

อัลมหนาวพัดอ้าวไม่ร้ายสู้
ความชว้อกะศัญญูของคนได้ ;
ถึงพัดต้องกายเย็นไม่เป็นไร
เพราะมิได้เคยเห็นเป็นเพื่อนกัน.
ไอ้เจ้าพุ่มพฤษาสง่าศรี ,
ในโลกนี้สหายไม่มีที่จริงใจ ;
กลุ่มหลงพะวงไข
รักหน้าชคล้ายไป
อย่าได้เป็นห่วงอีกเลยเอย.

องก์ที่ ๕ ตอนที่ ๓.

ชายหนุ่มกับนารี	ที่ร่วมรักสมักสม	(ฮ้าฮั)
เดินพลาทางชวนชม	สาลีชุ่มชุ่มสี่ ๆ	(เห)
แสนงามยามวสันต์	อันเป็นยามนำยินดี	(ฮ้าฮั)
นกร้องก้องพงพี	คู่รักรินชื่นวสันต์ ๆ	(เห)

กุศโลบาย.

ละครพูด ๓ องก์
ของ
ศรีอยุธยา.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์แปลจากเรื่อง
A Royal Family ของ Robert Marshall.

ทรงพระราชนิพนธ์แปลเรื่อง ตามใจท่าน จบเมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๔
ต่อมาอีก ๒ วัน ก็เริ่มทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “กุศโลบาย” ทรงพระราชนิพนธ์จบเมื่อวันที่
๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๔.

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัด
แสดงเป็นครั้งแรก ที่โรงโขนหลวง สวน
มิสกวัน เมื่อวันที่ ๒๔-๒๕ พฤศจิกายน
๒๔๖๔.

สมาคมนักเรียนเก่าโรงเรียนราชินีจัด
แสดงหน้าพระที่นั่ง พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว ณ โรงละครกรมศิลปากร เมื่อ
วันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๓.

สโมสรละครสมัครเล่น จัดแสดง
หน้าพระที่นั่ง ที่ห้องประชุมวัฒนธรรม
เก็บเงินทูลเกล้าฯ ถวาย เพื่อมูลนิธิช่วย
คนตาบอด เมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์
พ.ศ. ๒๕๐๓.

ณ วังหลวง กรุงคารอน, นครหลวงของรัฐ
อาร์เคเซีย, พระราชาและคณะเสนาบดี กำลัง
เคื้อคร้อัน ว่ามีเรื่องราวทางชายแดน, อาจเป็น
ชนวนให้เกิดสงครามกับรัฐ กูร์ลันด์. ประชาชน
ทั้งสองประเทศกำลังกระหายสงคราม. ทางฝ่าย
อาร์เคเซีย นั้น จะรบพุ่งไม่ได้แน่นอน. วิธี
ระงับเรื่องพิพาทมีอยู่ทางเดียวคือ ให้พระบุตร
เจ้าหญิงแอนเจลา ได้อภิเษกสมรสกับเจ้าชาย
วิกเตอร์ รัชทายาทแห่งรัฐกูร์ลันด์. ทางฝ่ายรัฐ
กูร์ลันด์ก็มีความเห็นสอดคล้องด้วย. ข้อลำบาก
คือ เจ้าหญิงแอนเจลา ยังไม่เคยพบเจ้าชายวิก-
เตอร์ และไม่ยอมแต่งงานด้วย เพราะได้รับการ
ศึกษาแล้ว; “ไม่ยอมแต่งงานเพื่อประโยชน์ทาง
ภูมิศาสตร์”. การ์ดินัล กะซาโน จึงมีกุศโลบาย
ขอให้แปรพระราชฐานไปยังวังฤดูร้อน คัสตัน
ตรา, แล้วให้เจ้าชายวิกเตอร์ ปลอมตัวไปที่นั่น
เพื่อเจ้าหญิงจะได้พบ. และเจ้าหญิงก็ได้พบจริง,
หลังจากนั้นเรื่องก็เรียบร้อย.

“ความรักเหมือนเด็กชน อาจจะตัดช่อย่องเข้าสู่เรือน
 แต่ถ้าเปิดประตูและกวักเรียกให้เข้าไปได้ ๆ ก็มักจะวังหน่.”

เมื่อสมาคมนักเรียนเก่าโรงเรียนราชินี จัดแสดง ใน พ.ศ. ๒๔๕๓ นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินี เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรทั้งสองพระองค์, เป็นการเสด็จพระราชดำเนินไปในงานการกุศลครั้งแรก หลังจากการพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส, และการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก.

เมื่อสโมสรละครสมัครเล่นจัดแสดง ใน พ.ศ. ๒๕๐๓ นั้น มีผู้เกี่ยวข้องได้ร่วมแสดงเป็นตัวละคร จำนวนมาก เช่น พล.อ.อ. ทวี จุลทรัพย์ และนาย Leonard Unger.

นาย Leonard Unger แสดงเป็น มิสเตอร์ แวนเดอร์ไติก จิว คอบบี้ อัครราชทูตอเมริกัน, ตั้งแต่ตนเองยังมีได้ดำรงตำแหน่ง เอกอัครราชทูตอเมริกัน ประจำประเทศไทย.

คู่หน้า	เจ้าหญิงแอนเจลา	อมรา อัสวานนท์	แสดง
	เจ้าชายวิกเตอร์	พล. อ.อ. ทวี จุลทรัพย์	”
ชายหลัง	เกานต์ เวเร็นสะ	พระมหามนตรีศรีอภิศัมมุห	”
ขวาหลัง	ราชินีพันปีหลวง	วิมลมา บุรานนท์	”

การแสดงครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๔ สมเป็นเรื่อง "A Royal Family" จริง, ดังจะ
เห็นได้จากสำเนาลายพระราชหัตถ์ต่อไปนี้:-

ทวีต

หลวงสิทธี ๗, หน้าแห่งอัมเคอช็ททอพวงษ์หรือตุ๊กท
 เจ้าชายชาร์ลส์
 เจ้าชายวีกตอร์
 ดยุกแห่งเบรสวิคฮอน
 เคานต์เวโรนีส
 บารอนไวลเดนเฮิน
 คาร์ลในลึคาลาใหม่
 ยาดาหลวง อิมเสลิม
 ดรรชนีทูตอังกษ
 ดรรชนีทูตออสเตรีย
 ราชองค์รักษ์ที่ ๑
 ราชองค์รักษ์ที่ ๒
 ราชองค์รักษ์ที่ ๓
 สิบหมื่นพันหมื่น
 มีหน้าตาสี

หลวงสุทธี สุนทรกุล
 หม่อมเจ้าวิมลวรางคณา
 ทพ.อนันตวิเทศ
 กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ
 หม่อมเจ้าอรุณโกศล
 ศรีอุบล
 หม่อมเจ้าพิบูลย์
 หม่อมเจ้าวิมลวรางคณา
 หลวงอำมรรตวิเทศ
 ทพ.สุวิทย์
 หม่อมเจ้าพิบูลย์
 หม่อมเจ้าวิมลวรางคณา
 หม่อมเจ้าวิมลวรางคณา
 หม่อมเจ้าวิมลวรางคณา

ทพ.อนันตวิเทศ
 ทพ.อนันตวิเทศ
 เจ้าหญิงแอนนา
 เจ้าหญิงชาร์ลอตต์

หม่อมเจ้าวิมลวรางคณา
 หม่อมเจ้าวิมลวรางคณา
 ทพ.อนันตวิเทศ
 หม่อมเจ้าวิมลวรางคณา

ผู้แสดง แสดงได้ตามที่ได้ทรงกำหนดไว้ทุกคน, เว้นแต่รายที่ ๑๓ เสด็จไปต่างประเทศ ม.จ. ดิศานุวัติ ทรงแสดงแทน.

ผู้แสดงรายที่ ๑๓ มีอายุน้อยที่สุดคือเพียง ๑๖ ปี แต่แสดงบทพระราชินีพันปี หลวงได้แนบเนียนที่สุด.

ในสูจิบัตร ผู้แสดงใช้นามแฝง ทั้งหมด.

การแสดงครั้งแรกนี้ เก็บเงินบำรุงสื่อบ้างได้ ๑๑,๔๗๐ บาท.

ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ต่อไปนี้:-

ให้ผู้เรียบเรียงหนังสือเป็นผู้กำกับเวที.

ซ้อมในคืนวันที่ ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘ พฤศจิกายน.

เพลงสรรเสริญพระบารมีของชาวอาร์เคเซียนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้ทำนองเพลงในมหาอุปรากร ออิด้า (Aida) ของ แวร์ดี (Verdi).

วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ไม่มีการซ้อม. เสด็จพระราชดำเนินไปยัง โรงโขนหลวงมิสกวัน เพื่อทอดพระเนตร การจัดเวทีและการเขียนฉาก.

ซ้อมใหญ่ในคืนวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน, ให้นักเรียนนายร้อยมาดู.

จัดแสดงจริง ตั้งแต่วันที่ ๒๔ ถึงวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน, รวม ๒ วัน, แบ่งโควตาให้กระทรวงทบวงกรมต่างๆ เป็นกั้นๆ ไป.

พ่อกำ กหบดี รวมทั้งชาวต่างประเทศได้ ๒ กั้น เต็มๆ.

กั้นสุดท้ายมีเจ้านายและข้าราชการฝ่ายใน คณะโรงเรียนราชินี และครูโรงเรียนต่างๆ.

เริ่มแสดงเวลา ๕.๐๐ ล.ท. ตรงทุกกั้น.

หนังสือพิมพ์ “ดุสิตสมิต” รายงานว่า “มีคนดูเต็มโรงทุกกั้น”.

ท่านศรีอยุธยา.

เสื่อเถา.

ละครพูด ๔ องก์

ของ

ศรีอยุธยา.

ทรงพระราชนิพนธ์แปลจากเรื่องภาษาอังกฤษ ชื่อ "Grumpy" ของ ฮอรัซ ฮอดจิส และ ต. วินนี่ เพอร์ซีวัล (Horace Hodges & T.W. Percyval). เริ่มทรงพระราชนิพนธ์ เมื่อ ๑๘ มีนาคม ๒๔๖๔ จบเมื่อ ๑๑ เมษายน ๒๔๖๕.

ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดงครั้งแรกที่พระราชวังสนามจันทร์ เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๔๖๕ เก็บเงินชอปปนให้เสื่อป่า.

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดงครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๕-๑๐-๑๑ ธันวาคม ๒๔๖๕ เก็บเงินบำรุงโรงเรียนราชินี.

นายแก้ว ณ อยุธยา แสดงเป็นพระยาอรรดประกาศกรณีย์ (ข้าราชการบำนาญ).

หนังสือพิมพ์ดุสิตสมิต กล่าวว่า "ผมชาวสนธิ หนังสือเขว เป็นคนแก่สมวัย".

นางงาม ณ อยุธยา แสดงเป็นอินทราดุลยวัณน์, หลานสาวของพระยาอรรดประกาศฯ.

เรื่องนี้ทำให้ผู้เรียบเรียง คิดถึงนักสืบ James Wilson ในเรื่อง ทรัพย์สินไข่มุกด์.

พระยาอรรดประกาศกรณีย์ ข้าราชการบำนาญ เกษเป็นอธิบดีกรมอัยการ, อายุมาก, หลงลืมในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ, อยู่กับบ้านเงียบ ๆ กับหลานปู่ คือ นางสาวอินทรา, ที่สมุทราปราการ. ขณะนี้เชิญพ่อค้าหนุ่มชื่อนายแจ่ม จารูวาท มากังอยู่ด้วย. ตอนกลางคืนวันนั้น นายจ่านง เหมะกมล หลานตาของพระยาอรรดฯ กลับมาจากอินเดีย, (โดยผู้จัดการบริษัทที่อินเดียให้นำสร้อยคอไข่มุกด์ที่มีค่า มาให้ผู้จัดการบริษัทฯ ที่กรุงเทพฯ), มาอาศัยอยู่บ้านคุณตาชั่วคราวหนึ่ง. แต่เกิดเรื่อง, มีผู้ร้ายเข้ามาปลุกปล้ำนายจ่านง ทำร้ายร่างกายจนสลบ แล้วไข่มุกด์สร้อยคอไข่มุกด์นั้นไป. พระยาอรรดประกาศกรณีย์ ผู้มีฉายานามว่า เสื่อเถา จึงลงมือสืบสวนหาตัวผู้ร้ายและของกลาง. สงสัยนายแจ่ม จารูวาท และได้ตามไปจนถึงกรุงเทพฯ. หลักฐานที่จะใช้เป็นพยานสำคัญคือ ดอกพุดฝรั่ง ซึ่งมีผมสตรีพันอยู่ที่ก้านด้วย. แต่ดอกพุดฝรั่งดอกนั้นก็ผ่านมือบุคคลไปหลายมือ จนในที่สุดก็ถึงมือ "เสื่อเถา".

หาเมียให้ผัว.

ละครพูดฉบับ ๓ องก์.

ของ
ศรีอยุธยา.

๒๔๖๔.

ทรงพระราชนิพนธ์แปลจากบทละครภาษาอังกฤษ ชื่อ "Her Husband's Wife"
ของ เอ.อี. ทอมัส (A.E. Thomas).

เรื่อง "หาเมียให้ผัว" นี้ มีลักษณะคล้ายพระราชนิพนธ์ หาโล่ห์และบทละครพูดภาษา
ฝรั่งเศส เรื่อง Le Malade Imaginaire ของ โมลิเอร์ (Molière) ปนกัน.

ในเรื่องนี้มีผู้กล่าวถึง ม้าแข่ง ลมุดสีดำ
ของ "เจ้าคุณราม".

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดง
ครั้งแรกที่พระราชวังสนามจันทร์ เมื่อวันที่
๒๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๔.

"นายแก้ว ฌอยุธยา" เป็นหลวงวิสุทธิต
ทรัพย์.

"นายใจจอด บุญยาศัย" เป็นลุงจอน.

"นายลักษณะ บุญยาศัย" เป็นนายฉัตร.

"นางงาม ฌอยุธยา" แสดงเรื่องนี้เป็น
ครั้งแรก เป็นตัวนางวิสุทธิตทรัพย์.

การแสดงครั้งนี้เก็บเงินบำรุงเสือป่า.

สโมสรละครสมัครเล่นจัดแสดงให้สมาคมสตรีอาสาสมัครหารายได้บำรุงสมาคม เมื่อ
วันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๗ ทางวิทยุโทรทัศน์ ช่อง ๗.

หาเมียให้ผัว

เมื่อได้จัดแสดงทางวิทยุโทรทัศน์เป็นผลสำเร็จอย่างงดงามแล้ว คณะละครสมัครเล่น จึงได้จัดแสดงบนเวที ที่ห้องประชุมวัฒนธรรมเดิม สนามเสือป่า เมื่อวันที่เสาร์ที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๑๗ และวันอาทิตย์ที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๑๗ ด้วยความร่วมมือของสมาคมสตรีอาสาสมัครแห่งประเทศไทย.

รายได้ในการแสดงครั้งนี้ จัดทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายสมทบทุนมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ในพระบรมราชูปถัมภ์.

เมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๑๗ สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาฯ เสด็จทอดพระเนตร.

๑. รับประทานชาอยู่เสมอๆ เจ้าค่ะ.

๒. ขอโทษเดะนะคะลุงที่ฉันออกมาช้าไป.

๓. หล่อนก็คงจะปรองดองกับคุณหลวงได้.

๔. คุณหลวงใจดีมาก ทำไมเราจะชอบกันไม่ได้.

๕. จริงๆ นะคะ คุณหลวงละก็ช่างพูดเหลือเกิน.

หาเมียให้พ่อ

รายนามผู้แสดง

นางวิสุทธิทรัพย์ (ฉันทนา)

อุรา จูรีเกษ.

หลวงวิสุทธิทรัพย์ (สามีของฉันทนา)

จามร โชติกเสถียร.

นายจอน พินทุนนท์ (ลุงของฉันทนา)

คุสิต พานิชพัฒน์.

นายฉัตร พินทุนนท์ (พี่ชายของฉันทนา)

พ.อ. สุพันธ์ โรจนวิภาต.

น.ส. มลิ เลขานนท์ (เพื่อนของฉันทนา)

วีณา วีระสัมพันธ์.

นางหุ่น (คนใช้ของฉันทนา)

ดวงเดือน สิริยาชน.

นางพยาบาลของฉันทนา

คุณหญิงบุญเดือน เกียรติราชู.

สถานที่

เจดีย์ใหญ่ในเรือนหลวงวิสุทธิทรัพย์,

กรุงเทพฯ ฯ

๖. แม่ฉันทน์ คุณมลินี่ดีมาก.

๑๐. ชื่นใจ.

๕. คีมาก ลุงพลอยยินดีด้วย.

๘. ระวังตัวเดอะ-แก-แก-อ้ายฮันต์ผู้หญิง.

๗. นีอะไรกัน? ขอรู้น้อยได้ไหม?

พระห็นอากาศ

เรื่อง พระห็นอากาศ นี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ไว้เป็นความเรียงร้อยแก้ว เพื่อให้ตัวละครพูดและร้องเอง. ชื่อตัวละครและสถานที่ ฯลฯ ในเรื่อง ได้มาจากศัพท์ อักษรวิธี เป็นส่วนใหญ่.

ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าราชการกรมมหรสพ จัดแสดงเป็นลิเก ถวายทอดพระเนตร ๒ คืนติดต่อกันคือ คืนวันที่ ๒ และ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๕, ณ ค่ายหลวงหาดเจ้าสำราญ.

พระห็นอากาศ ไปเรียนศิลปศาสตร์อยู่กับพระฤๅษีโคมูตร์, มีอายุได้คู่เป็นพี่เลี้ยงอยู่ด้วย. มีความคิดถึงบ้านเมือง จึงชวนกันไปลาพระอาจารย์. พระอาจารย์จึงให้มะอบวิเศษมา. ท้าวการันต์มีความโลก ใครจะชิงมะอบนั้นไป จึงออกอุบายต่าง ๆ เช่น ให้ไปปราบยักษ์บ้าง วางยาเบื่อในสุราบ้าง แต่ไม่เกิดผล. ในที่สุดก็จับตัวพระห็นอากาศกับไต้ก๋งไปขัง แต่ทั้งสองก็หนีไปได้. พระห็นอากาศได้พบนางวิสัยชนี, ธิดาท้าวการันต์, ก็รักใคร่ จึงออกอุบายให้อัยไต้ก๋งสวมรูปพี่สาวมาตีเมือง. พระห็นอากาศปราบได้, ท้าวการันต์จึงจำต้องยกพระราชธิดาให้. พระห็นอากาศเดินทางไปกับนางวิสัยชนีในกลางป่า; มียักษ์ตนหนึ่งชื่อ นิคะหิต มาลักนางวิสัยชนีไป, แต่ทำอะไรนางมิได้ เพราะนางมีเวทมนต์กันตัวอยู่. นิคะหิตจึงสถาปนา ถ้าใครมาจับพระห็นอากาศ ก็ให้พระห็นอากาศล้นนางเสีย. พระห็นอากาศเข้าเมืองของท้าวยมกไปยกธนูได้. ไม่มีเอกกุมารชอบใจ จึงเข้าจับพระห็นอากาศ, แต่ในที่สุดอัยไต้ก๋งก็มาช่วยแก้ไขได้.

นามในเรื่อง

พระห็นอากาศ	(นายโรง).
อัยไต้ก๋ง	(พี่เลี้ยง).
พระโคมูตร์	(ฤๅษี).
ท้าวทะฆาฏ	(เมือง).
ท้าวการันต์	(ผู้ครองนคร).
นางวิสัยชนี	(นางเอก).
ยะติภังค์	(นายผี).
ฟองมัน	(ม้า).
อุทาน	(เมือง).
สัจญะประกาศ	(โอรส).
มูลบท	(เมือง).
นิคะหิต	(ยักษ์).
ท้าวยมก	(ผู้ครองนคร).
ไวพจน์	(เมือง).
ยมกา	(พระบุตร).
ไม้เอก	(กุมาร).

นางอุปโกศา.

เรื่อง นางอุปโกศา นี้ เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เป็นความเรียงร้อยแก้ว, เพื่อให้ตัวละครพูดและร้องเอง.

ในหนังสือสังเขปพระราชประวัติและพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ของนายสงวน อึ้งคง มีชื่อเรื่อง พระอุปโกศา อยู่ในบัญชีพระราชนิพนธ์บทละครด้วย.

ข้าพเจ้าผู้เรียบเรียง หาดต้นฉบับยังไม่พบ แต่พระอุปโกศาเป็นหญิง ควรเป็นนางข้าพเจ้าจึงขอเรียกชื่อเรื่องว่า นางอุปโกศา.

นางอุปโกศา สมรสกับวรจ อยู่น่าเป็นสุขที่ป่าภูลือคร. วันหนึ่งมหาดเล็กของเจ้านคร, ราชปุโรหิต, และทัณฑบาตี เห็นนางขณะจะไปอาบน้ำ ก็มีความรัก. ต่างพยายามลุดคร่าทั้งนาง ต่างวาระกัน. นางบอกให้ไปหาที่บ้านในยามต้น, ยามสองและยามสาม ของคืนวันสันตภัส. ขัตฤกษ์ ตามลำดับ. แล้วนางบอกคนใช้ให้ไปนัดพาณิชย์ หิรัญคูปต์มาในยามสี่. คืนวันนั้นนั้น สามี่ของนางไม่อยู่, มหาดเล็กมาตามนัดก่อน นางจึงให้สาวใช้จัดการส่งตัวเข้าอาบน้ำ เปลี่ยนผ้า ให้นุ่งผ้าขี้ริ้ว ทาเขม่า, จนราชปุโรหิตมา ก็ส่งตัวมหาดเล็กเข้าไปแอบในหีบและทำเช่นเดียวกันกับราชปุโรหิต และทัณฑบาตี, เข้าไปอยู่ในหีบทั้งสามคน. ส่วนพาณิชย์นั้น พอมาถึงก็พูดถึงเงินที่สามี่ของนางฝากไว้ ถ้านางให้ความรัก จะนำเงินนั้นมาคืนให้, แล้วก็ถูกส่งตัวเข้าไปอาบน้ำทาเขม่า แล้วส่งกลับบ้าน เพราะขณะนั้นสว่างแล้ว. ในตอนเช้านางอุปโกศาไปเผ้าทั่ววันทั้ง เพื่อห้องร้องเกี่ยวกับเงินของสามี่ พาณิชย์หิรัญคูปต์ ปฏิเสธ นางอุปโกศา จึงอ้างคนในหีบเป็นพยาน.

(ย่อจากเรื่องในกถาสาริตสาคร.)

นายมนตรี ตราโมท ขึ้นขั้นว่า กรมมหรสพเคยจัดแสดง และสามารถเล่าเรื่องได้ด้วย.

เข้าใจว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์จากเรื่อง ในหนังสือ “กถาสาริตสาคร” ของอินเดย์โบราณ, ซึ่งกล่าวถึง นางอุปโกศา เป็นสุดาของอุปวราช, คล้ายอาวราชของกามเทพ,

“พักตร์ผ่องเพียงจันทร์เพ็ญ
งามเนตรเช่นนี้ลอบลวรรณ
กรอ่อนฉันทายประทุมชาติ,”

ความงาม คือ พระลักษมีที่สอง.

โรเมโอและจูเลียต.

เรื่องละครสดใจ

ของ

วิลเลียม เชกสเปียร์.

สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสุนทร

มหาจักรวราช

พระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม

ทรงแปลและประพันธ์เป็นภาษาไทย.

ใน พ.ศ. ๒๔๖๕, เมื่อเสร็จการพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลและการพระราชพิธี
วิสาขบูชาแล้ว, พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จพระราชดำเนินไปยังพระราช
วังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม.

ณ ที่นั้น ได้ทรงพระราชนิพนธ์ เรื่อง
โรเมโอและจูเลียต เสร็จ. พระราชบันทึก
คำนำ ลงวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๔๖๕.

บทกวีละครของ
เชกสเปียร์ประพันธ์
กล่าวเรื่องอุกฤษพง
มีบุตรสองรา
แต่แสนจะสงสาร
รับบาปบิดาทำ
หนุ่มสาวก็จำพราภ
จนปราศะชีวัน
ข้าเพื่อประพันธ์บท
เพื่อเพิ่มวรัอักษร

กวีเลิศประเสริฐศรี
กิตติเลื่อง ณ โลกกา
ศະบูรณฉวีวาทา
ฤทธิรักษะโดยธรรม
รติพราภเพราะเวรกรรม
กลิราญประหารกัน
จรจากสมรพันธ์
ยังมีเสื่อมมโนสมร
วรรณภูษการ
ณ สยามะภาษา.

พระราชบัณฑิตคำนำ มีสาระสำคัญมาก ขออัญเชิญมาเป็นบางตอน ดังนี้ :-

“เรื่องโรมิโอและจูเลียตนี้ นักปราชญ์อังกฤษสันนิษฐานกันว่า เชกสเปียร์ได้เนื้อเรื่องมาจากนิทานที่ได้มีผู้แต่งขึ้นตามเค้าประวัติการที่ได้เกิดขึ้นจริงๆ ในเมืองเวโรนา ในประเทศอิตาลีราวปีคริสตศศก ๑๓๐๓ (พ.ศ. ๑๘๔๖) ส่วนละครของเชกสเปียร์นี้ ได้แสดงออกโรงเป็นครั้งแรกในปีคริสตศศก ๑๕๕๖ (พ.ศ. ๒๑๓๕) ฯ”

“ในสมัยของเชกสเปียร์ ละครเล่นคล้ายงิ้วมากกว่าอย่างอื่น, คือมียกพื้นเป็นเวทีสำหรับเป็นที่ละครเล่น, มีที่คนดูเป็นวงรูปเกือกม้าอยู่ข้างหน้าเวที, และบนเวทีนั้นมีประตูเข้าออกจากในโรง, และมีหน้าต่างกับเกยสำหรับเยี่ยมออกมาได้จากในโรง. ส่วนฉากนั้นหาได้มีเขียนอย่างหนึ่งอย่างใดไม่; อย่างมากก็มีแต่ม่านมากั้นเข้าสักพื้น ๑ ตามที่ต้องการ, เมื่อถึงตอนใดสมมุติว่าสถานที่เป็นห้องก็ยกเครื่องเรือนออกมาตั้งตามที่ต้องการ. และเมื่อจบตอนนั้นแล้ว ก็ยกแอบไปเสียเท่านั้น. เพื่อให้รู้ว่าตอนใดเป็นสถานที่ใด มีป้ายเขียนบอกสถานที่นั้นๆ ออกมาแขวน..... ในสมัยนั้นละครเป็นผู้ชายทั้งหมด. ใช้เด็กชายเป็นตัวผู้หญิงแทน, เช่นเดียวกับงิ้ว.”

“ข้าพเจ้าเองต้องเป็นคนสุดท้ายที่จะหาญกล่าวว่คำแปลนี้ถูกต้องหรือใกล้เคียงเดิมมากที่สุด, แต่ข้าพเจ้ากล่าวได้ว่าข้าพเจ้าได้ตั้งใจแปลให้ใกล้เคียงเดิมมากที่สุดที่ภาษาและโวหารจะยอมให้แปลได้.”

“ในการประพันธ์คำกลอนภาษาไทย ในเรื่องละครนี้ ข้าพเจ้าตั้งใจให้ใกล้เคียงสำนวนและโวหารเดิมของเชกสเปียร์ มากกว่าคำนึงถึงความไพเราะทางกาพย์ภาษาไทย.”

ผู้เรียบเรียง ได้เคยไปเที่ยวประเทศอิตาลี ได้เคยบันทึกไว้ว่า:-

“Vicenza เป็นเมืองใหญ่เกินกว่าที่คิดไว้ อยู่กึ่งทางระหว่าง Verona กับ Padova. Romeo ถูกเนรเทศจาก Verona คงจะผ่านไปทางนี้กระมัง.”

“ถึงเวลารับประทานอาหารกลางวัน เขาพาออกนอกเมืองไปทางตะวันตกเฉียงใต้ ไปที่ Montecchio Maggiore. ขนเขาไปสูงพอใช้ มีปราสาทโบราณอยู่ ๒ หลัง อยู่ใกล้ ๆ กัน. เราไปหยุดที่หลังที่สูงกว่า จะรับประทานอาหารที่นั่น. พอถึงก็ตื่นตื่น เพราะที่ทางเข้า มีเขียนโค้งอยู่เหนือประตูว่า “Giulietta TAVERNA Romeo”. ตอนนั้นเองได้ความว่า ที่นั่นคือปราสาทของมอนตะควี เป็นบ่อเกิดของเรื่อง โรมิโอและจูเลียต.”

“ผู้แต่งเรื่องโรมิโอและจูเลียต นั้น คือ Luigi da Porto เป็นชาว Vicenza บ้านอยู่ใกล้ ๆ เอง. แต่งเป็นร้อยแก้ว เมื่อราว ค.ศ. ๑๕๒๕. แต่งขึ้นในสิ่งแวดล้อมของที่นั่น, เขาซื้อปราสาทไปให้ชื่อสกุลของโรมิโอ. ต่อจากนั้น Matteo Bandello ชาว Naples เขาไปแต่งเป็นฉบับที่ ๒ เป็นร้อยแก้ว เช่นเดียวกัน. ต่อจากนั้นไปอีก ชาวฝรั่งเศสชื่อ Belleforest เขาไปแต่งเป็นร้อยกรอง, ซึ่งว่ากันว่าไม่ค่อยดีนัก, แต่สิ่งที่ทำให้เชกส์เปียร์ได้อ่าน และแต่งขึ้นเป็นคนที่ ๔ ทำให้โลกรู้จัก.”

“กว่าจะรับประทานอาหารเสร็จก็ ๑๖.๐๐ น. ออกรถลดเลี้ยวลงเขาไป Montorso. รถหยุดที่หน้า Villa แห่งหนึ่ง ที่นั่นคือบ้านของ Luigi da Porto เจ้าของเรื่องโรมิโอและจูเลียต, และอาจเขียนเรื่อง “Giulietta & Romeo” ขึ้นในบ้านนั้นก็เป็นที่. บัดนี้กลายเป็นทุ่งข้าวที่เก็บฟางข้าวสกลปรกมาก. น่าเสียดายจริงๆ ไม่รักษาสถปัตยกรรม.”

โรเมโอและจูเลียต เป็นเรื่องรักบันลือโลก.

Gounod ชาวฝรั่งเศส ได้ประพันธ์เพลง ทำเป็นมหาอุปรากรเรื่อง "Romeo et Juliette" แสดงครั้งแรกที่กรุงปารีส เมื่อวันที่ ๒๗ เมษายน พ.ศ. ๒๔๑๐.

What's in a name?
that which we call a rose
By any other name
would smell as sweet.

นามนั้นสำคัญไฉน?
ที่เราเรียกกุหลาบนั้น
แม้เรียกว่าอย่างอื่น
ก็หอมช่นอยู่เหมือนกัน.

Giulietta TAVERNA Romeo.
ทางเข้าปราสาทมอนตะกิว

ที่นครเวโรนา ตระกูลมอนตะกิว และตระกูลคาปุเล็ต เป็นอริแก่กัน, ลักลอบฆ่าฟันกันเนื่อง ๆ. คืนวันหนึ่งมีงานที่บ้านคาปุเล็ต. โรเมโอ บุตรของมอนตะกิวแอบเข้าไปและได้เห็นจูเลียตบุตรของคาปุเล็ต. ต่างก็รักกันเมื่อแรกพบ จึงหาทางแอบไปให้กาตาลอเรนซ์แต่งงานให้จนได้ โดยทางผู้ใหญ่มิทราบเรื่อง, เว้นแต่นางนมของจูเลียตที่เป็นใจ. หลังจากนั้นโรเมโอวิวาทกับติบอล์ต, ญาติของจูเลียต, และฆ่าติบอล์ตตาย. เจ้านครจึงเนรเทศโรเมโอไปจากเวโรนา. จูเลียตเดือดร้อนเป็นที่สุด ช้าบิดาจะให้แต่งงานกับปารีส จึงไปขอร้องกาตาลอเรนซ์ให้ช่วย. กาตาลอเรนซ์คิดจะช่วยหนุ่มสาวที่รักกันอย่างสุดชีวิตจึงให้ยาไป, เมื่อดื่มเข้าแล้วจะหลับเหมือนตายไปชั่วระยะหนึ่ง แล้วกาตาลอเรนซ์จะได้รับติดต่อไปยัง โรเมโอ ให้มารับตัวไปเมื่อตื่นขึ้นในห้องเก็บศพ. เมื่อถึงเวลาจูเลียตก็ดื่มยานั้น. บิดามารดาเศร้าโศก นำร่างของจูเลียตไปเก็บไว้ที่ห้องเก็บศพของตระกูล. แต่โรเมโอได้ข่าวการตายของจูเลียตโดยมิได้รับจดหมาย จากกาตาลอเรนซ์, รีบมายังที่เก็บศพ แล้วก็ดื่มยาพิษเพราะคิดว่าจูเลียตสิ้นชีวิตแล้ว. จูเลียตตื่นขึ้นมาเห็นโรเมโอตายจึงแทงตัวตายตาม. บิดามารดาทั้งสองฝ่ายมาถึงเศร้าโศก จึงตกลงจะเลิกวิวาทบาดหมางกันไป.

But, soft! what light through yonder window breaks ?

ช้าก่อน! นั่นแสงใดสว่างไสวจากช่องแกล?

It is the east, and Juliet is the sun!

นั่นบูรพาแน่, และจูเลียตคือตะวัน!

Arise, fair sun, and kill the envious moon,

ขึ้นเถิด, ดวงงาม, ปราบอิจฉาแห่งดวงจันทร์,

Who is already sick and pale with grief,

ซึ่งไข้อยู่มาครันและผิวเผือดเพราะตรอมใจ.

That thou her maid are far more fair than she :

ด้วยหล่อนผู้เป็นข้างงามกว่าเธอมากมายไซ้:

Be not her maid, since she is envious ;

เป็นข้าเธออยู่ไซ้, เพราะเธอนั้นอิจฉา;

Her vestal livery is but sick and green,

เครื่องแต่งของพระจันทร์นั้นสีเขียวชืดอยู่นา,

And none but fools do wear it; cast it off.

และมีแต่คนบ้าชอบแต่ง; หล่อนอย่าแต่งเลย.

It is my lady; O, it is my love!

แน่แล้วนางแก้วพี่; โอ, ที่รักของพี่เอ๋ย!

O, that she knew she were!

โอ, ไฉนทราวมชจะรู้แจ้ง ณ ดวงใจ!

She speaks, yet she says nothing: what of that?

หล่อนพูด, แต่ไม่เผยพจ้เลย: ก็เป็นไร?

Her eye discourses, I will answer it.

เนตรนางสืขานไซ้; ข้าจะตอบแม่นงเยาว์.

นี่คือตัวอย่างการแปลพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

บทละครของ วิลเลียม เชกส์เปียร์ นั้น มีผู้แปลเป็นภาษาต่าง ๆ มากกว่าหนังสืออื่น ๆ. เฉพาะที่แปลเป็นภาษาไทย เท่าที่ทราบ มีดังนี้ :-

๑. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงพระนิพนธ์เรื่อง Romeo and Juliet เป็นนิทานร้อยแก้ว.
๒. พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงพระนิพนธ์เรื่อง Comedy of Errors เป็นคำพูดที่ไม่ได้แปลตรง, ทรงเรียกนามว่า “หลงไหลได้ปลื้ม”.
๓. หลวงธรรมบาลินคหี ได้แต่งเรื่อง “เวนิสวานิช” คำฉันท์ ซึ่งไม่ตรงตามแบบเดิมของเชกส์เปียร์.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์ดังต่อไปนี้ :-

๑. ทรงพระราชนิพนธ์ดัดแปลงเรื่อง Othello เป็นละครนอก คือเรื่อง “พญาราชวงศ์”.
๒. ทรงพระราชนิพนธ์ ดัดแปลงเรื่องเดียวกัน เป็น “บทเสกภาพพญาราชวงศ์”.
๓. ทรงพระราชนิพนธ์ แปล The Merchant of Venice เป็น “เวนิสวานิช” คำกลอน. ทรงรักษารูปให้เป็นละครเจรจาโต้ตอบกันตามแบบของเชกส์เปียร์.
๔. ทรงพระราชนิพนธ์ แปล As you like it เป็น “ตามใจท่าน”. ทรงรักษารูปให้เป็นละครเจรจาโต้ตอบกันตามแบบของเชกส์เปียร์.
๕. ทรงพระราชนิพนธ์ แปล Romeo and Juliet เป็น “โรเมโอและจูเลียต”. ทรงรักษารูปให้เป็นละครเจรจาโต้ตอบกันตามแบบของเชกส์เปียร์.

ต่อมาเมื่อผู้เจริญรอยพระยุคลบาท ในเรื่องต่อไปนี้ :-

๑. ท่านผู้หญิงดุษฎี มาลากุล แปลเรื่อง A Midsummer Night's Dream ให้ชื่อเรื่องว่า “ฝัน ณ คั่นกลางฤดูร้อน”.
๒. นางรัตนากรณี ยุนิพันธ์ แปลเรื่อง Twelfth Night ให้ชื่อเรื่องว่า “ราตรีที่สิบสอง”.
๓. นายประพัฒน์ วรรณสาระ แปลเรื่อง Macbeth ให้ชื่อเรื่องว่า “แม็กเบต”.
๔. “ทวีปวร” แปลเรื่อง Julius Caesar ให้ชื่อเรื่องว่า “จูเลียส ซีซาร์”.

ผิดวินัย.

บทละครภาษาไทย มีฝรั่งเศสปน ๓ องก์

ของ

ศรีอยุธยา

ทรงพระราชนิพนธ์แปลจากเรื่องภาษาอังกฤษ ชื่อ French Leave ของ Reginald Berkeley (เรจินัลด์ บาร์กเลย์) เมื่อ พุทธศักราช ๒๔๖๕.

ทรงพระราชนิพนธ์ ย่อเรื่องเป็นภาษาอังกฤษ พระราชทานชื่อว่า:—

Contrary to Discipline.

“The scene of the play is in the Brigade Mess Room in a small village, somewhere in France.”

มีการแสดงละครเรื่อง “ผิดวินัย” ดังนี้:—

๑. นายทหารกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์แสดงเมื่อ ๒๓-๒๔ มีนาคม ๒๔๖๕.
๒. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดแสดงที่ค่ายหลวงหาดเจ้าตำราญ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๔๖๖.
๓. สยามคสหายสงคราม จัดแสดงที่สวนมิสกวัน ๑๖-๑๗-๑๘ มกราคม ๒๔๖๖.

เรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแสดงเป็นตัว มองซิเออร์ มาร์นีเยร์.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่ค่ายหลวงหาดเจ้าตำราญ ๕ ครั้ง ภายใน ๖ ปี ทรงแสดงละครเรื่องเดียว ก็คือเรื่อง “ผิดวินัย” นี.

ทหารอาสาสงครามจากสยามกำลังทำการรบอยู่ในฝรั่งเศส. หลังแนวรบที่ตำบลโบกส์วิลล์เฮร์ส บ้านของมาตามเดอะโนซ์ ถูกใช้เป็นทั้งบัญชาการกองพล ซึ่งมีพลตรีพระยารัตนโยธินเป็นผู้บัญชาการ และร้อยเอกหลวงกฤษณะเสนี เป็นเสนาธิการ. ร้อยโทยอด บุทธานนท์ เป็นนายทหารคนสนิทของผู้บัญชาการกองพล. และมีจูลส์ มาร์นีเยร์เป็นล่าม. เรื่องยุ่งเหยิงเกิดขึ้นเพราะ ตรีสารกริยาหลวงกฤษณะ เพลมตัวเป็นหญิงฝรั่งเศส มาหาสามี ณ ที่นั้น. ทุกคนยินดีที่ได้พบหญิงฝรั่งเศส เว้นแต่หลวงกฤษณะ เพราะการที่สามีกริยามาอยู่ด้วยกันในสนาม เป็นเรื่องผิดวินัยอย่างร้ายแรง. แต่ถึงตอนกลางคืน หลวงกฤษณะก็อดที่จะมาหากริยาไม่ได้. ปรากฏว่าคนอื่น ๆ ก็อยากมาพบหญิงฝรั่งเศส, ต้องหลบหลีกกันใหญ่. เรื่องสับสนมาก กระทั่งตรีสารถูกหาว่าเป็นจารตริยะอธรมัน. หลวงกฤษณะต้องสารภาพความจริง. แต่เรื่องจารตริยะนั้น พระยารัตนโยธินได้รายงานไปยังกองพลใหญ่เสียแล้ว.

๑. วันที่ ๒๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ เวลาจวน ๕.๐๐ ล.ท. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรถยนต์พระที่นั่ง แต่พระราชวังพญาไท พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชินี เสด็จโรงพยาบาลมหาดเล็ก สะพานมอญวาน. ประทับโต๊ะเสวย แล้วประทับทอดพระเนตรละครเรื่อง “ผิดวินัย” บทพระราชนิพนธ์ซึ่งนายทหารเล่นถวายทอดพระเนตรในการแสดงความยินดีที่สมเด็จพระบรมราชินี ทรงรับตำแหน่งผู้บังคับการพิเศษ กองพันที่ ๒ กรมทหารราบที่ ๑ และราบที่ ๑๑. เวลา ๑.๑๕ ก.ท. เสด็จกลับ.

ตัวละคร

พลตรี พระยารัตนโยธิน	— พลโท เจ้าพระยารามราฆพ	ผู้บังคับการกรม.
ร้อยเอก หลวงกฤษณะเสนี	— พลตรี พระยาอนิรุทธเทวา	นายทหารพิเศษประจำกรม.
ร้อยโท ยอด ยุทธานนท์	— ร้อยเอก เฉลิม สาริกษัต	ผู้บังคับกองร้อยที่ ๓.
มองซิเออร์ จูลส์ มาร์นิเยร์	— ผู้บังคับการพิเศษแห่งกรม.	
ดารา	— คุณลำจวน บุณนาค.	
มาดาม เดอะ โนซ์	— คุณหญิงภูบาลบรรเทิง.	
สิบโท สาย แสงทอง	— พันโท พระยาราชวัลลภานุสิษฐ์.	
พลทหารแจ้ง เจริญใจ	— ร้อยเอก ถม สมิตโยธิน	ผู้บังคับกองร้อยที่ ๕.

ไข่มุกไข่มุกที่กล่าวถึงในองค์ที่ ๓ นี้ เหมือนกับที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงปรุง (ไข่มุก ที่ ม.จ. สิทธิพร ทูลเกล้าฯ ถวาย) พระราชทานผู้ที่เข้าทูลละอองธุลีพระบาทที่ค่ายหลวงหาดเจ้าสำราญ เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน ๒๔๖๒.

๒. ค่ายหลวงหาดเจ้าสำราญ—วันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๖ เวลา ๕.๐๐ ล.ท. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จลงเล่นละครเรื่อง “ผิดวินัย” เพื่อเก็บเงินบำรุงเสือป่าและกองทหารบกมณฑลราชบุรี เวลา ๒.๐๐ ก.ท. เสด็จขึ้น.

๓. วันที่ ๑๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๖ เวลา ๕.๐๐ ล.ท. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรถยนต์พระที่นั่ง แต่พระมหาปราสาทเสด็จสวนมัสกวันพร้อมกับสมเด็จพระบรมราชินี. ประทับโรงโขนหลวงทอดพระเนตรละครพูดซึ่งคณะสมาคมสหประชาชาติแสดงเรื่อง “ผิดวินัย” เพื่อเก็บเงินบำรุงสมาคม, ราคาที่นั่งตั้งแต่ ๑ บาท ถึง ๗ บาท พระราชทานพระราชทรัพย์ช่วย ๒๐๐๐ บาท. เวลาเที่ยงคืนเสด็จกลับ.

ฉวยอำนาจ.

เรื่องละครพูดองค์เดียว

ศรีอยุธยา

แต่งขึ้นสำหรับเสื่อป่าเล่น ณ ค่ายหลวงบ้านโป่ง, ราชบุรี.
ได้ออกโรงครั้งแรก ณ วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๖.
เสื่อป่ากองกำลัง เป็นผู้แสดง.

มีการแสดงครั้งที่ ๒ ณ ท้องพระโรงสวนสุนันทา (พระที่นั่งนงคราญสโมสร) เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๔๖๗ พร้อมกับเรื่อง “แก้แค้น” ในการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลพระชนมายุ ๖๐ แห่งสมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระมาตุจฉาเจ้า (เมื่อพระชนมายุ ๖๒ พรรษาเศษ), ซึ่งสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร ทรงเป็นเจ้าของงาน, ทรงเชิญแขกไปในงานราตรีสโมสร.

ณ กรุงเตยารา, นครหลวงของประเทศคอโรเนีย, มีคณะกษัตริย์คอโรเนีย ประชุมกันอยู่. ปัญหาอยู่ที่ว่าต้องการจะโค่นล้มรัฐบาลแน่ แต่จะเสกล้มสถาบันพระมหากษัตริย์ กลายเป็นรีบิบลิกด้วยหรือไม่. นัดประชุมวันนี้เพื่อพิจารณาประเด็นนี้โดยเฉพาะ. บรรดาสมาชิกของคณะกษัตริย์มี นายพันโท มาร์ซิโย ด้วยผู้หนึ่ง. ท่านผู้นี้ขออนุญาตนำเพื่อนนายทหารเข้ามาคนหนึ่ง, ต้องมาสาบานตัวตามระเบียบ. แต่ท่านที่มาใหม่นี้คือ พระราชาวิกตอร์ที่ ๖ ทรงปลอมแปลงมา. มีข่าวมาว่า คณะเสนาคีเข็ญเสด็จให้ออกจากราชสมบัติ, แต่คณะกษัตริย์เห็นควรจะให้มีกษัตริย์ต่อไป. ต่อมาผู้ส่งทหารมาจับพวกขบถ. พระราชาวิกตอร์ทรงออกรับหน้า, ซ่อนพวกคณะกษัตริย์ไว้อีกห้องหนึ่ง.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้คำว่า “รัฐสภา”, “นิติธรรม” (แทนรัฐธรรมนูญ) มีกล่าวถึง มุสโสลินี, มีพระธรรมนูญแบบปกครอง เป็นพระราชนิพนธ์ ที่แสดงให้เห็นระบบการปกครองตามแนวความคิดต่างๆ ทรงพระราชนิพนธ์เมื่อ ๕๐ ปีมาแล้ว แต่เหมาะสมกับสมัยนี้เป็นอย่างยิ่ง.

COUP D' ETAT.

A Play in One Act

by

Sri Ayudhya.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ แปลจาก “ลวยอำนาจ” ของพระองค์เอง. มีพระราชบันทึกหมายเหตุไว้ด้วยว่า:—

Having met with what the author suspects was a “succès d'estime”. some friends urged the author to translate this little play into English, and in a moment of weakness, he has done so.

ณ ห้องซึ่งก่อสร้างไว้อย่างแข็งแรง, สำหรับต่อสู้กับบุคคลภายนอกด้วย, การอดกัศสิโย กำลังเกลี้ยกล่อมโยเซฟเซโนเบีย ผู้มีหัวรุนแรง ให้คิดเสียให้รอบคอบ ในเรื่องความดำริที่จะเปลี่ยนการปกครอง ที่กระทบกระเทือนถึงพระเจ้าแผ่นดิน. ในไม่ช้าสมาชิกของคณะกู้ชาติคอโรเนียนก็มาพร้อมกัน; นายพันโท ฟรานซิส มาร์ซิโย ขอนำเพื่อนนายทหาร ชื่อ นายพันโท กาสเซเรจิส มาเข้าประชุมด้วย. แต่ท่านผู้นี้คือ พระเจ้าวิกตอร์ที่ ๖ ทรงปลอมพระองค์มา. ในที่สุด นายพันโท กาสเซเรจิสเองเป็นผู้ที่ได้ช่วยคณะกู้ชาติไว้ เมื่อรัฐบาลส่งทหารมาจับ.

“พระราชาเป็นสง่าของแว่นแคว้น.”

ทรงแปลว่า

“The King is the Light of the Realm.”

เรื่องนี้ทรงพระราชนิพนธ์ เมื่อปลาย พ.ศ. ๒๔๖๖ หรือต้น พ.ศ. ๒๔๖๗ ประมาณ ๕ ปีต่อมา George Bernard Shaw ประพันธ์ เรื่อง “The Apple Cart” ซึ่งคล้ายเรื่องนี้มาก.

เกียรติยศญี่ปุ่น.

เรื่องละครพูดแปลจากภาษาฝรั่งเศสเรื่อง ลอนเนอร์ ชาปอนเนส์ (L'Honneur Japonais)

ของ ม. ปอล อองเทลม์ (Paul Bourde Anthelme)

พระราชนิพนธ์

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

ทรงพระราชนิพนธ์ คำเบิกโรงไว้
ตอนหนึ่ง มีความว่า:—

“พวกสะมุไรนั้น คือนักรบที่รับสินจ้าง
เป็นข้าของเจ้าเมืองต่าง ๆ. พวกสะมุไรมีอำนาจ
ขัตตาบได้ ๒ เล่ม เล่มใหญ่เล่ม ๑, ซึ่งเป็นของ
ที่บรรดาคนเป็นอิสระแก่ตนขัตได้ทั่วไป, กับ
เล่มเล็กอีกเล่ม ๑, ซึ่งใช้สำหรับแหะท้องเมื่อ
ถึงเวลาจำเป็นจะต้องฆ่าตนเอง. สะมุไรที่ได้เสีย
นายไปแล้วฤๅที่ได้ไปเสียจากนาย และซึ่งเกี่ยว
ชาติเชกเงจรอยู่นั้น ได้ชื่อว่าโรนิน. พวกโรนิน
มักสรวมหมวกชนิดหนึ่งซึ่งปิดหน้า.”

ฉาก:— ทางเข้าสวนแห่งเจ้าไอสะกะ
ในชนบทญี่ปุ่น.

ต้นฉบับลายพระราชหัตถ์ ที่ค้นพบ
นั้น มีเพียง ๑๑ หน้า มีรายชื่อตัวละคร
๓๑ ตัว. เข้าใจว่าจะเป็นเรื่องยาวหลาย
องค์. ไม่มีหลักฐานว่าได้ทรงพระราชนิพนธ์ค้างไว้ หรือได้ทรงพระราชนิพนธ์จบแล้ว แต่หา
ต้นฉบับลายพระราชหัตถ์ไม่ได้ครบถ้วน. เท่าที่ทำได้ ตัวละครออกแสดงเพียง ๕ ตัว เท่านั้น.

มียะ กับ มิตสุ ธิดาและบุตรชะงโร, หัว
หน้าสะมุไรสำนักเจ้าไอสะกะ, กำลังเล่นอยู่.
กินเซย์ (ผู้ที่เคยขอแต่งงานกับมียะ แต่บิดา
มารดาไม่ยินยอม หว่าไม่มีฝีมือทางอาวุธและ
ไม่กล้าหาญนั้น) กลับมา, หลังจากที่ได้หนีท่อง
เที่ยวไปเรียนวิชา ๑ ปี. มาถึงก็ได้ข่าวว่า เจ้า
ไอสะกะขากจนลง จะเลี้ยงสะมุไรไว้ไม่ได้แล้ว
แต่สะมุไรที่มีอยู่ก็ยังจงรักภักดี.

ณ บัดนี้ กิระ, สมุหนุช้ของเจ้าไอสะกะ
กำลังจะย้ายไปสังกัดสำนักเจ้าเซนไต, เข้ามองจะ
ช่วยนำบุตรชายคนใหญ่ของชะงโรชื่อ สะเฮโมเน
ไปฝากฝังทางสำนักเจ้าเซนไต. และตนเองใคร
จะขอลูกสาวชะงโร ให้แก่หลานชายของตน.
ชะงโรสงสัยว่าหลานชายกิระ ไม่มีฝีมือทาง
อาวุธ. ทนไฉนกินเซย์ก็ปรากฏตัวอีก สวม
หมวกโรนิน เข้ามาท้าฟันดาบกับชะงโร ซึ่งเคย
เป็นครูของตน แสดงฝีมือให้ปรากฏ. เสร็จแล้ว
จึงเปิดหน้าให้เห็นว่า ตนนั้นคือใคร, ชะงโร
เคยดูถูกไว้ บัดนี้ล้างความอายได้แล้ว.

ปรียทรรศิกา.

นาฎิกา สันสกฤต

ของ

พระเจ้าศรีธรรมทวารวระนะ

สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทร

มหาจักรวราช

พระมงกุฎเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม

ทรงถอดเป็นภาษาไทย

พร้อมด้วยภาคนำและคำอธิบาย

พ.ศ. ๒๔๖๘.

เรื่อง^๕ทรงพระราชนิพนธ์ อารัมภกถา ณ พระที่นั่งบรมพิมาน ในพระบรมมหาราชวัง เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๗ มีความตอนหนึ่งว่า—

“ข้าพเจ้าจงใจจะใคร่ทำคือ เอาเรื่องละครสันสกฤตเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มาแปลงเป็นภาษาไทย, แต่ให้คงรูปอยู่อย่างเดิมของเขาทุกประการ, ที่ตรงไหนคำพูดเป็นร้อยแก้ว ก็แต่งเป็นร้อยแก้ว, ที่ตรงไหนเป็นฉันท ก็แต่งเป็นฉันทบ้าง, ทั้งนี้ด้วยความมุ่งหมายที่จะให้นักเลงอ่านหนังสือได้รู้คิดว่าละครสันสกฤตโบราณ เขาแต่งกันอย่างไร, แสดงกันอย่างไร.”

ปรียทรรศิกา, ซึ่งในนาฎิกานั้นใช้ออกนามว่าอารัญชกา, เมื่อรุ่นสาวได้ถูกพามาซึ่งราชสำนักแห่งพระเจ้าอุทัย ๗ กรุงเกาสามที, และพระเจ้าอุทัยทรงฝากไว้ให้พระนางวาสวหัตตา ทรงเลี้ยงจนกว่าจะมีอายุควรออกเรือน. ต่อมาพระเจ้าอุทัยรักกับนางนั้น, ซึ่งทำให้พระนางวาสวหัตตาหึงและเอาตัวนางนั้นขังไว้, จนปรากฏขึ้นว่า อารัญชกาคือปรียทรรศิกา, บุตรีของท้าวทฤพวรมัน, จึงได้พ้นจากถูกคุมขัง. ท้าวทฤพวรมันนั้น เมื่อปีหนึ่งก่อนนั้นได้ถูกท้าวลึงค์จับเป็นเชลยไป. บุตรีซึ่งหนีจากเมืองของบิดาจึงได้ถูกจับเอามาที่กรุงเกาสามที. พระเจ้าอุทัยได้ส่งกองทัพไปรบท้าวลึงค์และช่วยท้าวทฤพวรมันให้ได้กลับสูบ้านเมือง. เมื่อข้อความปรากฏขึ้นเช่นนั้น, ปรียทรรศิกาก็ได้เป็นมเหสีของพระเจ้าอุทัย, ตามที่ท้าวทฤพวรมันได้ยกให้ไว้แล้วแต่เมื่อก่อนถูกจับ.

พระราชนิพนธ์.

อ้อกรู้อย่างกลัว

มันตอม ณ พักตร์ไสร

เนตรต้นและกายต้น

งามแม่นับอุบลกลุ่ม

กรมรบทำอะไร

ก็เพราะพักตร์ปานปทุม

เพราะวะพรั่นก็ยิ่งประชุม

กรมราชระจำใจน ๗.

พระราชนิพนธ์บทละครเรื่อง “ปริยทรรศิกา” นี้ ให้ความรู้มากกว่า ความสนุกเพลิดเพลิน. ในภาคนำ ก่อนเริ่มเรื่อง มีพระบรมราชาธิบาย เป็นเรื่องๆ ไปดังนี้:—

๑. ว่าด้วยประวัติและรัชสมัยของพระเจ้าศรีธรรมวารธนะ.
๒. ว่าด้วยพระเจ้าศรีธรรมเทพทรงเป็นกวี และบำรุงกวี.
๓. ว่าด้วยกาลเวลาในเรื่อง “ปริยทรรศิกา”.
๔. ว่าด้วยท้าวอุทัยนั้วัตสรราช (พระเอกในเรื่องปริยทรรศิกา).
๕. ว่าด้วยภาษาที่ใช้ในเรื่อง “ปริยทรรศิกา”.
๖. ว่าด้วยบุษปชาติ และพฤษชาติที่ออกนามในเรื่อง “ปริยทรรศิกา”.
๗. ว่าด้วยละครภายในเรื่องละคร.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้ฉบับที่แปลเป็นภาษาอังกฤษโดย
ค.ก. นริมัน เป็นหลัก.

“ปริยทรรศิกา” เหมือนกับละครสันสกฤต เรื่องอื่นๆ คือ คำพูดของผู้ที่ได้รับการศึกษาสูง ได้แก่พราหมณ์และกษัตริย์ ใช้ภาษาสันสกฤต. นอกนั้นใช้ภาษาปรากฤต (คือภาษาท้องถิ่น).

พระเจ้าศรีธรรมวารธนะ ทรงนิพนธ์ บทละคร
ทำนองเดียวกันไว้อีกเรื่องหนึ่งคือ เรื่อง “รัตนาวลี”.

ภาสวะตันกวี ได้ประพันธ์ บทละครทำนองเดียวกันไว้ อีกเรื่องหนึ่งคือ เรื่อง “สุวปนะวาสวตฤตา”.

เสียงหงส์ทองร้องระหังหวาน ดุจะปียนริกราณ ใ้กำไลผ่าน สบายกรรม;
เห็นเรือนหลวงเล็ดวิไลฉฉัน ฦ ตรุและชลอัน ส่งสง่าสรรพ สบายเนตร;
หอมกลิ่นบัวหลวงภิรมยศ กมลวิมลเกสร ส่งสุคนธ์เศรษฐ์ สบายฉมาน;
ลมเย็นรวยรินเพราะพัดผ่าน ชลธิสรสถาน ถูก ฦ ภายชาน สบายกาย.

ขุนช้างขุนแผน

ชุด

แต่งงานพระไวย.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพัฒนากิจการโรงละครของไทยเรา ให้เหมาะแก่กาลสมัย, ให้เหมาะสำหรับแสดงบนเวที. ในการพัฒนานั้น พระองค์มิได้ทำลายของเดิมที่ดั้งเดิม กลับจะส่งเสริมให้เด่นเสียอีก, ดังเรื่องขุนช้างขุนแผนชุดแต่งงานพระไวยนี้เป็นตัวอย่าง.

คำบรรยายที่อยู่ในเสภาเดิมนั้น มีไว้สำหรับอ่านเป็นส่วนใหญ่ ถ้าจัดแสดงก็ไม่จำเป็น เพราะเห็นด้วยตาอยู่แล้ว เช่น :-

“เอาพรมเจ็ยมเสื่อสาครมาลาดปู หมอนอิงพียงอยู่คู่เป็นหลั่น.”

ขุนช้างกับวันทองอยู่ที่สุพรรณบุรี, ได้ทราบข่าวว่า พระไวยจะแต่งงานกับศรีมาลา ข้าพระพันวษา จะประทานนางสร้อยฟ้าให้อีกด้วย จึงตกลงว่าจะต้องไปช่วยงานทั้งสองคน.

ที่อยู่ชานนั้น พระไวยเตรียมงานและขุนแผนก็มาช่วยรับแขก พอขุนช้างไปถึง นางวันทองก็พาลูกสะใภ้ทั้งสองไปไหว้.

ตอนรับประทานอาหาร ขุนช้างเมาเหล้าติดตลกแล้วก็ถึงกับวิวาทกับพระไวย. พวกทนายจึงรวมกันเข้าชกต่อยจนขุนช้างสลบไป. นางวันทองนึกว่าตาย จึงเข้าไปอาลัยอาวรณ์ แต่อีกครู่หนึ่งขุนช้างก็ฟื้นขึ้นมา, ยังโกรธอยู่, จึงสั่งให้นางวันทองรีบกลับสุพรรณบุรี ส่วนตัวขุนช้างนั้น จะเข้แว้งไปกราบทูลพระพันวษา.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตัดข้อความที่ไม่จำเป็นออก, เพื่อประหยัดเวลา, รวมทั้งบทของพระพันวษา, พระพิจิตรและบุษบาด้วย. แม้แต่ศรีมาลาและสร้อยฟ้าก็กล่าวได้ว่า ไม่มีบท; ทั้งนี้เพราะจะต้องเพ่งเล็งเฉพาะตัวสำคัญทั้งสี่ คือ :-

ขุนช้าง,
ขุนแผน,
วันทอง,
และ พระไวย.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์ที่จะปรับปรุงบทสำหรับการแสดง, แต่ก็ได้ทรงเก็บบทกลอนของเดิมที่ไพเราะไว้ได้อย่างน่าพิศวง เช่น :-

ของเดิมมีดังนี้ :-

จะกล่าวถึงวันทองผ่องใส

แต่อยู่กับขุนช้างมาไม่เคยคลันท์

เป็นใหญ่ในบุรีศรีสุพรรณ

วันนั้นได้ยินข่าวเขากล่าวมา

ว่าลูกชายพลายงามมีความชอบ

ได้ประกอบยศศักดิ์ขึ้นหนักหนา

โปรดปรานประทานนางสร้อยฟ้า

แล้วจะแต่งศรีมาลาด้วยคราวนี้.

พระราชนิพนธ์ใหม่ เป็นบทของขุนช้าง เพราะถ้าออกโรงมาด้วยกัน ก็น่าจะเป็นบทของผู้ชาย. ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ดังนี้ :-

ข้า ๑ เมื่อئัน
อยู่กับวันทองผ่องใส

ป็นคลังนอก ๑ ตั้งแต่สมสองครองกันมา
เป็นใหญ่ในบุรีศรีสุพรรณ
ว่าเจ้าพลายงามมีความชอบ
โปรดปรานประทานนางสร้อยฟ้า

นายขุนช้างผู้ดีเศรษฐีใหญ่
สองใจจ้อจิตรสนิทกัน.

มิได้มีเวลาเคยคลันท์
วันนั้นยินข่าวเขากล่าวมา
ได้ประกอบยศศักดิ์ขึ้นหนักหนา
แล้วจะแต่งศรีมาลาฮาใจ.

บทเสภาของเดิม จึงกลายเป็นบทละครขึ้นได้ ด้วยการปรับปรุง. ข้อความยังคงเดิม และกลอนก็เป็นของเดิมเป็นส่วนใหญ่. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรักษาสิ่งที่ตั้งงามของเดิมไว้.

บท “ไอ้พ้อร่มโพธิ์เตย” ของวันทอง ซึ่งไพเราะจับใจเป็นยอดของบทกลอนในตอนน
ี้ยังอยู่ทั้งหมด ดังนี้ :-

ไอ้ ๑ ไอ้พ้อร่มโพธิ์เตยของเมียแก้ว
พ้อตายแล้วเมียเห็นจะเป็นผี
อันจะหาน้ำใจในบุรี
เห็นต้นคืออยู่เพียงพ้อโพธิ์ทอง
แต่อยู่มาสิบห้าสิบหกปี
หนึ่งคำน้อยไม่มีให้เมียหมอง
เมื่อคลอดลูกหนุนหลังนั่งประคอง
เห็นเมียร้องพ้อรำไพไรวอน
เมื่อคราวเมียจับไข้ไม่กินเข้า
พ้อนั่งเฝ้าเตียงคอยตะบอยบือน
เห็นเมียไม่หลับไหลพ้อ ไม่นอน
ครั้นหน้าร้อนพ้อก็พัดกระพ้อลม
ครั้นหน้าหนาวหนาวแฉ่นตลอดดอก
พ้อถอดกกเมียบอนซ้อนผ้าห่ม
ครั้นหน้าฝนฝนฝอยลงพรอยพรม
ให้อยู่ร่มบึ่ครอบหน้าต่างเรือน
ชายใดในพื้นปัดที่
การรักเมีย ไม่มีเสมอเหมือน
ถึงรูปชั่วใจช่วงคังดวงเดือน
นักรรมเตือนให้ตามเมียมาตาย
นิจจาเอ๊ย เมื่อมาผัวมาเพื่อน
กลับไปเรือนแต่ตัวคู่วัวหาย
รำพละนางเสือกกลงเกลือกกาย
คังจะวายชวังไปทั้งเป็น ฯ

หนังสือ.

พระราชนิพนธ์ละครพูด ๓ องค์

ของ

ศรีอยุธยา.

เริ่มทรงพระราชนิพนธ์เมื่อ ๒๕ มิถุนายน

เสร็จเมื่อ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๘.

เป็นละครพูด (ร้อยแก้ว) เรื่องสุดท้าย ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

โครงของเรื่องนี้แจ่มแจ้งคือ มีชายสองกับหญิงหนึ่ง, หญิงแต่งงานกับชายสูงอายุ แต่มีเพื่อนชายอายุรุ่นราวคราวเดียวกัน แบบเดียวกับเรื่อง “กรรยาขำ ราชการสำคัญ”. ไม่มีเรื่องอื่นเข้ามาพัวพันเลยตั้งแต่ต้นจนจบ ทุกๆ คนโดยรอบเอาใจช่วยสามี่ภริยาที่สมรสถูกต้องตามกฎหมาย. ชายหนุ่มนั้นจะทำตนเป็นวีรบุรุษ แต่ผลกลับเป็นตรงกันข้าม.

ฉากสุดท้ายที่ต้องปิดประตูสู่กับสื่อที่มาเดินอยู่รอบๆ ห้องนั้น ถ้าแสดงให้ดีก็จะตื่นเต้นอย่างถึงขนาดทีเดียว.

“เวลาจะถอดกลอน ต้องเอาตัวเตรียมคันประศูไว้, เสมอมนจะโถมเข้ามา ต้องพยายามคันไว้และลงกลอนเสียทันที. อย่าไว้ใจกลอนนั้นนัก, เพราะมันอาจจะทานน้ำหนักไม่ได้ เมื่อเสมอมันโถมเข้ามาเต็มแรง; แกต้องใช้กำลังของแกคอยคันไว้.”

ณ บ้าน “ชัยบุรี” ที่กรุงเทพฯ พระสุกสาสน์ โสภิตมีภรรยาสาว ชื่อสุกัญญา. ซึ่งเป็นบุตรของพระยาวิเศษคีรีศรีพิชัยสงคราม. คงจะเป็นเพราะสามี่มีอายุแตกต่างกับเธอมาก สุกัญญาจึงชอบสมาคมกับนายประเสริฐ ศุภางค์ ซึ่งเป็นเพื่อนของสุธน ฅชัยบุรี พี่ชายของเธอ. ท่านผู้ใหญ่ทุก ๆ คน รวมทั้งพระยาวิเศษคีรีและคุณหญิง, ตลอดจนพลโทพระยาศักรินทร์เสนี ผู้เป็นที่นับถือ, ต่างก็ไม่ไว้ใจนายประเสริฐ. พระยาวิเศษจึงออกอุบายจะชวนลูกสาวและลูกเขยไปจังหวัดชัยบุรีเสียสักพักหนึ่ง ลูกสาวจะได้ห่างเหินกับชายหนุ่มเสียที. จะไปอยู่ที่บ้าน ฅตำบลห้วยชุมพา. แต่ในที่สุดนายประเสริฐก็ตามไปด้วย, ได้ไปแสดงความรัก และว่าจะยิงเสือเอาหนังเสือมาให้สุกัญญาเป็นของขวัญ. นายประเสริฐออกไปยิงเสือกับนายพราน ครั้นพบเสือเข้าจริง ๆ ก็ทิ้งเพื่อน, ปลอ่ยให้เสือตะครุบ, ตนเองวิ่งหนีกลับบ้าน. เจ้าเสือกวิ่งตามมาถึงบ้าน ปรากฏภายหลังว่า พระสุกสาสน์นั่นเองเป็นผู้กล้าหาญออกไปสู้กับเสือจริง ๆ.

ลาว ๐๖๕๐

ละครเรื่อง ๓ องค์
สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสุนทร

มหาชีวิต
พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงพระราชนิพนธ์,

พ.ศ. ๒๔๖๗.

(เป็นเรื่องเดียวกับที่ทรงเขียนชื่อเรื่อง ด้วยอักษรวิธีใหม่.)

ภูมิประเทศแห่งเรื่อง :— ในมัททรนคร, และในดงระหว่างมัททรราชบุรี, กับศาล
วราชบุรี, ในการตววรรษ, สมัยโบราณ.

สาวตรี ธิดาของท้าวอัสวดีแห่งมัททรราชบุรี มีรูปงาม และมีธรรมะในใจ. แต่ไม่มีใครมาสู่ขอ พระบิดาจึงปรารถนาให้เลือกว่าใครเอง. สาวตรีไปป่าพบพระสตัชวาน และพอใจ. พระสตัชวานนั้นเป็นโอรสท้าวทุมตเสน ผู้ที่พระเนตรบอด และถูกแย่งราชสมบัติต้องออกมาอยู่ป่า. พระนารถผู้แจ้งว่าพระสตัชวานเป็นคนดี แต่จะต้องตายภายในหนึ่งปี. สาวตรีทราบแล้ว แต่ไม่กลับใจ จึงได้สมรสเป็นคู่ครองกัน. ครั้นถึงเวลาจะครบหนึ่งปี สาวตรีบำเพ็ญตะบะสามวัน; พระสตัชวานไปหาผลไม้ในป่า สาวตรีขอตามไปด้วย. ขณะที่อยู่ในป่าพระสตัชวานปวดหัวและล้มสิ้นสติ. พระขมเอาบัวมากล้องตัว “ปราณ” ของพระสตัชวานไป. สาวตรีตามไปด้วยและได้สนทนารวมกับพระขม. พระขมยินดีที่ได้ฟังธรรมะของสาวตรี จึงให้พร ๕ ประการ คือ ท้าวทุมตเสนกลับแลเห็น, และได้ราชสมบัติคืน, ท้าวอัสวดีได้มีโอรส, และในที่สุดสาวตรีเองจะได้มีโอรส, และได้ชีวิตของพระสตัชวานกลับคืน.

มีพระราชบันทึกหมายเหตุว่า :—

เรื่องละครนี้ ผู้เขียนตามเค้าเรื่องที่มีมาใน “ปติวุตถมาหาศุภย บรรพ” ใน “วนบรรพ” แห่ง “มหากาธะ” แต่ได้ตัดแปลงบ้าง เพื่อเหมาะแก่การแสดงเป็นละคร.

พระราชนิพนธ์บทละครเรื่อง “สาวตรี” นี้ ประกอบด้วยบทร้อง ๘๑ บท และบทสวด ๒ บท. บทร้องนั้นทรงกำหนดเพลงพระราชทานไว้เพียง ๑๕ บท นอกนั้นยังทรงทิ้งวงเล็บว่างไว้ ภายหลังกรมศิลปากรได้บรรจุเพลงครบถ้วนแล้ว.

ได้ทรงกำหนดตัวผู้แสดงไว้แล้ว แต่มิได้เคยแสดงในรัชสมัยของพระองค์.

บทละครพระราชนิพนธ์เรื่องสาวตรีนี้ ตลอดเรื่อง, ไม่มีบุคคลที่ชั่วร้ายเลย, แม้แต่พระขมที่มากำร่าชีวิตของพระสตัยวานไป. ความเด่นอยู่ที่ความฉลาด และ “ธรรมะ” ของสาวตรี.

เรื่องความดีมีอิทธิพลเหนือธรรมชาติ, เช่น สิ้นชีวิตแล้วกลับฟื้นขึ้นได้, หรือตาบอดแล้ว ก็กลับสว่างขึ้นได้นั้น, มีอยู่หลายเรื่องในวรรณคดี, ทั้งในตะวันออกและตะวันตก, ดังตัวอย่างต่อไปนี้:—

๑. ในเรื่อง “สุวรรณสามชาติ,” เรื่องที่ ๓ ในทศชาติ, พระบรมโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระสุวรรณสาม, โอรสของพระดาบสทุกละบัณฑิต และนางปาริกา, ซึ่งจักขุมืดทั้งสององค์. พระสุวรรณสามต้องศรของพระขากบิลยักษ แต่เพราะความสัตย์ซื่อสุจริตและบริสุทธิ์ เหมือนสิ้นชีวิตแล้วก็กลับฟื้นขึ้นชีพได้, และจักขุของพระบิดามารดาก็กลับสว่างขึ้นมาได้.

๒. ในเรื่อง จันทกนิรี, ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมขุนเพชรบูรณ์อินทราชัย ได้ทรงนิพนธ์จากของเก่า, กนิราผู้เป็นสามของกนิรี ต้องศรของท้าวพรหมทัตต์ถึงแก่ความตาย. กนิรีสลบลง ท้าวพรหมทัตต์ช่วยแก้ไขฟื้นขึ้น แล้วก็เกี้ยวนาง นางมิปลงใจด้วย หนีขึ้นไปบนยอดไม้สูง และโศกเศร้ารำพันถึงสามมีหยุดหย่อน, ร้อนถึงเทวดาลงมาชุบกนิราให้มีชีวิตดุจเดิม.

๓. ในเรื่อง **Orpheus and Eurydice** ของ กรีกโบราณ, ซึ่ง กลุ๊ก (Gluck) ประพันธ์เป็นมหาอุปรากร, ยูริดีซ (Eurydice) ถูกงูกัดตาย. ออร์ฟิวส์ (Orpheus) ผู้เป็นสามเณรไม่หยาบ. อมร (Amor) เทพเจ้าแห่งความรัก จึงอนุญาตให้ลงไปตามภรรยาจาก “ภพล่าง” ขึ้นมาได้.

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว พระราชนิพนธ์บทละครเรื่องสาวตรี มีบทร้อง ๘๑ บท และบทสวด ๒ บท จึงเป็นละครเรื่องจริงๆ, มีเพลงมากกว่า หนามยอกเอาหนามบ่ง กับวิวาหระสมุทรวมกัน. ที่พอจะใกล้เคียงกันก็คือ บทละครพระราชนิพนธ์เรื่องพระร่วง.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงกำหนดชื่อเพลงพระราชทานไว้เพียง ๑๕ บท นายมนตรี ตราโมท, ในนามของกรมศิลปากร, ได้บรรจุเพลงที่ทรงตั้งวงเล็บว่างไว้ในภายหลังจนครบถ้วน ทั้งยังได้ขยายเพลง “ที่ทำให้สององค์ทรงลำบาก” ออกเป็น ๓ เพลง, เพราะยาวเกินไป; จึงมีเพลงและบทสวดในเรื่องสาวตรี รวมทั้งสิ้นถึง ๘๕ บท.

ในการจัดแสดงละครพระราชนิพนธ์เรื่องนี้ เมื่อเทียบกับพระราชนิพนธ์เรื่องอื่นๆ ตัวนางสาวตรีต้องทำงานหนักมาก, คือ ต้องร้องเพลงหลายเพลง, มากกว่าศกุนตลา, นางอุษา และอันโดรเมดาารวมกัน, จะเห็นได้จากตัวเลขต่อไปนี้:—

ศกุนตลา	ในเรื่องศกุนตลา	ร้อง ๑๐ เพลง.
นางอุษา	ในเรื่องท้าวแสนปม	ร้อง ๑๐ เพลง.
อันโดรเมดา	ในเรื่องวิวาหระสมุท	ร้อง ๔ เพลง.
สาวตรี	ในเรื่องสาวตรี	ร้อง ๓๗ เพลง.

โดยเฉพาะอันโดรเมดา, ในเรื่องวิวาหระสมุท ที่ร้อง ๔ เพลงนั้น, เมื่อได้แสดงระยะหนึ่งแล้ว ยังได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตัดออกเสียเพลงหนึ่ง (เพลงกบเต็น—โอ้วว่าพระบิดา ข้าลาก่อน) คงเหลือเพียง ๓ เพลงเท่านั้น.

ละครพระราชนิพนธ์เรื่องสาวตรีนี้ คณะละครบรรทมสินธุ์ของพระยาอนิรุทธเวา ได้จัดแสดงเผยแพร่แก่ประชาชนเป็นครั้งแรก ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, ที่โรงละครศรีอยุธยา, ถนนเฟื่องนคร; มีนายรองพิจารณาสรพกิจ (เลื่อง จุลกะ) เป็นพระสตัยวาน และ น.ส. กมล สาริกานนท์ เป็นสาวตรี.

นอกจากนั้นโรงเรียนต่างๆ ก็ได้จัดแสดงบ้าง เป็นบางตอน และเป็นการภายในของโรงเรียน.

แต่การแสดงครั้งใหญ่นั้น กรมศิลปากร เป็นผู้จัด, นายมนตรี ตราโมท ได้เขียนไว้ว่า:—

“เรื่องสาวตรีนี้ กรมศิลปากร ได้นำออกแสดงให้ประชาชนชมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑ ที่โรงละครศิลปากร หลังเดิม. แสดง ๒๕ ครั้ง รายได้สุทธิ ๒๗,๘๕๖ บาท ๑๔ สตางค์. การแสดงนั้น ต้องตัดทอนให้สั้นลงพอเหมาะกับเวลา แต่เพลงใดที่ร้อง ก็ร้องตามเพลงที่บรรจจุไว้, ทั้งที่ทรงบรรจุ และบรรจจุภายหลังเพิ่มเติม บางเพลงก็เปลี่ยนเป็นพูด เพื่อให้รวบรัดเข้าบ้าง.”

ในการแสดงของกรมศิลปากรครั้งนั้น ผู้แสดงเป็นสุภาพสตรีทั้งหมด. ผู้แสดงตัวสำคัญ คือ:—

น.ส. สุวรรณีย์ ศรีบุญรัตน์	เป็น	พระสตัชวาน.
น.ส. ลัดดา สุวรรณปัญญา	,,	สาวตรี.
น.ส. พนิดา สุนทรสนาน	,,	พระชม.

การแสดงของกรมศิลปากรครั้งนั้น มีเหตุการณ์ประหลาดเกิดขึ้นวันหนึ่งที่หลังเวที, กงจะเป็นระหว่างปิดม่าน เปลี่ยนฉากจากตอนที่ ๒ เป็นตอนที่ ๓ ในองก์สุดท้าย. นายมนตรี ตราโมท ได้บันทึกไว้ว่า:—

“เมื่อตัวสาวตรีเข้าฉากมาแล้ว อารมณ์การแสดงยังค้างอยู่ ร้องให้ไม่หยุด เข้าไปชนที่ตักของพระชม ร้องขอแต่ว่า ‘อย่าเอาไป ๆ ขอให้หนูเถอะ’ ตัวพระชมพยายามตบเนื้อตัวพูดปลอบให้รู้ว่า ‘นี่พี่นะ ไม่ใช่ใคร ฯลฯ’ เป็นเวลานาน กว่าจะสะดุ้งแล้วรู้สึกตัว จึงหยุดร้องให้.”

สาวตรี (ฉบับร้อยแก้ว).

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์แปล “สาวตรี” จาก “ปติวิรตามาหาตมุข ปรว” ใน “วนปรว” แห่งมหาภารตะ โดยใช้ฉบับคำแปลภาษาอังกฤษ ของประตัจันทรโรย.

เรื่องสาวตรี^๕ เป็นเรื่องที่พระมรรคัมเทชยะฤษี^๖ เล่าให้บุษิษเฐียรฟัง คราวพลัดพราก จากบ้านเมือง ปรากฏเรื่องในบรพที่ ๓ แห่งมหาภารตะ เรียกว่า “วนปรว”.

“คูรราชะ, จงฟังเถิด, บุษิษเฐียร, ว่าคุณสมบัติอันเลิศ
ได้มีโดยบริบูรณ์ อย่างในตัวของนางสาวตรี ฯลฯ”

ในการที่ได้ทรงแปลสาวตรี (ฉบับร้อยแก้ว) นี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตัด “๒ สรรค” สุดท้ายออกเสีย เพราะชืดยาวเกินไป. และอันที่จริงเรื่องของนางสาวตรี ก็ได้จบแล้ว. แต่ในบทพระราชนิพนธ์ละครเรื่อง ได้ทรงสรุปเรื่องให้จบโดยสมบูรณ์ ให้ท้าวทัญมุตเสนและบริวารออกมาตามพบพระสตัชวานและนางสาวตรีที่ในป่า, แทนที่จะให้ทั้งสอง พระองค์กลับไปยังพระอาศรมเอง.

พระราชนิพนธ์ “สาวตรี” ฉบับร้อยแก้วนี้มีค่ามาก. การที่ทรงพยายามรักษาสำนวนโวหารเดิมไว้ ทำให้ผู้ศึกษาได้เข้าใจแจ่มแจ้งว่าของเดิมเป็นอย่างไร เมื่อทรงพระราชนิพนธ์เป็นบทละครเรื่อง ได้ทรงเปลี่ยนสำนวนโวหารเดิมมาเป็นกระบวนกลอนของพระองค์เอง, แต่ก็ได้ทรงรักษารูปเรื่องของเดิมไว้ได้อย่างน่าพิศวง, ตลอดจน “ธรรมะ” ของสาวตรี เป็นข้อๆ. ผู้ศึกษาน่าจะได้พิจารณาดูว่า ทรงพระราชนิพนธ์ได้เหมือนของเดิมเพียงไร.

มหาภารตะ.

ประชาชนคนไทยรู้จักรามเกียรติ์ ซึ่งเป็นเรื่องที่ได้มาจากรามายณะ ของ วัลหม์กี, แต่ไม่ค่อยจะรู้จัก มหาภารตะ เท่าใดนัก.

ในอินเดียโบราณ มีมหากาพย์อันยิ่งใหญ่ และขีดยาวอยู่สอง คือ:-

มหาภารตะ ของ วยาสะ
และ รามายณะ ของ วัลหม์กี.

“มหาภารตะ” เป็นเรื่องที่ยาวกว่า คือยาวกว่า สองแสนคำกาพย์ หรือกว่าหนึ่งแสน โศลก (๑๐๐,๐๐๐ couplets), ประมาณ ๔ เท่า รามเกียรติ์, หรือ ๘ เท่า Iliad และ Odyssey ของ กรีกโบราณ รวมกัน. เป็นวรรณกรรมที่ยาวที่สุด.

“มหาภารตะ” เป็นเรื่องการสู้รบระหว่างกษัตริย์วงศ์กुरु และวงศ์ปาณฑุ ซึ่งต่างก็เป็นหลานของพระภรต โอรสของ ศกุนตลา นั่นเอง. “มหาภารตะ” กล่าวถึงการสงครามระหว่างสองตระกูล นี้ แต่มีแทรกคำสอน, ปรัชญา, ศาสนา, กฎหมาย และนิยายปลุกย่อยไว้ด้วย.

“มหาภารตะ” แบ่งเป็น ๑๘ บรรพ มีบรรพที่ ๑๕ ต่อเป็นภาคผนวก มีชื่อว่า “หริวงศ์”. ความยาวของบรรพหนึ่ง ๆ แตกต่างกันมาก.

เรื่อง “ศกุนตลา” มีอยู่ในบรรพที่ ๑.

ผู้ประพันธ์ ไม่เคยขัดแย้งในการที่จะเล่าหรือขยายความเลย ขณะที่ทั้งสองค่ายกำลังเตรียมการจะเข้าสู่รบ ก็มีผู้ที่อง “ภควัทคีตา” อันขีดยาวเพื่อเตือนสติ อรชุน.

ในบรรพที่ ๓ มีเรื่องที่เรารู้จักดี คือ
“พระนล” หรือ “พระนาละ”
“กฤษณาสนน้อง”
และ “สาวตรี”.

ท่านที่สนใจ จะทราบเรื่องละเอียดกว่านี้ได้ จาก “นิทานวันนะ” ใน

พระนลคำหลวง

พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

มัทนะพาธา

ทวิศ

ตำนานแห่งตอกกฤษสาบ

ลครพูดคำฉันท์ ๕ องค์

สมเด็จพระราชกิจจานุเบกษา

มทาวชิราวุธ

ทรงพระราชนิพนธ์

พ.ศ. ๒๔๖๗

พระราชนิพนธ์ คำนำ มีข้อความตอนต้นว่า:—

“ลครเรื่องนี้ไม่ใช่ได้เนื้อเรื่องหรือตัดตอนมาจาก
แห่งใด ๆ เลย จึงขอบอกไว้ให้ผู้อ่านทราบ เพื่อไม่ต้อง
เสียเวลาไปเที่ยวค้นหาเรื่องนี้ในหนังสือโบราณใด ๆ. แก่น
แห่งเรื่องนี้ ได้เคยมีติดอยู่ในใจของข้าพเจ้ามาช้านานแล้ว
แต่เพราะเหตุต่าง ๆ ซึ่งไม่จำต้องแสดงในที่นี้ ข้าพเจ้ามิ
ได้ลงมือแต่งเรื่องนี้, จนมาเมื่อกลางปี พ.ศ. ๒๔๖๖, เมื่อ
ได้บังเกิดมีเหตุบังคบให้ข้าพเจ้าต้องอยู่หนึ่ง ๆ เจ็บ ๆ
ข้าพเจ้าจึงได้หวนนึกขึ้นถึงเรื่องนี้.”

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชภารกิจมาก จึงทรงพระประ-
ชวร. ขณะนั้นประทับอยู่ ณ พระราชวังพญาไท ได้เริ่มทรงพระราชนิพนธ์เรื่องนี้เมื่อวันที่ ๒
กันยายน ๒๔๖๖, แล้วเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารค เพื่อจะได้ “อยู่หนึ่ง ๆ เจ็บ ๆ” ประทับ
แรมที่ท่าवासูกรี, พระราชวังบางปะอิน, ตำบลคลองเจ้าเจ็ด, บ้านหงส์องค์รักษ์, จังหวัด
สุพรรณบุรี, อำเภอสนา, ตำบลสี่ร้อย, ตำบลโรงม้า อำเภอลำลูกกา, จังหวัด
แล้วเข้าคลองบางพุดตรา—แม่น้ำลพบุรี ประทับแรมที่ตำบลบางพระครู, อยุธยา, ล่องถึง
กรุงเทพ ฯ เมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม. แต่ก็ยังทรงพระราชนิพนธ์ไม่เสร็จ, มาเสร็จเอาที่พระราชวัง
พญาไท เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๔๖๖.

กรรมการวรรณคดีสโมสรประชุมพร้อมกันที่หอพระสมุดวชิราวุฒีสถาบัน
 ผนวช ในคราวประชุมครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ. ศ. ๒๔๖๖
 ปรากฏเห็นชอบพร้อมกันว่า หนังสือบทละครนอกคำฉันท์ เรื่องกันฮาก หรือ
 กันหนามแห่งนครกุหลาบ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
 พระมหากษัตริย์ไทย ทรงพระราชนิพนธ์เมื่อ พ. ศ. ๒๔๖๖ แลเดิมพิมพ์เมื่อ
 พ. ศ. ๒๔๖๗ เป็นหนังสือเล่มที่ ๒ ของบทละครทำไว้ใช้ทำฉันทเป็นบทละครนอก
 อันเป็นรูปแปลกในกระบวนวรรณคดีเล่มนี้ได้โดยยาก ยังไม่เคยมีใครได้
 พยายามแต่งแต่ก่อน วิกประภวณีในทางภาษาซึ่งประพันธ์ด้วยตัวอักษร
 ประเภศลูกศรตามยุคแห่งการทรงยศ ซึ่งท่านได้เป็นครั้งแรก นับว่าประ
 ณีประภวณีได้แต่งด้วยพระปรีชาเล่ห์ทำถนัดอันชั่วร้าย สมควรจะยกย่องตามพระ
 บัญญัติแห่งวรรณคดีสโมสรจึงพร้อมกันทำประกาศฉบับที่ ๑๖ ลงนามกรม
 และประกาศพระราชนิพนธ์บทละครนอกตัวอักษรวรรณคดีสโมสรเป็นสำคัญ
 ทรงเกล้าฯ ถวาย เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ. ศ. ๒๔๖๗

๑๙๖๗
 ๑๙๖๗
 ๑๙๖๗

๑๙๖๗
 ๑๙๖๗
 ๑๙๖๗

กรรมการวรรณคดีสโมสร เห็นชอบพร้อมกันว่า มัทนะพาธา เป็นหนังสือที่แต่งดี
 ใช้คำฉันทเป็นบทละครพูด, ซึ่งแปลกและแต่งได้โดยยาก, รูปเรื่องประณี, ทรงพระปรีชา
 สามารถมาก สมควรจะยกย่อง จึงได้ทูลเกล้าฯ ถวายประกาศฉบับที่ ๑๖ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม
 พ.ศ. ๒๔๖๗.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพยายามหาชื่อภาษามคธหรือสันสกฤต สำหรับดอกกุหลาบ ทรงพบชื่อ “กุพชก” ซึ่ง เซอร์ โมเนียร์-วิลเลียมส์ แปลไว้ว่า Rosa moschata และซึ่งมีกล่าวในคัมภีร์ รัตนไตรย์ นิพนธ์ ดังนี้:-

กุพชโก กพทรุณี	พทหตฺปฐฺปาติเกสรา ।
มหาสหา กณฺฎกาตฺตยา	นีลาสิกฺตํกุลา: ॥ ๑ ॥
กุพชก: สุรภิ: สุวาทุ:	กษายสุ ตฺรสาชน: ।
ตรีโทษสมโน วฤษช:	สีตะ สํครุหโมปร: ॥ ๒ ॥

โคลกที่ ๑ กล่าวถึงลักษณะแห่ง ดอก “กุพชก”, มีคำแปลว่า: “กุพชก งามดังสาว รุ่ง, มีดอกใหญ่, มีเกสรขี้ผึ้ง, หนามาก, สะพรั่งด้วยหนาม, มีฝูงผึ้งเขี้ยวเป็นกลุ่ม”.

โคลกที่ ๒ กล่าวถึงสรรพคุณ, มีคำแปลว่า: “กุพชก มีกลิ่นหอม, กินอร่อย, หวาน, มีรสเล็ด: (เมื่อกินแล้ว) ระงับตรีโทษ (คือ กำเริบแห่งลม, ดิ, เสมหะ), เจริญร่า, เย็นสบาย, แก้โรค เช่น ท้องร่วง”.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเปลี่ยนข้อความในโคลกทั้ง ๒ เป็น อินทรวีเชียรฉันทน์ ในองกที่ ๑ ดังนี้:-

ไม่เรียกผะกากุพ-	ชะกะสีอรุณแสง
ปานแก้วแจลัมแดง	ครุณี ฌ ขามอาย;
ดอกใหญ่และเกสร	สุวคนธะมากมาย,
อยู่ทน บ วาวย	มธุรสขจรไกล;
อีกทั้งสะพรั่งหนาม	คุดจะเข็มประดับไว้,
ผึ้งเขี้ยวสบินไขว่	บมิใคร่จะห่างเหิน.
อันกุพชะกาหอม,	บริโกคอร้อยเพลิน,
รสหวานสีหวานเชอญ	นวลัมเพราะเลิดรส;
กินแล้วระงับตรี	พิระโทษะหายหมด,
ก็อลมและศีลค	ทุษะเสมหะเสื่อมสรรพ;
อีกทั้งเจริญกา	มะคุณากิริมยัณันท์,
เย็นในอุราพลัน,	และระงับพยาธิ.

บทละครพระราชนิพนธ์ “มัทนะพาธา” ได้ชื่อว่า “มัทนะพาธา” เพราะพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชวินิจฉัยว่า คำว่า กุพชก หรือ กุพชกา จะใช้เป็นชื่อนางเอกไม่เหมาะสม, ทรงเลือกเอาคำ “มัทนา” แทน, ซึ่งแปลว่าความรักหรือความลุ่มหลง; และได้ทรงพบศัพท์ “มทนะพาธา” ซึ่ง เซอร์ โมเนียร์ วิลเลียมส์ แปลไว้ว่า “The pain or disquietude of love”, (ความเจ็บหรือความเดือดร้อนแห่งความรัก), ซึ่งตรงกับเรื่องที่อยู่ในพระราชหฤทัย, จึงได้พระราชทานชื่อให้แก่พระราชนิพนธ์นี้ว่า “มัทนะพาธา”.

❖
ไม้เรียกผกากุพ-
ชะกะสีอรุณแสง
ปานแก้วแลลัมแดง
ครุณี ณ ยามอาบ ;
ดอกใหญ่และเกสร
สุกนระมากมาย ,
อยู่ทน บ วางวบ
มธุรสขจรไกล.

การที่ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องมัทนะพาธาเป็นคำฉันทน์นี้ ทำให้เกิดความตื่นตื่นขึ้นโดยทั่วไป. เพราะการแต่งฉันทน์ในภาษาไทยนั้น ทำได้ยาก, แต่ก็ทรงพระราชนิพนธ์เป็นบทละครได้ดี, และมีความไพเราะด้วย.

❖
พระราชนิพนธ์เรื่องนี้เหมาะสำหรับการอ่านมากกว่าการแสดง. หลายครั้งผู้จัดแสดงได้ปรับปรุงบทโดยใส่เพลงเข้าด้วย. แต่นักเรียนไทยในประเทศอังกฤษได้จัดแสดง (บางตอน) ครั้งหนึ่งตามบทพระราชนิพนธ์ เมื่อไปชุมนุมประจำปีในเมือง Doncaster เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๕.

❖
ในการพระราชนิพนธ์ “มัทนะพาธา” นี้ ทรงใช้กาพย์ทั้ง ๓ และฉันทน์ ๒๑ กณะฉันทน์, จำนวนมากกว่า “ศกุนตลา” ของกาลิหาส รัตนกวี. แต่สาตินฉันทน์ของพระองค์แปลกกว่าของเดิมในกัมภีร์วุตโตทัย, เพราะวรรคหลัง กรุลหุเหมือนอินทรวีเชียรฉันทน์ แทนที่จะเหมือนกุชชกัปปยชาติฉันทน์, จึงมีผู้เสนอให้เรียกสาตินฉันทน์ของพระองค์ว่า “วชิรสาตินฉันทน์”.

• นางนี้เป็นต้นพฤก- ษะประดิษฐานอยู่ขัง
กลางดงใกล้ที่ตั้ง วรรณระชาคนี.

สุเทษณ์เทพบุตรเสวอยู่ เพราะมีใจรักมัทนา แต่ไม่สมหวัง, จึงขอให้มาขวีนช่วยเรียก
มัทนามาคืนขวีนมนต์. มัทนาถูกสะกดจิตให้มา แต่สุเทษณ์ก็ไม่โปรด เพราะเสมือนไว้ดวงจิต.
ครั้นคลายเวทอาถรรพณ์ มัทนาเป็นตัวเองแล้ว เธอก็ปฏิเสธความรัก. สุเทษณ์โกรธ จะสาป
เธอให้จืดไปเกิด ณ โลกมนุษย์ มัทนาจึงขอไปเกิดเป็นดอกไม้งามคือกุหลาบ. สุเทษณ์ยินยอม
จึงสาปให้เป็นกุหลาบ, แต่คืนวันเพ็ญให้กลับกลายเป็นมนุษย์, และเมื่อเกิดมีความรักจึงให้พ้น
สภาพเป็นดอกไม้. หากว่าเป็นทุกข์เพราะความรักนั้น ให้วิงวอนต่อพระองค์ พระองค์จะช่วย.

ดังนั้นในปีที่มะวันจึงมีต้นกุหลาบขึ้นอยู่. พระกาละทรรสีนชุดไปไว้ที่อาศรม. เมื่อ
มัทนากลายเป็นมนุษย์ ก็เลี้ยงและรักใคร่เหมือนลูก. พระชัยเสนออกมาล่าเนื้อพบเข้าก็เกิด
ความรัก. มัทนาก็รักตอบ. ต้นกุหลาบก็อันตรธานหายไป. พระกาละทรรสีน จึงแต่งงานให้.
พระชัยเสนพามัทนาไปสู่นคร. พระนางจันทิหิง จึงแจ้งไปยังบิดาคือราชาแคว้นมคธให้ยกทัพ
มาโจมตี. และใช้นางจอมท้าวกลอุบายว่า มัทนารักกับศุภงาค์ ทหารเอกของพระชัยเสน. พระ
ชัยเสนหลงเชื่อ มัทนาต้องเดือดร้อนเพราะความรัก จึงวอนสุเทษณ์ขอให้เธอกลับเป็นดอก
กุหลาบ ไม่มีวันกลับกลายเป็นมนุษย์อีกต่อไป.

สุเทษณ์	ขอให้อิมกัโวยะสุปริยา พิวักนคะกอนอถิระธา ขอกหนอบและขวีนมนต์	มาจา:นล สุรเชคศิรี, ขมิ เวฬุสีเนนหิพก; กิชะยอมลัมคิรัก.	[๖ สัมปะ:๓๑๓,๓๔.]
มัทนา	อู๋คะ สัมคถุมิสัมค.	กิมิ วัตตะคัลลอปตวม.	
สุเทษณ์	คงจิกุหนะเคสิม:ทระก	๑๑๙๓๓๓๓๓๓๓๓?	
มัทนา	ทำซอ แดตง ๑๑๓๓๓๓๓๓	สุระ:เทจเวไปทปรม.	
สุเทษณ์	รักสิริงมิควิงกิมิ	อวิไทยบ่ แฉอกร?	
มัทนา	รักสิริงมิควิงกิมิ	ชยะไปต สัททงไต?	
สุเทษณ์	พิริกและหวิระอุจะรัก	และขวีนอบขวีนไ.	
มัทนา	ทพรักสัมคิกรพ ขวีน	ดูจาขอตจพิงสิบ?	
สุเทษณ์	ความรักลเหียอุระมาท	ณนง มิ๑๓๓๓๓๓๓๓๓.	
มัทนา	อวณกร:ทออุระอหิข	๑๑๓๓๓๓๓๓๓๓๓๓?	
สุเทษณ์	โอ้อิม:โรหามระก	ขมิ๓๓๓๓๓๓๓๓?	
มัทนา	โอ้อิม:โรหามระอ	มาจา:นล มิขอส!	
สุเทษณ์	ลึบขงขวีนคณนปดพิพ	๑๑๓๓๓๓๓๓๓๓๓๓.	
มัทนา	หมิคัขปรม ขวิระลิมิ	นิจ:ไปตกัลลิมิ.	
สุเทษณ์	โอ้อิม:โรหามระก	ขมิ๓๓๓๓๓๓๓๓๓๓.	
มัทนา	โอ้อิม:โรหามระก	๑๑๓๓๓๓๓๓๓๓๓๓.	

Madanabādhā.
(in prose).

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์แปลมัทนะพาธาของ พระองค์ เป็นร้อยแก้วภาษาอังกฤษ, สำเร็จบริบูรณ์ทั้ง ๕ องก์ พร้อมด้วยอภิธานศัพท์, เมื่อ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๘, พระราชทานมายังพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิ- ติยากร เพื่อให้พิจารณาทูลเกล้าฯ ถวายความเห็น.

ทรงเริ่มการแปลตั้งแต่เดือน มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๗ ที่กรุงเทพฯ

ปานแก้วแจ่มแดง ครุณี ฌ ขามอาย

พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิติยากร สนองพระราชประสงค์ โดยกราบ บังคมทูลถวายความเห็นไปว่า ทรงเชี่ยวชาญภาษาอังกฤษยิ่ง กว่าพอ ที่จะทรงพระราชนิพนธ์ เป็น blank verse ภาษาอังกฤษ ตามแบบของเชกส์เปียร์ได้, ซึ่งจะเหมาะสมกว่า, จึงได้เริ่มทรง พระราชนิพนธ์แปลใหม่ให้เป็นร้อยกรองตามคำกราบบังคมทูล.

เมื่อได้เริ่มทรงพระราชนิพนธ์ แปลเป็นภาษาอังกฤษใหม่ ฉบับที่ทรงพระราชนิพนธ์ แปลเสร็จบริบูรณ์แล้ว จึงเป็นฉบับที่จะไม่ทรงใช้.

ผู้เรียบเรียงหนังสือนี้ ยังไม่เคยเห็นมัทนะพาธา ฉบับร้อยแก้วภาษาอังกฤษนี้.

Madanabādhā.

(in verses).

เมื่อพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ได้กราบบังคมทูล แนะนำให้ทรงพระราชนิพนธ์แปล มัทนะพาธา เป็นร้อยกรองภาษาอังกฤษแล้ว, ภายในเวลาไม่ช้านัก, ก็ได้ทรงพระราชนิพนธ์เฉพาะคำโต้ตอบระหว่างสุเทษณ์กับมัทนา ในองก์ที่ ๑ ตอนที่มัทนาถูกสะกดจิต.

ทรง “เล่นคำ” เลียนพระราชนิพนธ์ฉบับภาษาไทย ได้อย่างประหลาด ดังนี้ :-

- สุเทษณ์.** อ้าใจมิวิไลยะสุปริยา มะทะนาสุรางค์ศรี,
Ah! Ravishing beloved Madanā, divinely fair,
พี่รักและกอบอภิระดี บมิเว้นสิน่ห้หนัก;
I love and I adore thee with devotion great and rare.
บอกหน่อยเถอะว่าคะรุณีเจ้า ก็ยะยอมสมัครัก.
Tell me, sweet maid, thou art willing to love me back also.
- มัทนา.** ดูข้าสมักฤมิสมัก ก็มีขัดจะคล้อยตาม.
I'd not oppose Your Grace at all, whether willing or no.
- สุเทษณ์.** จริงฤณะเจ้าสุมะทะนา ว่าจะเจ้าแถลงความ ?
Are they all true, fair Madanā, the words spoken to me ?
- มัทนา.** ข้าขอแถลงจะจะนะตาม สุระเทวะโปรดปราน.
I'll speak such words, O gracious god, as are pleasing to thee.
- สุเทษณ์.** รักจริงมิจริงฤก็ไฉน อรไทยบ่แจ้งการ ?
Why not tell me if thou lov'st me truly or not, my treasure ?
- มัทนา.** รักจริงมิจริงก็สุระชาญ ชยะโปรดสถานใด ?
Should I love thee truly or not, my lord? What is thy pleasure ?
- สุเทษณ์.** พี่รักและหวังวรุจะรัก แลจะบทอดบทิ้งไป.
I love and hope to have thy love, and I'll never forsake thee.
- มัทนา.** พระรักสมักณพระหทัย ฤจะทอดจะทิ้งเสีย ?
Loving and hoping as thou dost, why shouldst thou e'er forsake me ?

- สุเทษณ์.** ความรักละเหี่ยอูระระทด เพราะมีอาจจะคลอเคลีย.
 Love made my heart-weary, since I could not dally with thee.
- มัทนา.** ความรักระทดอูระละเหี่ย ฤจะหายเพราะเคลียคลอ?
 Could thy heart-weariness by dalliance allayéd be?
- สุเทษณ์.** โอ้อ้อกระไรนะมะทะนา บมิตอบพะจีพอ?
 Oh! Madanā, why wilt thou not give me an answer fair?
- มัทนา.** โอ้อ้อกระไรอะมระง้อ มะทะนามิพอดี!
 Oh! Why art thou not fair to Madanā, great deity rare?
- สุเทษณ์.** เสี้ยแรงสุเทษณ์นะประดีพัพพ์ มะทะนาบเปรมปรีช.
 Hopeless Sudeshna loves sweet Madanā, untouch'd by love!
- มัทนา.** แม้ขำบเปรมปรีชะฉนี้ ผิจะโปรดก็เสี้ยแรง.
 Untouch'd by love am I, to love me would quite hopeless prove!
- สุเทษณ์.** โอ้อรูปวิไลยะศุกะเลิด บมิกวระจะใจแข็ง.
 So ravishing in shape, but why, Oh! why hast such a hard heart?
- มัทนา.** โอ้อรูปวิไลยะมละแรง ละก็จำจะแข็งใจ.
 Though ravishing in shape, I'm weak, so my heart plays a hard part!
- สุเทษณ์.** หากพิจะกอดวฐุและจุม— พิตะเจ้าจะว่าไร?
 If I embrace and kiss thee now, what wouldst thou say, my dear?
- มัทนา.** ขำบาทจะขัดฤก็มีได้ ผิพระองค์จะทรงปอง.
 I could not say thee nay if so be thy desire, that's clear.
- สุเทษณ์.** ว่าแต่จะเต็มฤติฤหาก ดนุกอดและจูบน้อ?
 But wouldst thou be willing, my love, to let me clasp and kiss?
- มัทนา.** เต็มใจมิเต็มดนุกก็ต้อง ประตบัตระเบียบดี.
 Willing or no, I must in my manners ne'er be remiss.

สุเทษณ์ วิงวอนมัทนาให้รัก

ถึงวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๖๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระราชหัตถเลขาไปยังพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากรพร้อมด้วยองค์ที่ ๑, ซึ่งทรงพระราชนิพนธ์เป็นคำร้อยกรองภาษาอังกฤษเสร็จแล้ว, ทรงใช้เวลาราว ๑ เดือน, และมีพระบรมราชาธิบายมามีใจความว่า:—

ยกเว้นตอนที่พระราชประสงค์ จะให้มีความไพเราะเป็นพิเศษ ทรงใช้ blank verse ชนิดมี ๑๐ พยางค์, ซึ่งเหมาะที่สุดสำหรับการพูดโต้ตอบ, และบางที่ก็ให้สัมผัสด้วย. ในกรณีพิเศษได้ทรงใช้คำประพันธ์แบบอื่น เพื่อมิให้เบื่อ. กาพย์ฉบง ๑๖ นั้น ทรงพยายามจะรักษาไว้ให้มี ๑๖ คำตามกาพย์ไทย แต่บางที่ก็ไม่เหมาะจึงทรงใช้แบบอื่น ซึ่งต้องเพิ่มจำนวนบรรทัด.

ทรงพระราชนิพนธ์แปล กาพย์ฉบง ๑๖ รักษาไว้ให้มี ๑๖ พยางค์ ดังนี้:—

สุเทษณ์. ปวงรูปเจ้าวาดมานี้ เป็นรูปนารี ที่ล้วนประเสริฐเลิดงาม;
 Those pictures are of fair maidens of beauty rare-all sweet they are-
 แต่กุดูทุกนางงาม ก็ยังเห็นทราม กว่านารีรัตน์มัทนา.
 I find each fair lady is less rich in beauty than Madanā.

ทรงพระราชนิพนธ์แปลกาพย์ฉบง ๑๖ แบบที่เพิ่มจำนวนบรรทัด ดังนี้:—

มัทนา หม่อมฉันเคารพเทพไท ทูลอย่างจริงใจ ก็มิทรงเชื่อเลย,
 With due respect I plainly told the truth,
 But Your Highness would not believe my words.
 กัดบทรงด่ารัสเฉลย ชวนซักชมเชย และชดสนิธเสนาหา.
 You did repeatedly keep asking me
 To agree to accept your proffered love.

การที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเริ่มทรงพระราชนิพนธ์แปลฉันทน์ไทย เป็นร้อยกรองภาษาอังกฤษนั้น ทำให้เราได้ชื่นชมในพระปรีชาสามารถเป็นอันมาก. บัญญัติว่าฉันทน์ที่ใดจะทรงใช้คำประพันธ์ภาษาอังกฤษแบบใดนั้น นำศึกษาเป็นอย่างยิ่ง.

ในองก์ที่ ๑ ที่มีฉันทน์ที่ทรงคัปปะชาตร์ ๑๒ ก็ได้ทรงเปลี่ยน blank verse ๑๐ พยางค์ เป็น ๑๒ พยางค์ ตามไปด้วย, และให้มีสัมผัส.

ฉันทน์วิหขุมมาลา ๘ และฉันทน์จิตระปทา ๘ ซึ่งแบ่งวรรคตอนเป็นตอนละ ๔ คำนั้น มีผลสะท้อนในภาษาอังกฤษ คือ แบ่งเป็น ๔ คำ ได้เช่นเดียวกัน มีสัมผัส, ทั้งสัมผัสนอกสัมผัสใน, ดังบทฉันทน์จิตระปทา ๘ ต่อไปนี้ :-

แห่ตอกกุดตามคัมภีร์จากคอง

นางมัทนา จุติย้านาน
 งามละออราน สุระแมนสุวรรณค์,
 ไปเถาะกำเนิด ณ หิมาวัน
 ดังนุถัน วจิสาปไว้!

ทรง
 พระราช
 นิพนธ์
 แปลว่า :-

Madanā, thou, pass quickly now
 From this noble celestial land;
 Go, wilful maid, in forest glade
 Be thou reborn. Go, I command !

วสันตติลกฉันทน์ ๑๔ ก็นำชมเหมือนกัน ท่านผู้อ่านคงจะได้สังเกตแล้วว่า บทที่ทรง “เล่นคำ” เลียนพระราชนิพนธ์ฉบับภาษาไทยนั้น ทรงกำหนดให้มี ๑๔ พยางค์ตามแบบของไทยด้วย.

บทวสันตติลกฉันทน์ ๑๔ แห่งอื่น แบ่งวรรค มีสัมผัสนอก สัมผัสใน เกือบจะเรียกได้ว่า วสันตติลกอังกฤษ ดังนี้ :-

0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

My heart is sad, I feel so bad, to stand and list to you;
 Your words so neat, grace-ful and sweet, de-clar- ing your love true.

ต่อจากที่ได้พระราชทาน องค์กรที่ ๑ ลงมาเพียง ๑๖ วัน, คือ เมื่อวันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๔๖๘, ได้ทรงพระราชนิพนธ์องค์กรที่ ๒ เสร็จ, และเริ่มองค์กรที่ ๓ หลายวันแล้วด้วย, มีพระราชหัตถเลขาพระราชทานมายัง พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร มีพระบรมราชธิบายมาด้วยตามเคย.

ต่อจากนั้นอีกเพียง ๖ วัน ก็ทรงพระราชนิพนธ์องค์กรที่ ๓ เสร็จ. มีพระราชหัตถเลขา ลงวันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๔๖๘ มายังพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ดังนี้:—

Phya Thai
24 August, 2468

Dear Phram,

Here is the Third Act of "Madana-
badhā", which has been somewhat
more difficult to write than the Second;
but luckily I had already made trans-
lations of the hymns and chart in
my spare time, which therefore saved
a lot of trouble.

As I have only finished the Third
Act today, it may be some time before
I can send you the Fourth which I
shall begin tomorrow.

Yours &c
Rama R

แต่การหาได้เป็นไปดังพระราชประสงค์ไม่ ด้วยเหตุที่มีพระราชภารกิจอย่างอื่น แล้ว
ก็ทรงพระประชวร และสวรรคตเมื่อเช้าวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๔๖๘.

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้สวรรคตแล้ว เจ้าหน้าที่ได้พบลายพระราชหัตถ์พระราชนิพนธ์องค์ที่ ๔ เพียง ๕-๖ หน้า, ก็ทรงพระราชนิพนธ์ไว้แล้วประมาณครึ่งขององค์ที่ ๔, จบลงแค่ สุภาษณ์ขับไล่นางก่อม อราดี ออกจากสวนหลวง แล้วสนทนากับปริยัมวาทด้วยบทฉันทลักษณ์ของกวีประชาตร์ ๑๒ ที่ทรงพระราชนิพนธ์แปลเป็น rhymed couplets ๑๒ พยางค์. สุภาษณ์กล่าวว่ :-

ผีเลือกคู่เพราะเพ่งทาง	ประโยชน์เพียงฉณการเมือง,
If one chooses a wife for mere reasons of state,	
มิช้านานก็จำเคือง	ระกายจิตระกายตา!
Ere long must mind and eyes be tired of such a mate!	

ดังนี้ พระราชนิพนธ์ Madanabādha ฉบับร้อยกรองจึงค้างอยู่ ซึ่งกลายเป็นกวีนิพนธ์อมตะที่ยังไม่เสร็จ เช่นเดียวกับบทเพลงสำหรับดนตรีวงใหญ่ ของนักประพันธ์เพลง Schubert ที่เรียกว่า "Unfinished" Symphony.

"UNFINISHED" SYMPHONY

No. 8—B minor
Basso

Franz Schubert (Oct. 30, 1822)

Allegro moderato *pizz.*

13 *pp* *arco* *f*

21 *pizz.* *p* *pp* *arco* *cresc.* *f*

29 *f* *p* *cresc.* *f* *ff*

37 *f* *A* *3* *pizz.* *pp*

51 *decresc.* *G. P.*

ตำนานแห่งหญ้าคา.

เป็นที่สังเกตว่า บทละครพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง มัทนะพาธา นั้น มีชื่ออีกชื่อหนึ่งว่า ตำนานแห่งดอกกุหลาบ.

พระมหาเทพกษัตรสมุห ได้เล่าให้ผู้เรียบเรียงฟังว่า ได้ฟังกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า พระองค์ทรงมีตำนานอยู่ ๒ คือ:-

ตำนานแห่งดอกกุหลาบ,

และ

ตำนานแห่งหญ้าคา.

ตำนานแห่งดอกกุหลาบนี้ ได้ทรงพระราชนิพนธ์ในปลายรัชสมัยของพระองค์.

ส่วนตำนานแห่งหญ้าคา นั้น ทรงเล่าเป็นเรื่องราว ยังมีได้ทรงพระราชนิพนธ์, แต่มีพิมพ์อยู่ในหนังสือดุสิตสมิต เล่ม ๑๔ ฉบับที่ ๑๖๔ วันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๔๖๔, “นายนิวัทธ์” เป็นผู้เขียน, ๒ ปีก่อนที่ได้ทรงพระราชนิพนธ์เรื่องตำนานแห่งดอกกุหลาบ.

นางอติ (หรือนางวินะตา) เทพมารดาของพญาครุฑ กับนางทิดี (หรือนางกัทรุ) เทพมารดาของพญานาค เคียงกันว่าม้าของพระอาทิตย์สีแดงหรือสีดำ. ฝ่ายที่ควรจะแพ้กลับชนะ เพราะพญานาคแอบไปพันพิษให้ม้าพระอาทิตย์กลายเป็นสีดำ ในเวลาก่อนรุ่งวันนั้นด้วยกันจะไปดูให้แน่ชัด. นางอติอุกปรับ ต้องให้พญาครุฑผู้เป็นบุตรไปแย่งมะอบน้ำอมฤตมาจากพระนารายณ์เพื่อให้พญานาคดื่ม พญาครุฑไปดำเนินการเรื่องนี้ได้ผล. บรรดาเทวดาทั้งหลายที่ช่วยกันขัดขวางก็สู้พญาครุฑไม่ได้ แม้แต่พระนารายณ์เองก็ไม่สามารถจะเอาชนะพญาครุฑ ต้องทำสัตยาเป็นไมตรีกัน.

พระนารายณ์ให้ข้อคิดแก่พญาครุฑว่า ถ้าพญานาคที่พันพิษร้ายอยู่แล้ว ได้ดื่มน้ำอมฤต จะไม่รู้จักตาย ผู้ที่อยู่ในโลกจะเดือดร้อนยิ่งขึ้น พญาครุฑจึงแกล้งทำหกเสียจนหมด เมื่อเหาะผ่านป่าหญ้าคา. ด้วยเหตุนี้พญานาคจึงมิได้ดื่มน้ำอมฤต.

หญ้าคาจึงมีชีวิตเป็นอมตะ เผลาก็ไม่สูญพันธุ์.

หญ้าคาจึงถูกนำมาใช้ ในพิธีมงคล.

รุ่งจึงกลัวหญ้าคา มีอาจเลื่อยเข้าไปในดงหญ้าคาได้.

ภาพสี่พระหัตถ์สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ดังนี้:-

เรื่องวิวาท

พระกตัญญูเป็นทนต์มีพระหฤทัยหนึ่ง แต่ในเจ้าผู้ปกครองเมือง ๒ แห่ง ใช้
มีลมเห็นในหัวพระพุทธรูป คือทรงพระเศียร ๑ ทรงพระเศียร ๑ เป็นพี่น้องกัน ทรงพระเศียร
อันมณฑลพระพุทธรูปกับพระเศียร ทรงพระเศียรแห่งมณฑลแห่งหนึ่งพระหฤทัย ๑ ทรงพระเศียร
ไม่ชอบกัน และดุด่าดักดิมพี่น้องด้วย ๑ สันเหตุที่จะวิวาทกันในภายหลัง เมื่อ ๒ ทรง
เห็นเกิดเป็นภรรยาพี่น้องเรื่องสั้นๆ ซึ่งผลอันมากจากกษัตริย์สมมติเมื่อครั้งก่อนมณฑล ทั้งแก่
ภักทนิพนธ์ได้ ได้โดยแท้ต้องยอมเป็นภรรยา เสนอเรื่องพระเศียร ผู้ครองเมืองทนต์
ทรงพระเศียรและทนต์เป็นลูกชาย ในมณฑลทรงมีเรื่องทนต์ต่อพระเศียรด้วยพระพุท
ธรูปได้ซึ่งมณฑลไปเห็นตลกตมกร

เรื่องพญาครุฑ

ทนต์ก็ทนต์หัวพระพุทธรูปเมื่อชิงหนี
อมฤตวิเศษ แต่พญาครุฑมีฤทธิ์มาก จักลอบชิงระของทนต์เป็นพระเศียรได้ ครั้นแต่พระเว
รณหนักใจหรือทนต์ทนต์มิได้ แต่พญาครุฑพระเศียรของทนต์ก็ไม่มีหันเหมีอัน
ให้ที่สุจริตต่อทนต์ซึ่งลือลือในใจนี้ ทนต์ทรงหนีไปทนต์ทนต์ไม่ยอม
แล้วลือลือว่าทนต์มีฤทธิ์สูงกว่า ก็ยี่พญาครุฑยอมเป็นทนต์แต่ของทนต์ทนต์
ลือลือว่าทนต์มี ๕๐ ทนต์ทนต์หนึ่งทนต์ทนต์ และลือลือพญาครุฑก็ได้ชิงในของทนต์ทนต์
ทนต์ทนต์ อันลือลือที่ลือลือสูงกว่า ๑

งานละคร ใน พ.ศ. ๒๔๖๘.

ซึ่งเป็นปีสุดท้ายแห่งรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

ท้าวแสนปม (ละครตัว)
 ท้าวพระยาพิชิตสงคราม ท้าวจืดเลือด
 ในอันประสูติ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
 พ.ศ. ๒๔๖๘ ที่พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ อุทยาน
 มอญวัน เมื่อ ๑๕ เมษายน ๒๔๖๘.

วิชาญพระสมุท
 มีพระเชษฐภคินี พระนาง
 มีพระนามว่า อุบลมณฑล
 เมื่อเกิดเงินตำรา ๑๕ บาท,
 เมื่อ ๒๓, ๒๕ พฤษภาคม
 ๒๔๖๘. ทราแล้ว
 เงินทั้ง ๑๕ บาท.

Madanabādhā (ร้อยแก้ว)
 ทราพระพนมพิณ (เสนาบดีกรมมหาดไทย)
 เมื่อเกิด เดือนพฤษภาคม ๒๔๖๘.

หม่อมเจ้า
 จ. ตระกูล กอวก
 ทราพระพนมพิณ เมื่อ
 มี.ย. - ก.ย. ๒๔๖๘.

ชาวิตรี
 ได้ทราทั้งหมดที่
 ผู้แสดงโอษฐ์ จ.
 ทราเลือดเงินตัว,
 พระเชษฐภคินี, ทรา
 ทราพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

Madanabādhā (ร้อยกรอง)
 ทราพระพนมพิณ (ร้อยแก้ว) ทราท้าวจืดเลือด กษัตริย์-ผู้
 ๒๔๖๘, แล้วคน ๑๕ บาท กอวก ๑๕ บาท.

พระพิณพิโรธ
 (ละครตัว)
 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
 เกิดเจ้าอยู่หัว ทราปี ๑๕ บาท พระพนมพิณ
 จ. ตระกูล กอวก, ทราเลือดเงินตัว, ทรา
 ทรา: ทราเลือดเงินตัว เมื่อ ๑๕, ๒๕ พฤษภาคม, ทรา
 ทราท้าวจืดเลือด ทราพระพนมพิณ (ร้อยแก้ว) ทรา: ทรา: ๑๕

ละครโรงใหญ่.

ในเรื่อง ตามใจท่าน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชนิพนธ์ตอนหนึ่งว่า “ทั้งโลกเปรียบโรงละครใหญ่”. ในละครโรงใหญ่นั้น พระองค์ได้ทรงมีบทบาทสำคัญมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการแก้สัญญาเก่า ๆ ที่ประเทศสยามได้ทำไว้กับต่างประเทศ ขณะที่เรายังด้อยพัฒนาและขาดกำลังอาวุธ, ทำให้เกิดสิทธิพิเศษนอกอาณาเขตของต่างชาติขึ้นในประเทศสยาม. คนชาวต่างประเทศในเมืองไทย ให้ขึ้นศาลกงสุล. การเก็บภาษีศุลกากรนั้น ให้เก็บได้ไม่เกินร้อยละ ๑, จนเรียกกันติดปากว่า “ภาษีร้อยละสาม” นอกนั้นยังมีข้อผูกมัดมิให้เรากองทหารในบางท้องที่ เช่นในจังหวัดบึงกุ่มได้ทั้งหมดเป็นต้น.

การเจรจากับต่างประเทศเพื่อแก้ไขสัญญา ได้เริ่มขึ้นตั้งแต่ปีแรก ๆ ในรัชกาลของพระองค์, โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้กำกับการแสดง กระทรวงการต่างประเทศเป็นผู้กำกับเวที และที่ปรึกษาชาวต่างประเทศเป็นละครตัวสำคัญไปเจรจาร่วมกับอัครราชทูตไทยในประเทศนั้น ๆ. มีความรู้สึกอย่างแน่ชัดว่า การเจรจากับอังกฤษ และฝรั่งเศส คงจะลำบากกว่าประเทศอื่น เพราะประเทศทั้งสองนี้มีผลประโยชน์อยู่ในประเทศสยามมาก, ถ้าเจรจาดตกลงกับสองประเทศนี้ได้ ประเทศอื่น ๆ ก็คงไม่มีปัญหา. ด้วยเหตุนี้จึงได้ทรงแต่งตั้งให้ตัวละครสำคัญในโรงละครโรงเล็กของพระองค์ ๒ คน ให้ไปเป็นอัครราชทูต ผู้แทนพระองค์ประจำอยู่ใน ๒ ประเทศนั้น คือ พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจรูญศักดิ์กฤดากร (ปอล ในเรื่องมิตรแท้ที่ เงินว่า) เป็นอัครราชทูตที่กรุงปารีส และพระยาบรูณ์วราชฐู (นายสน เศรษฐ์ ในเรื่องมหาตมะ) เป็นอัครราชทูตประจำอยู่ที่กรุงลอนดอน.

เมื่อเสร็จมหายุทธสงครามโลกครั้งที่ ๑ พระยาบรูณ์วราชฐูได้เข้าเฝ้าพระเจ้าฮันส์ที่ ๕ ณ พระราชวังวินด์เซอร์ เพื่อเจรจาเรื่องนี้ แต่การเจรจาทันทีสำคัญ คือ เมื่อมีการประชุมทำสัญญาสันติภาพที่แวร์ซาย อัครราชทูตสยาม ณ กรุงปารีสได้ไปแสดงบทบาท จนประธานาธิบดีวูดโรว์ วิลสัน แห่งสหปาลีรัฐอเมริกาได้กล่าวในที่ประชุมว่า “ท่านพูดถูกแล้ว อเมริกาจะทำสัญญาฉบับใหม่แก่ประเทศสยาม.” หลังจากนั้น ๓ ปี ตัวละครอีกตัวหนึ่งจึงมาปรากฏบนเวที ผู้นั้นคือ Dr. Francis B. Sayre.

เรื่องจบฉากสุดท้ายใน พ.ศ. ๒๔๖๘, ฝรั่งเศสและอังกฤษให้ความตกลง และประเทศอื่น ๆ ก็ยินยอมตามมา. แต่ก็เป็นที่ไปด้วยความขุ่นเคืองสับสน มีอุปสรรค ซ้อนอุปสรรค แบบเดียวกับในบทละครบนเวที. ประเทศอิตาลี สมัชชมุสลิมินี่ เป็นประเทศสุดท้ายที่ให้ความตกลง แก้ไขสนธิสัญญากับประเทศสยาม เมื่อเดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๘.

ละครโรงใหญ่เรื่องนี้ จบลงด้วยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานบรรดาศักดิ์ พระชวลิตยา ณ ไมตรี แก่ Dr. Francis B. Sayre แล้วก็สวรรคต.

เป็นสุขนานุกรม หรือโสขนานุกรม ก็สุดแต่ท่านทั้งหลายจะพิจารณา.

พระเกียรติฤถ (ละครเรื่อง).

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงปรับปรุงพระราชนิพนธ์ละครเรื่อง พระเกียรติฤถ (เฉพาะตอนต้น) ให้เป็นละครเรื่อง โดยมีพระราชประสงค์เฉพาะ.

ขณะนั้นพระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี ทรงพระครรภ์อยู่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้ทรงเตรียมบทละครเรื่องนี้ ไว้สำหรับแสดง ในงานพระราชพิธีสมโภชเดือนพระราชมโอรส.

๑

บทละครพระราชนิพนธ์พระเกียรติฤถ (ละครเรื่อง) นี้ มีเพลง ๕๔ เพลง. กับมีวงเครื่องสายผู้ชายบนเวทีด้วย. ได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังโรงละคร ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เพื่อซ้อมวงมโหรีก่อน ตั้งแต่วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๔๖๘, ยังไม่ทันได้เข้าฉาก ก็ถึงงานพระราชพิธีฉัตรมงคล. ทรงพระประชวรระหว่างงานนั้น เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน, และสวรรคต เมื่อเช้าวันที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๔๖๘.

๑

ท้าวเกียรติราชเสด็จล่าเนื้อ เพราะพระนางอินทราสันเห็นกวางทองก็อยากจะได้. ท้าวเกียรติราชเห็นกวางทองเข้าจริง ๆ จึงตามไปถึงสระน้ำ, เห็นขันทองลอยอยู่ แต่จะหยิบก็หยิบไม่ได้. ทันใดนั้นก็เห็นคนหนึ่ง, ชื่อก็มาสูร, ออกมากล่าวโทษท้าวเกียรติราชว่าบุกรุกแดนของตน, แต่บัดนั้นก็หนีไม่พ้น ต้องหาสิ่งของมาไถ่ชีวิต. ในที่สุดท้าวเกียรติราชจำต้องยอมให้คำมั่นสัญญาว่า เมื่อกลับถึงพระนคร ใครนำสิ่งใดมาถวาย ก็จะมอบสิ่งนั้นให้แก่ยักษ์. ขณะนั้น พระนางอินทราทรงพระครรภ์อยู่ และได้ประสูติพระโอรส. ครั้นท้าวเกียรติราชกลับถึงพระนคร ก็นำพระโอรสนั้นมาถวาย. ท้าวเกียรติราชจึงรู้ว่าเสียให้แก่ยักษ์ ต้องไปอ้อนวอนขอผ่อนผัน. ครั้นเวลาผ่านไป ๒๐ ปี พระกุมารเจริญพระชันษา ทรงพระนามว่าพระเกียรติรัตแต่พระบิดาประชวรหนัก. พระเกียรติรัตไปหาพระอาจารย์ จึงได้ความว่า ท้าวเกียรติราชขอผ่อนผันจากยักษ์ได้ ๒๐ ปี, บัดนี้ถึงเวลาแล้ว มิได้ปฏิบัติตามสัญญาจึงทรงประชวร. พระเกียรติรัตได้ทราบความดังนั้น จึงตกลงจะไปมอบพระองค์ให้แก่ยักษ์ตามที่พระบิดาได้สัญญาไว้.

พระราชนิพนธ์ละครเรื่อง พระเกียรติรดี องค์กรที่ ๒.

บทขับลำ—สุกัตา

(ปลาทอง)

๑ พระเอยพระหนอนาถ
งามพิลาศดั่งดวงมณีใส
พระเสด็จจากฟ้าสุราลัย
มาเพื่อให้ฝูงชนกมลปรีดี ฯ

๑ ดอกเอยดอกจำปา
หอมชื่นจิตตตินาสา
ยิ่งดมยิ่งพาให้ดมเอย ฯ

๑ หอมพระเดชทรงยศไอรสราษ
แผ่แผ่ผจงาดในแดนไกร
ฟังเดชพระหน่อไท
เป็นสุขสมใจไม่วางวาย ฯ

๑ รูปลม้ายคล้ายพระบิดุราช
ผิวผุดผาดเพียงชนนีศรี
ขอพระจงทรงคุณวิบุลย์ทวี
เพื่อเป็นที่รมเกล้าข้าเฝ้าเทอญ ฯ

๑ ดอกเอยดอกพุทธรชชาติ
หอมเย็นใจใสสอาด
หอมบ่มิขาดสุกนธ์เอย ฯ

๑ หอมพระคุณการุญเป็นประดอม
เย็นเกล้าเหมือนร่มโพธิ์ทอง
เหล่าข้าทูลลอลอง
กักตีสอนองพระคุณไท ฯ

(เมื่อจบลูกรับแล้ว พระนางอินทิดา ตรัสชมสุกัตา, ตรัสว่า บทนี้เหมาะสำหรับใช้ เป็นบทกล่อมพระโอรส แล้วตรัสสั่งสุริราให้จัดของบำเหน็จประทาน.)

เริ่มกล่าวเรื่องราวจีน
สืบสืบ มีกตม
สองพัน หมื่นเจ็ดร้อย
๗๐ พระคุณ ผู้รู้แท้

ดั่ง ๑๐ เรียงเรียงขันธ์
ที่หมื่น ตาตม
สองพัน หมื่นเจ็ดร้อย
แต่พระมวกฎเกณฑ์

เป็นประภม
กาตาคัก
จีนจีน
จูงให้กัลล

เสกีสย (เสกีสย)
แต่แท้
จีนจีน
เกศกัมภราชภาน ๕.

ปรารถนาหลายเรื่อง
 เปรียบขลาคะดุมของรัก
 พระคุณแห่งพระนาง -
 ปกป้องรักษาดี

นางมาเป็นข้าพระ -
 มอบความทุกข์ -
 แก่พระคุณศรี
 พระนพสุตาดี

สมประสงค์
 สุตทัช
 กุญแจ สยาม
 เมื่อตรึงก่อนพล

มานะ - ราชผอ
 กิตใจ
 เสกสรรค์ สวรรค์หา
 จากฟ้ามาแทน ฯ

ภาคผนวก

ภาคผนวก (๑) หลักฐานอ้างอิง.

ต้นฉบับพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หลายเรื่อง.

บทละครพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉบับพิมพ์ตีพิมพ์ในรัชกาลที่ ๖ บางเรื่อง.

บทละครพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉบับพิมพ์ที่โรงพิมพ์ต่างๆ หลายเรื่อง.

สูจิบัตรการแสดงละครพระราชนิพนธ์ ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จำนวนมาก.

พระราชกิจรายวันในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

พระราชบันทึกหมายเหตุรายวันของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

จดหมายเหตุรายวันของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นพิไชยมหินทโรดม.

บันทึกหมายเหตุรายวันของผู้เรียบเรียงเอง.

พระราชหัตถเลขา และพระราชบันทึก ถึงเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี.

บรรณานุกรม พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ฉบับหอสมุดแห่งชาติ คณะกรรมการอำนวยการจัดงานพระบรมราชานุสรณ์ จัดพิมพ์เป็นที่ระลึก, พ.ศ. ๒๕๑๓.

ประชุมบทความคอนเสิร์ต และตาโบด วิวงศ์ พระนิพนธ์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.

มหาธีรราชรำลึก, อักษรานุสรณ์ ๒๔๕๖,

เรียงความเรื่องพระราชนิพนธ์ บทละครพูด ในรัชกาลที่ ๖ ฉบับที่ได้รับรางวัลที่ ๑ ของ น.ส. เฉลา ไชยรัตน์,

เรียงความเรื่องพระราชนิพนธ์ ประเภทร้อยกรอง ฉบับที่ได้รับรางวัลที่ ๑ ของ นายศักดิ์ศรี เข้มนัสดา.

สังเขปพระราชประวัติ และพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ของ นายสงวน อึ้งก.

จดหมายเหตุประกอบเรื่องไกลบ้าน ฯลฯ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงรวบรวม.

จดหมายเหตุประพาสหัวเมืองบักขี้ไต้ ร.ศ. ๑๒๘.

จดหมายเหตุระยะทางเสด็จพระราชดำเนินเลียบมณฑลบักขี้ไต้ ของศักดิ์, พ.ศ. ๒๔๕๘ และ พ.ศ. ๒๔๖๐.

รามเกียรติ์ รัชกาลที่ ๑.
รามเกียรติ์ รัชกาลที่ ๒.
รามเกียรติ์ ตอนนางลอย ของ นายประพันธ์ สุคนระชาติ.
บ่อเกิดแห่งรามเกียรติ์.
อสุเรนทรจารีต.
พระนลคำหลวง.
ลิลิตนารายณ์สิบปาง.
คำอธิบายและอภิธานสำหรับประกอบเรื่องนารายณ์สิบปาง.
นิทานทองอิน.
คำพากย์รามเกียรติ์ (ของเก่า).
ตำราพื่อนรำ ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ.
โขนภาคต้น ว่าด้วยตำนานและทฤษฎี ของ นายธนิต อยู่โพธิ์.
ฝึกหัดนาฏศิลป์ไทยเบื้องต้น ของ นายธนิต อยู่โพธิ์.
ศิลปะละครรำ ของ นายธนิต อยู่โพธิ์.
ปักษิณะ ประวัติของอุปรากรเรื่อง มิกาโด ของ นางกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ.
ราชกิจจานุเบกษา.
ทวิบัญญัติ.
วิทยาจารย์.
สมุทรสาร.
ดุสิตสมิต.
ไทยเขมม.
ภาษาและหนังสือ.
วชิราวุธานุสรณ์.
The World Book Encyclopedia.
Kalidasa's Çakuntala (Bengali Recension), edited by Richard Pischel 1877.
Alfred Mortier, Sakountala, d'après Kalidasa.
The British Drama League Catalogue.
Baker and Packman "A guide to the best fiction".
Allardyce Nicoll "A History of the British Drama 1660-1990".
Eugène Labiche, Théâtre Complet.
Bangkok Times.
Oxford Dictionary.
Petit Larousse.

ภาคผนวก (๒) นามบุคคลที่กล่าวถึง.

คำชี้แจง

๑. นามบุคคลที่กล่าวถึง ที่นำมาเรียงลำดับตามตัวอักษรในพจนานุกรม ในภาคผนวก (๒) นี้ มีเฉพาะบุคคลที่เป็นไทยหรือมีบรรดาศักดิ์เป็นไทย, ไม่รวมถึงนามอักษรย่อ, นามปากกา, นามแฝง, นามของตำแหน่งหน้าที่ หรือนามบุคคลในเรื่องละคร.

๒. ตัวเลขในวงเล็บ หมายถึงเลขหน้า ในหนังสือที่นามบุคคลนั้นๆ ปรากฏ, มีไว้เพื่อเปิดกลับไปดูได้ และเพื่อป้องกันความสับสน เช่น ในกรณีที่บุคคลสองคนได้มีบรรดาศักดิ์เดียวกันในเวลาที่แตกต่างกัน.

๓. ชื่อ บรรดาศักดิ์ และนามเดิม ส่วนใหญ่ได้รับความเอื้อเฟื้อสอบถามจากกรมมรดกธรรมราชภัฏ.

๔. ผู้เรียบเรียงขอภัยในการที่มีได้ใส่ยศทหาร ครบถ้วน คือใส่เฉพาะที่เห็นว่าจำเป็นเท่านั้น.

ก.

กมล โชติกเสถียร, นาย (๔๑)

กมล สาริกานนท์, น.ส. (๓๓๗)

กรรณิการ์ วงษ์สวัสดิ์ (๘๕)

กวด หุ้มแพร, นาย (๒๓๗, ๒๕๓, ๒๖๘)

ก่อง เจตนาวัต, นาย (๕๗)

กอนดิน ราหุลทัต, นาย (๕๗)

กัลยาณไมตรี, พระยา (๓๕๕)

กาบแก้ว อภัยวงศ์, น.ส. (๑๖๐)

กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ, นาง (๓๖๔)

เกษมศรีสุโขก, พระเจ้าน้องยาเธอ

พระองค์เจ้า (๔๔)

เกอ สาลักษณ์, นาย (๕๗)

พล.ท. พระสราภักษ์สถุติกการ.

นางกมล สายาลักษณ์.

นางกรรณิการ์ วงษ์สวัสดิ์.

นายจำลอง (ปานี่ ไกรฤกษ์).

นายก่อง เจตนาวัต.

หลวงธารารสวิเศษ.

พระยากัลยาณไมตรี (Dr. Francis B. Sayre).

คุณเกตุมดี วิมุกตกุล.

นางกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่น

ทิวากรวงศ์ประวัติ.

พระบริหารสาราลักษณ์.

ข.

ขวัญวังสรวง, นาย (๑๕๑)

ขัน หุ้มแพร, นาย (๒๕๓)

ขาว โกมลมิทร์ (๘๕,๘๒)

พระยาชาตยชาติเทโวสวรัย

(พิศวง เทพาคำ).

พระพลัษฏานุรักษ์ (ตี ภัทรเสวี).

นายขาว โกมลมิทร์.

ก.

คลอง ไชยขันต์ กรุงเทพมหานคร, ม.ล. (๒๒๒)

กลาย, นาย (๗๕)

เครือแก้ว อภัยวงศ์, น.ส. (๑๖๐)

เกล้า กชนันท์, นาย (๕๗)

โคม, จำ (๖๐)

ม.ล. คลอง ไชยขันต์.

หลวงวิสูตรอัคร (กลาย บุณาค).

พระนางเจ้าสุวัทนา พระวรราชเทวี.

หลวงสรรพากรกิจ.

ว่าแผ่นดินของยัง (โคม)

จ.

จรรยาศักดิ์กฤดากร, ม.จ. (๔๗, ๖๒, ๖๓, ๑๒๓,

๑๒๕) พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า

(๓๕๕)

จรรยาอักษรศักดิ์, ขุน (๓๒๓)

จักรปาณีสรีศรีสวัสดิ์, พระยา (๑๗๕)

จักรพงษ์ภูวนาถ, สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ

เจ้าฟ้า (๔๓)

จามร โชติกเสถียร (๒๓๖, ๓๑๓)

จ้านงราชกิจ, นาย (๒๖๘)

จ้านงราชกิจ, นาย (๘๗, ๘๘)

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า

จรรยาศักดิ์กฤดากร.

หลวงจรรยาอักษรศักดิ์ (ฮ อรรถสฤษดิ์).

เจ้าพระยามหิธร (ลออ ไกรฤกษ์).

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า

กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ.

นายจามร โชติกเสถียร.

พระบริหารสาราถักษณ์ (เกอ สาราถักษณ์).

หลวงจ้านงอักษร (จวน ภาณุทัต).

จำลอง, นาย (๕๐)
จิตร, นาย (๒๓)
จิตรเจริญ, พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้า
(๔๔)
จินดารัตน์ วิริยะวงศ์ (๕, ๑๖, ๓๘)
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ
(๔๐, ๔๒, ๕๒, ๕๓, ๕๕, ๑๒๒, ๑๕๖)
จุลดิศ, ม.จ. (๔๓, ๒๒๒, ๒๒๖),
Prince Chuladis (๒๒๔)
เจน, นาย (๓๔)
เจนภรตกิจ, หมื่น (๓๓)
เจริญ วรธนะสิน, นาย (๒๒๓)
เจือ สตะเวทิน, นาย (๒๒๐)

พระยาจินดารักษ์ (จำลอง สวัสดิ์-ชูโต).
พระยาภูมิเสวิน (จิตร จิตตเสวี).
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า
กรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์.
น.ส. จินดารัตน์ วิริยะวงศ์.
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.
ม.จ. จุลดิศ ดิศกุล.
พระยาเทพสมบัติ (เจน นาคเสวี).
หมื่นเจนภรตกิจ (แปลก มงคลนนท์).
นายเจริญ วรธนะสิน.
นายเจือ สตะเวทิน.

ฉ.

ฉัตร โชติกเสถียร, นาย (๕๗)
ฉันทน์ หุ้มแพร, นาย (๒๕๕)
ฉันทน์ หุ้มแพร, นาย (๑๐๓)
ฉลตา ไชยรัตน์, น.ส. (๓๖๓)
ฉลิม สาริกะชาติ, ร.อ. (๓๒๓)
ฉัตร, นาย (๓๕) ฉัตร บุนนาค, นาย (๕๗)
ฉัตรชัย กฤษณามระ, นาย (๒๕๓, ๒๖๘)

พระมหามนตรีศรีธรรมาธิบดี.
เจ้าหมื่นสรรเพชร์ศักดิ์ (อิน บุนนาค).
พระราชวรินทร์ (กุหลาบ โกสุม).
น.ส. ฉลตา ไชยรัตน์.
พ.ต. หลวงประจันตสิทธิการ.
นายฉัตร บุนนาค.
พระประสิทธิ์บรรณการ.

ช.

ชลาถัยวิชีวิต, ขุน (๒๕๓, ๒๖๘)

พระชลาถัยวิชีวิต (หล่อ จุลกะ).

ช่วง, นาย (๒๓, ๓๔, ๓๕, ๘๘)

ช่อม สุริโยตร, นาง (๒๕๕)

ชัชวาลิต, ม.จ. (๓๕, ๒๕๓)

ชาย, สมเด็จ (๑๒๒)

ชิต หุ้มแพร, นาย (๒๕๓, ๒๖๘)

ชิตกูปาล, หลวง (๒๘๓, ๒๕๕)

โชน, นาย (๓๕)

ไช้, นาย (๓๕)

พระยาอินทราชิปดี (ช่วง พัลลภ).

นางช่อม สุริโยตร.

ม.จ. ชัชวาลิต เกษมสันต์.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวง
ลพบุรีราเมศวร์.

พระอิสริยยศพิสุทธิ (ม.ล. พงศ์ อิศรางกูร).

พระดรุณรักษา (เพิ่ม เมฆประสาท).

นายโชน บุนนาค.

พระยาราชอภัย (ไช้ อัสวรภัย).

ค.

คนัยวรนุช, ม.จ. (๔๓)

ดวงเดือน สิริยาชน (๓๑๓)

ดำรงราชานุภาพ, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระ (๑๔๑, ๑๔๓), สมเด็จพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมพระยา (๒๑, ๓๖๓),
Son Altesse Royale Le Prince Damrong
(๒๑)

คิลิก, องค์ (๑๒๒)

คิศจารุมาร, พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้า
(๔๔)

คิสถานุวัตติ, ม.จ. (๒๖๘, ๒๕๗, ๓๐๕)

คุณากร, ม.จ. (๒๖๘, ๓๐๘)

คุณัญี มาลากุล, ท่านผู้หญิง (๓๒๑)

คุณิต พานิชพัฒน์ (๓๑๓)

เดชน์, นาย (๒๓)

๓๖๘

ม.จ. คนัยวรนุช จักรพันธ์.

นางดวงเดือน สิริยาชน.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรง
ราชานุภาพ.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นสรรควิสัยนรบดี
(พระองค์เจ้าคิลิกนพรัตน์).

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรง-
ราชานุภาพ.

ม.จ. คิสถานุวัตติ คิสกุล.

ม.จ. คุณากร วรวรรณ.

ท่านผู้หญิงคุณัญี มาลากุล ณ อยุธยา.

นายคุณิต พานิชพัฒน์.

จมันจงภักดิ์อภัย (เดชน์ ธนสุนทร).

ค.

โต, ลูก (๑๒๒)
โต สุจริตกุล, นาย (๒๕๕)
ไตรทศประพันธ์, ม.จ. (๔๓)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.
นายกวด หุ้มแพร.
พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นเทววงศ์วโรปการ.

ด.

ถม สมิตโยธิน, ร.อ. (๓๒๓)
ถาวรมงคลวงศ์, ม.จ. (๔๓)
ถ่อมเล็ก, นาย (๑๕๖)
โต, นาย (๗๕)

พ.ต. หลวงศัลยยุทธวิชกร.
ม.จ. ถาวรมงคลวงศ์ ไชยยันต์.
ขุนवादพิศวง (ถ่อม ศิลป์ชิวิน).
พระยาอุดมราชภักดี (โต สุจริตกุล).

ท.

ทรงนัจวีร, หมื่น (๑๕๖) ขุน (๓๓)
ทรงพลรบ, นาง (๒๒๒)
ทรงพลรบ, พระ (๒๕๓)
ทวน ธรรมมาชีวะ, นาย, Mr. Thuan Dhamājiva
(๒๒๔)

ทวิ จุลทรัพย์, พล.อ.อ. (๓๐๗)
ทองแดง, นาย (๗๕)

“ทูลหม่อม” (๑๒๒)
เทพดรุณาทร, จมื่น (๒๕๑)
เทพทวาราวดี, พระ (๕๐, ๒๐๘)
พระยา (๑๕๖, ๑๓๓)

ขุนทรงนัจวีร (จิว รามนัญ).
คุณหญิงนเรนทรราชา (น้อย).
พระยานเรนทรราชา (ม.ล. อูรา กเนจร).
พระยาศรีบริบูรณ์.

พล.อ.อ. ทวิ จุลทรัพย์.
หลวงไพจิตรนันทการ (ทองแดง
สุวรรณการต).

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.
จมื่นเทพดรุณาทร (เอี่ยม นิลวัชระ).
พระยาบำเรอบริรักษ์ (สาข ฌ มหาชัย).

เทพรัตนนรินทร์, หลวง (๘๘)

เทพวิฑูร, พระ (๒๔๕)

“เทววงศ์โรปการ” (๒๔๕)

เทเวศร์วงศ์วิวัฒน์, เจ้าพระยา

(๕๒, ๓๔, ๓๕)

เทศ (๑๔๑)

เทียม, Mille Thiem (๒๑)

พระยาเทพรัตนนรินทร์ (เกล้าฯ ศรีไชยจันทร์).

พระยาเทพวิฑูรพหุลศรุตาบดี

(บุญช่วย วณิกกุล).

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา

เทววงศ์โรปการ.

เจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์

(ม.ร.ว. หลาน กุญชร).

คุณหญิงนฤگانุรักษ์ (เทศ).

นางเทียมจันทร์ เพิ่มอู่สำห.

ธ.

ธงชัย โพธิ์ขารมย์ (๕)

ชนิด อยู่โพธิ์, นาย (๓๕, ๓๖๔)

ธรรมพาทประจิต, หลวง (๒๕๓)

ธรรมศักดิ์, พระยา, Phya Dharmasakti

(๒๒๔)

ธรรมสารประศาสน์, หลวง (๒๕๓, ๒๖๘)

ธรรมาธิกรณาธิบดี, เจ้าพระยา (๑๐๘)

ธรรมาภิรมณ์, หลวง (๓๒๑)

ธานี, Dhani (๓๕๐)

นายธงชัย โพธิ์ขารมย์.

นายชนิด อยู่โพธิ์.

หลวงธรรมพาทประจิต (ยอด มีมานัส).

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

(สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา).

หลวงธรรมสารประศาสน์ (ศิลาป ปริญาบุตร).

เจ้าพระยาธรรมาธิกรณาธิบดี.

(ม.ร.ว. บุ้ม มาลากุล).

หลวงธรรมาภิรมณ์ (ถึก จิตรกรถึก).

พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภ

พฤติยากร (ม.จ. ธานีนิวัด โสณกุล).

น.

นครสวรรค์พินิต, สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ

เจ้าฟ้ากรมหลวง (๑๔๑)

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า

กรมพระนครสวรรค์พินิต.

นนทเดชประจิต, หลวง (๒๕๓)
นนทฤทธิ์ประเจตน์, พระ (๒๕๓)
นรฤทธิ์ราชหัช, พระยา (๑๗๕)
นราธิปประพันธ์พงศ์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมหมื่น (๕๓, ๒๘๕, ๒๘๑)
กรมพระ (๓๒๑)

“นริศ” (๒๔๕) นริศรานูวัตติวงศ์, สมเด็จ
พระเจ้าน้อยยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุน (๕๒)
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรม
พระยา (๓๕, ๗๘, ๗๕, ๑๔๘, ๑๕๐, ๑๕๑,
๓๕๓, ๓๖๓)

นเรนทรราชา, พระยา (๑๒๑)
นเรศวรเป็นเจ้า, สมเด็จพระ (๒๘๘)
นเรศวรมหาราช, สมเด็จพระ (๒๔๘)

นลินี วัฒนสุข, ม.ล. (๒๒๓)
น้อย, ทูลหม่อม (๑๒๒)

นัฎกา, คุณหญิง, Kunying Nataka (๒๑)
นัฎกานุรักษ์, ขุน (๗๕)
นิตยากร, ม.จ. (๓๐๘)
นิพนธ์กานูพงศ์, ม.จ. (๔๓)
เนียน บุนนาค, น.ส. (๒๒๓)

หลวงนนทเดชประจิต (พราว เพ็ญกุล).
พระยานนทฤทธิ์ประเจตน์ (หวัง นนทวาที).
พระยานิพัทธราชกิจ (อัน นรพัลลภ).
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์
พงศ์.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา
นริศรานูวัตติวงศ์.

พระยานเรนทรราชา (ม.ล. อูรา คเนจร).
สมเด็จพระนเรศวรมหาราช.

ม.ล. นลินี วัฒนสุข.
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า
กรมขุนศรีธรรมราชธำรงฤทธิ์.

คุณหญิงเทศ นัฎกานุรักษ์.
พระยานัฎกานุรักษ์ (ทองดี สุวรรณภารต).
ม.จ. นิตยากร วรวรรณ.
พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นภาณุพงศ์พิริยเดช.
น.ส. เนียน บุนนาค.

บ.

บรมบาทบ่ารุง, พระ, Phra Boromabad
Bamrung (๒๒๔)
บรรเจิดวรรณวรางค์, ม.จ. หญิง (๓๐๘)
บริพัตรสุขุมพันธุ์, สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ
เจ้าฟ้า (๔๓, ๔๕, ๖๒, ๖๓)

พระยาบรมบาทบ่ารุง (พิณ ศรีวรรณนะ).
ม.จ. หญิง บรรเจิดวรรณวรางค์ วรวรรณ.
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า
กรมพระนครสวรรค์วรพินิต.

บริหารราชมานพ, พระยา (๒๕๓)
บวรเดช, ม.จ. (๖๓)
บัว วิเศษกุล, นาย (๕๘, ๕๙)
บัวทอง พัฒนถาบุตร (๑๘๑)
บุญเลื่อน เกียรติราชู, คุณหญิง (๓๑๓)
บุญนาค เสวตณั (๑๙)
บุรฉัตรไชยากร, พระเจ้าลูกยาเธอ
 พระองค์เจ้า (๔๓, ๖๒, ๖๓)
บุรีนวรราชู, หลวง (๘๗) พระยา (๑๔๑,
 ๑๗๗, ๑๙๘, ๒๒๒, ๒๒๖, ๒๕๓, ๓๕๕)
บุษรัตน์ราชพัลลภ, พระยา (๑๔๑, ๑๗๕)

พระยาบริหารราชมานพ (สอน ศรีเขตต์).
พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบวรเดช.
นายบัว (ทองอิน) วิเศษกุล.
นางบัวทอง พัฒนถาบุตร.
คุณหญิงบุญเลื่อน เกียรติราชู.
นางบุญนาค ทรรทรานนท์.
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระกำแพงเพชร
 อัครโยธิน.
พระยาบุรีนวรราชู (ชวน สิงหเสนี).
พระยาบุษรัตน์ราชพัลลภ (นพ ไกรฤกษ์).

ป.

ประจวบ บุรานนท์ (๒๓๕)
ประณีต, นาย (๒๓, ๗๕, ๙๐)
ประดิษฐ์, นาย (๗๕)
ประทักษ์อักษรวิท, ขุน (๒๕๓)
ประทีปสุนทรวัต, ขุน (๒๕๓)
ประพัฒน์ วรรณนสาร, นาย (๓๒๑)
ประพันธ์ สุกนระชาติ, นาย (๓๖๔)
ประภาพร อาชุนบุตร (๒๓๖)
ประวิตรวิวัฒน์, พระเจ้าลูกยาเธอ
 พระองค์เจ้า (๔๗)
ประสาธ สุขุม, นาย (๒๖๘)
ประสาธนนทวิท, ขุน (๑๒๙, ๒๕๓, ๒๖๘,
 ๒๗๐) หลวง (๒๖๕)
ประสารดุริยศัพท์, ขุน (๘๗)
ประสิทธิ์, นาย (๒๓, ๗๕)

นายประจวบ บุรานนท์.
จ๋มื่นเทพสุนิทร (ประณีต บุญนาค).
นายประดิษฐ์ บุญนาค.
หลวงประทักษ์สุนทรวิท (ฉัย ยวนะปุมภ์).
หลวงประทีปสุนทรวัต (เยี่ยม จุฑาสมิต).
นายประพัฒน์ วรรณนสาร.
นายประพันธ์ สุกนระชาติ.
นางประภาพร ธนรัชต์.
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงปราจิณกิติบดี.
นายประสาธ สุขุม.
พระครุณรรักษ์ (เพิ่ม เมษประสาธ).
พระยาประสานดุริยศัพท์ (แปลก ประสาน
 ศัพท์).
จำแคว่นประกวดงาน (ประสิทธิ์ บุญนาค).

ประสิทธิ์ศุภการ, พระยา (๒๔, ๑๔๑, ๑๕๖, ๒๑๓, ๒๓๗, ๒๕๓, ๒๗๕, ๒๘๕, ๒๕๓, ๒๕๗, ๓๐๘)

เจ้าพระยารามราฆพ (ม.ล. เพ็ญ พังบุญ).

ประเสริฐ, นาย (๒๓, ๗๕) ประเสริฐ บุนนาค, นาย (๕๗)

นายสุดจำลอง.

ประเสริฐศุภกิจ, พระยา (๑๗๕)
ประจักษ์กิตติบดี, พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวง (๓๐๐)

พระยาประเสริฐศุภกิจ (เพิ่ม ไกรฤกษ์).
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์กิตติบดี.

ปราบพลแสน, พระ (๑๔๑)
ปรีม บุนนาค (๒๓๕)
ปรีชานุศาสน์, พระ (๒๒๒)
ปานี่ ไกรฤกษ์, นาย (๕๗)
ปิ่น มาลากุล, ม.ล. (๒๖๘) ปิ่น มาลากุล
ณ กรุงเทพ, ม.ล. (๒๕๗)

พระยานุชิตชาญไชย (พงษ์ สวัสดิ์-ชูโต).

น.ส. ปรีม บุนนาค.

พระยาภรตราชา (ม.ล. ทศทิศ อิศรเสนา).

นายจ่ายวด.

ม.ล. ปิ่น มาลากุล.

ปิยะบุตร, ม.จ. (๘๘, ๑๗๕, ๑๕๖, ๒๕๓)
ปิยมาวดีศรีพัชรินทรมาตา, สมเด็จพระ (๒๒)

ม.จ. ปิยะบุตร จักรพันธ์.

สมเด็จพระปิยมาวดีศรีพัชรินทรมาตา

(เจ้าคุณจอมมารดาเปี่ยม).

เปี่ยม, เจ้าคุณจอมมารดา (๒๒)

สมเด็จพระปิยมาวดีศรีพัชรินทรมาตา.

โป๊ะ, ม.ร.ว. (๗๕)

พระยาชาติเดชอุดม (ม.ร.ว. โป๊ะ มาลากุล).

ผ.

ผิว จิตรกร, น.ส. (๒๕๕)

นางผิว เทพธรรมาทร.

พ.

พงษ์, นาย (๕๖, ๕๐, ๒๐๘)

พระยานุชิตชาญไชย (พงษ์ สวัสดิ์-ชูโต).

พจนานา ณะรอง, นาย (๒๖๘)

นายพจนานา ณะรอง.

พนิดา สุนทรสนาน, น.ศ. (๓๓๗)
พร อินทุมณี, นาย (๕๗)
พรหมาภิบาล, พระยา (๗๕)
พระเสด็จสุเรนทราธิบดี, เจ้าพระยา (๓๖๓)

พราว, นาย (๗๕)
พลพัน หุ้มแพร, นาย (๑๗๕)
พ่วง, นาย (๗๔)
พันปีหลวง, สมเด็จพระ (๕๕, ๕๗, ๑๗๕,
๒๒๒)
พำนักนังนิกร, ขุน (๗๕)
พิจารณาสรรพกิจ, นาย (๒๕๓)
พิจารณาสรรพกิจ, นายรอง (๓๓๗)
ไพไชยมหิณฑโรดม, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมหมื่น (๓๖๓)
พิทยลาภพฤฒิยากร, พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่น
(๕๕, ๓๕๕, ๓๕๖, ๓๕๘, ๓๕๐)
พิทยาลงกรณ์, กรมหมื่น (๓๐๘)
พระราชวรวงศ์เธอกรมหมื่น (๒๕๕)
พิทักษ์ภูบาล, พระยา (๒๖๘, ๒๕๑)
พิทักษ์มานพ, หลวง (๘๗)
พิทักษ์อัยการ, ขุน (๒๖๐)
พิน พฤกษ์ศรี, นาย (๒๑๐)
พิพิธสมบัติ, พระ (๒๒๒)
พิษณุโลกประชานาถ, สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ
เจ้าฟ้ากรมขุน (๔๘, ๑๒๓) สมเด็จพระ
อนุชาธิราช เจ้าฟ้ากรมหลวง (๒๘๗)
พิสัยพิทยากุล, พระ (๕๔)
พุทธเจ้าหลวง, พระบาทสมเด็จพระ (๑๐๑)
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, พระบาทสมเด็จพระ
(๗๖)

นางพนิดา สิทธีวรรณ.
นายพร อินทุมณี.
พระยาพรหมาภิบาล (ทองใบ สุวรรณภารต).
เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี
(ม.ร.ว. เปี้ย มาลากุล).
จ๋ม่นทรงสุรกิจ (พราว บุญรัตพันธุ์).
พระสมานบริกร (อยู่ ยูเสวี).
พระยาดำรงวิจิตร (พ่วง วัชรเสวี).
สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ
พระพันปีหลวง.
พระพำนักนังนิกร (เพิ่ม สุกรวีระ).
จ๋ม่นเทพดรุณาทร (เอี่ยม นิลวัชระ).
นายรองพิจารณาสรรพกิจ (เลื่อง จุลกะ).
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่น
ไพไชยมหิณฑโรดม.
พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร.
พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์.
พระยาพิทักษ์ภูบาล (สวัสดิ์ วิเศษศิริ).
พระยาอิศรพัลลภ (ผัน อรชุนกะ).
หลวงสมานบริกร (พิน พฤกษ์ศรี).
หลวงสมานบริกร.
พระยาพิพิธสมบัติ (ตาบ กุวานนท์).
สมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้าฟ้ากรมหลวง
พิษณุโลกประชานาถ.
พระพิสัยพิทยากุล (โชติ ผลชีวิน).
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว.
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก.

พุทธเลิศหล้านภาลัย, พระบาทสมเด็จพระ

(๗๖, ๘๐, ๑๓๕)

เพชรบุรีราชสิรินทร, สมเด็จพระเจ้าน้องนาง

เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวง (๒๒๖, ๓๒๕)

เพชรบูรณ์อินทราชัย, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์

เธอ เจ้าฟ้ากรมขุน (๓๓๕)

เพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัฒน์วดี, สมเด็จพระ

พระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้า (๑๕๓, ๒๔๒,

๓๑๒)

เพ็ญพัฒน์พงศ์, พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้า

(๔๓, ๑๒๒, ๑๒๓)

เพราะสำเนียง, หลวง (๒๕๓, ๒๖๘)

แพ, เจ้าจอมมารดา (๑๐๖)

แพทย์พงศา, พระยา (๒๖๘)

ไพศาลศิลปศาสตร์, พระยา (๒๒๒, ๒๒๖)

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวง

เพชรบุรีราชสิรินทร.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมขุน

เพชรบูรณ์อินทราชัย.

สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราช

สุดา สิริโสภาพัฒน์วดี.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่น

พิไชยมหินทโรดม.

หลวงเพราะสำเนียง (สุข สุขะวาทีน).

เจ้าคุณพระประยูรวงศ์ (แพ บุณนาค).

พระยาแพทย์พงศาวิสุทธาธิบดี

(สุน สุนทรเวช).

พระยาราชนกุล (วัน สยามานนท์).

ฟ.

ฟืน, ม.ล. (๒๓, ๗๕, ๕๐, ๒๐๘)

เฟื้อ, ม.ล. (๒๓, ๗๕, ๕๐, ๒๐๘)

พระยาอนิรุทธเทวา (ม.ล. ฟืน ฟังบุญ).

เจ้าพระยารามราฆพ (ม.ล. เฟื้อ ฟังบุญ).

ก.

“ภาณพันธ์” (๒๔๕)

ภาสกรวงษ์, เจ้าพระยา (๑๕๖)

ภูบาลบันเท็ง, คุณหญิง (๒๒๒, ๓๒๓)

สมเด็จพระราชปิตุลาบรมพงศาภิมุข เจ้าฟ้า

กรมพระยาภาณพันธ์วงศ์วรเดช.

เจ้าพระยาภาสกรวงษ์ (พร บุณนาค).

คุณหญิงตระกูล ภูบาลบันเท็ง.

ม.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ,
(ตลอดเล่ม)
มนตรี ตราโมท, นาย (๓๑๕, ๓๓๖, ๓๓๗)
มรรทนี ยั่งยืนสุข (๒๖๑)
มหาเทพกษัตริสมุห, พระ (๓๕๒)
มหามนตรีศรีรองครักษ์สมุห, พระ (๔๑, ๑๕๗,
๓๐๗)
มหาวิชารุช, (๔๖) สมเด็จพระเจ้าสุทนต์
เจ้าฟ้า (๔๒, ๔๓, ๘๒)
มหาวิชารุชพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระ-
บาทสมเด็จพระปรเมนทร (๑๔๓, ๑๕๘)
มหาวิชารุชพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, หรือ
เจ้าแผ่นดินสยาม, สมเด็จพระหรือพระบาท
สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทร (๒๔๖,
๒๕๕, ๓๐๐, ๓๑๖, ๓๒๘, ๓๓๔, ๓๔๐)
มหาวิชารุณหิศ, สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช
เจ้าฟ้า (๔๒, ๔๕)
มหาสมณเจ้า, สมเด็จพระ (๒๕)
มัย ไกรฤกษ์, นาย (๕๗)
มานพ ม.ร.ว. (๗๕)
มานิตยน์เรศร์, จมื่น (๒๕๕)
เมธาธิบดี, พระยา, Phya Medha Dhibadi
(๒๒๔)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.
นายมนตรี ตราโมท.
น.ส. มรรทนี ยั่งยืนสุข.
พระมหาเทพกษัตริสมุห (เนื่อง สาคกริก).
พระมหามนตรีศรีรองครักษ์สมุห
(ฉัตร โชติกเสถียร).
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหาวชิรุณ-
หิศ.
สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณ
วโรส.
หลวงนฤบาลวรภาชน์.
นายจัน หุ่มแพร (ม.ร.ว. มานพ เกษมสันต์).
จมื่นมานิตยน์เรศร์ (เฉลิม เสวตน์นันทน์).
พระยามेธาธิบดี (สาตร์ สุทธเสถียร).

ย.

ยมราช, เจ้าพระยา (๑๐๖, ๑๔๑, ๑๗๔, ๓๐๑)
๓๗๖

เจ้าพระยาขมราช (ปั้น สุขุม).

ยวด, นายจ๋า (๒๖๘)

ยุคโลหิตัมพร, สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้า
(๔๓, ๔๘)

พระมหามนตรีศรีธรรมาโศภ
(ฉัตร โชติกเสถียร).

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวง
ลพบุรีราเมศวร์.

ร.

ร่วง, พระ (๒๐๑, ๒๐๒, ๒๐๔, ๒๐๕)

ระบำภาษา, ชุน (๗๕)

รังสิตประยูรศักดิ์, พระเจ้าลูกยาเธอ พระ-
องค์เจ้า (๔๓)

รังสิตยากร, ม.จ. (๒๖๘)

รัตนากรณี, ชุนพันธ์, นาง (๓๒๑)

ราชตรณรัักษ์, พระ (๒๔๕) พระยา (๒๒๖)

ราชมนู, พระยา (๑๔๑)

ราชวังเมือง, พระ (๑๔๑)

ราชวัลลภานุสิษฐ์, พระยา (๖๕, ๕๐, ๑๔๑,
๑๗๕, ๒๐๘, ๓๒๓)

ราชศาสนโสภณ, พระยา (๑๗๕)

ราม ร., Rama R. (๓๕๐) ราม. วัชรวิฑู ปร.
(๒๐๔)

รามคำแหงมหาราช, พ่อชุน (๒๐๔)

รามเกร์, หลวง (๒๕๐)

รามรามพ, เจ้าพระยา (๒๔, ๓๗, ๒๕๕, ๓๒๓)
ราม, เจ้าคุณ (๓๑๑)

เรศ, นายจ๋า (๑๗๕)

เรศ, นายจ๋า (๒๕๓)

ชุนรามคำแหงมหาราช.

พระยาพรหมภักดี (ทองใบ สุวรรณการต).

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาไชย-
นาทนเรนทร.

ม.จ. รังสิตยากร อากาศ.

นางรัตนากรณี ชุนพันธ์.

พระยาปรีชานุศาสน์ (เสริญ บัณยารชุน).

พระยาราชมนู (ถ้ว อิศวเสนา).

พระราชวังเมือง (ปุช กษาชั้ว).

เจ้าพระยาราชศุภมิตร (ออด ศุภมิตร).

พระยาอมรฤทธิธำรง (บุญชู บุญนาค).

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

ชุนรามคำแหงมหาราช.

พระรามเกร์ (มณี วิวัฒนานนท์).

เจ้าพระยารามรามพ (ม.ล. เพ็ญ พังบุญ).

พระยาดำรงวิฑู (พ่วง วัชรเสวี).

พระยาบำรุงราชบริพาร (เสมียน สุนทรเวช).

ฤ.

ฤทธินายเวร, หลวง (๒๕๓)

พระยาสุรินทรเสวี (เถา วัลยเสวี).

ด.

ลักขมีลาวัน, ม.จ. หญิง (๒๗๕, ๒๕๗) พระ-
องค์เจ้า (๓๐๘) พระเจ้าวรวงศ์เธอ
พระองค์เจ้า (๑๐๘, ๒๘๔)
ลัดดา สุวรรณปัทม, น.ส. (๓๓๗)
ลำจวน บุณยาก, น.ส. (๒๒๒, ๒๒๖, ๓๒๓)
ลินจง บุณยาก, น.ส. (๒๒๒, ๒๒๖)
เล็ก, นาย (๗๕)

พระนางเชอลักขมีลาวัน.
นางลัดดา นิธินันท์.
น.ส. ลำจวน บุณยาก.
น.ส. ลินจง บุณยาก.
หมื่นทรงพลหาญ (เล็กสอน สุเรนทรานนท์).

ว.

วง มณฑลพะลีน, นาย (๒๕๓)
วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรม-
พระยา (๓๖, ๓๘), His Holiness Prince
Vajiranāna (๓๖)
วชิราวุธ, His Most Gracious Majesty Vajira-
vudh, King of Siam. (๒๕) วชิราวุธ
ปร. (๒๒๕)
วรกัญญาปทาน, พระ (๒๗๘, ๒๗๕)
วรการบัญชา, นาย (๘๗, ๕๐, ๒๐๘)
วรรณวิมล, ม.จ. หญิง (๒๘๕)
วรรณไวทยากร, ม.จ. (๓๐๘)
วรรณศรีสมร, ม.จ. หญิง (๓๐๘)
วรวรรณากร, พระเจ้าน้องยาเธอพระองค์เจ้า
(๔๔)
วรวาทย์วินิจฉัย, หลวง (๒๖๐)
วัน วาระศิริ, น.ส. (๒๒๒, ๒๒๖, ๒๕๓)

หลวงราชรถยาน.
สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณ-
วโรรส.
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.
พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัลลภาเทวี.
พระยาคทาธรรมดี (เทียบ อัครวิชัย).
พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัลลภาเทวี.
พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประ-
พันธ์.
ม.จ. หญิง วรรณศรีสมร วรวรรณ.
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประ-
พันธ์พงศ์.
พระยาสาริกพงศ์ธรรมพิลาศ
(สวัสดิ์ สาริกะภูติ).
น.ส. วัน วาระศิริ.

วัลลภากร, ม.จ. (๓๐๘)
วัลลภาเทวี, ม.จ. หลุยง (๒๕๗)
วิชิตวงศ์ตฤกษ์, นายรอง (๒๕๓)
วิบูลย์สวัสดิ์วงศ์, ม.จ. (๒๒๒)
วิมลมา บุรานนท์ (๓๐๗)
วิโรจน์ ผดุงสุนทรารักษ์ (๒๖๑)
วิลาสวงงาม, ขุน (๓๗)
วิสุกรรมศิลป์ประสิทธิ์, พระยา (๑๕๖)
วิสุทธรุขีศักดิ์, พระยา (๔๖, ๕๖, ๗๕)

วีณา วีระสัมพันธ์ (๓๑๓)
วุฒิชัยเฉลิมลาภ, พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้า
(๑๒๓) องค์วุฒิชัย (๑๒๒)
แววจักร, ม.จ. (๗๕)
ไวยวรรณ, เจ้าหมื่น (๑๗๕)

ม.จ. วัลลภากร วรวรรณ.
พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวัลลภาเทวี.
นายวิชิตวงศ์ตฤกษ์ (สว่าง ณ สงขลา).
ม.จ. วิบูลย์สวัสดิ์วงศ์ สวัสดิ์กุล.
นางวิมลมา บุรานนท์.
นายวิโรจน์ ผดุงสุนทรารักษ์.
จมนันสมุหพิมาน (หรั้า อินทรนัญ).
พระขววิสุกรรมศิลป์ประสิทธิ์ (น้อย ศิลป์).
เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี
(ม.ร.ว. เปี้ย มาลากุล).
นางวีณา วีระสัมพันธ์.
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมหลวงสิงหวิกรมเกรียงไกร.
ม.จ. แววจักร จักรพันธ์.
พระยาอัครบดี (เล็ก โกมารภัก).

ฟ.

ศรีบัญชา, หลวง (๒๒๒, ๒๒๖)
ศรีพัชรินทรบรมราชินีนาถ,
สมเด็จพระ (๑๒๒, ๒๗๒, ๒๗๘)
ศรีวิกรมมาทิตย์, พระยา (๒๒๖)
ศรีวิชัยชนินทร์, เจ้าพระยา (๑๕๖)
ศรีสวรินทรบรมราชเทวี, สมเด็จพระ (๑๕๗,
๓๒๔)
ศรีสอวรงค์นฤมล วรวรรณ, ม.จ. หลุยง (๒๕๑,
๒๕๕)
ศรีสุริยพาหะ, พระยา (๒๕๓, ๒๖๘)
ศักดิ์นายเวร, หลวง (๑๗๕)
ศักดิ์ศรี เข้มนัตตา, นาย (๓๖๓)

พระยาศรีบัญชา (ทวน ชรรมาชีวะ).
สมเด็จพระศรีพัชรินทรบรมราชินีนาถ
พระพันปีหลวง.
พระยาราชาเสนา (สหัส สิงหเสนี).
เจ้าพระยาศรีวิชัยชนินทร์ (ชม สุนทรานุ).
สมเด็จพระศรีสวรินทรบรมราชเทวี พระ-
พันวัสสาอัยยิกาเจ้า.
ม.จ. หลุยง ศรีสอวรงค์นฤมล เกษมสันต์.
พระยาอนุชิตชาญไชย (พงษ์ สวัสดิ์-ชูโต).
พระยอนิรุทธเทวา (ม.ล. พัน ฟังบุญ).
นายศักดิ์ศรี เข้มนัตตา.

ศีลป ปริญาตร, นาย (๑๗๕)
ศิวากร, ม.จ. (๓๐๘)
ศุจิน สุจริตกุล, นาย (๓๐๘)
เศรษฐศิริ, ม.จ. (๖๓)

หลวงธรรมสารปราศาศน์.
ม.จ. ศิวากร วรวรรณ.
นายศุจิน สุจริตกุล.
ม.จ. เศรษฐศิริ กฤดากร.

ต.

สกลวรรณากกร, ม.จ. (๒๒๒, ๒๒๖, ๓๐๘)
สงวน อึ้งกง, นาย (๓๑๕, ๓๖๓)
สนองราชบรรหาร, นาย (๒๕๕)
สนิท, นายรอง (๒๘๓)
สนิท, นายรอง (๑๕๕)

ม.จ. สกลวรรณากกร วรวรรณ.
นายสงวน อึ้งกง.
จ๋ม่นมานิตย์นเรศร์ (เฉลิม เสวตนันท์).
นายวรการบัญชา (บุญเกิด สุตันตานนท์).
พระมหามนตรีศรีอองครักษ์สมุห
(ฉัตร โชติกเสถียร).

สนิทรากกร, พระ (๒๖๘)
สมบุญ, นาย (๑๕)
สมมตวิงศ์วิโรทัย, สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ
เจ้าฟ้า (๔๓)
สรรพสาตร์ศุภกิจ, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรม-
หลวง (๑๔๑)

พระสนิทรากกร (สมบุญ ศิริธร).
พระสนิทรากกร (สมบุญ ศิริธร).
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า
กรมขุนนครศรีธรรมราชธำรงฤทธิ์.
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสาตร์-
ศุภกิจ.

สรสิทธิยานุการ, หลวง (๖๕)
สวัสดิ์เวียงไชย, หลวง (๘๘)
สาครวิชัย, ขุน (๒๕๓)
สีทธิ, ม.ร.ว. (๔๕, ๖๓)
สีทธิพร, ม.จ. (๖๒, ๖๓, ๒๒๒, ๒๒๖, ๓๒๓),

เจ้าพระยาพิชเชนทรโยธิน (อุ่ม อินทรโยธิน).
พระยาสุขุมณย์วินิต (สวัสดิ์ สุขุม).
หลวงชิตชนินทร (ชิต ไชยเสวี).
พระยาวิชิตวงศ์วุฒิไกร (ม.ร.ว. สีทธิ สุทัศน์).
ม.จ. สีทธิพร กฤดากร.

Prince Siddhibara (๒๒๔)
สุขสวัสดิ์, พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้า
(๔๔)

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงอดิศรอุดม-
เดช.

สุจริตธำรง, พระยา (๒๕๓, ๒๕๑, ๒๕๓, ๓๐๘)
สุชาดา พิภุลหอม (๒๖)
สุธาสิโนทัย, ม.จ. (๔๓)
สุธาสิ, Prince Sudhasi (๒๒๔)

พระยาอุดมราชภักดี (โถ สุจริตกุล).
น.ส. สุชาดา พิภุลหอม.
ม.จ. สุธาสิโนทัย เทวกุล.

สุนั วรวรรณ ณ กรุงเทพ, หม่อม (๒๕๑)
สุนทร, นาย (๗๕)
สุนทรพิพิธ, พระยา (๒๗๗)
สุนทรลิขิต, พระ (๒๒๒, ๒๒๖)
สุนันท์ โรจนวิภาต, พ.อ. (๓๑๓)
สุพรรณสมบัติ, พระยา (๒๒๒, ๒๒๖)
สุรวงศ์วัฒนศักดิ์, เจ้าพระยา (๔๔)
สุวรรณี่ ชลานุเคราะห์ (๒๐)
สุวทันา พระวรวงษาเทวี, พระนางเจ้า (๑๐๗,
๑๐๘, ๒๔๒, ๓๕๔, ๓๕๖)
สุวิชากร, ม.จ. (๓๐๘)
เสียงเสนาะภรรณ, ขุน (๒๕๓)
โสณบัณฑิตย์, พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้า
(๔๔)

หม่อมสุนั วรวรรณ ณ อโยธยา.
พระสุนทรวาจนา (สุนทร สาลักษณ).
พระยาสุนทรพิพิธ (เชย มัจฉวิบูลย์).
พระสุนทรลิขิต (เชย ผลัญชัย).
พ.อ. สุนันท์ โรจนวิภาต.
พระยาสุพรรณสมบัติ (ติน บุนนาค).
เจ้าพระยาสุรวงศ์วัฒนศักดิ์ (โต บุนนาค).
นางสุวรรณี่ ชลานุเคราะห์.
พระนางเจ้าสุวทันา พระวรวงษาเทวี.
ม.จ. สุวิชากร วรวรรณ.
หลวงเสียงเสนาะภรรณ (พัน มุกตวาภัย)
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนพิทยลาภพฤฒิ-
ธาดา.

ห.

หทัย ณ นคร, นาย (๒๕๓, ๒๖๘)
หล่อ จุลกะ, นาย (๕๗)
หลาบ, นาย (๒๓, ๗๕, ๕๐, ๑๐๓, ๒๐๘)
หวัง, นาย (๒๐๘)
หัชชากร, ม.จ. (๒๕๓, ๓๐๘)

นายหทัย ณ นคร.
พระชลาลัยวิชิต.
พระราชวรินทร์ (กุหลาบ โกสุม).
พระยานรฤทธิ์ประเจตน์ (หวัง นนทาทิ).
ม.จ. หัชชากร วรวรรณ.

อ.

อนิรุทธเทวา, พระยา (๒๕๓, ๒๖๘, ๒๘๓,
๒๕๑, ๒๕๗, ๓๐๘, ๓๒๓)

พระยาอนิรุทธเทวา (ม.ล. พัน พังบุญ).

อนุชิตชาณูไชย, พระยา (๒๕๑)
อนุรักษ์ราชมณเฑียร, พระยา (๑๔๑)

อนุรักษ์ราชมณเฑียร, พระยา (๒๖๘)
อนุศาสน์จิตรกร, พระยา (๒๖๘)
อนุศาสน์ดรณรัตน์, หลวง ((๒๖๘)
อนุสิษฐดรณราช, หลวง (๒๕๓, ๒๖๘) พระ
(๒๕๓)

อภัยราชามหายุติธรรมธ, เจ้าพระยา (๑๕๖,
๒๐๑, ๒๑๒, ๒๘๕)
อภัยวานิช, พระยา (๑๓๕)
อภิกษ์ราชฤทธิ, หลวง (๒๐๘)
อภิกษ์ราชฤทธิ, หลวง (๑๒๕, ๒๕๓) พระ
(๒๕๕)

อมรา อิศวนนท์ (๓๐๓)
อยู่, นาย (๕๐, ๒๐๘)
อรรคชายา, พระ (๑๐๖)
อัจฉรา อยู่ปียะ (๘๓)
อัสวดีศรีสุริยาพาน, พระยา (๑๔๑)
อัญญาภักดีชาวรุ, สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ
เจ้าฟ้า (๘๖)
อากม สายาคม (๒๐)
อากาศเกียรติวงศ์, พระเจ้าลูกยาเธอ พระ-
องค์เจ้า (๔๓)
อายุรแพทย์วิเศษ, (หลวง) (๓๐๘)
อิทธิเทพสรร กฤดากร, ม.จ. (๑๘๖, ๒๒๖)
อุนเรื่อน, Mlle Unru'en (๒๑)
อุบลพรรณ, ม.จ. หญิง (๓๐๘)
อุรา, ม.ล. (๓๕)
อุรา จูรีเกษ (๓๑๓)
อู๊ด, นาย (๒๑, ๓๕)

พระยาอนุชิตชาณูไชย (พงษ์ สวัสดิ์-ชูโต).
เจ้าพระยาธรรมมาธิกรณธิบดี (ม.ร.ว บุ้ม
มาลากุล).

พระยาสุจริตธำรง (อู๊ด สุจริตกุล).
พระยาอนุศาสน์จิตรกร (จัน จิตรกร).
พระอนุศาสน์ดรณรัตน์ (ผิว วรรณจินดา).
พระอนุสิษฐดรณราช (สุวรรณ มุกดาประกร).

เจ้าพระยาอภัยราชามหายุติธรรมธ
(ม.ร.ว. ลป สุทัศน์).

พระยาอภัยภฤทธิ (หลุย จุลกะ).
พระยาบริหารราชมานพ (สอน ศรีเกตุ).
พระอภิกษ์ราชฤทธิ (พ้อง รจนานนท์).

นางอมรา บุรานนท์
พระสมานบริกร (อยู่ บัวเสวี).
สมเด็จพระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ.
นางอัจฉรา อยู่ปียะ.
พระยาถาวรบดี (เทียบ อัสวักษ์).
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวง
นครราชสีมา.

นายอากม สายาคม.
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขต-
อุดมศักดิ์.

พระศัลยเวทวิทยวิษฐ (สาย กษเสนี่).
ม.จ. อิทธิเทพสรร กฤดากร.
นางอุนเรื่อน ไกรฤกษ์.
ท่านหญิงอุบลพรรณ แก้ว.
พระยานเรนทรราชา (ม.ล. อุรา กเนจร).
นางอุรา จูรีเกษ.
พระยาสุจริตธำรง (อู๊ด สุจริตกุล).